

T.C.
BEYKENT ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER
DERGİSİ

BEYKENT UNIVERSITY
JOURNAL OF SOCIAL SCIENCES

ISSN: 1307 - 5063

T.C.
BEYKENT ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER
DERGİSİ

BEYKENT UNIVERSITY
JOURNAL OF SOCIAL SCIENCES

Sertifika No:

11374

Beykent Üniversitesi Yayınları, No: 112

Cilt *Volume:* 9 **Sayı** *Number:* 2 **Yıl** *Year:* 2016 *Fall/Güz*

www.beykent.edu.tr

SAHİBİ:

Prof. Dr. Mehmet Emin KARAHAN

(Beykent Üniversitesi adına)

Editörler ve Kurullar

Editör

Prof. Dr. Levent ÜRER, Beykent Üniversitesi, Türkiye

Editör Yardımcıları

Yrd. Doç. Dr. Aytül Papila, Beykent Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi, Türkiye

Yrd. Doç. Dr. Vedat Akman, Beykent Üniversitesi

Öğr. Gör. İlkay Erarslan, Beykent Üniversitesi, Kütüphane Daire Başkanı

Danışma Kurulu

Prof. Dr. David Zweig, The Hong Kong University of Science and Technology, Çin

Prof. Dr. Altan Akyut, Beykent Üniversitesi, FEF, Mütercim Tercümanlık Rusça, Türkiye

Prof. Dr. Ahmet Güner Sayar, Beykent Üniversitesi, İİBF, İktisat, Türkiye

Prof. Dr. Selahattin Sarı, Beykent Üniversitesi, İİBF, İktisat, Türkiye

Prof. Dr. Semra Birgün, Beykent Üniversitesi, MMF, İşletme Mühendisliği, Türkiye

Prof. Dr. Yıldız Güzey, Beykent Üniversitesi, İİBF, İşletme, Türkiye

Prof. Dr. Ebru Güzelcik Ural, Beykent Üniversitesi, GSF,, Türkiye

Prof. Dr. Visam Mansur, Beykent Üniversitesi, FEF, İngiliz Dili ve Edebiyatı, Türkiye

Prof. Dr. İbrahim Yılğor, İstanbul Sebahattin Zaim Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, İngilizce

Öğretmenliği Bölümü, Türkiye

Prof. Dr. Fethi Çallıalp, Beykent Üniversitesi, FEF, Matematik Bilgisayar Bölümü, Türkiye

Prof. Dr. Oğuz Makal, Beykent Üniversitesi, GSF, Sinema TV Bölümü, Türkiye

Prof. Dr. Ahmet Kızıl, Nişantaşı Üniversitesi,, Türkiye

Prof. Dr. Cemal Yükselen, Beykent Üniversitesi, İİBF, İşletme Bölümü, Türkiye

Prof. Dr. Namık Sinan Turan, İstanbul Üniversitesi, Siyaset Bilimi ve Uluslararası İlişkiler, Türkiye

Prof. Dr. Burak Samih Gülboy, İstanbul Üniversitesi, İktisat Fakültesi, Siyaset Bilimi ve Uluslararası

İlişkiler Bölümü, Türkiye

Prof. Dr. Günseli İşçi, Yeni Yüzyıl Üniversitesi, FEF, İngiliz Dili ve Edebiyatı, Türkiye

Prof. Dr. Turgut Özkan, Beykent Üniversitesi, İİBF, İşletme, Türkiye

Her hakkı saklıdır. Sosyal Bilimler Dergisi yılda iki kez yayımlanan, bilimsel hakem kurulu olan bir yayındır. Sosyal Bilimler Dergisi'nde yayımlanan makalelerdeki görüş ve düşünceler yazarların kişisel düşünceleri olup, hiçbir şekilde Sosyal Bilimler Dergisi'nin veya Beykent Üniversitesi'nin görüşlerini ifade etmez. Sosyal Bilimler Dergisi'ne gönderilen makaleler iade edilmez.

Bu Sayıya Katkıda Bulunan Hakemlerimiz

Prof. Dr. Burak Samih Gülboy, İstanbul Üniversitesi, İktisat Fakültesi, Siyaset Bilimi ve Uluslararası İlişkiler

Prof. Dr. Ali Vahit Turhan, Beykent Üniversitesi, Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi

Doç. Dr. Lütfiye Hilal Akgül, Bilgi Üniversitesi, Sosyal ve Beşeri Bilimler Fakültesi, Tarih

Prof. Dr. Visam Mansur, Beykent Üniversitesi, FEF, İngiliz Dili ve Edebiyatı

Doç. Dr. Ali Poyraz Gürson, Kocaeli Üniversitesi, Uluslararası İlişkiler

Yrd. Doç. Dr. Şirin Tufan, Beykent Üniversitesi, FEF, Mütercim Tercümanlık

Prof. Dr. Burak Samih Gülboy, İstanbul Üniversitesi, İktisat Fakültesi, Siyaset Bilimi ve Uluslararası İlişkiler Bölümü

Yrd. Doç. Dr. Uzun Kılıç, Beykent Üniversitesi, FEF, İngiliz Dili ve Edebiyatı

Prof. Dr. Abdullah Kıran, Muş Alparslan Üniversitesi, Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi

Yrd. Doç. Dr. Can Kakışım, Karabük Üniversitesi, İİBF, Uluslararası İlişkiler

Prof. Dr. Namık Sinan Turan, İstanbul Üniversitesi, Siyaset Bilimi ve Uluslararası İlişkiler

Doç. Dr. İlyas Sözen, Beykent Üniversitesi, İİBF, İktisat

Yrd. Doç. Dr. Cevdet Kızıllı, İstanbul Medeniyet Üniversitesi, Siyasal Bilgiler Fakültesi, İşletme

Yrd. Doç. Dr. Erkut Altındağ, Beykent Üniversitesi, İİBF, İşletme

Doç. Dr. Mine Güven, Beykent Üniversitesi, Mütercim Tercümanlık (İngilizce)

Yrd. Doç. Dr. Pınar Bal, Beykent Üniversitesi, İİBF, Uluslararası İlişkiler

Dr. Pınar Erkem, İstanbul Üniversitesi, İktisat Fakültesi, Siyaset Bilimi ve Uluslararası İlişkiler

Prof. Dr. Cemal Yükselen, Beykent Üniversitesi, İİBF, İşletme (İngilizce)

Yrd. Doç. Dr. Hakan Bal, Beykent Üniversitesi, İİBF, Uluslararası Ticaret

İÇİNDEKİLER *CONTENTS*

DUYGUSAL TATMİN ARACI OLARAK SOSYAL MEDYA KULLANIMI ÜZERİNE BİR ALAN ARAŞTIRMASI

A FIELD RESEARCH ON SOCIAL MEDIA AS MEANS OF EMOTIONAL SATISFACTION

Nazan Alioğlu..... **1 - 27**

ABD ve EURO BÖLGESİ FAİZ ORANLARININ TÜRK FAİZ ORANI PİYASASI ÜZERİNDEKİ ETKİSİNİN İNCELENMESİ

EXAMINING THE IMPACT OF EURO AREA AND U.S. INTEREST RATES ON TURKISH INTEREST RATES

Önder BÜBERKÖKÜ , Celal KIZILDERE **28 - 47**

İLAÇ SEKTÖRÜNDE PAZAR YÖNLÜLÜK, YERLİ VE YABANCI FİRMALAR ÜZERİNE BİR ARAŞTIRMA

"MARKET ORIENTATION IN MEDICINE SECTOR, A SURVEY RESEARCH ON DOMESTIC AND FOREIGN FIRMS"

Sevda Zengin **48 - 57**

MARKA SADAKATİNİN TEKRAR SATIN ALMA NİYETİNE ETKİSİ VE GSM SEKTÖRÜNDE BİR ARAŞTIRMA

THE BRAND LOYALTY AND ITS EFFECT ON REPURCHASING INTENTION, A SPECIAL CASE IN GSM SECTOR

Tuğba Uzunkaya **58 - 67**

KARA KITA'NIN "YENİDEN KEŞFİ": ULUSAL ÇIKAR VE GIDA GÜVENLİĞİ PERSPEKTİFİNDEN KÜRESEL GÜÇLERİN AFRİKA'DAKİ GIDA POLİTİKALARI

"THE REDISCOVERY" OF THE DARK CONTINENT: FOOD POLICIES OF GLOBAL POWERS IN AFRICA FROM THE PERSPECTIVE OF NATIONAL INTEREST AND FOOD SECURITY

Bülent Akkuş **68 - 84**

HUBRIS AND 'PARADICICAL' DESTRUCTION IN MARGARET ATWOOD'S ORYX AND CRAKE
MARGARET ATWOOD'un ORYX AND CRAKE'inde KİBİR VE CENNETSEL YIKIM

Gillian Mary Elizabeth Alban **85 - 98**

ETHNIC NATIONALISM AND CONSOCIATIONAL DEMOCRACY IN CYPRUS

KIBRIS'TA ETNİK MİLLİYETÇİLİK VE ORTAKLIKÇI DEMOKRASİ

Pinar Erkem **99 - 115**

PROMETHEE YÖNTEMİ İLE FAKTORİNG ŞİRKETİ SEÇİMİ*

FACTORING COMPANY SELECTION BY USING PROMETHEE METHOD

Hasim Bağcı, Yusuf Esmer116 - 129

A SYSTEMIC ANALYSIS OF TWO TURKISH TRANSLATIONS OF HEMINGWAY'S THE OLD MAN AND THE SEA

HEMINGWAY'İN İHTİYAR ADAM VE DENİZ ADLI ROMANININ İKİ TÜRKÇE ÇEVİRİSİNİN DİZGESEL ANALİZİ

Harika Karavin130 - 142

AN INVESTIGATION ABOUT THE EXAGGERATION OF SOCIAL MEDIA AS A FLUID FORM OF MODERNISM

MODERNİZMİN SIVI FORMU OLARAK SOSYAL MEDYA ABARTISI HAKKINDA BİR ARAŞTIRMA

Ali Poyraz Gürson143 - 151

YAKIN DÖNEM TÜRKİYE-FRANSA İLİŞKİLERİ: HOLLANDE DÖNEMİNDE YAŞANAN NORMALLEŞME

TURKISH-FRENCH RELATIONS IN RECENT YEARS: SIGNS OF NORMALIZATION DURING HOLLANDE PERIOD AND PREDICTIONS FOR THE FUTURE

Ozan Örmeci152 - 166

DUYGUSAL TATMİN ARACI OLARAK SOSYAL MEDYA KULLANIMI ÜZERİNE BİR ALAN ARAŞTIRMASI¹

Nazan ALİOĞLU¹

ÖZ

Sosyal ağlar, genç kullanıcıları dünya genelinde kendine çekmiş durumdadır. Özellikle son on yılda yeni iletişim teknolojilerinin hızla büyümesi, bu araçların genç kullanıcılar arasında hızla yaygınlaşması, sosyal yaşama olan etkilerinin yüksek düzeydeki artışı, araştırmacıların ilgisinin de bu alana yönelmesine sebep olmuştur. Akademisyenler, sosyal ağların toplumsal ve psikolojik etkilerini çözümlemeyi, eleştirmeyi hedefleyen araştırmalar yapmaktadırlar.

Bu araştırmada, Beykent Üniversitesi, İletişim fakültesi, Halkla İlişkiler ve Reklamcılık Bölümü, Televizyon Haberciliği ve Programcılığı Bölümü ile Yeni Medya Bölümü 1. sınıf öğrencilerinin sosyal medyayı duygusal tatmin aracı olarak kullanma davranışlarını incelemek amacıyla “kullanımlar ve doyumlar yaklaşımı” temel alınmıştır. Çalışmada, İletişim Fakültesi’nde okuyan öğrencilerin sosyal medyayı kullanma sıklıklarını ve sosyal medya mecralarını kullanarak elde ettikleri duygusal tatmini belirlemeye yönelik bir alan araştırması yapılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Sosyal medya, duygusal tatmin, kullanımlar ve doyumlar.

A FIELD RESEARCH ON SOCIAL MEDIA AS MEANS OF EMOTIONAL SATISFACTION

ABSTRACT

Social networks have especially attracted the younger generation worldwide, particularly during the last decade. The rapid growths of new communication technologies, the instantaneous spread of these devices among younger users, expand and the impact of social media in our life directs the researchers in this field. Consequently, social sciences seek to understand the nature of 'Social Networks' and therefore researchers and academics conduct an investigation that aims to critically analyze social and psychological effects of social network.

In this research, uses and gratifications approach is employed to analyze the usage of social media by the first year students of the Beykent University, Faculty of Communication, Department of Public Relations & Advertising, and New Media, as means of emotional satisfaction. In this research, a field study is conducted to determine the frequency of the usage of social media and the emotional satisfaction achieved through using social media channels.

Keywords: Social media, emotional satisfaction, uses and gratification

GİRİŞ

Kitle iletişim araçları günümüz insanının toplumsal ve bireysel hayatının en önemli unsurlarından biri haline gelmiş bulunmakta, önemi bu kadar arttığı için onun etkilerini ve yarattığı sorunları incelemek, iletişim biliminin en temel konularından birini oluşturmaktadır.

Günümüz kitle iletişim araçlarının en önemlilerinden biri de bugün internettir. İnternetin insan yaşamında her geçen gün giderek daha fazla kullanılması, bilgi teknolojilerinin etkinliğini açıkça fark edilir ve belirgin bir düzeye taşımıştır. Çünkü yeni iletişim teknolojileri ile birlikte küresel ağlar dünyayı tek ve ortak bir platformda birleştirmiş; bir iletişim çağında yaşadığımız ve uygarlığın iletişime bağlılığı artık açıklık kazanmıştır.

Hayatımızda “yeni” olan pek çok şey vardır: Yeni medya, yeni ekonomi, yeni dünya, yeni pazarlama, yeni eğitim, yeni tüketici ...vb. Bunların içinde çalışma kapsamında bizi yakından ilgilendiren konu yeni medya ile nelerin değiştiğidir. Yeni medyanın sunduğu olanaklarla öncelikle iletişim araçlarının tek yönlü olma özelliği ortadan kalkmış, enformasyonda muazzam bir artış sürecine girilmiş, hızın önemi daha da artmış, kişisel yayıncılık olanakları başlamış, reklam ve pazarlama teknikleri değişmiş, kurumsal iletişim şirketlerin önemli bir parçasına dönüşmüş, herkese iletişime katılabilme olanağı doğmuş ve tüm bunlar esneklik, özgürlük, katılım ve açıklık getirmiştir.

Sosyal medya, günümüzde gençler arasında kullanılan en önemli iletişim araçlarından biri haline gelmiştir. Yeni medya olanaklarının toplumun henüz tüm kesimleri tarafından erişilebilir olmadığı gerçeğini gözden kaçırmadan (Güngör, 2011, 111) gençlerin dijital teknolojileri adeta kusursuz bir yetkinlikle kullanırken, metinler yerine daha çok grafikleri tercih etmekte oldukları, içerikleri oluşturdukları gibi konuşma ve dinleme edimlerini de rahatlıkla yerine getirebildikleri gözlenmektedir.

Bugün artık kalabalıkların örgütlenmesinde de sosyal medyanın etkisi küçümsenemez bir düzeydedir. Sosyal medya grupsal düşünme sistemini tetiklemekte, çevrim içi iletişimin gelişmesi çevrimdışı ortamlara da aynı iletişim biçimlerinin taşınmasına vesile olabilmektedir. Sosyal medya gündelik yaşamda birçok alışkanlığı da değiştirmiş bulunmaktadır: Mektup ve günlüklerin yerini bloglar; telefonun yerini Skype; harita ya da atlasın yerini Googlemap (dijital turist); fotoğraf albümünün yerini Instagram almıştır. Gençler medya içeriklerini üretirken adı “sosyal” olan bu medya, madalyonun öbür yüzünde bireyselleşme ve toplumsal yalnızlaşma sorunlarını da beraberinde getirmiş bulunmaktadır.

Sosyal medya ve paylaşım biçimlerinin hayatımıza girmesi, 1990-2000 arası yıllara uzanır. Bu yıllarda internette gerçek kimlik verilmemekte, internete bağlanmak zaman ve çabaya mal olmaktadır. 2000-2007 arası yıllarda internet çok fazla ciddiye alınmamakta, sosyal medyada daha çok, kimlik, mekân, yenilen

içilen şeyler paylaşılmaktadır. Bu paylaşımlar gündelik hayatta yaşarken yapılan paylaşımlardır. Son yıllarda gençler arasında gerçek hayatla dijital hayatı birleştiren Foursquare gibi ortamlar tutulmakta, teknoloji adeta yüz yüze paylaşım ve anlaşma ortamı gibi kullanılmaktadır. Sosyal medyanın yüz yüze konuşma imkânı da sunabilen bir iletişim ortamı olmasından dolayı gençler arasında bir yönüyle de duygusal tatmin aracı haline gelmektedir.

Toplumsal ve psikolojik temelli ihtiyaçların meydana getirdiği beklentiler kitle iletişim araçlarında farklı medya kullanım kalıplarına ve diğer etkinliklere götürmekte, bunlar da ihtiyaçların doyumunu sağlamak-tadır (Toruk, 2008: 477). Çalışmamızda gençlerin duygusal tatmin gereksinimlerini ve isteklerini gidermek için sosyal medya sitelerini kullanma davranışlarındaki faktörleri ortaya koymak amaçlanmıştır. Sosyal ağ siteleri birçok kullanıcının yaşamında ‘çevrimiçi etkileşim formlarıyla meşgul olma arzusu’ gibi temel bir nedenle merkezi bir yer edinmiştir.

Bu amaçla, Beykent Üniversitesi (İstanbul), İletişim Fakültesi, Halkla İlişkiler ve Reklamcılık Bölümü, Televizyon Haberciliği ve Programcılığı Bölümü ve Yeni Medya Bölümü 1. sınıf öğrencilerinin katılımıyla gerçekleştirilen yüz yüze anket aracılığıyla kullanımlar ve doyumlar kuramı çerçevesinde internet, sosyal ağlar ve duygusal tatmin konuları arasındaki ilişkiler sorgulanmıştır.

Kullanımlar ve Doyumlar Kuramı

Kitle iletişim alanında klasik hale gelen Katz ve arkadaşları (1974) tarafından geliştirilmiş olan kullanımlar ve doyumlar kuramı, yarım yüzyıl sonra bile yalnızca geleneksel medya analizleri üzerinde değil, yeni medya üzerinde de etkisini sürdürmektedir. McQuail ve Windahl’a göre (2010) aktif izleyici tezinin geliştirilmesinde, kullanımlar ve doyumlar yaklaşımının şekil kazanmasında Blumler ve Katz merkezi rol oynamışlardır. Her iki araştırmacı da yaptıkları çeşitli araştırmalar ve yayımladıkları bir dizi makaleyle bireylerin gereksinimleri ve medyayı aktif kullanmaları konularını ele almışlardır:

“Kullanımlar ve doyumlar araştırmaları, medyadan beklentilerin oluşturduğu sosyal ve psikolojik kökenli gereksinimler temelli olarak geliştirilmiştir. Kullanımlar ve doyumlar araştırmaları ‘Medya insanlara ne yapar?’ sorusuna karşı ‘İnsanlar medya ile ne yaparlar?’ (Katz, 1959) sorusu üzerinde durur” (McQuail ve Windahl, 2010: 166). Kullanımlar ve doyumlar araştırmaları temelde insanların esas ihtiyaçlarını medya tercihlerinin güdülediğini söyler. Bu sayede insanlar gereksinimlerini doyum için medya kullanımlarında aktif hale gelirler. İzleyiciler medyaya kendi anlamlarını yükleyebilmekte ve alımlama sürecinde medya izleyicilerin zevklerini ve çıkarlarını doyuma ulaştırmaktadır. Kullanımlar ve doyumlar yaklaşımına göre,

izleyiciler kendi gereksinimlerine uygun olan iletişim araçlarını ve içeriklerini seçmektedirler. Bu da önceki araştırmalardaki pasif izleyici kavramı yerine aktif izleyici fikrini beraberinde getirmektedir. Bu yaklaşım insanları basit bir şekilde davranan kişiler yerine, çevrelerine etki yapan aktif bireyler olarak kabul etmektedir.

Kullanım ve doyum araştırmaları gereksinim kavramını Maslow'un insan gereksinimleri hiyerarşisine dayandırır (McQuail ve Windahl, 2010: 169). Maslow, insan güdülerini bir piramit gibi birbiri üstüne merdiven basamağı şeklinde çıkan aşamalı bir düzen içinde planlamıştır. Bu güdü piramidinin temelinde biyolojik güdüler, üst katında ise psikolojik güdüler yer alır (açlık, susuzluk ve cinsiyetin fizyolojik doyum; emniyet, güven, düzen ve değişmezlik; ait olma ve sevgi; değer, başarı, kendine saygı; kendini gerçekleştirme). Maslow'a göre, temeldeki bir güdünün gereksinimleri karşılanmadan, birey üst düzeydeki güdülerden etkilenmez. Alt düzeydeki güdüler doyuma ulaşıncaya birey, üst düzeydeki güdülere hazır hale gelir (Cüceloğlu, 2008: 235-236).

İnsanlar içinde geliştikleri toplum değerler düzenine göre biçimlenen gereksinim türleri gösterirler. Bu gereksinimlerin doyurulmaması bireyin yaşamını zorlaştırır ve psikolojik bakımından bireyin sağlığını bozar. Her bireyde başarı, sosyal kabul, uyuma, bağımsızlık, belirginlik, yardım etme, düzenlilik, oyun, saygı gösterme gibi öğrenilmiş gereksinimler bulunmaktadır. Bir diğer gereksinim ise insanlarla ilişki kurup yakınlaşma gereksinimidir ve kendisini her toplumda göstermektedir (Cüceloğlu, 2008: 255). Bu noktada medya ya da sosyal medya sundukları olanaklarla bireyin, diğer ihtiyaçlarının yanı sıra, bu ihtiyacını da doyurmasına olanak sağlamaktadır.

Kullanımlar ve doyumlar kuramı da bireylerin farklı gereksinimlerini doyumak için medyayı kullandıklarını savunur. Kurama göre, bireyler gereksinimlerini doyuma ulaştırmaya çalışırlar. Doyum için kullandıkları araçlardan bazıları da kitle iletişim araçlarıdır. İnsanlar bu araçlar ve araçların ürünleri arasında gereksinimlerini karşılamak için seçme yaparlar. Bu amaçlı etkinlikler sonunda gereksinimler giderilir, gerginlikler azaltılır (Tekinalp ve Uzun, 2004: 121). Yaklaşımın temeli, izleyicilerin karmaşık bir gereksinimler dizisi olduğu ve bunları kitle iletişim araçlarını kullanarak gidermeye çalıştığı görüşüne dayanmaktadır. İzleyici bu gereksinimlerini giderirken oldukça aktif bir süreç girerler, örneğin ruh hallerine göre müzik, ilgi alanlarına göre dergi ve televizyon kanalı seçerler (Köseoğlu, 2012: 64). "Kitle iletişim araçları kullanımının sosyal roller ve bireysel eğilimlerden doğan ihtiyaçlar bağlamında değerlendirmesi konusunda Katz, Gurevitch ve Haas (1973) tarafından gerçekleştirilen çalışmanın amacı, kitle iletişim araçlarına maruz kalınarak tatmin edildiği söylenen toplumsal ve psikolojik ihtiyaçları mümkün olan en kapsamlı şekilde değerlendirilmesi olarak sunulmakta ve araştırmada her bir ihtiyacın kişi için önemi; kişinin radyo,

televizyon, gazete, kitap ve/veya filmler ile ihtiyacının ne ölçüde tatmin edildiğini hissettiği ve bu kitle iletişim araçlarının kullanımının diğer ihtiyaç tatmin araçlarına (örneğin; arkadaşlar, aile, iş) kıyasla ne ölçüde önemli olduklarının değerlendirildiğinin altı çizilmektedir” (Koçak ve Terkan, 2010: 43).

Katz, Gurevitch ve Haas (1973) gereksinimleri 5 kategoride bir araya getirmişlerdir. Bunlar; bilişsel gereksinimler, duygusal gereksinimler, kişisel bütünleştirici gereksinimler, sosyal bütünleştirici gereksinimler ve kaçış (gerginlikten kurtulma) gereksinimleridir (Koçak ve Terkan, 2010: 43). Bu bağlamda ‘duygusal tatmin aracı olarak sosyal medya kullanımı’ konulu araştırmamız gençlerin duygusal gereksinimlerini sosyal medya üzerinden tatmin etme davranışlarının çözülmesine yoğunlaşmıştır.

Doymular, genellikle kullanım nedenleri ile ilişkilidir. Kişiler iletişim araçlarını belli gereksinimlerini gidermek için kullanırlar. Bu durum, belli doymular aradıklarını gösterir. Aranan doymular gereksinim ya da güdüden çıkar. Elde edilen doymular bu kullanma sonucunda kazanılandır. “McQuail, Blumler ve Brown (1972) iletişim araçlarından elde edilen doymuları dört grupta toplamışlardır: (1) Vakit geçirme: Günlük sorunlardan, baskılardan ve sıkıntılardan kaçma. (2) Kişisel ilişki: Arkadaşlık, toplumsal yarar. (3) Kişisel özdeşlik: Toplumla ilgili olaylar hakkında bilgi alma, değerleri destekleme ve gerçekleri arama. (4) Gözetme: Çevreyi bilip tanıma, olaylar ve tüketim ürünleriyle ilgili bilgi edinme” (Erdoğan ve Alemdar, 2002:191).

Erdoğan ve Alemdar’a göre, geleneksel medyaya uygulanmış olan kullanımlar ve doymular kuramı, iletişim sistemi ve bireysel sistem arasındaki çıkar ve güç farklarını görmezlikten gelmektedir (2002: 195). Diğer taraftan yeni teknolojiler söz konusu olunca, yeni medyaya ilgili izleyici tercihleri kullanımlar ve doymular kuramı kullanılarak gerektiği gibi açıklanabilmektedir.

Araştırmacılar kullanımlar ve doymular kuramını internet, sosyal ağlar, sosyal topluluklar, e-öğrenme, kişiselleştirilmiş içerik gibi konular çerçevesinde yeni medyaya uygulamışlardır. Bu çalışmalar, medya davranışını açıklamak için kullanımlar ve doymular kuramının ikna edici, inandırıcı kuramsal açıklamayı sunduğunu kanıtlamıştır. Araştırmalar bireylerin eğlenme, bilgi ve toplumsal etkileşim gibi çeşitli gereksinimlerini karşılamak için internet tabanlı iletişimi kullandıklarını bulgulamıştır (Chung ve Austria, 2010: 582).

“Kullanımlar ve doymular yaklaşımının gücü, onun farklı medya içeriklerine uygulanabilmesinden kaynaklanır. Yine kullanım ve doymu konusundaki çalışmaların güdülleri, sosyal ve psikolojik geçmişi, bilişsel, tutumsal ve davranışsal dinamikleri içeren ortak bir çerçevesinin olduğu söylenebilir” (Köseoğlu, 2012: 65). Kullanımlar ve doymular kuramı, kullanıcının psikolojik ve sosyolojik gereksinimlerini doymak için iletişim araçları arasında tercih yapabileceğini ifade eder. İhtiyaçlarını gideriyorsa da kullanıcı aracı kullanmaya devam eder.

Özellikle son 10 yılda iletişim teknolojilerinin hızla büyümesi, diğer geleneksel kitle iletişim araçlarıyla karşılaştırıldığında internet tabanlı iletişim araçlarının kullanıcılar arasında aynı hızla yaygınlaşması, sosyal yaşama olan etkilerinin yüksek düzeydeki artışı kullanımlar ve doyumlar araştırmacılarının ilgisinin bu alana yönelmesine sebep olmuştur (Demir, 2013: 113). Artık kullanımlar ve doyumlar yaklaşımı yalnızca geleneksel medya analizleri üzerinde değil, yeni medya analizleri ile ilgili olarak da kullanılmaktadır.

Kullanımlar ve Doyumlar Kuramı ve İnternet

Kullanım ve doyumlar kuramına ilişkin analizlerin ağırlıklı olarak 1960'lar da ve 70'lerde yapıldığı dolayısıyla da bugünkü durumu kapsamadığı görülmektedir. Oysa medya dolayımı olarak doyuma ulaştırılan gereksinimlerin bugün sosyal medya olarak da adlandırılan yeni medya olanaklarıyla çok daha etkin biçimde karşılanmakta olduğu gözlenmektedir. İnternet ortamının sunduğu görüntülü ve sesli iletişim olanakları ile bugün insanlar gereksinimlerini medyadan çok daha etkin bir biçimde karşılayabilmektedirler (Güngör, 2011: 110). Jiménez, López, ve Pisionero'ya göre (2012), kullanımlar ve doyumlar kuramı internet ve sosyal ağların geleneksel medya hizmetleri uygulamalarıyla nasıl yer değiştirdiğini açıklayacak uygun çerçeveyi sunmaktadır.

İnternet, iletişim ve sosyal ilişki tüketimini öngörmektedir (Jiménez, López, ve Pisionero, 2012: 231). Kuramsal basitliğinin eleştirilmesine ve atfedilen metodolojik limitlerine rağmen kullanımlar ve doyumlar kuramı bir empirik çalışmayla etkileşime geçmede başlangıç referansı olabilmektedir. Kullanımlar ve doyumlar kuramının son derece açık bir rehber ilkesi vardır: Farklı insanlar farklı amaçlarla medyayı kullanabilir. Dolayısıyla medya kullanımı ve tercihinin spesifik amaçları vardır ve bu durum hem bireysel hem de sosyal motivasyonlardan kaynaklanmaktadır.

Yeni teknolojilerden yeni doyumlar arıyor ve elde ediyor muyuz? Şüphesiz yeni medya yeni tatmin edilmesi gereken gereksinimler yaratmaktadır. Tarihsel olarak ele alındığında, kullanımlar ve doyumlar araştırmaları fazla izleyici merkezli olduğu ve kullanımından doyum sağlanacak teknolojinin kendisinin medyanın seçimini etkileyebileceğini göz ardı ettiği için eleştirilmiştir (Sundar ve Limperos, 2013: 505). Ancak, kullanımlar ve doyumlar yaklaşımı, internet, yeni medya gibi teknolojilerin ve bilgisayar aracılı iletişim gibi kavramların ortaya çıkışıyla yeniden önem kazanmıştır. Aslında, kullanımlar ve doyumlar kuramı, gazete, radyo, televizyon ve şimdi de internet olarak her yeni iletişim aracının ortaya çıkışında öncü ve yenilikçi bir yaklaşım sunmuştur (Köseoğlu, 2012: 64).

Video oyunları, internet, sosyal ağ siteleri, MP3 player'lar ve tabletler popüler kültür ve araştırmalarda yeni medya türleri olarak kabul edilirler. Eğer bu medyalar yeni ise kullanıcılar arasında yeni gereksinimler

ihtiyacı hissettiren yeni tür doyumlar sağlarlar mı? (Sundar ve Limperos, 2013: 507). Televizyondan elde edilen doyumlarla ilgili olarak yapılan ilk çalışmalardan elde edilen sonuçlarla, internet ve yeni iletişim teknolojilerinden sağlanan doyumlar karşılaştırıldığı zaman, aslında yeni medyanın geleneksel medyada bulunmayan gerçekten yeni doyumlar sağlamadığı düşünülebilir.

Yine de yeni medya ve sunduğu yeni olarak değerlendirilebilecek doyumlardan bazıları şöyle sıralanabilir:

Gerçeklik: İçerik uydurma değil, gerçek ve yüz yüze iletişime benziyor; tecrübe edilen deneyim gerçek yaşama benziyor;

Çekicilik: Daha önceden bir benzeri yok, farklı, tarz sahibi;

Yenilik: Kendisi yeni, teknoloji yenilikçi, arayüz farklı, deneyim alışılmamış;

Orada olmak: Fiziksel olarak bulunamayacağım ya da tecrübe edemeyeceğim mekânlarda bulunmamı sağlar; uzak çevrelerde bulunma deneyimi sağlar; 'orada olmasam da oradaymışım gibi olayları tecrübe edebiliyorum' duygusuna sahip olunur;

Topluluk oluşturma: Başka insanlarla iletişim kurabilmek; sosyal ağları çoğaltabilmek; bir topluluğa ait olma duygusu vermek; sosyal sermaye inşa etmek;

Çoğunluğa katılma: Karar vermeden önce başkalarının fikirlerini gözden geçiririm; başkalarının fikir ve düşüncelerini öğrenmeye yardım eder; kendi düşüncelerimi başkalarının düşünceleriyle karşılaştırmama izin verir;

Filtreleme ya da uygun hale getirme: Önceliklerimi oluşturmamı sağlar; görmek istemediğim şeyleri görmezden gelirim; bilgiyi ayıklamama ve başkalarıyla paylaşmama izin verir;

Etkileşim ya da sistemle etkileşim; çok sayıda görevi ya da hizmeti yerine getiririm; önceliklerimi ve ihtiyaçlarımı belirleyebilirim;

Etkinlik: Kullandığımda kendimi aktif hissederim; pasif bir etkileşim değil; üzerinden çok şey yapabilirim;

Cevap verebilirlik: Komutlarıma karşılık verir; isteklerime cevap verir; gereksinimlerimi öngörür;

Gözden geçirme ya da çeşitli arama: Çok çeşitli bilgi elde etmemi sağlar; birçok 'link'in üstünden geçerim; sörf yaparım; özgürce gözden geçiririm;

Navigasyon yardımları: Aracı kullanmak kolay; bilgiye bağlanmamı sağlar; daha etkili kullanmam için çok sayıda görsel yardım sunar;

Oyun ve eğlence: Farklı dünyalara kaçırmaktan zevk alırım; oynamama izin verir; keşfetmek eğlenceli (Sundar ve Limperos, 2013: 518-519-520).

Son yıllarda internet kullanımları ve doyumları üzerine yapılan araştırmalarda artış söz konusudur. Bu araştırmalara göre bilgisayar aracılı iletişim ve çevrimiçi sosyal ağlar, kullanıcılara çeşitli olanaklar sunmaktadırlar. Bunlardan bazıları, çevrimdişi dünyada bir araya gelme olanağı olmayan kişilerle etkileşime girme, duygusal destek elde etme ve topluluğun ya da sosyal ağın diğer üyelerinin faaliyetlerini izleme/gözetleme olarak sıralanabilir (Köseoğlu, 2012: 66). Bir de sosyal göz atma kavramı var ki, bu kavram makalenin araştırma sonuçlarıyla, özellikle de gerçek hayatta duygusal tatmin yaşayacak arkadaşı olmayan deneklerin sosyal medya kullanma davranışlarıyla yakından ilgilidir. Bu kavram, birini ya da bir grubu gerçek hayatta buluşmak amacıyla site üzerinden bulmaya çalışmak olarak tarif edilebilir.

1940-2011 yılları arasında çok sayıda kullanımlar ve doyumlar çalışmaları yapılmıştır. Geleneksel medyadan yeni medyaya doğru ilerlerken yeni teknolojiyle birlikte yeni doyumlar ortaya çıkmıştır (Sundar ve Limperos, 2013: 507). Sundar ve Limperos'a göre (2013), internet sayesinde 'aktif izleyici' kavramı zirveye ulaşmıştır. İnternet izleyicisi o kadar aktif ki, artık onları 'izleyici' yerine 'kullanıcı' olarak adlandırmaktayız. Diğer bir ifadeyle "internet iletişiminin etkileşimlilik özelliğinin kullanımlar ve doyumlar yaklaşımının aktif izleyici tezini güçlendirdiği" (Gülner ve Balcı, 2011: 77) söylenebilir.

Kullanımlar ve doyumlar kuramı bağlamında internet kullanımını çözümlleyen araştırmalarla ilgili daha ayrıntılı bilgi için şu çalışmalara da bakılabilir: Charney ve Greenberg, 2001; Chou ve Hsiao, 2000; Dimmick, Kline ve Stafford, 2000; Eighmey ve McCord, 1998; Ferguson ve Perse, 2000; Flanagan ve Metzger, 2001; Kaye, 1998; Korgaonkar ve Wolin, 1999; LaRose, Mastro ve Eastin, 2001; Lin, 1999; Papacharissi ve Rubin, 2000; Parker ve Plank, 2000; Perse ve Greenberg-Dunn, 1998; Song, LaRose, Eastin ve Lin, 2004; Stafford ve Stafford, 2001 (LaRosa ve Eastin, 2004: 359). Bu araştırmalar kapsamında, örneğin

Sangwan arkadaşlık kurma, insanlarla etkileşim, sosyal etkileşimi içine alan duygusal gereksinimlerden bahseder. Stafford ve arkadaşları internet kullanım gereksinimleri bakımından yeni insanlarla tanışmayı, arkadaşlık kurmayı içeren sosyal gereksinimler kategorisini ortaya atarlar. Papacharissi ve Rubin de gruba ait olduğunu göstermek, yeni insanlarla buluşmak, cesaret gösterisi, başkalarına ne yaptığını söylemek gibi nedenlerle, ki bunları kişilerarası faydalar olarak niteler, interneti kullandığını ifade eder (Koçak ve Terkan, 2010: 68-69).

İnternetin birçok bakımdan araştırmacıların dikkatinden kaçmayan eşsiz bir medya olduğu ortadadır. İlk dönemlerde yapılan televizyon çalışmalarından (özellikle Greenberg, 1974; Rubin, 1983) türeyen gelenekselleşmiş doyumlar listesi internet medyasının yeni yönlerini çözümllemek, incelemek üzere genişletilmiştir. Örneğin Papacharissi ve Rubin (2000) kişilerarası iletişim doyumlarını, internet

kullanımının yaygın modelleri olarak görmektedirler. Korgaonkar ve Wolin (1999) ekonomik kontrol, etkileşim ve bilgiye ulaşma boyutlarını bulmuşlardır. Diğer yeni doyum boyutları ise şunlardır: Problem çözme, ikna etme, ilişki geliştirme, statü arayışı (Flanagin ve Metzger, 2001); sakinleşme, gözlem, araştırma, kariyer ve akrana özdeşliği faktörleri (Charney ve Greenberg, 2001); araştırma ve bilişsel faktörler (Stafford ve Stafford, 2001) (LaRosa ve Eastin, 2004: 359).

İnternet kullanım ve doyumları, ABD’de yürütülen master ve doktora tezlerinin önemli konularından birini oluşturmaktadır. Bunlardan birinde Choi (2007: 77-84, 112-116) Güney Mississippi Üniversitesi’nde hazırladığı doktora tezinde Korelilerin internet kullanma motivasyonlarını incelemiştir. Çalışmanın bulguları; Koreli kullanıcıların, eğlence, fantezi, araştırma/bilgilenme, cinsellik, çevrimiçi iş görme, sosyal kaçış, yalnız hissetme ve sosyal etkileşim amacıyla internete yöneldiklerine işaret eder (Gülner ve Balcı, 2011: 84).

Bahsedilen araştırmalara benzer şekilde, bizim çalışmamızda da kullanımlar ve doyumlar yaklaşımları ilkeleri çerçevesinde denek olarak seçilen üniversiteli gençler üzerinden ‘duygusal tatmin gereksinimini giderme davranışı olarak sosyal medya kullanımı’ analizi yapılacaktır.

Sosyal Medya ve Duygusal Tatmin

Eskiden sadece bilgisayar aracılığı ile internete girilebiliyorken günümüzde cep telefonları, tabletlerle mekân ve araç sınırlaması olmadan internete rahatlıkla ulaşılabilmektedir. İnsanları internete bağlanmaya teşvik eden bu gelişmeler, kişilerin iletişim biçimlerini de sanallaştırmaya başlamıştır.

Günümüzde sanal ortamların etkileşim odaklı olmaya başlamasıyla beraber kişilerarası iletişimin sanal ortamlara taşındığı yadsınamaz bir gerçektir. Etkileşim sağlayan sanal ortamlara en güzel örnek sosyal paylaşım ağlarıdır. Sosyal medya, kullanıcıya, kişisel içerik değiş tokuşu yapabilme ve diğer kullanıcılarla iletişim kurma olanağı veren, kişisel web sitesini inşa etme olanağı sağlayan uygulamalardır (Köseoğlu, 2012: 60). Yine sosyal ağlar denildiği zaman bireylere herkese açık bir profil şekillendirme fırsatı veren web tabanlı hizmetler akla gelmektedir. Sosyal paylaşım sitelerindeki çok ortamlı uygulamaların sürekli güncellenmesi, kişilere gerçek hayatta yapabildikleri çoğu şeyleri sanal ortamda da yapabilme şansı yaratmaktadır. Ayrıca

“günlük hayatta iletişim süreçlerinde çekingenlik yaşayan kişiler, kendilerini sosyal ağlarda daha iyi ifade edebilmekte ve bu durum kişilerin iletişim süreçlerini etkilemektedir. Sosyal ağlardaki uygulamaların gelişmesi en çok kişilerin sanal ortamda kendilerini açma davranışı üzerinde etkili olmakta ve kişileri özel hayatları hakkında daha sık ve daha derin bilgiler sunmaya teşvik etmektedir” (Kaya, 2013: 157).

Fullwood, Sheehan ve Nicholls (2009) MySpace bloglarıyla ilgili yaptıkları araştırmada üç temel motivasyon bulmuştur: Kendinden bahsetme, internet aracılığıyla ilişki kurma, kimlik geliştirme (Jiménez, López, ve Pisionero, 2012: 234). Sosyal ağlarla ilgili Park, Kerk ve Valenzuela (2009) üniversite öğrencilerinin Facebook'taki gruplara katılmalarının nedeninin sosyalleşme ve statü arama gereksinimleri olduğunu göstermişlerdir. Yine Teksas'ta 2603 öğrenci arasında yapılan bir internet araştırması Facebook kullanım sıklığının kişisel doyum, güven ve hayata katılma gibi doyumlarla oldukça yakından ilişkili olduğunu açığa çıkarmıştır (Jiménez, López, ve Pisionero, 2012: 234).

Benzer bir bakış açısı Fullwood, Sheehan, Nicholls için söz konusudur. Onlara göre sosyal medya duygusal iyiliğe, özellikle de kendilerini yüz yüze iletişimde ifade etmede zorluk yaşayanlar, esas olarak da çok kişisel konularda katkıda bulunmaktadır. Kullanımlar ve doyumlar kuramı, gençlerin internet kullanımının kimlik, cinsel uyum ve ekranlar, romantik partnerlerle yakın ilişkiler geliştirmeyi kapsayan gelişmelerle ilgili dinamiklerde tutarlı olacağını varsaymaktadır (Jiménez, López, ve Pisionero, 2012: 236-237).

Gençler sosyal medyaya sosyal çevre edinme ya da sosyalleşme açısından daha fazla önem vermektedirler. Başka bir ifadeyle gençlerin sosyal çevre edinme/sosyalleşme bakımından özellikle arkadaş edinmek ve arkadaş çevrelerini geliştirmek için sosyal medyadan yararlandıkları söylenebilir. "Sosyal medyanın sunmuş olduğu özgürlük ortamında kim olduğunu, sosyo-demografik özelliklerini belli etmeden gerçekleştirilen iletişim, özellikle gençlerin yeni arkadaşlar edinmek ve sosyal çevrelerini geliştirmek için sosyal medya sitelerinden faydalandıklarını göstermektedir" (Akçay, 2011: 149-150)

Sosyal medya konusunda yapılan başka bir araştırma ise kişilerin sosyal medyayı kullanma amaçlarının sırasıyla, arkadaşlarla iletişim kurmak, tanıdıklarından haberdar olmak, zaman geçirmek, eğlenmek, oyun oynamak, yeni arkadaşlar edinmek, evlenmek amacıyla biriyle tanışmak ve cinsel ilişki kurmak amacıyla biriyle tanışmak şeklinde olduğunu ortaya koymaktadır (Çakır, 2013: 59).

Gençlerin interneti kullanma nedenleri arasında can sıkıntısı, ödev için bilgi araştırma, arkadaşlarla sohbet, flört etmek, sorunlarla ilgili konuşup tavsiyeler almak, müzik dinlemek, çevrimiçi dizi ya da film seyretmek, ücretsiz müzik dosyaları ve film indirmek, sinema, konser, kitap, hafta sonu etkinlikleri gibi boş zaman etkinlikleri için bilgi aramak, diyet, beslenme, moda güzellik konularda bilgiye ulaşmak, hatta zararlı alışkanlıkları gidermek için bilgiye ulaşmak, seks sayfalarına girebilmek, elektronik basından haber okumak, çevrimiçi alış-satış, çevrimiçi kumar sayfalarına ve oyun ağlarına katılmak sayılabilir (Jiménez, López, ve Pisionero, 2012: 241).

MySpace ve Facebook gibi sosyal ağ siteleri bireylere toplumsallaşma süreçlerinde aktif rol almalarına ve kendi kimliklerini yapılandırılmalarına olanak sağlamıştır. Sosyal ağlar üyelerine aile, arkadaş ve diğer

insanlarla iletişim kurma olanakları sağlayan kolay bir yoldur. Geçmişte insanlar istek ve ihtiyaçlarını gidermek için yüz yüze insan iletişimi, televizyon, radyo, sinema kullanmakta, dolayısıyla doyumlar aksamalar nedeniyle ertelenebilmekteydi. Buna karşılık sosyal ağlar bireylere sosyal ağlar üzerinden mesajı göndermede aktif rol sağlama gücü verdiği için diğer kitle iletişim formlarından farklıdır. Bu aktif rol geleneksel kitle iletişim etkileri modelini değiştirdiği için devrimcidir. Yeni modelde bireyler hızla sosyal ağ sitelerini kullanarak gereksinimlerini doyuma ulaştırırlar.

Sosyal ağlar içinde en çok tercih edilenler Facebook, Microsoft'un sosyal ağ projesi MySpace, Twitter ve Google'ın sosyal ağ projesi Orkut'tur. Bu ağlar arasında en ünlüsü olan ve başlangıçta Amerika'da Harvard öğrencisi olanları sanal ortamda bir araya getirmek ve çevrimiçi paylaşım alanı ve bir sosyal ağ oluşturmak üzere kurulan Facebook, dünyanın her yanından üyesi olan büyük bir ağa dönüşmüştür. 2013 yılında İslam dünyasının Facebook'u Salamworld yayına başlamıştır.

Yeryüzünde Zuckerberg'i umursamayan milyonlarca insan bulunurken, Brezilya'da Facebook'un yerine Orkut, Rusya'da VKontakte kullanılmakta, Çin'de Qzone, Weibo kullanmayan kişiler "internette varım" bile diyememektedir (Bilgici, 2013:14).

"Hızla yayılan bu Web 2.0 çağı ve onun ürünü olan sosyal ağlar, sunmuş oldukları içerik ile kişileri cezbetmeye devam etmektedir. MySpace'e birkaç yıl içerisinde 160 milyondan fazla kullanıcı üye olmuştur ve dünyanın en çok ziyaret edilen sitelerinden biridir" (Akçay, 2011: 143). MySpace ve Facebook gibi sosyal ağ siteleri ihtiyaç ve arzuları gerçekleştirmeyi sağladığı gibi çok sayıda kişi ile ilişki kurmaya ya da ilişki geliştirmeye izin vermektedir. Bu olanaklar internet sayesinde sunulan yeni iletişim teknolojileri aracılığıyla sağlanmaktadır. Bilgisayar teknolojilerinden bağımsız yaşayamayan günümüz gençleri dijital ürünlerin sadık tüketicileri haline gelmişlerdir.

"Artık popülerliğin de yeni kuralları var. Popülerlik eskiden daha basit, tek boyutlu bir dinamikti. Top 10 listelerinde 1 numara olmak, en çok rating'i alan TV programında yer almak, en büyük gişeyi yapan filmde oynamak yeterdi. Dijital devrim her alanda olduğu gibi popülerlik meselesinde de tüm kuralları yıktı, ezberleri bozdu. Madonna'nın Instagram'da 800 bin takipçisi olurken, birçoğumuzun hayatı boyunca duymadığı ve duymayacağı 26'sındaki İtalyan blogger Chiara Ferragni'nin (blondesalad) 1.5 milyon takipçisi olabiliyor mesela. L2 adlı sosyal medya ajansının bir araştırmasına göre, Instagram YouTube'dan Tumblr'dan Pinterest'ten hatta Facebook'tan 25 kat daha etkili bir iletişim platformu. Artık Instagram sayesinde herkes ne zaman meşhur olacağını hesaplıyor. Herkes kendi imajını parlatma, pazarlama derdinde. Andy Warhol bile bu kadarını tahmin etmemişti belki de!" (Sükan, 2013:18).

Baran ve Doris'e göre (1995) medya içeriklerini kendi gereksinimlerine göre seçen birey, seçmiş olduğu

içeriği kendi gereksinimlerini doyurmak için sentezler. Kısacası medyanın seçimi ve kullanımı, amaçlı ve motivasyonlu bir eylemdir (Urista, Dong ve Day, 2008: 218). Kullanımlar ve doyumlar kuramı, kişisel gereksinimler ve eğlenme gereksinimlerini içeren duygusal ve bilişsel gereksinimleri doyurmak için medyanın nasıl kullanıldığına odaklanır. Bunlar kişisel özdeşleşme, kaçış ve kendini temsili kapsar. Yine aynı zamanda web’de göz gezdirmeyi, bilgi elde etmeyi, kişilerarası iletişim kurma ve toplumsallaşmayı içerir. Burada ilginç olan konu bu doyumların bazılarının yüz yüze iletişimin aracılı versiyonları olmalarıdır. Sosyal ağ siteleri üyeliği sayısındaki artış, bu sitelerin bilişsel ve duygusal gereksinimlerin tatminini sağladığı için kullanımındaki popülerliğini açıklar. İnternet kullanma motivasyonları, çevrimiçi imaj inşa etme, eğlenme ve kişilerarası ilişkiler gibi motivasyonlara benzer şekilde ilişki ihtiyacını giderme gibi arzuların neden olduğu motivasyonlardır. İnsanlarla sosyalleşme arzusu internet kullanımını motive etmektedir. Papacharissi ve Rubin’in (2000) belirttiği gibi, elektronik posta ve sohbet gibi işlevleri ile de internet, kişilerarası iletişim doyumlarını tatmin etmektedir. Araştırmalar birçok sosyal ağ sitesi kullanıcısının sosyal sermayelerini (tanıdıkların, ilişkilerin, isimlerin sürekli sisteme aktarılması) arttırmak için ve kendilerini çekici göstermek için interneti kullandıklarını göstermektedir. Yine birçok genç, hem sanal dünyada hem gerçek dünyada statülerini yükseltecek idealize edilmiş, sanal bir kimlik oluşturmak için de sosyal ağ sitelerini kullanmaktadır (Urista, Dong ve Day, 2008: 226). Aynı şekilde, yine birçok sosyal ağ sitesi üyesi, sosyal ağ sitelerini arkadaşlarının ve hayranlarının beğenisini kazanmak ve estetik olarak kendilerini daha güzel göstermek için kullanır. Burada çok sayıda sosyal medya kullanıcısının, sürekli olarak kendi varlığının internetteki sunumuna verilen yanıtları kontrol etmek gibi bağımlılık özelliği gösteren bir davranış tarzı sergilemekte olduğu iddia edilebilir.

Bazı anketler çevrimiçi arkadaşlar ve gerçek arkadaşlar arasında dikkate değer farklılıklar bulunduğunu göstermiştir. Anketlerin katılımcılarının çoğu çevrimiçi kazanılan arkadaşlıkların samimiyetsiz ve sahte olduğunu ifade etmiştir (Urista, Dong ve Day, 2008: 227). O halde Online/offline yaşam arası denge nasıl kurulur? Bu tarz ilişkilerde denge kurma rehberinde neler bulunmalı? Tufan’ın yazısında belirttiği gibi, ilişkide online/offline durum birbiriyle paralel gitmelidir (2013:19). Gençlerin sosyal bağlarını kuvvetlendirmek için sosyal medyayı kullanmakta oldukları gerçek bir durumdur. Ancak sosyal medya sağlıklı yüz yüze iletişimi sağlamıyorsa, sosyal medyanın bir önemi yoktur. Umberto Eco Hürriyete verdiği röportajda sosyal medya konusunda duygusal tatmine bağlanabilecek eleştirel yorumlarda şu ifadeleri kullanmıştır:

“Bence insanlar Facebook’a bakıyorlar çünkü birbirleriyle iletişim kurmak istiyorlar. Kendimizi tanımlayabilmek için ötekine ihtiyaç duyarız. Bugünkü izole bir dünyada yaşıyorsam o ötekiyi bulmak için de Facebook’a girerim ve aslında sahte bir ‘öteki’yi aramış olurum. Çünkü orada yaşlı ve çirkin bir polis,

genç ve güzel bir kızmış gibi bir görüntü veriyor olabilir. Arkadaşlık kavramı bugün krizde. Belki sizin geleneksel anlamda hâlâ vardır. Ama ortalama bir Amerikalının arkadaşı yoktur. O yüzden de ülkenin başka bir köşesine taşınsa sorun yaşamaz. Market aynı, sinema aynı, zaten önceden de arkadaşı yoktu... İşte bu insanlar için buldular sosyal medyayı. New York'taki bir takım Yahudi entelektüellerin ya da San Francisco'daki homoseksüellerin arkadaşları vardır belki ama gerisinin yok" (Çamlıbel, 2013:18). Slavoj Žizek günümüz insanının yalnızlığı konusunda şunları söyler: "Ama bu eski, bildiğimiz yalnızlık değil. Kalabalıkta yalnız olmak. En azından Batı'da ana kural şu: Diğerlerine çok bağlanma. Aşık olma, mesafeni kuru. Budizm bu yüzden tutuyor. Star Wars'ta dedikleri gibi: "Nesnelere çok bağlanma" yani uzakta durarak özgür kal" (Çınar, 2013:16).

Bu bakış açısı temel alındığı zaman, internetteki iletişim ortamının melez bir nitelik taşıdığı ifade edilebilir. Sosyal medya kullanıcıları sürekli rol yapar ya da başka bir deyişle 'performans' yapar. "Goffman performansı 'belli bir durumda belli bir katılımcının diğer katılımcılardan herhangi birini etkilemeye yönelik tüm etkinlikleri' olarak açıklamaktadır. Goffman performansta benliğin sunum amacının olumlu izlenim bırakmak olduğunu belirtir. Yani sahnelenen benlik, genellikle güvenilir, olumlu bir imaj bırakmayı hedeflemektedir" (Çakır, 2013: 58-59).

LaRose, Eastin ve Lin (2004) bireylerin arzularını tatmin etmek için kendi içeriklerini oluşturabildikleri ve kullanabildikleri sanal toplulukların üyeleri olma durumlarına işaret etmektedirler (Urista, Dong ve Day, 2008: 219). Çevrimiçi olarak insanların davranışlarını, hayatlarını izlemek de doyum sağlamaktadır. McQuail ve arkadaşlarının dikkat çektikleri gereksinimlerden biri de toplumsal ilişkidir. Bu yöndeki gereksinimin kitle iletişim aracından karşılanmasında izleyicinin sosyoekonomik ve sosyokültürel koşullarının etkisi büyüktür. Buna göre sosyal çevrelere katılmakta çeşitli nedenlerle güçlük çeken insanların medyanın sosyal ilişki dünyasına yönelmeleri mümkündür (Güngör, 2011: 109).

İnsanların önemli bir bölümü toplumsal ilişki gereksinimlerini internetin görüntülü ve sesli ortamında başka insanlarla kurdukları ilişkilerle gerçekleştirmektedirler. Bu ilişkiler yalnızca sanal ortamda devam etse bile hiç değilse karşılıklı ilişki içinde gerçekleşmektedir. İnsanlar televizyonu edilgin biçimde izlerler. Televizyon ekranının karşısına geçerler ve var olanlar arasından bir program seçerler. Oysa internet ortamında insan karşılıklı yazışmakta, konuşmakta, sohbet grupları kurarak sosyal bir ortama aktif biçimde katılım gerçekleştirebilmektedirler (Güngör, 2011: 110). Günümüz medya ortamında insanlar sosyal ortamlara katılmak için oturdukları yerden sanal ilişkiler kurup, iletişim ortamlarına katılarak duygusal tatmin gereksinimlerini karşılamaktadırlar.

Sosyal medyanın gençlerin psikolojik gereksinimlerini karşılayan bir ortam olduğu kabul edilmelidir.

Ancak, makalede de işaret edildiği gibi, günlük hayattan uzaklaşarak, sanal ortamda sosyalleşmeye çalışan kişilerin, gündelik hayatlarında yalnızlaşma sürecine girdikleri göz önünde bulundurularak, sosyal paylaşım ağlarının kullanım sıklığına ve amacına dikkat edilmelidir. Sonuçta, siber alan bir simülasyon kurgusu olup, sanal bir ortamdır ve kişilerin gerçek hayatları sanal ortam üzerinden var olmamaktadır (Kaya, 2013: 203).

Araştırmanın Amacı ve Yöntemi

Araştırmamız İstanbul’da Beykent Üniversitesi, İletişim Fakültesi, Halkla İlişkiler ve Reklamcılık Bölümü, Televizyon Haberciliği ve Programcılığı Bölümü ve Yeni Medya Bölümü 1. sınıf öğrencilerine uygulanmıştır. Araştırmada kota koyma/tesadüfi olmayan örneklem yöntemi kullanılmıştır. Örneklem İletişim Fakültesi’nde okuyan öğrencilerden seçilme nedeni, bu öğrencilerin akademik eğitimleri ile sosyal medyayı duygusal tatmin aracı olarak kullanma davranışları arasında bağ kurabilmektir. Araştırma Kasım 2013’te 228 öğrenci üzerinde gerçekleştirilmiştir. Öğrencilerden üçünün sosyal medya kullanıcısı olmaması nedeniyle 225 anket değerlendirmeye alınmıştır.

Çalışmada kullanılan ölçekte yer alan sorular 1’den (kesinlikle katılıyorum) 5’e (kesinlikle katılmıyorum) kadar uzanan 5 noktalı Likert tipi tepki skalası üzerinde yer almıştır.

Anket uygulaması sonucu elde edilen veri seti SPSS (Statistical Package for Social Sciences) for Windows 17.0 programı kullanılarak analiz edilmiştir. Analiz kapsamında, frekans tablosu, güvenilirlik ve geçerlilik analizi, Mann Whitney-U testi, Kruskal Wallis H Testi, Barlett snaması, faktör analizinden faydalanılmıştır.

Çalışmada ayrıca geliştirilen ölçeklerin güvenilirlik ve geçerlilik analizlerinin yapılması ve denekler tarafından tam olarak algılanmayan soruların belirlenmesi amacıyla örneklem grubundan 30 kişi üzerinde ön test uygulanmıştır. Son kontrolleri yapılan anket ana örneklem üzerine uygulanmaya hazır hale getirilmiştir. Hazırlanan anket formu yüz yüze anket yöntemi ile doldurulmuştur.

Araştırma Hipotezleri

Literatür taraması yapıldıktan sonra “sosyal medyanın gençler arasında kullanılmasının nedenlerinden biri de duygusal tatmin aracı olmasıdır” önermesine ulaşılmıştır. Bu önerme, sosyal medyanın bireylerin yüz yüze, kişilerarası ve toplumsal iletişim biçimlerini önemli ölçüde etkilediğini göstermektedir. Sosyal medyayı duygusal tatmin aracı olarak görme yoğunluğuna ilişkin karşılaştırmalar sonucu çalışmanın hipotezleri aşağıdaki gibi belirlenmiştir:

H1: Sosyal medya kullanım sıklığı ile sosyal medyayı duygusal tatmin aracı olarak görme yoğunluğu arasında anlamlı bir ilişki vardır.

H2: Erkek ve kız öğrenciler arasında sosyal medyayı duygusal tatmin aracı olarak görme yoğunluğu bakımından anlamlı bir ilişki vardır.

H3: Öğrenciler sosyal medya aracılığıyla duygusal tatminlerini gerçekleştirdikçe, sosyal medyayı kullanım oranı da artar.

H4: Öğrencinin herhangi bir öğrenci topluluğuna üye olması ile sosyal medya kullanım oranı arasında anlamlı bir ilişki vardır.

H5: Öğrencinin herhangi bir öğrenci topluluğuna üye olması ile sosyal medyayı duygusal tatmin aracı olarak görmesi arasında anlamlı bir ilişki vardır.

H6: Öğrencinin hayatında kız ya da erkek arkadaşı olması ile sosyal medyada harcadığı zaman arasında anlamlı bir ilişki vardır.

Verilerin İstatistiksel Analizi

Araştırmada elde edilen veriler SPSS (Statistical Package for Social Sciences) for Windows 17.0 programı kullanılarak analiz edilmiştir. Verileri değerlendirirken tanımlayıcı istatistiksel metotlar (Sayı, Yüzde, Ortalama, Standart sapma) kullanılmıştır. Niceliksel verilerin karşılaştırılmasında iki grup arasındaki farkı Mann Whitney-U testi, ikiden fazla grup durumunda parametrelerin gruplar arası karşılaştırmalarında Kruskal Wallis H testi ve farklılığa neden olan grubun tespitinde Mann Whitney-U testi kullanılmıştır. Elde edilen bulgular %95 güven aralığında, %5 anlamlılık düzeyinde değerlendirilmiştir.

Bulgular

Araştırma probleminin çözümü için araştırmaya katılan öğrencilerin ölçekler yoluyla toplanan verilerin analizi sonucunda elde edilen bulgular aşağıdaki tabloda yer almaktadır.

Tablo 1: Araştırmaya katılan öğrencilerin genel veri analizleri

Tablolar	Gruplar	Frekans(n)	Yüzde (%)
Cinsiyet	Kız	105	46,7
	Erkek	120	53,3
	Toplam	225	100,0
Yaş	18-20 Yaş	172	76,4
	20-22 Yaş	41	18,2
	22 üstü	12	5,3
	Toplam	225	100,0
Sosyal Medyaya Harcanan Saat	1 Saat Ve Az	51	22,7
	2-3 Saat	106	47,1
	4-5 Saat	32	14,2
	5 Saatten Fazla	36	16,0
	Toplam	225	100,0
Sosyal Medyayı Kullanma Zamanı	1 Yıldan Az	7	3,1
	1-3 Yıl	34	15,1
	3-5 Yıl	115	51,1
	İlk Çıktığından Beri	69	30,7
	Toplam	225	100,0
Öğrenci Topluluğuna Aktif Olarak Katılma	Evet	142	63,1
	Hayır	83	36,9
	Toplam	225	100,0

	Hayır	83	36,9
	Toplam	225	100,0
Duygusal İlişki	Evet	90	40,0
	Hayır	135	60,0
	Toplam	225	100,0
Yüz Yüze Görüşme	Evet	133	59,1
	Hayır	82	36,4
	Henüz Değil	10	4,4
	Toplam	225	100,0
Kullanım Amacı	İleti Paylaşmak	76	33,8
	Arkadaşlarla İlgili Haber Okumak	120	53,3
	Fotoğraf Paylaşmak	18	8,0
	Eski Arkadaşları Bulmak	6	2,7
	Yer Bildiriminde Bulunmak	5	2,2
	Toplam	225	100,0

Öğrenciler cinsiyet değişkenine göre 105'i (%46,7) kız, 120'si (%53,3) erkek olarak; yaş değişkenine göre 172'si (%76,4) 18-20 yaş, 41'i (%18,2) 20-22 yaş, 12'si (%5,3) 22 üstü olarak; sosyal medya harcanan saat değişkenine göre 51'i (%22,7) 1 saat ve az, 106'sı (%47,1) 2-3 saat, 32'si (%14,2) 4-5 saat, 36'sı (%16,0) 5 saatten fazla olarak dağılmıştır.

Kendilerine yöneltilen soruları, sosyal medyayı kullanma zamanı değişkenine göre öğrencilerin 7'si (%3,1) 1 yıldan az, 34'ü (%15,1) 1-3 yıl, 115'i (%51,1) 3-5 yıl, 69'u (%30,7) ilk çıktığından beri; öğrenci topluluğuna aktif olarak katılma değişkenine göre 142'si (%63,1) evet, 83'ü (%36,9) hayır; duygusal ilişki değişkenine göre 90'ı (%40,0) evet, 135'i (%60,0) hayır; yüz yüze görüşme değişkenine göre 133'ü (%59,1) evet, 82'si (%36,4) hayır, 10'u (%4,4) henüz değil şeklinde cevaplandırmıştır.

Kullanım amacı değişkenini öğrencilerden 76'sı (%33,8) ileti paylaşmak, 120'si (%53,3) arkadaşlarla ilgili haber okumak, 18'i (%8,0) fotoğraf paylaşmak, 6'sı (%2,7) eski arkadaşları bulmak, 5'i (%2,2) yer bildiriminde bulunmak olarak değerlendirmiştir.

Duygusal Tatmin Ölçeğinin Güvenirlik ve Geçerlilik Analizi

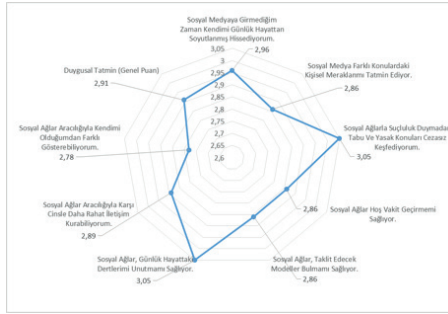
Duygusal tatmin ölçeğindeki 9 maddenin güvenirliliğini hesaplamak için iç tutarlılık katsayısı olan "Cronbach Alpha" hesaplanmıştır. Ölçeğin genel güvenirliliği $\alpha=0.888$ olarak çok yüksek bulunmuştur. Ölçeğin iç tutarlılığını olumsuz etkileyen "Kendimi sosyal medyanın bir parçası olarak hissediyorum." maddesi çıkartılarak güvenirlilik analizi tekrar edilmiştir. Ölçeğin güvenirliliği 0,943 olarak yüksek bulunmuştur. Ölçeğin yapı geçerliliğinin ortaya koymak için açıklayıcı (açımlayıcı) faktör analizi yöntemi uygulanmıştır. Yapılan Barlett testi sonucunda ($p=0.000<0.05$) faktör analizine alınan değişkenler arasında ilişkinin olduğu tespit edilmiştir. Yapılan test sonucunda ($KMO=0.952>0,60$) örnek büyüklüğünün faktör analizi uygulanması için yeterli olduğu tespit edilmiştir. Faktör analizi uygulamasında varimax yöntemi seçilerek faktörler arasındaki ilişkinin yapısının aynı kalması sağlanmıştır. Faktör analizi sonucunda değişkenler toplam açıklanan varyansı %71,7; özdeğeri 5,73 olan tek faktör altında toplanmıştır. Güvenirliliğine ilişkin bulunan alpha ve açıklanan varyans değerine göre duygusal tatmin ölçeğinin geçerli ve güvenilir bir araç olduğu anlaşılmıştır. Ölçeğe ait oluşan faktör yapısına ait faktör yükleri aşağıda görülmektedir.

Tablo 2: Faktör Yükleri ve Aritmetik Ortalama

	N	Ort	Ss	Faktör Yüku
Sosyal Medyaya Girmedim Zaman Kendimi Günlük Hayattan Soyulanmış Hissediyorum.	225	2,960	1,222	,874
Sosyal Medya Farklı Konulardaki Kişisel Meraklarını Tatmin Ediyor.	225	2,860	1,288	,867
Sosyal Ağlarla Suçluluk Duymadan Tabu Ve Yasak Konuları Cezasız Keşfediyorum.	225	3,050	1,181	,857
Sosyal Ağlar Hoş Vakit Geçirmemi Sağlıyor.	225	2,860	1,378	,844
Sosyal Ağlar, Taklit Edecek Modeller Bulmamı Sağlıyor.	225	2,860	1,219	,842
Sosyal Ağlar, Günlük Hayattaki Dertlerimi Unutmamı Sağlıyor.	225	3,050	1,192	,839
Sosyal Ağlar Araçlığıyla Karşı Cinsle Daha Rahat İletişim Kurabiliyorum.	225	2,890	1,357	,825
Sosyal Ağlar Araçlığıyla Kendimi Olduğundan Farklı Gösterebiliyorum.	225	2,780	1,323	,824
Duygusal Tatmin (Genel Puan)	225	2,913	1,075	-

Araştırmaya katılan öğrencilerin “Sosyal medyaya girmediğim zaman kendimi günlük hayattan soyutlanmış hissediyorum.” ifadesine orta ($2,960 \pm 1,222$); “Sosyal medya farklı konulardaki kişisel meraklarımı tatmin ediyor.” ifadesine orta ($2,860 \pm 1,288$); “Sosyal ağlarla suçluluk duymadan tabu ve yasak konuları cezasız keşfediyorum.” ifadesine orta ($3,050 \pm 1,181$); “Sosyal ağlar hoş vakit geçirmemi sağlıyor.” ifadesine orta ($2,860 \pm 1,378$); “Sosyal ağlar, taklit edecek modeller bulmamı sağlıyor.” ifadesine orta ($2,860 \pm 1,219$); “Sosyal ağlar, günlük hayattaki derterimi unutmamı sağlıyor.” ifadesine orta ($3,050 \pm 1,192$); “Sosyal ağlar aracılığıyla karşı cinsle daha rahat iletişim kurabiliyorum.” ifadesine orta ($2,890 \pm 1,357$); “Sosyal ağlar aracılığıyla kendimi olduğumdan farklı gösterebiliyorum.” ifadesine orta ($2,780 \pm 1,323$) düzeyde katıldıkları saptanmıştır. Öğrencilerin sosyal medyadaki duygusal tatmin düzeyi orta ($2,913 \pm 1,075$) olarak tespit edilmiştir.

Şekil 1. Sosyal Medya Duygusal Tatmin Göstergeleri

Tablo 3: Duygusal Tatmin Kullanım Amacına Göre Ortalamaları

	Grup	N	Ort	Ss	KW	p	Fark
Duygusal Tatmin	İleti Paylaşmak	76	2,230	0,300	61,800	0,000	2 > 1
	Arkadaşlarla İlgili Haber Okumak	120	2,967	1,098			3 > 1
	Fotoğraf Paylaşmak	18	4,493	0,225			4 > 1
	Eski Arkadaşları Bulmak	6	4,479	0,184			5 > 1
	Yer Bildiriminde Bulunmak	5	4,450	0,391			3 > 2
							4 > 2
							5 > 2

Araştırmaya katılan öğrencilerin duygusal tatmin puanları ortalamalarının kullanım amacı değişkeni açısından anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla yapılan Kruskal Wallis H testi sonuçlarına göre; grup ortalamaları arasındaki fark anlamlı bulunmuştur ($KW=61,800$; $p=0,000<0.05$). Farklılığın hangi gruptan kaynaklandığını belirlemek üzere Mann Whitney-U testi uygulanmıştır. Buna göre; kullanım amacı arkadaşlarla ilgili haber okumak olanların duygusal tatmin puanlarının ($2,967 \pm 1,098$), kullanım amacı ileti paylaşmak olanların duygusal tatmin puanlarından ($2,230 \pm 0,300$) yüksek olduğu tespit

edilmiştir. Kullanım amacı fotoğraf paylaşmak olanların duygusal tatmin puanlarının ($4,493 \pm 0,225$), kullanım amacı ileti paylaşmak olanların duygusal tatmin puanlarından ($2,230 \pm 0,300$) yüksek olduğu, kullanım amacı eski arkadaşları bulmak olanların duygusal tatmin puanlarının ($4,479 \pm 0,184$), kullanım amacı ileti paylaşmak olanların duygusal tatmin puanlarından ($2,230 \pm 0,300$) yüksek olduğu; kullanım amacı yer bildiriminde bulunmak olanların duygusal tatmin puanlarının ($4,450 \pm 0,391$), kullanım amacı ileti paylaşmak olanların duygusal tatmin puanlarından ($2,230 \pm 0,300$) yüksek olduğu ortaya çıkmıştır. Kullanım amacı fotoğraf paylaşmak olanların duygusal tatmin puanları ($4,493 \pm 0,225$), kullanım amacı arkadaşlarla ilgili haber okumak olanların duygusal tatmin puanlarından ($2,967 \pm 1,098$) yüksek; kullanım amacı eski arkadaşları bulmak olanların duygusal tatmin puanlarının ($4,479 \pm 0,184$), kullanım amacı arkadaşlarla ilgili haber okumak olanların duygusal tatmin puanlarından ($2,967 \pm 1,098$) yüksek; kullanım amacı yer bildiriminde bulunmak olanların duygusal tatmin puanlarının ($4,450 \pm 0,391$), kullanım amacı arkadaşlarla ilgili haber okumak olanların duygusal tatmin puanlarından ($2,967 \pm 1,098$) yüksek bulunduğu gözlenmiştir.

Tablo 4: Duygusal Tatmin: Sosyal Medyaya Harcanan Saate Göre Ortalamaları

	Grup	N	Ort	Ss	KW	p	Fark
Duygusal Tatmin	1 Saat Ve Az	51	2,223	0,268	142,933	0,000	3 > 1
	2-3 Saat	106	2,234	0,299			4 > 1
	4-5 Saat	32	4,488	0,230			3 > 2
	5 Saatten Fazla	36	4,493	0,235			4 > 2

Araştırmaya katılan öğrencilerin duygusal tatmin puanları ortalamalarının sosyal medyaya harcanan saat değişkeni açısından anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla yapılan Kruskal Wallis H testi sonuçlarına göre; grup ortalamaları arasındaki fark anlamlı bulunmuştur (KW=142,933; $p=0,000 < 0,05$). Farklılığın hangi gruptan kaynaklandığını belirlemek üzere Mann Whitney-U testi uygulanmıştır. Buna göre; sosyal medyaya harcanan saat 4-5 saat olanların duygusal tatmin puanları ($4,488 \pm 0,230$), sosyal medyaya harcanan saat 1 saat ve az olanların duygusal tatmin puanlarından ($2,223 \pm 0,268$); sosyal medyaya harcanan saat 5 saatten fazla olanların duygusal tatmin puanları ($4,493 \pm 0,235$), sosyal medyaya harcanan saat 1 saat ve az olanların duygusal tatmin puanlarından ($2,223 \pm 0,268$); sosyal medyaya harcanan saat 4-5 saat olanların duygusal tatmin puanları ($4,488 \pm 0,230$), sosyal medyaya harcanan saat 2-3 saat olanların duygusal tatmin puanlarından ($2,234 \pm 0,299$); sosyal medyaya harcanan saat 5 saatten fazla olanların duygusal tatmin puanları ($4,493 \pm 0,235$), sosyal medyaya harcanan saat 2-3 saat olanların duygusal tatmin puanlarından ($2,234 \pm 0,299$) yüksek olduğu kaydedilmiştir.

Tablo 5: Duygusal Tatmin: Sosyal Medyayı Kullanma Zamanına Göre Ortalamaları

	Grup	N	Ort	Ss	KW	P	Fark
Duygusal Tatmin	1 Yılda Az	7	2,929	1,108	134,443	0,000	4 > 1 4 > 2 4 > 3
	1-3 Yıl	34	2,254	0,267			
	3-5 Yıl	115	2,211	0,278			
	İlk Çıktığından Beri	69	4,408	0,469			

Araştırmaya katılan öğrencilerin duygusal tatmin puanları ortalamalarının sosyal medyayı kullanma zamanı değişkeni açısından anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla yapılan Kruskal Wallis H testi sonuçlarına göre; grup ortalamalarının arasındaki farkın anlamlı olduğu ortaya çıkmıştır (KW=134,443; p=0,000<0.05). Farklılığın hangi gruptan kaynaklandığını belirlemek üzere Mann Whitney-U testi uygulanmıştır. Buna göre; sosyal medyayı kullanma zamanı ilk çıktığından beri olanların duygusal tatmin puanları (4,408 ± 0,469), sosyal medyayı kullanma zamanı 1 yıldan az olanların duygusal tatmin puanlarından (2,929 ± 1,108); sosyal medyayı kullanma zamanı ilk çıktığından beri olanların duygusal tatmin puanları (4,408 ± 0,469), sosyal medyayı kullanma zamanı 1-3 yıl olanların duygusal tatmin puanlarından (2,254 ± 0,267); sosyal medyayı kullanma zamanı ilk çıktığından beri olanların duygusal tatmin puanları (4,408 ± 0,469), sosyal medyayı kullanma zamanı 3-5 yıl olanların duygusal tatmin puanlarından (2,211 ± 0,278) yüksek bulunmuştur.

Tablo 6: Duygusal Tatminin Yaşa Göre Ortalamaları

	Grup	N	Ort	Ss	KW	P	Fark
Duygusal Tatmin	18-20 Yaş	172	2,425	0,693	102,369	0,000	2 > 1 3 > 1
	20-22 Yaş	41	4,509	0,224			
	22 üstü	12	4,458	0,268			

Araştırmaya katılan öğrencilerin duygusal tatmin puanları ortalamalarının yaş değişkeni açısından anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla yapılan Kruskal Wallis H testi sonuçlarına göre; grup ortalamaları arasındaki farkın anlamlı olduğu ortaya konulmuştur (KW=102,369; p=0,000<0.05). Farklılığın hangi gruptan kaynaklandığını belirlemek üzere Mann Whitney-U testi uygulanmıştır. Buna göre; yaşı 20-22 yaş olanların duygusal tatmin puanları (4,509 ± 0,224), yaşı 18-20 yaş olanların duygusal tatmin puanlarından (2,425 ± 0,693); yaşı 22 üstü olanların duygusal tatmin puanları (4,458 ± 0,268), yaşı 18-20 yaş olanların duygusal tatmin puanlarından (2,425 ± 0,693) yüksek olarak tespit edilmiştir.

Tablo 7: Duygusal Tatminin Cinsiyete Göre Ortalamaları

	Grup	N	Ort	Ss	MW	p
Duygusal Tatmin	Kız	105	3,562	1,129	2 634,500	0,000
	Erkek	120	2,346	0,606		

Öğrencilerin duygusal tatmin puanları ortalamalarının cinsiyet değişkenine göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla yapılan Mann Whitney-U testi sonucunda grup ortalamaları arasındaki fark istatistiksel açıdan anlamlı bulunmuştur (Mann Whitney U=2 634,500; $p=0,000<0,05$). Kızların duygusal tatmin puanlarının ($x=3,562$), erkeklerin duygusal tatmin puanlarından ($x=2,346$) yüksek olduğu sonucuna varılmıştır.

Tablo 8: Duygusal İlişkiye Göre Ortalamaları

	Grup	N	Ort	Ss	MW	p
Duygusal Tatmin	Evet	90	2,244	0,288	3 264,000	0,000
	Hayır	135	3,359	1,174		

Öğrencilerin duygusal tatmin puanları ortalamalarının duygusal ilişki değişkenine göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla yapılan Mann Whitney-U testi sonucunda grup ortalamaları arasındaki fark istatistiksel açıdan anlamlı bulunmuştur (Mann Whitney U=3 264,000; $p=0,000<0,05$). Duygusal ilişkisi olanların duygusal tatmin puanlarının ($x=2,244$), duygusal ilişkisi olmayanların duygusal tatmin puanlarından ($x=3,359$) düşük olduğu ortaya çıkmıştır.

Tablo 9: Öğrenci Topluluğuna Aktif Olarak Katılma Durumuna Göre Ortalamaları

	Grup	N	Ort	Ss	MW	p
Duygusal Tatmin	Evet	142	2,296	0,499	1 412,500	0,000
	Hayır	83	3,970	0,970		

Öğrencilerin duygusal tatmin puanları ortalamalarının öğrenci topluluğuna aktif olarak katılma değişkenine göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla yapılan Mann Whitney-U testi sonucunda grup ortalamaları arasındaki fark istatistiksel açıdan anlamlı bulunmuştur (Mann Whitney U=1 412,500; $p=0,000<0,05$). Öğrenci topluluğuna aktif olarak katılanların duygusal tatmin puanları ($x=2,296$), öğrenci topluluğuna aktif olarak katılmayanların duygusal tatmin puanlarından ($x=3,970$) düşüktür.

Tablo 10: Sosyal Medyaya Harcanan Saat ile Öğrenci Topluluğuna Aktif Olarak Katılma Arasındaki İlişki

Sosyal Medyaya Harcanan Saat	Öğrenci Topluluğuna Aktif Olarak Katılma						X ² /p
	Evet		Hayır		Toplam		
	n	%	n	%	n	%	
1 Saat Ve Az	51	%35,9	0	%0,0	51	%22,7	X ² =135,868 p=0,000
2-3 Saat	86	%60,6	20	%24,1	106	%47,1	
4-5 Saat	1	%0,7	31	%37,3	32	%14,2	
5 Saatten Fazla	4	%2,8	32	%38,6	36	%16,0	
Toplam	142	%100,0	83	%100,0	225	%100,0	

Sosyal medyaya harcanan saat ile öğrenci topluluğuna aktif olarak katılma arasında anlamlı bir ilişki çıkmıştır (X²=135,868; p=0,000<0.05). Öğrenci topluluğuna aktif olarak katılmayanların sosyal medyada daha fazla zaman harcadıkları görülmektedir.

Tablo 11: Sosyal Medyaya Harcanan Saat ile Duygusal İlişki Arasındaki İlişki

Sosyal Medyaya Harcanan Saat	Duygusal İlişki						X ² /p
	Evet		Hayır		Toplam		
	n	%	n	%	n	%	
1 Saat Ve Az	51	%56,7	0	%0,0	51	%22,7	X ² =122,288 p=0,000
2-3 Saat	39	%43,3	67	%49,6	106	%47,1	
4-5 Saat	0	%0,0	32	%23,7	32	%14,2	
5 Saatten Fazla	0	%0,0	36	%26,7	36	%16,0	
Toplam	90	%100,0	135	%100,0	225	%100,0	

Sosyal medyaya harcanan saat ile duygusal ilişki arasında anlamlı ilişki bulunmuştur (X²=122,288; p=0,000<0.05). Duygusal ilişkisi olanların sosyal medyada daha az zaman harcadıkları ifade edilebilmektedir.

Yapılan küçük ölçekli araştırmada sosyal ağ siteleri üzerinden deneklere duygusal tatmin davranışlarını ölçen sorular yöneltilmiştir. Araştırmada yapılan Barlett testi sonucunda çok sayıdaki değişkenler arasındaki ilişkiyi analiz eden ve bu değişkenlerin ortak boyutlarını ortaya çıkarıp açıklamaya çalışan faktör analizine alınan değişkenler arasında faktör yükleri hesaplanmış ve öğrencilerin sosyal medyadaki duygusal tatmin düzeyi orta (2,913 ± 1,075) olarak belirlenmiştir.

Araştırmada duygusal tatmin için sosyal medyayı kullananların sosyal medyayı kullanma zamanları yüksek çıkmıştır. Kızların sosyal medyadan elde ettikleri duygusal tatmin puanları erkeklerin duygusal tatmin puanlarından yüksek tespit edilmiştir. Duygusal ilişkisi olanların duygusal tatmin puanları, duygusal ilişkisi olmayanların duygusal tatmin puanlarından düşük bulunmuştur.

Öğrenci topluluğuna aktif olarak katılanların duygusal tatmin puanlarının, öğrenci topluluğuna aktif olarak katılmayanların duygusal tatmin puanlarından düşük olduğu ortaya koyulmuştur. Buradan çıkan sonuç gerçek hayatta gerçek ilişkisi olan deneklerin sosyal medyadan sağladıkları duygusal tatminin düşük olduğunu göstermiştir.

Sonuç

Mevcut araştırma, kullanımlar ve doyumlar kuramından hareketle, üniversite 1. sınıf öğrencilerinin sosyal medya kullanım süresi, cinsiyet, yaş, hoş vakit geçirme, karşı cinsle rahat ilişki kurma, olduğundan farklı görüme, taklit edecek modeller bulma, farklı konularda kişisel merak tatmini, günlük hayattaki detleri unutma, duygusal ilişki düzeyi gibi değişkenler arasındaki ilişkiyi duygusal tatmin açısından ortaya koymaya çalışmaktadır.

Elde edilen sonuçlar ile günümüz teknolojisinin değişim ve gelişimlerini en yoğun şekilde takip eden yaş grubu arasında yer alan üniversite birinci sınıf öğrencilerinin duygusal tatmin ihtiyaçlarını yeni iletişim teknolojileriyle ya da makalenin kapsamı içine giren sosyal medyanın tüketimi aracılığıyla karşıladıkları vurgulanmaktadır.

Günümüzde özellikle gençler birbirlerini Twitter'dan takip etmekte, Facebook'ta eski arkadaşlarını bulmakta, yeni arkadaşlıklar geliştirmektedirler. Bütün sosyal medya hesapları birbirine bağlanabilirken durmaksızın yazılar üretilebilmekte ve bu yazılar aynı anda çok sayıda siteye düşebilmektedir. Gündelik hayatın geneli adeta ağlar üzerinden yaşanır hale gelmektedir.

Gençler birbirlerini Facebook, Twitter, Friendfeed'de takip ederken, Twitter'da fotoğraflara bakıp, Facebook'ta profil fotoğraflarını hızlıca geçmekte; biraz Facebook, biraz Twitter ve Friendfeed'de de birkaç kişiyle şakalaşma, maillerin kontrolü... şeklinde bir süreç yaşanabilmektedir. Facebook'ta görülen bir fotoğraf Instagram'da gezme fikrini beraberinde getirebilirken, kanepeye uzanıp cep telefonu ile Instagram'da dolaşmak da sıkça yaşanan bir davranış olarak görülebilmekte; Instagram'da paylaşılan görselin altına yorum yazma, onu Google'da arama ve gerekirse Skype'da konuşma fikri oluşabilmektedir. Tüm bunlar internet kullanıcılarının artık her gün yaşadığı sıradan davranışlara dönüşmektedir.

Rahatça ulaşılmak, araştırılmak için Facebook profili dışarıya açılıp, Instagram profilinde Facebook profiline link verilmekte; Foursquare'de check-in yapılıp, buradaki kişilere göz atılmakta, Facebook

grubundaki kişilerle karşılaştırılmakta, refleks olarak Foursquare profiline girilip, oradan da Facebook profiline tıklanmaktadır. Facebook'ta binlerce arkadaş, Facebook duvarında paylaşılan yüzlerce yazı bulunmaktadır. Sosyal medyada o kadar çok zaman geçirilmektedir ki, neredeyse karşı taraftakiler insan değil yazı olarak görülmektedir. Aynı insanlarla sanal ortamda çok sohbet edince bu insanları görmek ve daha da önemlisi kendini göstermek ihtiyacı hissedilmektedir. Ancak, makalede hem araştırma sonuçlarının hem de kuramsal yorumun gösterdiği gibi, aslında bütün sanal ilişkilerin dönüp dolaştığı yer yine gerçek dünyadır.

Her şey sosyal medya arkadaşlarıyla paylaşılmakta ve belki de çoğu sosyal medya kullanıcısı "klavye sosyali", benzer hayatı olan insanlardan oluşmaktadır. Gerçek hayatta bu insanları birkaç yakın arkadaş dışında arayıp soran olmazken, sosyal medyada yüzlerce arkadaşı olan ama gerçek hayatta yalnız gezen asosyal insanlardan birine dönüşmektedirler (Uslu, 2013: 114).

Genellikle yazılırken rahat, konuşurken çekingen oldukları ifade edilen yirmili yaşlarda, sosyal medya kullanıcıları, sanal dünyada gerçek dünyada olmadıkları kadar cesur olmaktadır. İnsanlarla yazışmaya başlayınca yalnızlıklarını unutan bu yaş grupları, sohbet etmek ya da başka insanlarla iletişim kurmak için sosyal medyada gezinmektedirler.

Moderniteye işaret eden klasik sömürgecilik mekânsal olarak, denizlerin, kıtaların sömürgeleştirilmesi-yken, yeni sömürgecilik zaman ve bilinçaltını dolaylı yollardan kontrol altında tutmaktadır. Postmodern sömürgecilik, genel olarak, hız, haz, tüketim rejimi olarak tanımlanmakta ve internet ve sosyal ağlar bu bağlamda eleştirilmektedir. II. Sanayi Devrimi elektrondur ve sanal, dijital teknik üzerinden gerçekleşmektedir. Kültürel, siyasi, ekonomik sınırların ortadan kalkması nedeniyle güç üreten araçların kontrol edilmesi gerektiği bir dünya söz konusu olmaktadır. Dolayısıyla medyanın dili ve doğası yeniden ele alınmalı, bir gençlik sosyolojisi oluşturulmalıdır. Bu bağlamda sosyal ağların, bireysel üyelerinin büyük bir sanal topluluğun bir parçası olduğu bir tür web sitesi modeli olduğu ve yine sosyal ağların kişilerin çevrimiçi bağlantılar kurarak mesleki, sosyal ve duygusal ilişkilerini geliştirdikleri mecralar (Chung ve Austria, 2010: 581) olduğu gözlenmektedir.

Geniş bir perspektiften değerlendirildiği zaman, Quiroz'un (2008) da çalışmasında belirttiği gibi, gençler için internet bir ilişki teknolojisi olduğu gibi, ruh durumlarını uzaktan birbirleriyle paylaşabilecekleri ve doyum sağlayabilecekleri bir topluluk kültürü olarak değerlendirilebilmektedir (Jiménez, López, ve Pisionero, 2012: 235). Makalede daha önce de vurgulandığı gibi, başarı, sosyal kabul, uyma, yardım etme, saygı gösterme gibi öğrenilmiş gereksinimlerden biri de insanlarla ilişki kurup yakınlaşma gereksinimidir. Sosyal ağ siteleri arkadaşlık kurma ve sürdürme bakımından oldukça etkili araçlardan biri olarak bu gereksinimin doyumuna ulaşmasını sağlamaktadır.

Her ne kadar araştırmada elde edilen bulgular farklı eğitim düzeyleri ve arka planlardan gelen bütün sosyal ağ siteleri uygulayıcılarını kapsamadığı için genelleme yapmaya izin vermese de (Urista, Dong ve Day, 2008: 227) araştırmadan elde edilen bulgular niversite gençlerinin sosyal ağ sitelerini kullanarak duygusal tatmin sağladığını belirten sonuçlar ortaya koymaktadır.

Makalenin ele aldığı ‘duygusal tatmin aracı olarak sosyal medyanın kullanımı’ konusu çerçevesinde, kullanımlar ve doyumlar bağlamında medyanın işlevleri ve sağladığı doyumlar arasında eğlenmek, başkalarıyla ortak deneyim yaşamak, suçluluk duymadan aşırı duyguları yaşayabilmek, suçluluk duymadan cinsel dürtüleri boşaltmak, tabu-yasak konularını cezasız keşfetmek, romantik aşka inanmak-aramak (Toruk, 2008: 478) yer almaktadır. Bu kapsamda yapılan küçük ölçekli niceliksel araştırmanın ışığında, gençler arasında duygusal tatmin elde etmek ya da aramak amacıyla sosyal medyada sosyalleşmenin, internet kullanımıyla ilgili önemli bir davranış şekli olduğu ortaya çıkmıştır.

Kaynakça

- Akçay, H. (2011). Kullanımlar ve Doyumlar Yaklaşımı Bağlamında Sosyal Medya Kullanımı: Gümüşhane niversitesi zerine Bir Araştırma. Gazi Üniversitesi, İletişim Kuram ve Araştırma Dergisi, 33, 137-162.
- Bilgici, Y. (2013). Boğazdaki Online Medine. Hürriyet Pazar. 15 Aralık, s. 14.
- Birl, G. Ve Balcı, ř. (2011). Yeni Medya ve Kltrleşen Toplum. Konya: Literatürk.
- Chung, C. ve Austria, K. (2010). Social Media Gartification and Attide toward Social Media Marketing Messafes: A Study of the Effect of Social Media Marketing Messages on Online Shopping Value. Proceedings of the Northeast Business and Economics Association, 581-586.
- Cüceloğlu, D. (2008). İnsan ve Davranışı: Psikolojinin Temel Kavramları. İstanbul: Remzi Kitabevi.
- akır, M. (2013). Sosyal Medya ve Gösteri. İçinde A. Bykaslan ve A. M. Kırık (Haz.), Sosyal Medya Araştırmaları 1 (11-67). Konya: izgi Kitabevi.
- Çamlıbel, C. (2013). Umberto Eco Hürriyete Konuştu. Hürriyet Pazar. 7 Nisan, s. 18.
- Demir, M. (2013). Modası Olan Bir Aksesuar Olarak Görülen Cep Telefonları zerine Bir İnceleme. İçinde M. Demir (Haz.), Yeni Medya zerine (109-136). Konya: Literatürk.
- Erdoğan, İ. ve Alemdar, K. (2002). Öteki Kuram: Kitle İletişimine Yaklaşımların Tarihsel ve Eleştirel Bir Değerlendirmesi. Ankara: Erk Yayınları.
- Güngör, N. (2011). İletişim: Kuramlar ve Yaklaşımlar. Ankara: Siyasal Kitabevi.
- Jimnez, A. G., Lpez, A. C. M. ve Pisionero, G. C. (2012). A Vision of Uses and Gratifications Applied to the Study of Internet Use by Adolescence. Comunicacin Y Sociedad, 25(2), 231-254.

Kaya, A. (2013). Sosyal Paylaşım Ağlarının Kişilerarası İletişim Sürecine Etkisi Bağlamında Facebook. İçinde A. Büyükaslan ve A. M. Kırık (Haz.), Sosyal Medya Araştırmaları 1 (155-205). Konya: Çizgi Kitabevi.

Koçak, A. ve Terkan, B. (2010). Medya ve Yaşlılar. Konya: Çizgi Kitabevi Yayınları.

Köseoğlu, Ö. (2012). Sosyal Ağ Sitesi Kullanıcılarının Motivasyonları: Facebook Üzerine Bir Araştırma. Selçuk İletişim Dergisi, 7(2), 58-81.

LaRosa, R. ve Eastin, M. S. (2004). A Socail Theory of Internet Uses and Gratifications: Toward a New Model of Media Attendance. Journal of Broadcasting and Electronic Media, 48 (3), 358-377.

McQuail, D. ve Windahl, S. (2010). İletişim Modelleri. (Çev. K. Yumlu). (3. Baskı). İstanbul: İmge Kitabevi.

Oskay, Ç. (2013). Protestolarımızı Kahkahalarla Yapmalıyız. Hürriyet Pazar. 15 Aralık, s. 16.

Sundar, S. S. Ve Limperos, A. M. (2013). Uses and Grats 2.0: New Gratifications for New Media. Journal of Broadcasting and Electronic Media, 57(4), 504-525.

Sükan, E. (2013). Sokağın Yeni Sesi: Instagram. Hürriyet Pazar. 20 Ekim, s. 18.

Tekinalp, Ş. ve Uzun, R. (2004). İletişim Araştırmaları ve Kuramları. İstanbul: Derin Yayınevi.

Toruk, İ. (2008). Üniversite Gençliğinin Medya Kullanma Alışkanlıkları Üzerine Bir Analiz. Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 19, 475-488.

Tufan, A. K. (2013). Öteki Zuckerberg'den Şahane Tavsiyeler. Hürriyet Pazar. 22 Aralık, s. 19.

Urista, M. A., Dong, Q. ve Day, K. D. (2008). Explaining Why Young Adults Use MySpace and Facebook Through Uses and Gratifications Theory. Journal of Human Communication, 12(2), 215-229.

Uslu, E. (2013). Sosyal Medya Aşkları. İstanbul: Destek Yayınevi.

ABD ve EURO BÖLGESİ FAİZ ORANLARININ TÜRK FAİZ ORANI PİYASASI ÜZERİNDEKİ ETKİSİNİN İNCELENMESİ¹

Önder BÜBERKÖKÜ¹, Celal KIZILDERE²

ÖZ

Bu çalışmada ABD ve Euro bölgesi kısa vadeli faiz oranlarının Türkiye'deki kısa vadeli faiz oranları üzerindeki etkisi incelenmiştir. Koentegrasyon analizinde hem geleneksel hem de yapısal kırılmalı testlere yer verilmiştir. Kısa dönemli ilişki analizinde ise Hatemi-J (2012) tarafından geliştirilen asimetrik nedensellik testi ile VECM varyans ayrıştırması ve etki-tepki fonksiyonları kullanılmıştır. Çalışma bulguları ilgili faiz oranlarının ülkemiz faiz oranları üzerinde önemli etkileri olduğunu göstermektedir. Daha da önemlisi, hem kısa hem de uzun vadede Euro bölgesi faiz oranlarının ABD faiz oranlarına nazaran ülkemiz faiz oranları üzerinde daha fazla etkili olduğu anlaşılmaktadır. Bulguların, özellikle TCMB'nin faiz politikasının tartışıldığı ve FED ile ECB'nin birbirinin tersi yönde bir para politikası uyguladığı günümüzde politika yapıcılar açısından önemli olduğu düşünülmektedir.

Anahtar Kelimeler: Euro bölgesi faiz oranları, ABD faiz oranları, Türkiye faiz oranları, Koentegrasyon, Yapısal Kırılma, Asimetrik nedensellik

JEL Sınıflandırması: C32, G15, F42

EXAMINING THE IMPACT OF EURO AREA AND U.S. INTEREST RATES ON TURKISH INTEREST RATES

ABSTRACT

This paper aims to examine the impact of both Euro area and U.S. short-term interest rates on Turkish short-term interest rates. To this end, the study investigates the long-run relationship between the variables using both traditional cointegration tests and cointegration test with structural breaks. The study examines the short-run dynamic relationship using an asymmetric causality test which is recently developed by Hatemi-J (2012), and also using VECM variance-decomposition and impulse-response analysis. Results indicate that both Euro area and U.S. short-term interest rates significantly influence short-term Turkish interest rates, even though the converse relationship does not hold. Furthermore, findings also reveal that both in the short and long-run, Euro area short-term interest rates have more influence on Turkish short-term interest rates than U.S. short term interest rates.

Keywords: Euro area interest rates, U.S. interest rates, Turkish interest rates, Cointegration, Structural break, Asymmetric causality

JEL Classification Codes: C32, G15, F42

GİRİŞ

Dünya ekonomilerinin özellikle 1980'li yıllardan başlayarak daha liberal hale gelmeleri, finansal işlem ve hizmetlerde yaşanan yapısal değişimler, iletişim / bilişim teknolojilerindeki gelişmeler ve uluslararası sermaye hareketlerinin ulaştığı boyut, farklı ülkelerin para ve sermaye piyasaları arasındaki ilişkinin bir diğer ifade ile faiz oranları arasındaki etkileşimin artması sonucunu doğurmuştur (Wang, Yang ve Li, 2007: 87; Anoruo, Ramchander, Thiewes, 2002: 218). Faiz oranları arasındaki etkileşimin artması ise ülke merkez bankalarının dış gelişmelerden bağımsız bir şekilde politika kararları almalarını güçleştirmiştir (Kirchgassner ve Wolters, 1993: 773). Daha da önemlisi, finansal piyasaların giderek küreselleşmesi para politikalarının hem yapısında hem de işleyişinde önemli değişimlerin yaşanmasına yol açmıştır (Laopodis, 2004: 136). Bu kapsamda örneğin, merkez bankalarının yurt içi iktisadi ve finansal gelişmeleri politika amaçları doğrultusunda yönlendirebilme yetileri, ilgili ülke ekonomilerinin faiz oranlarının dışsal faiz şoklarından etkilenme derecesi ile yakından ilişkili hale gelmiştir (Anoruo vd., 2002: 221). Ayrıca, mikro bazda bakıldığında da özellikle gelişmekte olan ülkelerde gerek finans sektörünün gerekse reel sektörün fon kaynakları arasında yurtdışı fonların sahip olduğu ağırlık sektörel bazda da yurtdışı faiz oranlarındaki gelişmelerin yurt içi faiz oranları üzerindeki etkisinin iyi anlaşılmasını gerekli kılmaktadır. Bu gelişmelere, 2007-2008 döneminde ABD'de başlayan ve daha sonra Avrupa'ya yayılan mortgage krizi ile bu kriz döneminde geleneksel olmayan para politikalarına kadar uzanan yaklaşımlar ve bu yaklaşımların diğer ülke ekonomileri üzerindeki olası etkilerine dönük tartışmalar da eklendiğinde faiz oranları arasındaki etkileşimin incelenmesinin önemli bir konu haline geldiği düşünülmektedir.

Literatürde faiz oranları arasındaki etkileşimi inceleyen çeşitli çalışmalar bulunmaktadır. Fakat, bu çalışmaların genelde ABD, Almanya ve Japon gibi gelişmiş ülke ekonomilerinin faiz oranları arasındaki etkileşimin incelenmesine dayandığı görülmektedir. Örneğin, Karfakis ve Moschos (1990) Almanya ile diğer bazı Avrupa ülkeleri için kısa vadeli faiz oranları arasındaki ilişkiyi inceledikleri çalışmalarında, faiz oranları arasında uzun dönemli bir ilişki olmadığı, kısa dönemde Alman faiz oranlarının diğer ülke faiz oranlarını etkilediği fakat hiçbirinden etkilenmediği sonucuna ulaşmışlardır. Fujihara ve Mougoue (1996) ABD kısa vadeli faiz oranları ile önde gelen altı Avrupa ülkesi faiz oranları arasındaki ilişkiyi inceledikleri çalışmalarında inceleme kapsamındaki ülkelerin faiz oranlarının daha çok kendi iç gelişmelerine tepki verdiği sonucuna ulaşmışlardır. Bremnes, Gjerde ve Settem (1997) ABD, İngiltere, Almanya, Fransa ve Japonya için kısa vadeli faiz oranları arasındaki ilişkiyi inceledikleri çalışmalarında, bu ülke faiz oranları arasındaki etkileşimin giderek arttığı sonucuna ulaşmışlardır. Monadjemi (1997) ABD, İngiltere, Avustralya, Hollanda ile Almanya ekonomilerini incelediği çalışmasında ilgili ülkelerin kısa vadeli faiz

oranları arasında uzun dönemli bir ilişki olduğunu; kısa dönemde ise büyük ekonomilerin küçük ekonomileri etkilediği sonucuna ulaşmıştır. Awad ve Goodwin (1998) 10 OECD (Organisation for Economic Co-operation and Development, Ekonomik Kalkınma ve İşbirliği Örgütü) ülkesini inceledikleri çalışmalarında bu ülkelerin kısa vadeli faiz oranları arasında uzun dönemli güçlü bir ilişki olduğunu, ayrıca en etkili faiz oranının da ABD faiz oranı olduğunu belirtmişlerdir. Hassapis, Pittis ve Prodromidis (1999) öne çıkan Avrupa ekonomileri üzerinde Almanya'nın mı yoksa ABD'nin mi daha etkili olduğunu araştırdıkları çalışmalarında Almanya ile çalışma kapsamındaki diğer Avrupa ülkeleri arasında karşılıklı bir etkileşim olduğunu, ABD'nin ise Almanya dahil diğer Avrupa ülkelerini etkilerken onlardan pek etkilenmediği sonucuna ulaşmışlardır. Bremnes, Gjerde ve Bettem (2000) ABD, Almanya ve Norveç için hem kısa hem de uzun vadeli faiz oranları arasındaki ilişkiyi inceledikleri çalışmalarında ABD'nin her iki ülke faiz oranı üzerinde etkili olduğunu fakat diğer ülkelerin ABD ekonomisi üzerinde pek bir etkisi olmadığı sonucuna ulaşmışlardır. Anoruo vd. (2002) ABD ve Japonya faiz oranlarını da dikkate alarak 7 Asya ülkesi arasındaki ilişkiyi inceledikleri çalışmalarında Asya ülkeleri faiz oranlarının birbirlerinden etkilendiği sonucuna ulaşmışlardır. Ayrıca, 1990'lardan sonra ABD'nin bölge ülkeleri üzerinde Japonya'dan daha etkin olmaya başladığını da ifade etmişlerdir. Yamada (2002) ABD ile Kanada ekonomilerini incelediği çalışmasında iki ülke faiz oranlarının uzun dönemde bire bir hareket ettiği ayrıca uzun dönemli dengeden sapmaların da hızlı bir şekilde düzeltildiği sonucuna ulaşmıştır. Laopodis (2004) 8 gelişmiş ülke ekonomisi için uzun vadeli faiz oranları arasındaki ilişkiyi incelediği çalışmasında bu ülkelerin uzun vadeli faiz oranları arasındaki etkileşimin giderek arttığı ve Avrupa Birliği ülkeleri arasında Almanya'nın etkinliğinin devam ettiği sonucuna ulaşmıştır. Yang (2005) ABD, İngiltere, Kanada, Almanya ve Japonya'nın ABD doları cinsinden faiz oranları arasındaki ilişkiyi incelediği çalışmasında değişkenler arasında uzun dönemli bir ilişki olmadığı, kısa dönemde ise bazı ilişkiler bulunmakla birlikte herhangi bir ülkenin bu süreçte baskın bir rol üstlenmediği sonucuna ulaşmıştır. Barassi, Caporale ve Hall (2005) G-7 ülkelerini inceledikleri çalışmalarında ilgili ülkeler arasında ABD kısa vadeli faiz oranlarının baskın bir rolü olduğu, Almanya'nın ise sadece Euro bölgesi içinde zayıf bir etkinliği olduğu sonucuna ulaşmışlardır. Wang vd. (2007) 8 gelişmiş ülke ekonomisi arasındaki etkileşimi inceledikleri çalışmalarında diğer çalışmaların aksine en etkili ülkenin Japonya olduğu, ABD'nin baskın bir rolü olmadığı, Almanya'nın etkinliğinin ise zamanla azaldığını sonucuna ulaşmışlardır. Bu durumu ise 1990'lı yıllarla birlikte Japonya'nın durgunluktan çıkmak için uyguladığı politikaların onu en çok sermaye ihraç eden ülke konumuna getirmiş olması ile açıklamışlardır. Bryant ve Joyeux (2010) Almanya, ABD ve İngiltere faiz oranları arasındaki etkileşimi inceledikleri çalışmalarında ABD'nin hem Almanya hem de İngiltere üzerinde belirgin etkileri olduğu sonucuna ulaşmışlardır.

Ciner (2011) ABD, İngiltere ve Almanya ekonomilerini incelediği çalışmasında bu ülke faiz oranları arasındaki önemli bir ilişki olduğu ve Euro'nun etkinliğinin daha önceki çalışmalarda rapor edilenden çok daha belirgin olduğu sonucuna ulaşmıştır. Gray (2013) ise ABD'nin diğer önde gelen gelişmiş ülke ekonomileri üzerindeki etkisini incelediği çalışmasında ABD'nin bu ülke ekonomileri üzerinde belirgin bir etkisi olduğu sonucuna ulaşmıştır.

Gelişmiş ülke ekonomileri üzerine dayalı bu çalışmalara ilaveten güncel literatüre bakıldığında, gelişmekte olan ülkeleri de analizlere dahil eden çalışmalar olduğu görülmektedir. Örneğin, Nieh ve Yau (2004) Çin, Hong Kong ve Tayvan ekonomilerini inceledikleri çalışmalarında ilgili ülke kısa vadeli faiz oranlarının uzun dönemde birlikte hareket ettiği, kısa dönemde ise Çin faiz oranlarındaki değişimin Hong Kong ve Tayvan üzerinde çok daha belirgin ve güçlü etkileri olduğu sonucuna ulaşmışlardır. Ji ve Kim (2009) ABD, Japonya, G.Kore, Singapur ve Tayland ekonomilerini inceledikleri çalışmalarında faiz oranları arasındaki etkileşim açısından 1997 Asya krizinin önemli değişimlere yol açtığını bu kapsamda, krizden sonra faiz oranları arasındaki etkileşimin arttığını ve ABD'nin Japonya'yı geride bırakarak Asya ekonomileri üzerinde en etkili ülke konumuna geldiğini belirtmişlerdir. Ayrıca, kriz sonrası dönemde G.Kore'nin de bölge ekonomileri üzerinde çok daha fazla etkili olmaya başladığını eklemiştir. Hegerty (2011) Euro bölgesi, ABD ve Rusya faiz oranlarının 10 yükselen Avrupa ekonomisi üzerindeki etkisini incelediği çalışmasında ilgili yükselen Avrupa ülkelerinin hangisinin diğer üç ülke faiz oranından daha çok etkileyeceğini genel olarak ülkelerin ekonomik gelişmişlik düzeyi ve uyguladıkları döviz kuru rejimlerinin belirlediği sonucuna ulaşmıştır. Sinicakova, Sulikova ve Arvayova (2014) Macaristan, Slovakya, Çek Cumhuriyeti ve Polonya ekonomilerini inceledikleri çalışmalarında 2007-2008 küresel finans krizi öncesinde bu ülke ekonomilerinin kısa vadeli faiz oranları arasında önemli bir etkileşimin olduğunu, kriz sonrası dönemde ise bu etkileşimin azaldığını belirtmişlerdir. Takáts ve Vela (2014) ABD ekonomisinin 24 yükselen piyasa ekonomisi üzerindeki etkisini inceledikleri çalışmalarında ABD uzun vadeli faiz oranlarının ilgili yükselen piyasa ekonomileri üzerinde etkili olduğu sonucuna ulaşmışlardır. Guk ve Wu (2015) ABD faiz oranlarının G.Kore faiz oranları üzerindeki etkisini inceledikleri çalışmalarında özellikle 2000'li yılların ortalarından itibaren ABD'nin G.Kore faiz oranları üzerindeki etkisinin arttığı sonucuna ulaşmışlardır. Hoffman ve Takáts (2015) ABD ekonomisinin daha çok yükselen piyasa ekonomilerinden oluşan 30 ülke ekonomisi üzerindeki etkisini inceledikleri çalışmalarında hem kısa hem de uzun vadeli ABD faiz oranlarının ilgili ülke ekonomilerinin faiz oranları üzerinde etkili olduğu sonucuna ulaşmışlardır. Obstfeld (2015) 22 gelişmiş ülke ekonomisi ile 34 yükselen piyasa ekonomisini incelediği çalışmasında genel olarak uzun vadeli faiz oranları arasında bir etkileşimin bulunduğunu fakat benzer bir durumun kısa vadeli faiz oranları için geçerli olmadığı sonucuna ulaşmıştır.

Bu çalışmanın amacı ise ABD ve Euro bölgesi kısa vadeli faiz oranlarının Türkiye'deki kısa vadeli faiz oranları üzerindeki etkisinin incelenmesidir. Konunun özellikle TCMB'nin (Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası, TCMB) faiz politikasının tartışıldığı ve FED (Federal Reserve Bank, ABD Merkez Bankası) ile ECB'nin (European Central Bank, Avrupa Merkez Bankası) birbirinin tersi yönde bir para politikası uyguladığı günümüzde politika yapıcılar açısından önemli olduğu düşünülmektedir. Bu çalışmanın literatüre katkısı ise şu şekilde ifade edilebilir: (i) Öncelikle, literatürdeki çalışmaların genelde gelişmiş ülke ekonomileri üzerine yoğunlaştığı ve bu çalışmaların genel olarak 2007-2008 küresel kriz dönemini kapsamadığı görülmektedir. Bu çalışmada ise Türkiye gibi yükselen bir piyasa ekonomisinin kriz dönemi de dikkate alınarak ABD ve Euro bölgesi ile olan etkileşimi incelenmiştir ve bilindiği kadarıyla Türkiye ekonomisi için bu konu daha önce incelenmemiştir. (ii) Ayrıca, bu yapılırken de farklı yaklaşımlara karşı dirençli sonuçlar elde etmek amacıyla analizlerde alternatif metodolojik yaklaşımlardan yararlanılmıştır. (iii) Son olarak da değişkenler arasındaki nedensellik analizinde Hatemi-J (2012) tarafından geliştirilen asimetrik nedensellik testinden de yararlanılmıştır. Böylece, faiz oranlarındaki pozitif ve negatif şokların etkisi ayrı ayrı incelenebilmiştir.

Çalışma dört bölümden oluşmaktadır. İkinci bölümde veri ve metodoloji açıklanmakta üçüncü bölümde bulgular sunulmakta son bölümde ise sonuç kısmı yer almaktadır.

2. VERİ ve METODOLOJİ

Çalışma Ocak 2003 ile Eylül 2014 dönemini kapsamakta ve aylık verilerden oluşmaktadır³. Kısa vadeli faiz oranlarını temsilen 3 ay vadeli bankalar arası para piyasası faiz oranları kullanılmıştır. Veriler OECD veri tabanından temin edilmiştir. Analizlerde Euro bölgesi, ABD ve Türk faiz oranlarını temsilen sırasıyla Euro, US ve TR ifadeleri kullanılmıştır. Serilerin entegre derecelerinin belirlenmesinde Kwiatkowski, Phillips, Schmidt ve Shin (KPSS) birim kök testi kullanılmıştır. Değişkenler arasındaki uzun dönemli ilişki analizinde ise öncelikle birer standart koentegrasyon testi olan Engle-Granger (1987) ile Johansen (1988) koentegrasyon testlerinden yararlanılmıştır.

Engle-Granger (1987), koentegrasyon analizi için iki aşamalı bir yöntem geliştirmiştir. Bu yöntem durağan olmayan iki veya daha fazla değişken arasında kurulacak doğrusal bir ilişkinin hata teriminin durağanlığının incelenmesine dayanmaktadır. Ancak, Engle-Granger yöntemi birden fazla eşbütünlüşme vektörü olup olmadığını test edememektedir. Bu nedenle Johansen (1988) modelde kullanılan değişken sayısı için gerekli olan eşbütünlüşme vektör sayısını tespit eden bir yöntem geliştirmiştir. Johansen (1988) koentegrasyon yönteminin amacı katsayılar matrisi (β)'nin değişkenler arasındaki uzun dönemli ilişki hakkında bilgi içerip içermediğinin araştırılmasıdır. Johansen sürecinde bir vektör otoregresif (VAR) model Denklem (1)'deki gibi tanımlanır:

³ Bilindiği gibi Türkiye ekonomisi 2001 yılında önemli bir finansal kriz yaşamıştır. Bu kriz sonrasında Türkiye ekonomisinde hem makro hem de mikro bazda önemli değişimler olmuştur. Örneğin, kur rejimi değişmiş, bankacılık sektörü yeniden yapılandırılmış ve genel olarak daha liberal bir iktisadi ve finansal yapı benimsenmiştir. Bu doğrultuda 2002 yılında da önemli adımlar atılmıştır. Örneğin, 2002 Eylül ayında Devlet İç Borçlanma Senetleri (DİBS) piyasasında derinleşmeyi sağlamak ve banka yükümlülüklerinin yerine getirilmesini kolaylaştırmak amacıyla güçlü bir piyasa yapıcılığı sistemine geçilmiştir, TCMB'nin Bankalar Arası Para Piyasası ve Döviz ve Efektif Piyasası'ndaki araçlık faaliyetleri sonlandırılmıştır (Krizden İstikrara Türkiye Tecrübesi, Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu, 2009). Bu nedenlerle çalışmada başlangıç yılı olarak 2003 yılı esas alınmıştır.

$$X_t = \Pi_1 X_{t-1} + \Pi_2 X_{t-2} + \dots + \Pi_k X_{t-k} + \mu + \varepsilon_t \quad (1)$$

Bu model birinci farklar cinsinden Denklem (2)'deki gibi yeniden yazılabilir:

$$\Delta X_t = \Gamma_1 \Delta X_{t-1} + \dots + \Gamma_k \Delta X_{t-k} + \Pi X_{t-k} + \mu + \varepsilon_t \quad (2)$$

Burada,

$$\Gamma_i = -(I - \Pi_1 - \dots - \Pi_i) \quad \Pi = -(I - \Pi_1 - \dots - \Pi_k)$$

olmaktadır.

Bu kapsamda, eğer (i) matrisinin rankı (r) modeldeki değişken sayısına (m) eşit (r = m) ise vektör süreci durağandır yani, vektöründe bulunan değişkenlerin tamamı I(0)'dır. (ii) Eğer, matrisinin rankı sıfır (r = 0) ise matrisi sıfır matrisidir. (iii) Eğer, matrisinin rankı modeldeki değişken sayısından az (r < m) ise bu durum değişkenler arasında bir koentegrasyon ilişkisinin olabileceği anlamına gelir ve matrisi, = β' biçiminde gösterilir. Burada, matrisi hata düzeltme katsayılarını gösterirken β matrisi eşbütünlük vektörleri göstermektedir.

Fakat, bu aşamaya kadarki birim kök ve koentegrasyon testleri yapısal kırılmaları dikkate almamaktadır. Çalışma döneminin 2007-2008 küresel kriz dönemini kapsadığı düşünüldüğünde ilgili dönemde serilerde yapısal kırılmaların meydana gelmesi olasıdır. Ayrıca, diğerlerinin yanı sıra Banerjee ve Carrion-i Silvestre (2013) ile Romero-Avila'nın (2008) ifade ettiği gibi serilerin karakteristik özelliklerinin doğru bir şekilde modellenmemesi de elde edilen sonuçların kırılmalılığını artırabilmektedir. Bu nedenle çalışmada yapısal kırılmaları dikkate alan birim kök ve koentegrasyon testlerinden de yararlanılmıştır. Serilerin yapısal kırılmalar altında durağan olup olmadığı Carrion-i Silvestre, Kim ve Perron (2009) çoklu yapısal kırılmalı birim kök testi ile incelenmiştir. Bu test quasi-GLS yani genelleştirilmiş en küçük kareler (generalized least squares) yöntemine dayanmakta ve P_T^{GLS} , MP_T^{GLS} , MZ_α^{GLS} , MSB^{GLS} ve MZ_T^{GLS} olmak üzere beş adet test istatistiğinden oluşmaktadır. Bu test istatistikleri sırasıyla Denklem (3), (4), (5), (6) ve (7)'deki gibi ifade edilebilir:

$$P_T^{GLS}(\lambda^0) = \left\{ S(\bar{\alpha} \lambda^0) - \bar{\alpha} S(1, \lambda^0) \right\} / s^2(\lambda^0) \quad (3)$$

$$MP_T^{GLS}(\lambda^0) = \left[c^{-2} T^{-2} \sum_{t=1}^{T-1} y_{t-1}^2 + (1-c) T^{-1} y_T^2 \right] / s(\lambda^0) \quad (4)$$

$$MZ_\alpha^{GLS}(\lambda^0) = \left(T^{-1} y_T^2 - s(\lambda^0)^2 \right) \left(2T^{-2} \sum_{t=1}^{T-1} y_t^2 \right)^{-1} \quad (5)$$

$$MSB^{GLS}(\lambda^0) = \left(s(\lambda^0)^{-2} T^{-2} \sum_{t=1}^{T-1} y_{t-1}^2 \right)^{1/2} \quad (6)$$

$$MZ_T^{GLS}(\lambda^0) = \left(T^{-1} y_T^2 - s(\lambda^0)^2 \right) \left(4s(\lambda^0)^2 T^{-2} \sum_{t=1}^{T-1} y_t^2 \right) \quad (7)$$

Bu test istatistiklerinin tamamının Ho hipotezi “birim kök vardır” şeklindedir. Hesaplanan test istatistikleri kritik tablo değerinden küçük çıktığında Ho hipotezi reddedilmektedir. Aksi takdirde, serilerde birim kök olduğu sonucuna ulaşılmaktadır.

Koentegrasyon analizinde tek yapısal kırılmaya izin veren Gregory ve Hansen (1996) (GH) yapısal kırılmalı koentegrasyon testinden yararlanılmıştır. Bu test modelin sabit teriminde (C), hem sabit terim hem eğim parametresinde (C/S) hem de trendli modelin sabit teriminde (C/T) yapısal değişimlere izin verebilmektedir. Bu test model kalıntılarına ADF^* , Z_α^* ve Z_t^* test istatistiklerinin uygulanarak değişkenler arasında koentegre ilişki olmadığını ifade eden Ho hipotezinin test edilmesi esasına dayanmaktadır. ADF^* , Z_α^* ve Z_t^* test istatistikleri Denklem (8)'deki ifade edilebilir:

$$ADF^* = \inf_{\tau \in T} ADF(\tau)$$

$$Z_\alpha^* = \inf_{\tau \in T} Z_\alpha(\tau)$$

$$Z_t^* = \inf_{\tau \in T} Z_t(\tau) \quad (8)$$

Bu kapsamda değişkenler arasındaki uzun dönemli ilişki analizinde ilgili literatür ile uyumlu bir şekilde Denklem (9)'da gösterilen model kullanılmıştır.

$$r_t^* = \varphi + \beta_1 r_t^* + \eta_t \quad (9)$$

Bu model iki değişkenli bir model olacak şekilde r_t , Türkiye faiz oranlarını, r_t^* ise ABD veya Euro bölgesi faiz oranlarını göstermektedir. φ ve β model parametrelerini, η ise hata terimini ifade etmektedir.

Değişkenler arasındaki kısa dönemli ilişki analizinde ise öncelikle etki-tepki ve varyans ayrıştırması analizlerinden yararlanılmıştır. Etki tepki fonksiyonu modeldeki serilerin hata terimlerine bir standart sapmalı şok verildiğinde diğer değişkenlerin buna ne yönde ve ne kadar tepki verdiğini ölçerken, varyans ayrıştırması bir seride meydana gelen değişimin diğer değişkenler tarafından açıklanma oranını vermektedir. Çalışmada ardından, Hatemi-J (2012) tarafından geliştirilen asimetrik nedensellik testinden de yararlanılmıştır. Bu test değişkenler arasında asimetrik nedensellik ilişkisine izin vermektedir. Bir diğer ifade ile kümülatif negatif ve kümülatif pozitif şokları birbirinden ayırarak herhangi bir değişkendeki negatif bir değişimin bir diğer ifadeyle azalışın diğer bir değişkende de bir azalışa yol açıp açmadığı ve / veya herhangi bir değişkendeki bir artışın diğer bir değişkende de artışa yol açıp açmadığını sınavabilmektedir. Bu kapsamda y_{1t} ve y_{2t} iki bütünlük seri olacak şekilde bu seriler Denklem (10) ve (11)'de gösterildiği gibi birer rassal yürüyüş süreci olarak tanımlanabilir:

$$y_{1t} = y_{1t-1} + \varepsilon_{1t} = y_{1,0} + \sum_{i=1}^t \varepsilon_{1i} \quad (10)$$

$$y_{2t} = y_{2t-1} + \varepsilon_{2t} = y_{2,0} + \sum_{i=1}^t \varepsilon_{2i} \quad (11)$$

Burada $y_{1,0}$ ve $y_{2,0}$ sabit başlangıç değerlerini, ε_{1i} ve ε_{2i} ise hata terimlerini göstermektedir. Bu kapsamda, ε_{1i} ve ε_{2i} için pozitif şoklar sırasıyla $\varepsilon_{1i}^+ = \max(\varepsilon_{1i}, 0)$ ve $\varepsilon_{2i}^+ = \max(\varepsilon_{2i}, 0)$ şeklinde, negatif şoklar ise sırasıyla $\varepsilon_{1i}^- = \min(\varepsilon_{1i}, 0)$ ve $\varepsilon_{2i}^- = \min(\varepsilon_{2i}, 0)$ şeklinde tanımlanmaktadır. Bu nedenle ε_{1i} ve ε_{2i} sırasıyla $\varepsilon_{1i} = \varepsilon_{1i}^- + \varepsilon_{1i}^+$ ve $\varepsilon_{2i} = \varepsilon_{2i}^- + \varepsilon_{2i}^+$ şeklinde ifade edilebilmektedir. Bu kapsamda Denklem (10) ve (11) yeniden Denklem (12) ve (13)'te gösterildiği gibi yazılabilir:

$$y_{1t} = y_{1t-1} + \varepsilon_{1t} = y_{1,0} + \sum_{i=1}^t \varepsilon_{1i}^+ + \sum_{i=1}^t \varepsilon_{1i}^- \quad (12)$$

$$y_{2t} = y_{2t-1} + \varepsilon_{2t} = y_{2,0} + \sum_{i=1}^t \varepsilon_{2i}^+ + \sum_{i=1}^t \varepsilon_{2i}^- \quad (13)$$

Buradan hareketle de y_{1t} ve y_{2t} değişkenleri için kümülatif pozitif ve kümülatif negatif şoklar $y_{1t}^+ = \sum_{i=1}^t \varepsilon_{1i}^+$, $y_{1t}^- = \sum_{i=1}^t \varepsilon_{1i}^-$, $y_{2t}^+ = \sum_{i=1}^t \varepsilon_{2i}^+$ ve $y_{2t}^- = \sum_{i=1}^t \varepsilon_{2i}^-$, şeklinde ifade edilebilmektedir. Bundan sonraki aşama ise belirtilen bu kümülatif negatif ve kümülatif pozitif değişkenler arasındaki nedensellik ilişkisinin incelenmesidir. Bu amaçla da nedensellik analizinde kullanılacak gecikme uzunluğunun belirlenmesi gerekmektedir. Çalışmada bu amaçla [Hatemi-J \(2012\)](#) tarafından tavsiye edilen ve yeni bir bilgi kriteri olan HJC kriteri kullanılmıştır.

3. BULGULAR

Değişkelere uygulanan KPSS birim kök testi sonuçları Tablo 1'de sunulmuştur. Hem trendli hem de trendsiz model sonuçları incelendiğinde %5 ve / veya %1 anlamlılık düzeyinde serilerin düzey değerlerinde durağan olmadığı fakat birinci farkı alındığında tüm serilerin %1 anlamlılık düzeyinde

durağan hale geldiklerini anlaşılmaktadır.⁴ Bu da serilerin birinci dereceden bütünlük yani I(1) olduklarını göstermektedir. Bir diğer ifadeyle serilerin koentegrasyon analizi için uygun oldukları ifade edilebilir.

Tablo 1: Birim Kök Testi Sonuçları

	KPSS (düzey)		KPSS (birinci fark)	
	C	C&T	C	C&T
Euro	0.6703**	0.2073**	0.1019	0.0725
US	0.6305**	0.2106**	0.2794	0.1732
TR	1.1611*	0.2011**	0.5246	0.1116

*, **, sırasıyla %1 ve %5 anlamlılık düzeyini göstermektedir. C trendsiz, C&T trendli modeli ifade etmektedir.

Koentegrasyon analizine gelince, Engle-Granger (1987) koentegrasyon testi sonuçları Tablo 2'de sunulmuştur. Sonuçlar kısa vadeli faiz oranları arasında koentegre bir ilişkinin bulunduğu işaret etmektedir. Literatürde genel olarak daha güçlü bir test olduğu ifade edilen Johansen (1988) koentegrasyon testi sonuçlarına bakıldığında da (Tablo 3) benzer bulgulara ulaşılmaktadır.

Tablo 2: Engle-Granger (1987) Koentegrasyon Testi Sonuçları

	ADF
	<i>Kısa vadeli faiz oranları</i>
TR-Euro	-4.8892*
TR-US	-5.304*

*, ** sırasıyla %5 ve %10 anlamlılık düzeyini göstermektedir. Kritik değerler MacKinnon (1991)'den alınmıştır

Tablo 3: Johansen (1988) Koentegrasyon Testi Sonuçları

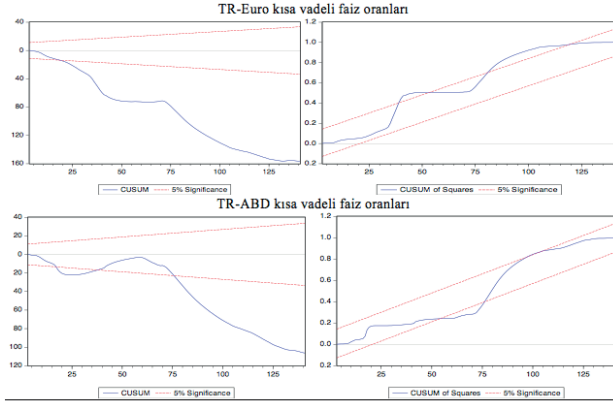
	Ho	Trace	Maksimum	Δ
	<i>Kısa vadeli faiz oranları</i>			
TR-Euro	r = 0	49.0406*[15.4947]	47.3742*[14.2646]	3
	r ≤ 1	1.6664 [3.8415]	1.6664 [3.8415]	
TR-US	r = 0	48.0924*[15.4947]	47.4310*[14.2646]	3
	r ≤ 1	0.6614 [3.8415]	0.6614 [3.8415]	

*, %5 anlamlılık düzeyini göstermektedir. Kritik tablo değerleri köşeli parantez içerisinde gösterilmiştir. Uygun gecikme uzunluğu maksimum gecikme 12 olacak şekilde AIC kriteri dikkate alınarak Vektör otoregresif model (VAR) ile belirlenmiştir. Bulunan gecikme otokorelasyon sorununu gideremediğinde gecikme birer birer artırılmıştır. Δ , serilerin düzey değerleri dikkate alınarak belirlenen optimal gecikme uzunluğunu göstermektedir. Johansen (1988) testi uygulanırken bu gecikme uzunlukları bir azaltılmıştır. Belirlenen gecikmelerin istikrarlılık koşulunu da sağladığı görülmüştür.

Fakat, gerek Engle-Granger (1987) gerek Johansen (1988) koentegrasyon testlerinin temel eksikliklerinden biri olası yapısal kırılmaları dikkate almamalarıdır. Bu nedenle öncelikle Denklem (9)'da yapısal bir değişim olup olmadığı CUSUM ve CUSUMSQ testleri ile incelenmiştir.

⁴Çalışmada ADF (Augmented Dickey Fuller) birim kök testi de uygulanmış ve % 10 veya daha iyi bir anlamlılık düzeyinde serilerin her durumda I(1) oldukları belirlenmiştir. Optimal gecikme uzunluğu Perron'un (1989) tavsiye ettiği şekliyle t istatistiği dikkate alınarak belirlenmiştir.

İlgili testler kısa vadeli faiz oranlarından oluşan modellerde yapısal değişimlerin olduğuna işaret etmektedir (Şekil 1). Bu nedenle, çalışmaya GH yapısal kırılmalı koenteğrasyon testi de eklenmiştir.

Şekil 1: Faiz Oranı Modellerine İlişkin CUSUM ve CUSUM SQ Test Sonuçları

Fakat, GH testi uygulanmadan önce serilerin yapısal kırılmalar altında da I(1) olup olmadığının araştırılması gerekmektedir. Bu nedenle Carrion-i Silvestre vd. (2009) yapısal kırılmalı birim kök testinden yararlanılmıştır. Bu birim kök testi serilerde çoklu yapısal kırılmalara izin vermektedir. Fakat, GH testi ile uyumlu olması amacıyla Carrion-i Silvestre vd. (2009) birim kök testi de 1 yapısal kırılma ile sınırlandırılarak uygulanmıştır. Bu kapsamda elde edilen sonuçlar Tablo 4'te sunulmuştur. Sonuçlar incelendiğinde serilerin hem sadece trendinde yapısal kırılmaya izin verildiği durumda hem de sabit terim ve trendinde birlikte yapısal kırılmaya izin verildiği durumda P_T^{GLS} , MP_T^{GLS} , MZ_α^{GLS} , MSB^{GLS} ve MZ_T^{GLS} test istatistiklerinin tamamının %5 anlamlılık düzeyinde serilerinin düzey değerlerinde durağan olmadığına işaret ettiği görülmektedir.

İlgili testler kısa vadeli faiz oranlarından oluşan modellerde yapısal değişimlerin olduğuna işaret etmektedir (Şekil 1). Bu nedenle, çalışmaya GH yapısal kırılmalı koentegrasyon testi de eklenmiştir.

Tablo 4: Carrion-i Silvestre vd. (2009) Birim Kök Testi Sonuçları

	PT	MPT	MZA	MSB	MZT
Euro (C&T)	65.4373 [6.7982]	58.9119 [6.7982]	-2.5897 [-23.6275]	0.4275 [0.1443]	-1.1072 [-3.4204]
(T)	70.6673 [6.9512]	68.1197 [6.9512]	-2.2349 [-23.8960]	0.4494 [0.1432]	-1.0045 [-3.4396]
US (C&T)	41.7943 [6.7384]	39.0116 [6.7384]	-3.8275 [-23.8182]	0.3419 [0.1440]	-1.3089 [-3.4311]
(T)	43.0554 [6.9967]	42.9187 [6.9967]	-3.5011 [-24.0282]	0.3471 [0.1423]	-1.2153 [-3.4485]
TR (C&T)	16.7747 [7.1749]	16.5965 [7.1749]	-10.0154 [-23.4859]	0.2180 [0.1424]	-2.1842 [-3.4159]
(T)	11.2367 [6.2815]	11.2293 [6.2815]	-12.1851 [-21.4310]	0.1935 [0.1512]	-2.3577 [-3.2476]

GH koentegrasyon testi sonuçları Tablo 5'te sunulmuştur. Sonuçlar incelendiğinde ADF* test istatistiğinin ilgili her üç yapısal kırılma formunda da koentegre ilişki olmadığını ifade eden Ho hipotezini % 10 veya daha iyi bir anlamlılık düzeyinde reddettiği görülmektedir. Zt* test istatistiği de (C/T) formu dışındaki durumlarda değişkenler arasında uzun dönemli bir ilişki olduğuna işaret etmektedir. Sadece Za* test istatistiği hiçbir durumda Ho hipotezini reddedememektedir. Dolayısıyla, test istatistiklerinden çoğunun değişkenler arasında koentegre bir ilişki olduğuna işaret ettiği görülmektedir.

Tablo 5: Gregory ve Hansen (1996) Koentegrasyon Testi Sonuçları

	ADF*	Zt*	Za*
Gregory ve Hansen (1996) (C)			
TR-Euro	-5.6324*	-4.9526*	-22.2394
TR-US	-5.8716	-4.9618*	-25.2950
Gregory ve Hansen (1996) (C/T)			
TR-Euro	-5.3046*	-4.0152	-20.5173
TR-US	-5.2051*	-4.1235	-21.2213
Gregory ve Hansen (1996) (C/S)			
TR-Euro	-6.4210*	-5.2031*	-39.2896
TR-US	-6.3957*	-4.8740**	-23.1321

*,** sırasıyla %5 ve %10 anlamlılık düzeyini göstermektedir. Triminaaj 0.15 alınmıştır.

Ayrıca, Gregory ve Hansen (1996) ilgili test istatistikleri arasında Z_t^* test istatistiğinin diğer iki test istatistiğinden daha güçlü bir test istatistiği olduğunu ifade etmiştir. Bulgular bu açıdan değerlendirildiğinde de en azından (C) ve (C/S) formlarında değişkenler arasında koentegre bir ilişki olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Kısa vadeli faiz oranları arasında uzun dönemli bir ilişki olduğu sonucuna ulaşıldıktan sonra uzun dönem parametre tahminine geçilmiştir. Uzun dönem parametre tahmininde hem Johansen (1988) test sonuçlarına bağlı olarak en çok olabilirlik yöntemine (MLE) hem de DOLS (Dynamic Ordinary Least Squares, DOLS) tahmin sonuçlarına yer verilmiştir (Tablo 6).

Tablo 6: Uzun Dönem Parametre Tahmin Sonuçları

MLE tahmin sonuçları		
TR	US	ECT
1.000	-1.8509*[-3.4553]	-0.0983*[-7.2082]
TR	Euro	ECT
1.000	-2.1720*[-3.2118]	-0.1027*[-7.3121]
DOLS tahmin sonuçları		
TR	US	Euro
	1.6016*[2.2171]	2.9854*[3.2798]

*, %5 anlamlılık düzeyini göstermektedir. ECT hata düzeltme terimini ifade etmektedir. Köşeli parantez içindeki değerler t istatistikleridir. DOLS tahmininde öncül ve ardıl değerler 2 alınmıştır.

Öncelikle, MLE'ye dayalı sonuçlara bakıldığında uzun dönem parametrelerinin pozitif ve istatistiki olarak anlamlı olduğu görülmektedir. Ayrıca, hata düzeltme terimleri de negatif ve istatistiki olarak anlamlı çıkmaktadır. DOLS tahmin sonuçlarına bakıldığında da benzer bir bulguya ulaşılmaktadır. Burada, dikkat çeken nokta ise her iki tahmincinin de uzun vadede Euro bölgesi faiz oranlarının Türk faiz oranları üzerinde daha fazla etkili olduğunu sonucunu ortaya koymuş olmasıdır. Daha spesifik olarak belirtmek gerekirse, DOLS tahmin sonuçlarına göre uzun dönemde Euro bölgesi kısa vadeli faiz oranlarındaki bir birimlik artış ülkemiz kısa vadeli faiz oranları üzerinde yaklaşık 3 birimlik bir artışa yol açarken, ABD kısa vadeli faiz oranlarındaki bir artışın etkisi 1.6 birim olmaktadır. MLE tahmin sonuçları da genel anlamda benzer bir bulguya işaret etmektedir.

3.1. Kısa dönem analizi

Çalışmanın bu kısmında değişkenler arasındaki kısa dönemli ilişki analizine yer verilmiştir. Bu kapsamda varyans ayrıştırması ve etki tepki fonksiyonları ile simetrik ve asimetrik nedensellik testlerinden yararlanılmıştır.

3.1.1. Varyans ayrıştırması ve etki-tepki fonksiyonları

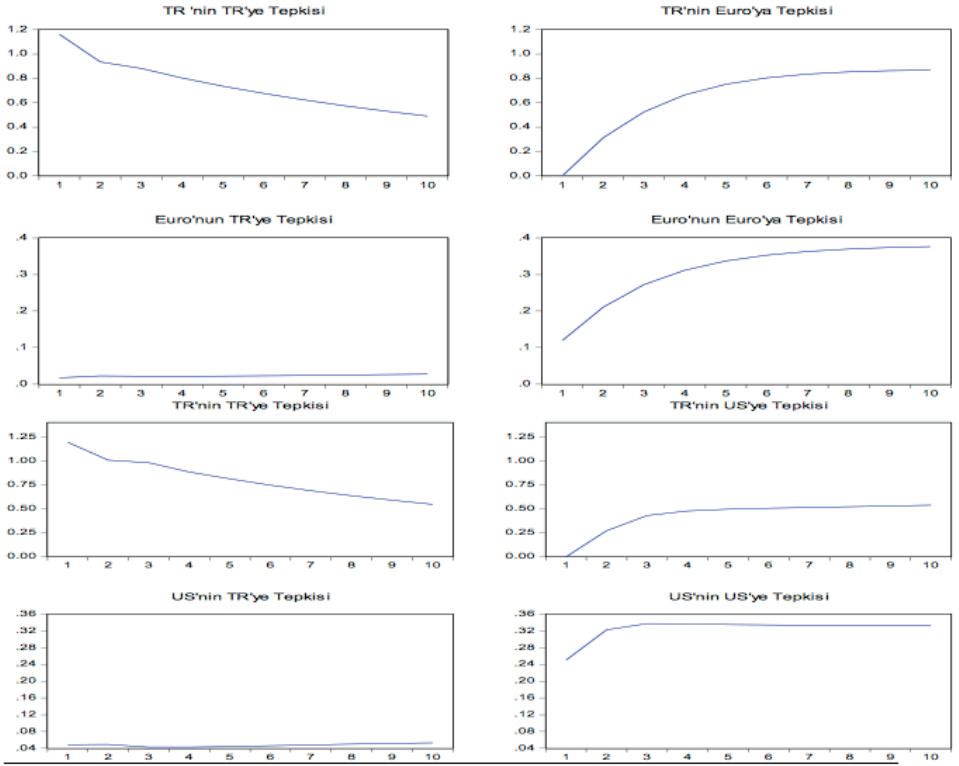
Değişkenler arasındaki kısa dönemli ilişki varyans ayrıştırması ve etki tepki fonksiyonları ile incelenirken daha önceki analizlerde kısa vadeli faiz oranları arasında koentegre bir ilişkinin olduğu sonucuna ulaşıldığı için çalışmada VECM (Vector Error Correction Model, VECM) etki-tepki ve varyans

ayrıştırması sonuçlarına yer verilmiştir. Kısa vadeli faiz oranları için elde edilen sonuçlar Tablo 7’de sunulmuştur. Sonuçlar incelendiğinde, kısa vadede Türk faiz oranları üzerinde hem Euro hem de ABD faiz oranlarının etkili olduğu fakat Euro bölgesinin etkisinin daha fazla olduğu anlaşılmaktadır. Örneğin, 10. döneme gelindiğinde ülkemiz faiz oranlarındaki 100 birimlik bir değişimin yaklaşık % 23’ünü ABD faiz oranları açıklarken, aynı koşullarda Euro bölgesi faiz oranları ülkemiz faiz oranlarındaki değişimin yaklaşık % 46’sını açıklamaktadır. Ülkemiz faiz oranlarının ise, beklendiği gibi, ne Euro ne de ABD kısa vadeli faiz oranları üzerinde bir etkisi olduğu anlaşılmaktadır.

Tablo 7: Kısa Vadeli Faiz Oranları için VECM Varyans Ayrıştırması Sonuçları

Dönem	TR’deki değişimin ilgili değişkenlerce açıklanan kısmı (%)		US’deki değişimin ilgili değişkenlerce açıklanan kısmı (%)	
	TR	US	TR	US
1	100.000	0.000	3.6619	96.3381
2	97.0605	2.9395	2.8095	97.1905
3	92.9386	7.0614	2.3100	97.6899
4	89.5812	10.4187	2.0965	97.9035
5	86.8658	13.1342	2.0080	97.9920
6	84.5413	15.4587	1.9837	98.0163
7	82.4382	17.5618	1.9929	98.0071
8	80.4691	19.5301	2.0207	97.9793
9	78.5911	21.4089	2.0591	97.9409
10	76.7827	23.2173	2.1038	97.8962
Dönem	TR’deki değişimin ilgili değişkenlerce açıklanan kısmı (%)		Euro’daki değişimin ilgili değişkenlerle açıklanan kısmı (%)	
	TR	Euro	TR	Euro
1	100.000	0.000	2.1026	97.8974
2	95.7984	4.2015	1.3696	98.6304
3	88.9411	11.0589	0.9537	99.0462
4	81.7288	18.2712	0.7515	99.2484
5	75.2158	24.7820	0.6435	99.3564
6	69.6203	30.3797	0.5835	99.4165
7	64.8705	35.1295	0.5503	99.4497
8	60.8230	39.1770	0.5332	99.4667
9	57.3392	42.6608	0.5264	99.4736
10	54.3049	45.6951	0.5263	99.4737

Şekil 2’de sunulan VECM etki-tepki analiz sonuçlarına bakıldığında da benzer sonuçlara ulaşılmaktadır. Bir diğer ifadeyle yine hem ABD hem Euro bölgesi kısa vadeli faiz oranlarının Türk faiz oranları üzerinde etkili olduğu fakat Türk faiz oranlarının diğer ülke faiz oranlarını etkilemediği görülmektedir. Ayrıca, bulgular yine Euro faiz oranlarının daha etkili olabileceğine işaret etmektedir. Çünkü, ülkemiz faiz oranlarının Euro faiz oranlarındaki bir standart hatalık şoka verdiği tepki ABD faiz oranlarındaki bir standart hatalık şoka verdiği tepkiye nazaran daha uzun bir süre ve daha belirgin bir şekilde süreklilik arz etmektedir.

Şekil 2: Kısa Vadeli Faiz Oranları için VECM Etki-Tepki Analiz Sonuçları

3.1.2. Nedensellik analizi

Çalışmada literatürde sıklıkla kullanıldığı için öncelikle Granger nedensellik testi sonuçlarına yer verilmiştir (Tablo 8). Sonuçlar incelendiğinde, ABD ve Euro bölgesi kısa vadeli faiz oranlarından ülkemiz kısa vadeli faiz oranlarına doğru tek yönlü bir nedensellik ilişkisi olduğu anlaşılmaktadır.

Tablo 8: Granger Nedensellik Testi Sonuçları

Kısa vadeli faiz oranları	F ist.	K	ECT
Euro→TR	7.5865*(0.0008)	2	-0.1016*(0.000)
US→TR	3.6599*(0.0284)	2	-0.0982*(0.000)
TR→Euro	0.4365(0.6472)	2	-7.94E-05(0.9574)
TR→US	0.3816(0.6835)	2	1.12E-07(0.997)

*,** sırasıyla %5 ve %10 anlamlılık düzeyini göstermektedir. Parantez içindeki değerler olasılık değerleridir. ECT hata düzeltme terimini göstermektedir. k, gecikme uzunluğunu ifade etmektedir.

Dolayısıyla, Granger nedensellik testinden elde edilen sonuçların da varyans ayrıştırması ve etki tepki fonksiyonu sonuçlarını desteklediği söylenebilir.

Hatemi-J (2012) asimetrik nedensellik testi sonuçlarına gelince, bu kapsamda elde edilen sonuçlar Tablo 9'da sunulmuştur

Fakat, Hatemi-J'nin (2012) geliştirdiği nedensellik testi özünde asimetrik bir test olmakla birlikte simetrik nedensellik ilişkisi sonuçlarını da rapor edebildiğinden Granger nedensellik testi ile bir karşılaştırma imkanı sunması amacıyla öncelikle Hatemi-J (2012) testine dayalı olarak elde edilen simetrik nedensellik ilişkisine ait sonuçlar değerlendirilmiştir. Bu kapsamda Hatemi-J (2012) nedensellik testinden elde edilen sonuçların Granger nedensellik testi sonuçları ile uyumlu olduğu anlaşılmaktadır.

Tablo 9: Hatemi-J (2012) Asimetrik Nedensellik Testi Sonuçları

	<i>Wstat</i>	Kritik değerler			Gecikme uzunluğu
		%1	%5	%10	
<i>Simetrik nedensellik</i>					
Euro→TR	21.168*	14.609	7.503	4.865	2
US→TR	6.132*	9.191	4.241	2.746	1
TR→Euro	0.896	13.667	7.617	4.865	2
TR→US	0.459	8.875	4.573	2.573	1
<i>Asimetrik nedensellik</i>					
Euro ⁻ → TR ⁻	22.778*	13.292	6.570	4.919	2
US ⁻ → TR ⁻	11.054*	14.475	7.421	5.001	2
Euro ⁺ → TR ⁺	3.834	24.837	11.719	8.661	4
US ⁺ → TR ⁺	3.285	19.389	6.577	4.064	2
TR ⁻ → Euro ⁻	0.084	14.713	6.723	4.632	2
TR ⁻ → US ⁻	0.141	14.707	7.227	5.014	2
TR ⁺ → Euro ⁺	2.453	20.572	12.395	8.896	4
TR ⁺ → US ⁺	2.092	16.900	7.541	4.431	2

“→” işareti birinci değerkenin ikinci değerkenin nedeni olmadığını ifade etmektedir. “-“ ve “+” işaretleri asimetrik nedensellik ilişkisini temsil edecek şekilde sırasıyla değerkenlerdeki azalış ve artışı temsil etmektedir. Bu kapsamda örneğin, “Euro⁻ → TR⁻” ifadesi Euro faiz oranlarındaki bir azalışın Türk faiz oranlarında bir azalışa yol aıp aamadığını göstermektedir. *,** sırasıyla %5 ve %10 anlamlılık düzeyini göstermektedir. Bootstrap 1000 alınmıştır. Maksimum gecikme 12 olacak şekilde optimal gecikme HJC ile belirlenmiştir. Serilerin maksimum entegrasyon derecesi (dmax) 1 alınmıştır.

Hatemi- J (2012) nedensellik testinin asıl katkısını ifade eden asimetrik nedensellik ilişkisi sonuçlarına gelince bu noktada bazı ilginç bulgulara ulaşılmaktadır. Çünkü, ilgili dönemde Euro bölgesi faiz oranlarındaki bir artışın ülkemiz kısa vadeli faiz oranları üzerinde bir artışa yol aamadığı anlaşılmaktadır. Yani, “Euro bölgesi kısa vadeli faiz oranlarındaki bir artış Türk kısa vadeli faiz oranlarındaki bir artışın nedeni değildir” şeklindeki Ho hipotezi %5 anlamlılık düzeyinde reddedilememektedir. Benzer bir durumun ABD faiz oranları için de geçerli olduğu anlaşılmaktadır. Dolayısıyla, incelenen dönemin önemli bir kısmını küresel finans krizinin oluşturmasına ve bu dönemde hem Euro hem ABD kısa vadeli faiz oranlarında sert fiyat hareketlerinin yaşanmasına rağmen bunun Türk kısa vadeli faiz oranları üzerinde (artış gibi) negatif bir etkisinin söz konusu olmadığı anlaşılmaktadır.

Daha önceki dönemlerde ABD ve Euro bölgesi merkez bankalarının kararları Türkiye gibi yükselen piyasa ekonomileri üzerinde önemli oranda etkili olurken küresel krizin söz konusu olduğu ve ABD ile Euro bölgesi kısa vadeli faiz oranlarında önemli hareketlerin yaşandığı bir dönemde bunun Türkiye gibi

bir ekonomi üzerinde artış yönünde bir etki yaratmamış olmasının önemli bir bulgu olduğu düşünülmektedir. “Euro bölgesi kısa vadeli faiz oranlarındaki bir azalış ülkemiz kısa vadeli faiz oranlarındaki bir azalışın nedeni değildir” şeklindeki Ho hipotezi incelendiğinde ise bu hipotezin %5 anlamlılık düzeyinde reddedildiği görülmektedir. Benzer bir durumun ABD faiz oranları için de geçerli olduğu anlaşılmaktadır. Dolayısıyla, ilgili dönemde ABD ve Euro bölgesindeki faiz oranı artışlarının ülkemiz faiz oranlarında bir artışa yol açmadığı fakat bu ülkelerdeki faiz oranı düşüşlerinin ülkemiz faiz oranlarında da bir düşüşe yol açtığı anlaşılmaktadır. Dolayısıyla, kriz dönemindeki gelişmelerin faiz oranları üzerindeki etkisinin daha çok Türkiye ekonomisinin iktisadi faaliyetlerini destekleyecek bir etki yarattığı ifade edilebilir. Ayrıca, ülkemiz kısa vadeli faiz oranlarından ABD ve Euro bölgesi kısa vadeli faiz oranlarına doğru asimetrik bir nedensellik ilişkisinin bulunmadığı da belirtilmelidir.

4. SONUÇ ve DEĞERLENDİRME

Bu çalışmada ABD ve Euro bölgesi kısa vadeli faiz oranlarının Türkiye’deki kısa vadeli faiz oranları üzerindeki etkisi incelenmiştir. Çalışma bulguları ilgili dönemde ABD ve Euro bölgesi kısa vadeli faiz oranları ile Türkiye’deki kısa faiz oranları arasında asimetrik bir nedensellik ilişkisinin olduğuna işaret etmektedir. Bir diğer ifade ile ilgili dönemde kriz döneminin yaşanıyor olmasına rağmen bu ülkelerdeki faiz artışlarının Türkiye’deki faiz oranları üzerinde bir artışa yol açmadığı fakat bu ülkelerdeki faiz düşüşlerinin Türkiye’deki faiz oranlarında bir düşüşe yol açtığı anlaşılmaktadır. Dolayısıyla, geçmiş dönemler ile kıyaslandığında bunun Türkiye ekonomisini destekleyici bir değişime işaret ettiği ifade edilebilir. Böyle bir durum ortaya çıkmasında ise hem küresel kriz döneminde uygulanan ekonomi politikalarının etkinliğinin hem de 2001 krizi sonrasında bankacılık sektörünün yeniden yapılandırılmasının ve daha liberal bir ekonomik anlayışa geçilmiş olmasının etkili olmuş olabileceği düşünülmektedir.

Koentegrasyon analizine gelince bulgular, hem ABD hem de Euro bölgesi kısa vadeli faiz oranları ile Türkiye kısa vadeli faiz oranları arasında koentegre bir ilişki olduğuna işaret etmektedir. Buna ilaveten bulgular, Euro bölgesinin uzun dönemdeki etkisinin ABD’ye nazaran daha fazla olduğunu göstermektedir. Kısa dönemli ilişki analizi de bu bulguları desteklemektedir. Bir diğer ifade ile kısa dönemde de ABD’ye nazaran Euro bölgesi faiz oranlarının Türkiye’deki faiz oranları üzerinde daha fazla etkili olduğu anlaşılmaktadır.

Türkiye’deki kısa vadeli faiz oranları üzerinde ABD ve Euro bölgesinin etkili olduğu sonucuna ulaşması TCMB’nin para politikaları kararlarında bu ülke merkez bankalarını da dikkate alması gerektiğine işaret etmektedir.

Ayrıca, Euro bölgesinin daha fazla etkili olduğu sonucuna ulaşılmış olmasının FED ve ECB'nin farklı yönde para politikaları uyguladığı günümüzde Türk politika yapıcılar açısından ayrıca önemli olduğu düşünülmektedir. Bir diğer ifade ile ECB'nin genişleyici para politikası ile FED'in giderek sıkılaştan para politikasının etkileri dikkate alındığında Euro bölgesi adımlarının Türkiye üzerinde daha fazla etkili olabileceği yönünde bazı bulguların olduğu ifade edilebilir. Bu durum tabii ki FED'in faiz artışlarının Türkiye'deki faiz oranları üzerinde bir etkisi olmayacağı anlamına gelmemektedir. Çünkü, mevcut bulgular küresel finans krizi gibi belli oranda anormal bir dönemi kapsamaktadır. Ayrıca, bu dönemde Euro bölgesi ABD'ye nazaran daha makro boyutlu yapısal sorunlarla uğraşmak zorunda kalmış ve bu sorunları dikkate alan politikaların uygulamaya konulması daha uzun sürmüştür. Bu nedenlerden dolayı da ilgili dönemde daha çok Euro bölgesi tartışılmıştır. Bu durum da piyasaların bu konulardaki gelişmelere daha duyarlı olmasına sebebiyet vermiş olabilir. Dolayısıyla, dünya ekonomilerinin giderek daha normal hale gelmeleri geçmişten gelen fiyatlama davranışlarının yeniden öne çıkmasına yol açabilir. Fakat, bulgular mevcut konjunktürde doğru politika adımları ile desteklenirse FED'in faiz artışının Türkiye üzerindeki etkisinin sınırlı kalabileceğine dair bazı işaretler sunmaktadır. Bu doğrultuda, gelişmelere bakıldığında FED'in 2015 yılının sonunda faiz artışı kararı aldığı, ECB'nin ise 2016 yılının ilk çeyreğinde faiz oranlarını daha da düşürdüğünü ayrıca, varlık alım programının da hem miktarını artırdığını hem de kapsamını genişlettiğini böylece likidite düzeyini oldukça arttırdığını görmekteyiz. Bu durumun çalışma bulguları kapsamında Türk finans piyasalarını destekleyici bir konjunktür yarattığını ifade edilebiliriz. Nitekim, TCMB'nin politika kararlarına bakıldığında, bu konjunktürün de etkisiyle, faiz koridorunun üst bandında aşamalı olarak hissedilir ölçüde indirmeye gittiği görülmektedir. TCMB'nin bankaları fonlarken fonların bir kısmını faiz koridorunun üst bandından verdiği düşüldüğünde bu durum aslında TCMB tarafından bankalara verilen fonların ağırlıklı ortalama faiz oranının da düşmesi anlamına gelmektedir. FED'in bir yıl içerisinde yapmayı planladığı faiz artışı sayısını dörtten ikiye indirmesi ve İngiltere'nin Avrupa Birliği'nden ayrılma yönünde aldığı kararın Avrupa ekonomilerinin büyüme rakamları üzerinde yaratabileceği olası negatif etkiler düşünüldüğünde ECB'nin de kısa vadede likidite düzeyini azaltıcı yönde adımlar atmayabileceği ifade edilebilir. Bu durum da belli bir süre daha Türk finans piyasalarının küresel konjunktür tarafından destelenebileceğine işaret etmektedir. Böyle bir ortamda Türkiye ekonomisinin kendi iç iktisadi ve finansal yapısından kaynaklanan sorunlar yaşanmadıkça TCMB'nin para politikası uygulamalarındaki esnekliğini belli bir süre daha koruyabileceği düşünülmektedir.

KAYNAKÇA

Anoruo, E., Ramchander, S., Thiewes, H. F. (2002). International Linkage of Interest Rates: Evidence from the Emerging Economies of Asia, *Global Finance Journal*, 13, 217-235.

Awad, M.A., Goodwin, B.K. (1998). Dynamic Linkages among Real Interest Rates in International Capital Markets, *Journal of International Money and Finance*, 17(6), 881-907.

Banerjee, A., Carrion-i Silvestre, J.L. (2013), Cointegration in Panel Data with Structural Breaks and Cross-Section Dependence, *Journal of Applied Econometrics*, 30, 1-23.

Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu. (2009). Krizden İstikrara Türkiye Tecrübesi. Erişim: https://www.bddk.org.tr/websitesi/turkce/Raporlar/Calisma_Raporlari/8676krizden_istikraraturkiyetecrubes_i_3uncu_baski.pdf

Barassi, M.R., Caporate, G.M., Hall, S.G. (2005). Interest Rate Linkages: A Kalman Filter Approach to Detecting Structural Change, *Economic Modeling*, 22, 253-284.

Bremnes, H., Gjerdeu, Ø., Sættem, F. (1997). A Multivariate Cointegration Analysis of Interest Rates in the Eurocurrency Market, *Journal of International Money and Finance*, 16, 767-778.

Bryant, W.D., Joyeux, R. (2010). Interest Linkages between the US, UK and German Interest Rates: Should the UK Join the European Monetary Union?, *International Review of Applied Economics*, 24(6), 633-647.

Carrion-i Silvestre, J.L., Kim, D., Perron, P. (2009). GLS-based Unit Root Tests with Multiple Structural Breaks under the both the Null and the Alternative Hypothesis, *Econometric Theory*, 25, 1754-1792.

Ciner, C. (2011). Eurocurrency Interest Rate Linkages: A Frequency Domain Analysis, *International Review of Economics and Finance*, 20, 498-505.

Engle, R.F., Granger, C.W.J. (1987). Cointegration and Error Correction: Representation, Estimation and Testing, *Econometrica*, 55, 251-276.

Fujihara, R.A., Mougoue, M. (1996). International Linkages between Short-Term Real Interest Rates, *The Quarterly Review of Economics and Finance*, 36(4), 451-473.

Granger, C.W.J. (1969). Investigating Causal Relations by Econometrics Models and Cross Spectral Methods, *Econometrica*, 37, 424-438.

Gray, C. (2013). Responding to a Monetary Superpower: Investigating the Behavioral Spillovers of U.S. Monetary Policy, *Atlantic Economic Journal*, 41(2), 173-184.

Gregory, A.W., Hansen, B.E. (1996). Residual-based Tests for Cointegration in Models with Regime Shifts, *Journal of Econometrics*, 70, 99-126.

Guk, C., Wu, H.J. (2015). Linkage Between US Monetary Policy and Emerging Economies: The Case of Korea's Financial Market and Monetary Policy, *International Journal of Economic Sciences*, 4(3),1-18.

Hassapis, C., Pittis, N., Prodromidis, K.(1999). Unit Roots and Granger Causality in the EMS Interest Rates: The German Dominance Hypothesis Revisited, *Journal of International Money and Finance*, 18 (1), 47-73.

Hatemi, J.A. (2012). Asymmetric Causality Tests with an Application, *Empirical Economics*, 43(1), 1447-456.

Hegerty, S.W. (2011). Interest Rate Volatility and Volatility Spillovers in Emerging Europe, *International Review of Applied Economics*, 25(5), 599-614.

Hofmann, B., Takáts, E. (2015). International Monetary Spillovers, *Bank for International Settlements Quarterly Review*, September,105-118.

Ji, P.I., Kim, J.H. (2009). Real Interest Rate Linkages in the Pacific-Basin Region, *International Review of Economics and Finance*, 18, 440–448.

Johansen, S. (1988). Statistical Analysis of Cointegration Vectors, *Journal of Economics Dynamics and Control*, 12, 231-254.

Karfakis, J., Moschos, D.M. (1990). Interest Rate Linkages within the European Monetary System: A Time Series Analysis, *Journal of Money, Credit and Banking*, 22, 388-394.

Kirchgassner, G., Wolters, J.(1993). Does the DM Dominate the Euro Market ? An Empirical Investigation, *Review of Economics and Statistics*, 75 (4), 773-778.

Laopodis, N.T. (2004). Monetary Policy Implications of Co-movements Among Long-Term Interest Rates, *Journal of International Financial Markets, Institutions and Money*, 14, 135-164.

Monadjemi, M. (1997). Are Real Interest Rates Cointegrated ?. A Study of Three OECD Countries, *Applied Economics Letters*, 5, 681-683.

Nieh, C.C., Yau, H.Y. (2004). Time Series Analysis for the Interest Rates Relationships among China, Hong Kong, and Taiwan Money Markets, *Journal of Asian Economics*, 15, 171–188.

Obstfeld, M (2015): “Trilemmas and Trade-offs: Living with Financial Globalisation”, *Bank for International Settlements Working Papers*, No 480, January.

Perron, P. (1989). The Great Crash, the Oil Price Shock, and the Unit Root Hypothesis, *Econometrica*, 57 (6), 1361-1401.

Romero-Avila, D. (2008). Questioning the Empirical Basis of the Environmental Kuznets Curve for CO₂: New Evidence from a Panel Stationarity Test robust to Multiple Breaks and Cross Dependence, *Ecological Economics*, 64, 559-574.

Sinicáková, M., Šulíková, V., Árvayová, S. (2014). Interbank Interest Rate Transmission in the V4 Countries, *Procedia Economics and Finance*, 15, 71 – 79.

Takáts, E., Vela, A. (2014). International Monetary Policy Transmission, *Bank for International Settlements Quarterly Review*, September, 25-44.

Wang, Z., Yang, J., Li, Q. (2007). Interest Rate Linkages in the Eurocurrency Market: Contemporaneous and Out-of-Sample Granger Causality Tests, *Journal of International Money and Finance*, 26, 86-103.

Yamada, H. (2002). On the Linkage of the Real Interest Rates Between the US and Canada: Some Additional Empirical Evidence, *Journal of International Financial Markets, Institutions and Money*, 12, 279–289.

Yang, J. (2005). International Bond Market Linkages: A Structural VAR Analysis, *Journal of International Financial Markets, Institutions and Money*, 15, 39-54.

İLAÇ SEKTÖRÜNDE PAZAR YÖNLÜLÜK, YERLİ VE YABANCI FİRMALAR ÜZERİNE BİR ARAŞTIRMA¹

Sevda ZENGİN

ÖZ

Pazar yönlülük işletmelerin müşteri ihtiyaç ve isteklerini karşılama onlara sunulan ürün/hizmete verilen değeri üstün kılmaya yönelik anlayışların tümüdür. Pazarlama anlayışının temeli müşteri tatminini sağlamak; uygun şekilde markayı konumlandırmak ve başarıyı sağlamaktır. Modern pazarlama anlayışının tamamlayıcısı niteliğindeki pazar yönlülüğün üç önemli bileşeni olan müşteri odaklılık, rakip odaklılık ve fonksiyonlar arası iletişim işletmelerin odaklandığı konulardır.

Pazar yönlülüğün bu üç bileşeni yerli ve yabancı ilaç firmalarına yönelik nicel ve nitel araştırma ile incelenmiştir. Araştırma bulgularına göre yerli ve yabancı firmalar pazar yönlü olup stratejiler bakımından aralarında anlamlı bir farklılık bulunmamaktadır.

Anahtar Kelimeler: Pazar Yönlülük, İlaç Firmaları, Pazarlama

"MARKET ORIENTATION IN MEDICINE SECTOR, A SURVEY RESEARCH ON DOMESTIC AND FOREIGN FIRMS"

ABSTRACT

Market orientation includes all activities which maximize the value of product/service presented to the customers to meet their needs and wants. The basis of marketing concept is to achieve customer satisfaction and positioning in customers' minds. Market orientation which is complementary of marketing concept has three dimensions as customer orientation, competitor orientation and integration of functions and these are the focus of the firms.

In this study the three dimensions of market orientation approach are investigated via survey research for domestic and international medicine firms in Turkey. According to the research findings there is no meaningful difference between domestic and international firms in market oriented approach.

Keywords: Market Orientation, Medicine Firms, Marketing

GİRİŞ

Günümüz modern pazarlama anlayışı işletmelerin müşteri ihtiyaç ve isteklerinden hareketle pazarlama karmasını kullanarak müşteri tatminini hedeflemektedir. Pazarlama kavramı olarak da adlandırılan bu anlayış, işletmenin tüm örgüt yapısı içinde hakim kılınması gereken bir anlayıştır. Pazar yönlülük ise daha geniş bir bakış açısıyla müşteriyi, rakibi ve işletmenin tüm örgüt yapısını kapsayan bir yaklaşımı ifade etmektedir. Bu anlayışın başarılı bir şekilde uygulanması, müşteri de dahil olmak üzere her türlü pazar bilgisinin toplanmasını, analiz edilmesini ve tüm bölümlerle paylaşılmasını gerektirmektedir. Bu şekilde müşteri ve rakip bilgisi, bölümler arasında gerçekleştirilecek iş birliği ve koordinasyon ile pazarlama stratejilerini şekillendirecektir.

1. PAZAR YÖNLÜLÜK

Günümüzde işletme üst düzey yöneticilerinin düşünce anlayışında müşteri memnuniyeti ile oluşan finansal getirinin üzerine kurulmuş başarı beklentisi vardır. Sürdürülebilir rekabette işletme yöneticileri bu beklentilerini güncel teknoloji ve bilgiyi kullanarak elde edilen kaliteli mal ve/veya hizmeti müşterilerine sunarak elde etmektedirler. Kohli ve Jaworski (1990) farklı örgütlerde pazarlama yöneticileriyle yaptıkları görüşmelerde risk almak, inovasyonu ve yaratıcılığı teşvik etmek gibi konuların vurgulandığını görmüş ve pazar odaklılık kavramının öncüllerini ve sonuçlarını ortaya koydukları bir model geliştirmişlerdir. Kohli ve Jaworski oluşturdukları model ile eski ve yeni müşterilerden elde edilmiş bilgiler ile pazarın rekabet koşullarını oluşturan verilerle işletme stratejisine yön vererek pazarda başarılı olmayı sağlayabilecek stratejileri geliştirmektedirler.

Pazarlama yaklaşımının bir ürünü olan pazar yönlülüğe ilişkin yazına bakıldığında 1990'dan bu yana kavrama ilişkin tanımlamaların (Bknz: Desphande vd., 1993; Deng ve Dart, 1994; Cadoğan ve Diamantopoulos, 1995; Deshpande ve Farley; 1998) Kohli ve Jaworski (1990) ile Narver ve Slater'ın (1990) önceki çalışmalarına dayandığı görülmektedir.

Narver ve Slater (1990, s.21) pazar odaklılık kavramını kurum kültürü açısından şu şekilde tanımlamıştır: "Pazar odaklılık; müşteriler için üstün değer sağlamaya yarayan gerekli davranışları etkin ve etkili bir şekilde yaratan kurum kültürünü ortaya koymaktır".

Kohli ve Jaworsky'ye (1990, s.1-18) göre pazar odaklılık, müşterilerin beklenti ve ihtiyaçlarını anlamaya, tatmin etmeye ve onlara verilen değeri azami kılmaya yönelik organizasyonel faaliyetlerin bütünüdür. Bir başka tanıma göre pazar odaklılık, tüm firma üyelerinin rakip ve müşteriler hakkında sürekli güncel bilgi toplamaları ve bu bilgilerin firma içinde paylaşılmasını destekleyen bir firma davranışdır (Deshpande ve Webster, 1989; Kohli ve Jaworski, 1990; Matsuno, Mentzer ve Rentz, 2005, akt. Bulut vd.,

2009, s.518) Pazar yönlülükle ilgili yapılmış diğer tanımlar ise şu şekildedir:

Hunt ve Morgan (1995, s. 1), pazarlama ve pazar yönlülük kavramlarının ne aynı ne de farklı bir uygulama olduğunu vurgulamaktadırlar. Pazar yönlülüğü, pazarlama anlayışının tamamlayıcısı olarak vurgulamaktadırlar. Daha özeldir pazar yönlülük; (1) mevcut ve potansiyel müşteriler ve rakipler hakkında bilginin sistematik olarak toplanması, (2) pazar bilgisini geliştirmek amacıyla bilginin sistematik analiz edilmesi, (3) strateji tanıma, anlama, oluşturma, seçme, uygulama ve değişikliğine kılavuzluk etmesi için bu bilginin sistematik olarak kullanılması şeklinde tanımlanmaktadır.

Shapiro'ya (1988, s. 120-122) göre pazar yönlülük terimi, müşteriye yakınlaşma kalıbından uzaktır. Pazar yönlülük terimi, işletmenin bütün bölümlerine temas etme sürecini temsil etmektedir. Pazar yönlülüğü örgütsel bir karar verme süreci olarak kavramsallaştırmada ve ayrıca pazar yönlü bir işletmenin sahip olması gereken üç özelliği vurgulamaktadır:

1. Bütün önemli satınalma davranışları hakkında bilgi toplamalı ve toplanan bilgi, işbirliği içinde çalışan her bölüme yayılmalıdır.

2. Stratejik ve taktiksel kararlar tüm bölümlerin işbirliğinde alınmalıdır. Bütün bölümler birbirlerini dinlemeye istekli olmalı ve fikirlerini açık ve dürüst bir şekilde açıklamak için teşvik edilmelidir. Mantıklı kararlar almak için, bölümler farklılıklarını anlamalı ve açık bir karar verme sürecinden faydalanmak için istekli olmalıdırlar.

3. Bölüm ve fonksiyonlar, işbirliği içinde iyi kararlar almalı ve bağlılık duygusu ile onları uygulamalıdır. Pazar yönlü bir işletme, alternatif çözümlerin fikir ve tartışmalarını paylaşarak, güçlü yönlerinin etkisini arttırabilir. Yetersiz eşgüdümün kaynakların yanlış kullanılması ve pazar fırsatlarını değerlemede başarısızlıkla sonuçlanacağı, buna karşılık işletme içi güçlü bir eşgüdümün iletişimi daha etkin hale getirdiği ve daha güçlü bir bağlılık yarattığı belirtilmektedir. Ayrıca işletmenin rekabette güçlü ve zayıf yönlerini anlamasının pazar yönlü bir işletme olmanın parçası olduğunu vurgulamaktadır.

Pazar yönlülük farklı tanımlamalarla yapılmasına rağmen sonuç olarak kişiler müşteri odaklılığa önem vermişlerdir. Çünkü 1900'lü yıllarda pazar yönlülüğten önceki dönemlerde (üretim anlayışı, ürün anlayışı, satış anlayışı, pazarlama anlayışı, toplumsal pazarlama anlayışı) yaşanan pazarlama stratejisi yanlışlıkları işletme hizmet/ürün yaşam eğrilerinde olumsuz sonuçlar vermiştir. Tüm bunların sonucu pazar yönlülüğü oluştururken, pazar yönlülüğü de üç ayrı kavrama ayrılmıştır. Bunlar; müşteri odaklılık, rakip odaklılık ve fonksiyonlar arası iletişimidir. "Müşteri odaklılık, bir firma veya organizasyonun, müşteriyi en yüksek değeri olarak göreceği şekilde kurum kültürünü şekillendirilmesi ile ilgili eğilim karar ve uygulamaların toplamıdır"

(Slater ve Narver, 1995). Kotler ve arkadaşları (1999) da modern pazarlama düşüncesinin ve uygulamalarının en temel iki ilkesinin müşteri değeri ve tatmini olduğunu belirtmektedirler. Rakip odaklılık, işletmelerin o anki durumlarında sağlıklı kararlar vermelerini sağlarken aynı zamanda gelecekteki vizyonlarını oluştururken karşılaşılabilecekleri tehditleri ya da kendilerinin rakibe karşı zayıf yönlerini fark etmelerini sağlamaktadır. Başka bir tanımla rakip odaklılık işletmelerin SWOT analizini oluşturabilmeleri için en önemli kaynak bilgilerden birisi olmaktadır, işletmelerde güçlü bir kültür oluşmasını sağlamak-tadır. “Departmanlar arası koordinasyon sadece pazarlama ve yönetim birimlerinde değil, organizasyon içi ve yakın çevresindeki diğer fonksiyonel birimlerdeki üyeler arasındaki iletişim, işbirliği ve karşılıklı uyum ile yakinen ilgilidir. Şöyle ki; nihai ürün veya hizmete etki eden tüm birimlerin birbirleriyle iletişim halinde olmaları, birbirlerinin talep ve ihtiyaçlarına karşı duyarlı olmaları, birbirleriyle karşılıklı uyum içinde olmaları ve özellikle de müşteriye sunulan değeri azami kılmak üzere, zaman içinde edinilen tecrübe ve ilgili bilgileri paylaşılır olmaları, departmanlar arası koordinasyonun, firma davranışı olarak benimsendiği-nin en büyük kanıtıdır” (Narver ve Slater, 1990; Slater ve Narver, 1995, Akt. Bulut vd., 2009, s.521). Başka bir ifadeyle müşteri odaklılık ve rakip odaklılıkta elde edilen bilgilerin departmanlar arası paylaşımı sonucu oluşan sinerji ile başarıyı elde etmelerine vurgu yapılmaktadır. Pazarlama, satış, finans vb. bölümlerin elde etmiş oldukları bilgileri birbirleri ile paylaşmamaları durumunda tek taraflı bir başarı olacaktır. Bu da bir taraf büyürken diğer tarafın küçülmesi ile sonuçlanacak ve bu da işletmeyi başarısızlığa götürecektir. Bundan dolayı işletmeler içerisindeki bilgi paylaşımına büyük önem verilmesi gerekmektedir.

2. YERLİ VE YABANCI İLAÇ FİRMALARININ PAZAR YÖNLÜLÜĞÜ VE PAZARLAMA STRATEJİLERİ ARAŞTIRMASI

Yerli ve yabancı firmaların pazar yönlülük düzeylerini belirlemek üzere iki araştırma planlanıp yürütülmüştür. İlaç sektöründeki firma sayısının az olması, anket sorularına verilebilecek cevapların subjektif olabileceği düşünülerek nicel araştırmanın yanında nitel araştırma da yapılması uygun görülmüştür. Nicel araştırmanın kavramsal modeli Narver ve Slater’ın (1990, 2004)’ geliştirdikleri pazar yönlülüğü ölçeği modelden ve ölçekten oluşturulmuştur. Araştırma hipotezleri de şu şekilde belirlenmiştir:

- **H1:** Yerli ve yabancı firmalar arasında rakip odaklılık bakımından anlamlı bir fark vardır.
- **H2:** Yerli ve yabancı firmalar arasında müşteri odaklılık bakımından anlamlı bir fark vardır.
- **H3:** Yerli ve yabancı firmalar arasında fonksiyonlar arası iletişim bakımından anlamlı bir fark vardır.
- **H4:** Yerli ve yabancı firmalar arasında pazar yönlülük bakımından anlamlı bir fark vardır.

Araştırma kapsamında bulunan yerli ve yabancı firma sayısı 20 olduğu için, analizlerde nonparametrik testlerden Mann-Whitney U Testi kullanılmıştır. İlgili test, bağımsız iki anakütle değerlerinin karşılaştırılmasını hedefleyen ve gözlenen değerler yerine sıra değerlerinden yararlanarak karşılaştırmayı yapan bir testtir (Yükselen, 2013, s.164).

Rakip Odaklılık boyutu ile ilgili karşılaştırma testinin sonuçları Tablo 1 ve Tablo 2’de gösterilmiştir. Analiz sonuçlarına göre rakip odaklılık boyutuna ait üç yargıyla ilgili karşılaştırma testi sonucunda yerli ve yabancı firmalar arasında üç yargı için de anlamlı bir fark bulunmamıştır.

Tablo 1. Rakip Odaklılık Karşılaştırılması Sıra Ortalama Değerleri

		n	Sıraların Ortalaması	Sıraların Toplamı
Rakiplerin firmamızı tehdit eden hamlelerine karşı firmamız hızla cevap verir	Yerli Firma	10	10,80	108,00
	Yabancı Firma	10	10,20	102,00
	Toplam	20		
Rakiplerin stratejileri ve aktiviteleri ile ilgili sürekli bilgi toplarız	Yerli Firma	10	8,85	88,50
	Yabancı Firma	10	12,15	121,50
	Toplam	20		
Ust yönetim periyodik olarak rakiplerin güçlü yanlarını ve stratejilerini tartışır	Yerli Firma	10	9,30	93,00
	Yabancı Firma	10	11,70	117,00
	Toplam	20		

Tablo 2. Rakip Odaklılık Boyutuna İlişkin Yargıların Karşılaştırılması Analiz Sonuçları

	RO1	RO2	RO3
Mann-Whitney U	47,000	33,500	38,000
Wilcoxon W	102,000	88,500	93,000
Z	-,247	-1,407	-1,033
P	,805	,159	,302

Müşteri odaklılık boyutu karşılaştırılması testinin sonuçları Tablo 3 ve Tablo 4’te yer almaktadır. Veri sonuçlarına göre müşteri odaklılık boyutu ile ilgili altı yargıda da yerli ve yabancı firmalar arasında anlamlı bir fark bulunmamıştır.

Tablo 3.Müşteri Odaklılık Karşılaştırılması Sıra Ortalama Değerleri

		n	Sıraların Ortalaması	Sıraların Toplamı
Stratejilerimizi belirlerken müşterilere katma değer yaratacak ürünler üretebileceğimize odaklanırsınız	Yerli Firma	10	10,70	107,00
	Yabancı Firma	10	10,30	103,00
	Firma	20		
	Toplam			
İşletmenin temel hedefi müşteri memnuniyetidir	Yerli Firma	10	9,25	92,50
	Yabancı Firma	10	11,75	117,50
	Firma	20		
	Toplam			
Rekabet stratejimizin temel hedefi müşteri ihtiyaçlarını anlamaktır	Yerli Firma	10	11,30	113,00
	Yabancı Firma	10	9,70	97,00
	Firma	20		
	Toplam			
Stratejimizi belirlerken müşteriler için nasıl daha değerli ürünler üretebileceğimize odaklanırsınız	Yerli Firma	10	10,90	109,00
	Yabancı Firma	10	10,10	101,00
	Firma	20		
	Toplam			
Müşterilerimizin bizden ne kadar memnun olduklarını sürekli ve sistematik olarak ölçeriz	Yerli Firma	10	11,40	114,00
	Yabancı Firma	10	9,60	96,00
	Firma	20		
	Toplam			
Satış sonrası hizmetlerin kalitesine çok dikkat ederiz	Yerli Firma	10	9,05	90,50
	Yabancı Firma	10	11,95	119,50
	Firma	20		
	Toplam			

Tablo 4. Müşteri Odaklılık Boyutuna İlişkin Yargıların Karşılaştırılması Analiz Sonuçları

	MO1	MO2	MO3	MO4	MO5	MO6
Mann-Whitney U	48,000	37,500	42,000	46,000	41,000	35,500
Wilcoxon W	103,000	92,500	97,000	101,000	96,000	90,500
Z	-,163	-1,076	-,702	-,324	-,722	-1,252
P	,871	,282	,483	,746	,470	,211

Pazar yönlülüğün diğer bileşeni olan Fonksiyonlar arası iletişim karşılaştırılması Tablo 5 ve Tablo 6’da yer almaktadır. Tablo 5 ve Tablo 6’da görüldüğü üzere Fonksiyonlar arası iletişim boyutunda bulunan altı yargıda yerli ve yabancı firmalar arasında anlamlı bir fark bulunmamıştır.

Tablo 5. Fonksiyonlar Arası İletişim Karşılaştırılması Sıra Ortalama Değerleri

		n	Sıraların Ortalaması	Sıraların Toplamı
Pazarın ihtiyaçlarına hizmet etmek için tüm birimlerimizin işlev ve faaliyetleri birbiri ile koordinelidir	Yerli Firma	10	10,00	100,00
	Yabancı Firma	10	11,00	110,00
	Firma	20		
	Toplam			
İşletmemizin tüm birimleri birbirlerinin talep ve ihtiyaçlarına duyarlıdır	Yerli Firma	10	10,55	105,50
	Yabancı Firma	10	10,45	104,50
	Firma	20		
	Toplam			
İşletmemizin tüm birimleri pazarla ilgili tüm bilgilerini birbirlerine iletirler	Yerli Firma	10	10,65	106,50
	Yabancı Firma	10	10,35	103,50
	Firma	20		
	Toplam			
Tüm birim ve yöneticilerimiz müşteri memnuniyeti için neler yapılması gerektiğini gayet iyi bilmektedirler	Yerli Firma	10	10,00	100,00
	Yabancı Firma	10	11,00	110,00
	Firma	20		
	Toplam			
Birimler arasında bize rekabet avantajı sağlayan güçlü bir koordinasyon vardır	Yerli Firma	10	10,65	106,50
	Yabancı Firma	10	10,35	103,50
	Firma	20		
	Toplam			
Firmamız yeni ürün üretip pazara sunmayı temel strateji olarak kabul eder.	Yerli Firma	10	9,80	98,00
	Yabancı Firma	10	11,20	112,00
	Firma	20		
	Toplam			

Tablo 6. Fonksiyonlar Arası İletişim Odaklılık Boyutuna İlişkin Yargıların Karşılaştırılması
Analiz Sonuçları

	FO1	FO2	FO3	FO4	FO5	FO6
Mann-Whitney U	45,000	49,500	48,500	45,000	48,500	43,000
Wilcoxon W	100,000	104,500	103,500	100,000	103,500	98,000
Z	-,438	-,041	-,120	-,418	-,124	-,697
P	,661	,967	,904	,676	,901	,486

Genel olarak üç bileşeni kapsayacak şekilde yapılan analiz sonucunda da iki grup arasında anlamlı bir fark çıkmamıştır. Analiz sonuçları Tablo 7 ve Tablo 8’de yer almaktadır.

Tablo 7. Pazar Yönlülük İtibariyle Farklılık Testi Değerleri

	n	Sıraların Ortalaması	Sıraların Toplamı
ROORT Yerli Firma	10	9,40	
Yabancı Firma	10	11,60	94,00
Toplam	20		116,00
MOORT Yerli Firma	10	10,60	106,00
Yabancı Firma	10	10,40	104,00
Toplam	20		
FOORT Yerli Firma	10	10,10	101,00
Yabancı Firma	10	10,90	109,00
Toplam	20		

Tablo 8. Pazar Yönlülük İtibariyle Farklılık Testi Sonuçları

	ROORT	MOORT	FOORT
Mann-Whitney U	39,000	49,000	46,000
Wilcoxon W	94,000	104,000	101,000
Z	-,849	-,077	-,305
P	,396	,939	,760
Exact Sig. [2*(1-tailed Sig.)]	,436	,971	,796

Dolayısıyla yerli ve yabancı firmalar arasında genel olarak pazar yönlülük ve her bir boyut temelinde anlamlı bir farklılık bulunmadığından araştırma hipotezleri reddedilmiştir.

Nitel Araştırma Bulguları

Nitel araştırma kapsamında ilgili firma yöneticileriyle yapılan derinliğine görüşmeler sonucu elde edilen bulgulara göre nicel araştırmada ortaya çıkarılamayan bazı saptamalar yapılmıştır. Yabancı firmalarda raporlamalar, kurumsal yönetim anlayışına paralel olarak, yönetim kurullarına sunulurken, yerli firmalarda departmanların çalışmaları kurucu girişimci rolündeki yöneticiye sunulmaktadır.

Yabancı firmalara göre yerli firmaların müşterilerine sundukları ticari avantajlar daha yüksektir. Bununla birlikte yabancı firmalar bu tür tavizlere girmemelerine rağmen, marka imajı nedeniyle hedefledikleri yüksek satış ve pazar penetrasyonuna ulaşabilmektedirler.

Yabancı firmaların müşterileri daha çok doktor ağırlıklı olmakla birlikte, yerli firmaların yoğunlukları ise eczanelerdir. Bu da ticari tavizleri değiştirmektedir.

SONUÇ

İlaç sektörü, Türkiye’de de yerli ve yabancı firmaların rekabet ettiği bir alandır. Doğrudan müşterisi nihai ilaç kullanıcısı olmamakla birlikte, müşterileri olan hekimlerin memnuniyeti ve dağıtım kanalı üyeleri, firmalar için anlam ifade etmektedir. Hekimlerin memnuniyeti ise ilaçların, kullanıcılardaki olumlu etkilerini deneyimlemeleridir. Bu nedenle müşteri odaklılık, bu sektörde de önem taşımaktadır.

Bu kavramla birlikte, rakip davranışlarını da dikkate alma ve sadece pazarlama değil, diğer bölümlerle entegre olarak çalışma anlayışını ifade eden pazar yönlülük, gerek literatürde gerekse uygulamada ilgi konusu olmuştur.

Nitekim ilaç sektöründe de yerli ve yabancı firmalar arasında birbirlerini izleme ve kontrol etme gibi davranışlara tanık olunmaktadır. Bu sektörde yeni mamul geliştirme stratejisi ağırlıklı olarak yabancı firmalar tarafından yerine getirilirken, yerli firmalar jenerik veya bir diğer adı ile eşdeğer mamullerle izleyici konumunda olmaktadır.

Ancak, araştırma bulguları, pazar yönlülük açısından iki grup firma arasında önemli bir farklılık olmadığını göstermektedir. Firma sayısının az olması dikkate alınarak yapılan nitel araştırmada bazı farklılıklar bulunduğu, ancak bu farkların anketlere yansımadağı saptanmıştır. Örneğin, yeni mamul geliştirme bunlardan birisidir. Yabancı firmalar uluslararası bir kurum tarafından denetlenirken, yerli firmalar ulusal düzeyde değerlendirilmektedir. Ancak izledikleri pazarlama stratejileri arasında anlamlı bir

farklılık bulunmamaktadır.

İlaç sektöründe firmalara düşen önemli görev, izledikleri pazarlama stratejilerini sürekli sonuçlarıyla kontrol etmek, gerekli düzeltmeleri zamanında ve hızla yaparak pazardaki müşterilerle ilişkilerini canlı tutmaktır. Ar-Ge çalışmalarına önem verilebildiği ölçüde yerli firmaların yeni mamul performansları artacaktır. Yeni mamulün pazara giriş stratejilerinde özellikle yüksek fiyat stratejisinin getirdiği yüksek karlılık oranı, yerli firmalar için de dikkate alınmalıdır.

KAYNAKÇA

Bulut, Ç., Yılmaz, C. ve Alpkan, L., “Pazar Oryantasyonu Boyutlarının Firma Performansına Etkileri”, Ege Akademik Bakış, 2009 (2), 513-538

Deshpande, R., Farley, J.U. ve Webster, F. (1993): Corporate Culture, Customer Orientation, And Innovativeness in Japanese Firms: A Quadrad Analysis", Journal Of Marketing, Vol. 57, January, ss. 23-37.

Hunt, S. D. ve Morgan, R. M. (1995). “The ComperativeAdvantige Theory of Competition” Journal of Marketting 59, 1-15.

Kohli, A.K. ve Jaworski, B.J., (1990). “Market Orientation: The Construct, Research Propositions and Managerial Implications,” Journal of Marketing, 54 (2), 1-18.

Kotler, P. (2000). Marketing Management (millenium baskısı). New Jersey: Prentice Hall International, Inc.

Narver, J.C. ve Slater, S.F., “The Effect Of A Market Orientation On Business Profitability”, Journal of Marketing, pp.20-35, October 1990, s. 21.

Shapiro, B. (1988), “What The Hell is Market Oriented?” Harvard Business Review, 119-125.

MARKA SADAKATİNİN TEKRAR SATIN ALMA NİYETİNE ETKİSİ VE GSM SEKTÖRÜNDE BİR ARAŞTIRMA^{*}

Tuğba UZUNKAYA¹

ÖZ

Dünyada yaşanan teknolojik değişim ve ilerlemeler ile birlikte mobil iletişim günümüzdeki en büyük sektörlerden biri haline gelmiştir. İletişim sektöründe yaşanan gelişmeler, GSM (Global System for Mobile Communications-Mobil İletişim İçin Küresel Sistem) operatörleri arasındaki rekabeti kaçınılmaz hale getirmiştir. GSM sektöründe faaliyet gösteren operatörler için, sahip oldukları müşterileri ellerinde tutmaları ve müşterilerinde marka sadakatini oluşturmaları son derece önemli bir boyut kazanmıştır.

Çalışmanın amacı; marka sadakatinin tekrar satın alma niyetine etkisini belirlemektir. Bu amaçla Kocaeli’de GSM sektöründe 18 yaş ve üzeri kullanıcıları kapsayan araştırma neticesinde, marka sadakatinin tekrar satın alma niyetini olumlu yönde etkilediği ortaya çıkmış ve bu etkinin üç GSM operatörü kullanıcılarına göre farklılık gösterdiği görülmüştür.

Anahtar Kelimeler: Marka Sadakatini, Tekrar Satın Alma Niyeti, GSM

THE BRAND LOYALTY AND ITS EFFECT ON REPURCHASING INTENTION, A SPECIAL CASE IN GSM SECTOR

ABSTRACT

Technological changes and advances taking place in the mobile communications industry, which is one of the largest industries in the world today. Developments in the communications sector cause the inevitable competition among GSM operators. Also, the process of keeping the customers’ loyalty unchanged to buy their products is extremely important for GSM operators in the sector.

The purpose of this study to determine the brand loyalty and its effect on repurchasing intention. For this purpose, as a result of the research, which has been carried out in Kocaeli including people who are GSM operator users, 18 years old and older give their opinions to determine the content of the effect of brand loyalty on repurchasing intentions for the study and it has been seen that there are positive effects on users, also, there are differences in their intentions according to the three GSM operators.

Keywords: Brand Loyalty, Repurchasing Intent, GSM

GİRİŞ

Dünyada yaşanan gelişmelerle, mobil iletişim sektörünün en büyük sektörlerden biri haline gelmesi ile mobil iletişim sektöründeki rekabet kaçınılmaz hale gelmiştir. Yoğunlaşan rekabet ortamında GSM firmalarının mevcut müşterilerini kaybetmemeleri için; müşterilerini firmaya sadık hale getirerek, marka sadakati oluşturmaları gerekir. Çünkü marka sadakati; tüketicilerin rakip markalar arasından tek bir markayı tercih etmesi, tekrar satın alması ve markaya duyduğu bağlılıktır. Sadık olan müşteriler firmalara rekabet avantajı sağlar.

GSM sektöründe yaşanan gelişmeler; teknolojinin ilerlemesi ve kullanıcıların teknolojiye meraklı olması, hayat standartlarının yükselmesi, kullanıcıların yeniliğe açık olması ve hızla uyum sağlamaları gibi birçok faktörün etkisiyle her geçen gün artmaktadır. Kullanıcıların ilgisinin bu kadar yüksek olması, bu sektörü yaşamın vazgeçilmezlerinden biri haline getirmiştir. Yapılan çalışmanın temel amacı; GSM sektöründe marka sadakatinin tekrar satın alma niyetini olumlu yönde etkileyip etkilemediğinin incelenmesidir.

2.KAVRAMSAL ÇERÇEVE

2.1. Marka Sadakati ve Önemi

Tüketicilerin; farklı markalar arasından yaptıkları tercihlerinde, zaman içerisinde yalnızca bir markayı seçmesi marka sadakati olarak ifade edilir. Genel olarak marka sadakati, tüketicinin bir markayı tekrar satın alması, tekrar tercih etmesi ve markaya duyduğu bağlılıktır. Tüketicinin yalnızca içinde bulunduğu zamanda değil, gelecekte de belli bir markayı satın almasıdır (İmrak, 2015: 97). Marka sadakati; rakiplere karşı etkili bir bariyer oluşturarak rekabetçi bir avantaj sağlar, firmanın rekabetçi uygulamalara karşılık verebilme kabiliyetini artırır ve rekabetin yoğun olduğu pazarlarda firmayı daha güçlü yaparak, rakiplerin pazarlama çabalarına daha az duyarlı bir müşteri temeli sağlar (Eren ve Erge, 2012: 4457-4458).

Marka sadakatinin tüketiciler açısından önemi bulunmakla birlikte, tüketiciler belirli bir markaya karşı duydukları sadakat sonucunda;

- Tüketicilerin ihtiyaçlarının olduğu zamanlarda, ürünler hakkında araştırma yapmasına gerek kalmaz.
- Tüketicilere satın alma aşamasında zaman kazandırır.
- Tüketiciler, aynı markayı tercih edip satın almaları neticesinde ne ile karşılaşacaklarını bilir.
- Tüketicileri, önceki markaları tercih edip satın almaları sonucunda karşılaşabileceği risklere karşı korur.
- Tüketicilerin, tercih edip satın aldıkları ürünlere güvenmelerini sağlar (Akkoç vd., 2012: 202).

Marka sadakati pazarlama literatüründe marka sadakati yaklaşımlarını; davranışsal yaklaşım, tutumsal yaklaşım ve karma yaklaşım olarak ele alınmıştır.

Müşteri sadakati davranışsal düzeyde değerlendirildiğinde, tekrarlanan satın alma davranışı, sadakatin objektif bir belirleyicisi olarak görülmektedir. Tekrarlanan satın alma davranışı ise alıcının belli bir tedarikçi için, belli bir ürün kategorisindeki harcamasının sıklığı, son harcama zamanı, harcanan parasal değer ya da alınan miktar gibi belirleyicilerle ele alınmaktadır. Bununla birlikte davranışsal ölçütler satın alma davranışının nedenini ve davranışı etkileyebilecek çeşitli durumsal faktörleri açıklamada yetersiz kalabilmektedir. Çünkü düşük tekrar satın alma oranları, farklı kullanım durumlarının, tüketicinin çeşitlilik isteğinin, marka tercihi konusundaki belirsizliklerin bir sonucu olabilir (Oyman, 2002: 171). Tutumsal yaklaşıma göre ise; “marka sadakati genel olarak tüketicinin belli bir süre içinde bir ürün kategorisi içinde yer alan bir ya da daha çok markaya karşı takındığı olumlu tutum ve davranışsal tepki” olarak tanımlanabilir. Marka sadakati yüksek olan müşteriler hem markayı tekrarlı olarak satın alan hem de markaya güçlü bağlılık hissi duyan müşteriler olarak tanımlanmaktadır (Devrani, 2009: 409).

Karma yaklaşım; tüketicilerin satın alma miktarlarını, satın alma sıklığını ve seçtiği markaya karşı oluşturduğu psikolojik sadakatle altında yatan sebepleri aynı önem derecesine göre değerlendirmektedir. Bunun yanında marka sadakatine sahip olan tüketicilerin gelecek yıllarda da aynı markayı satın alma olasılıkları marka tutumlarıyla ilgilidir. Karma yaklaşım davranışsal ve tutumsal yaklaşımın oluşturduğu sorunlara çözüm bulmakla birlikte kendi sorunlarını da beraberinde getirmiştir.

2.2.Marka Sadakati Ölçütleri

Marka sadakati ölçütleri; davranış ölçütü, değiştirme maliyeti ölçütü, memnuniyet ölçütü, markanın beğenilme ölçütü ve markanın bağlılık ölçütüdür.

Davranışa dayalı sadakatin olabilmesi için, satın alma davranışının; yeniden satın alma, satın alma yüzdesi ve en çok satın alınan marka bazında yüksek olması gerekir. Belirtilen durumlarda en çok tercih edilen marka olunması, davranışsal sadakatinin yüksek düzeyde olduğunun ölçütüdür (Tosun, 2014: 246).

Tüketicilerin kullandıkları markaları değiştirmeleriyle oluşan ekonomik, fiziksel ve psikolojik maliyetlerin bütünü, değiştirme maliyetidir. Değiştirme maliyeti; firmaları kısa dönemde ürünlerin kalitelerinde yaşanma ihtimali olan dalgalanmalardan kaynaklanacak müşteri kayıplarına karşı koruyarak, firmaların var olan müşteri portföyü üzerinde tekelleşmesine fırsat vererek; var olan pazar payının, ileride elde edebilecekleri gelirler için önemli ölçüde yön verici olmasını sağlamaktadır (Özer ve Aydın, 2004: 158).

Memnuniyet ölçütü, tüketicilerin markadan memnun olup olmadıklarının değerlendirilmesidir. Eğer tüketiciler kullandıkları markadan memnun kalırlarsa, gelecek dönemlerde de bu markayı tercih etmek isterler. Bu da markayı daha sık satın almalarını sağlar ve firmayla uzun vadede ilişkilerini kalıcı hale getirir.

Markadan memnun olan tüketiciler, markayı çevrelerine de tavsiye ederek markanın tanınmasına ve yeni müşteriler kazanmasına katkıda bulunurlar.

Markanın beğenilmesi ölçütü; sevgi, saygı, arkadaşlık ve güven duygularından oluşmaktadır. Tüketicilerin bir markaya karşı güven duymaları, markayı benimsemeleri ve markadan hoşlanmaları durumunda, markanın fiyatını çok fazla düşünmezler ve belirlenen fiyattan satın almaya razı olurlar. Bu durum işletmelere, rakipleri karşısında hedef pazarda avantaj sağlar.

Gerçek anlamıyla güçlü markalar, çok sayıda kendilerine bağlı müşterilere sahip olabilirler. Markaya bağlı bir müşteri, tam anlamıyla markaya sadakat gösterir. Müşteri diğer müşterilerle marka hakkında konuşmaktan hoşlanıyor mu? Müşteri sadece markayı tavsiye etmekle kalmıyor, ayrıca onun niçin satın alınması gerektiğini de ısrarla söylüyor mu? Hangi markalar müşterinin özel hayatında ve kişiliğinde onun için önem taşıyor? gibi sorular müşterinin marka bağlılığının ölçülmesinde kullanılır (Çıfci, 2006: 60).

2.3.Marka Sadakatini Etkileyen Faktörler

Marka sadakatini birçok faktör tarafından etkilenmektedir. Marka sadakatini; marka imajı, markaya güven, marka yeterliliği, algılanan kalite ve müşteri tatmini etkilemektedir.

Marka İmajı: Marka imajı, tüketicinin kafasında marka ile ilgili oluşturduğu öznel ve algısal olguların bütünüdür. Diğer bir ifadeyle, tüketiciler bir marka ile ilgili sahip oldukları bütün deneyimleri ve bilgileri kullanarak zihinlerinde o markanın imajını oluşturmaktadırlar. Bununla birlikte, tüketici gözünde bir marka imajının oluşabilmesi için söz konusu ürünü satın almış veya kullanmış ya da kullanan birini gözlemlemiş olması dahi gerekmemektedir. Marka imajı tüketicinin bir markayla ilgili çeşitli kaynaklardan edindiği izlenimlerin sonucunda da oluşabilmektedir. Marka imajının oluşumunda reklamların yanı sıra, marka hakkındaki toplumun genel izlenimi ve var olan bütün kaynaklardan elde edilen bütün algılar rol oynamaktadır (Türker ve Türker, 2013: 55).

Markaya Güven: Tüketiciler kullandıkları markaların ürünlerini satın alırken ya da satın alma sonrasında, markanın işlevlerini yerine getireceğine inanırlar. Firmalar da tüketicilerin markaya olan inançlarını kaybetmemeleri için müşterilerine verdikleri vaatleri yerine getirerek tüketiciye değer verirler. Bu şekilde tüketicilerin markaya olan inanç ve güveni ile birlikte, firmaya olan inanç ve güveni de artar.

Marka Yeterliliği: Tüketicilerin satın alma aşamasında ve sonrasında, ihtiyaçlarını karşılayabilecek ve karşılaştıkları sorunlarda onlara çözüm üretebilecek marka, yeterli markadır. Tüketiciler markanın yeterliliğini, kendileri deneyim sahibi olarak öğrenebilirler ya da çevrelerindeki kullanıcıların söyledikleriyle de öğrenebilirler. Markanın tüketicinin ihtiyaçlarını karşılaması, tüketicilerin markaya karşı güven duymaları için de son derece önemlidir.

Algılanan Kalite: Markalar, müşterilere kalite garantisi sunar. Marka; isimleri tanıma ve karar verme sürecinde kullanıcılara yardımcı olan sembolik anlamlar içermektedir. Dolayısıyla müşteri marka ismini daha yüksek kaliteli olarak algıladığından, tanıdığı bir markayı seçmektedir. Bu nedenle lider markalar, rakiplerine oranla %10 ila %15 oranında daha yüksek fiyatla ürününü fiyatlandırabilmektedir. Müşteriler bu fiyat farklılığını, kalite simgesi olarak algılayabilmektedirler (Çilingir, 2006: 34).

Müşteri Tatmini: Daha önceki araştırmalarda ele alınan müşteri tatmini kavramının tanımıyla ilgili net bir düşünce birliği yoktur. Örnek olarak; Westbrook ve Cote müşteri tatminini, ürünlerin satın alınıp kullanılmasıyla ortaya çıkan farklı deneyimler ve sahip olunan çıktıların tüketiciler tarafından öznel bir şekilde değerlendirilmesi olarak ifade etmiştir. Bir başka tanımda müşteri tatmini; belirli satın alma tercihiyle alakalı, tercih sonrasındaki değerlendirmelere bağlı yargılardır (Çiftçiyıldız ve Sütütemiz, 2007: 39).

2.4.Marka Sadakati Modelleri

Bernouli modeli; marka değiştirme davranışını açıklarken, geçmiş satın almaların şu anki satın alma üzerinde bir etkisinin olmadığını varsaymıştır. Bu modele göre her markanın değiştirilme olasılığı, bir satın alma döneminden diğer satın alma dönemine kadar sabit kalır. Oluşan bu durum, şu anki satın almanın geçmiş deneyimlerinden etkilenmediğinin bir göstergesi olarak kabul edilmektedir. Yani, tüketicinin geçmiş deneyimleri, şu anki satın almaları üzerinde etkisizdir (Erbaş, 2006: 84).

Markov Modeli; Bernouli Modeli'nden farklı olarak, geçmişte yapılan satın almaların şu anki satın almalar üzerinde oluşan etkisini hesaba katmaktadır. Şu anki yapılan satın almaları etkilediği farz edilen önceki satın almaların sayısı, model sırasıyla açıklanır. Bir başka deyişle, birinci dizi model son satın alımı, ikinci dizi ise son iki alımı belirtir (Kara, 2006: 80).

Entropi modeli; asıl bilgi, marka sayısı ile sınırlı pazar payının rakamlarıdır. Dolayısıyla, pazarlamacılar için önem taşımaktadır. Bunun sebebi, pazarda var olan markaların pazar payları ve tüketicilerin karakteristik niteliklerinin modelde belirleniyor olmasıdır (Akyüz, 2009: 46).

Doğrusal Öğrenme Modeli; tüketicilerin bir markayı tercih edip satın alma olasılıkları, tüketicilerin o markayla geçmişteki olumlu tecrübelerinin bir sonucudur. Dolayısıyla geçmişteki satın alma davranışları gelecekteki satın alma davranışlarını etkileyerek, satın alma öncesi ve sonrasında doğrusal bir ilişki oluşturur.

Yeni Kullanıcı Modeli; modelde marka, pazarda yeni olma özelliği göstermek zorunda değildir. Ancak daha önceden tüketici tarafından ya hiç kullanılmamış olması ya da kullanıldıysa bile çok uzun zaman önce kullanıldığı ve geçen zaman içinde tüketicinin bu markayı unuttuğu varsayılmaktadır. Model heterojen ve

değişkendir. İlk satın almanın ardından deneme süresi vardır. Birkaç deneme amaçlı satın almadan sonra, tüketici markayı satın alma olasılığına dair bir karara varır (Eru, 2007: 105).

3.ARAŞTIRMANIN AMACI, KAPSAMI, YÖNTEMİ VE BULGULARI

Çalışmanın amacı; GSM sektöründe marka sadakatinin tekrar satın alma niyetini etkileyip etkelemediği, bu etkinin üç GSM operatörü kullanıcıları arasında farklılık gösterip göstermediğini ortaya koymak ve bu etkinin kullanıcıların demografik özelliklerine göre farklılığını araştırmaktır. Yapılan çalışmanın evrenini, Kocaeli’deki 18 yaş ve üzeri GSM operatörü kullanıcıları kapsamaktadır.

Veri toplama yöntemi olarak anket yöntemi kullanılmıştır. Anket formunda yer alan sorular; Chaudhuri(1999) tarafından marka sadakati ve satın alma niyetini ölçmeye yönelik yapılan çalışmadan, Johnson, Herrmann ve Huber (2006) tarafından yapılan satın alma niyeti ve diğerlerine tavsiye etme çalışmasından, Pritchard, Havitz ve Howard (1999) tarafından yapılan çalışmadaki ölçek maddelerinden, Ganesh, Arnold ve Reynolds (2000) tarafından yapılan çalışmanın ölçek maddelerinden yararlanılarak hazırlanmıştır.

Anket temelde sekiz sorudan oluşmaktadır. İkinci soruda tüketicilerin marka sadakatlerini ve tekrar satın alma niyetlerini ölçmeye yönelik 15 soru 5’li Likert ölçeği kullanılarak oluşturulmuştur. Anketin ilk sorusu, kullanıcıların hangi operatörü kullandığına yönelik oluşturulan filtre sorudur. İkinci sorudaki; “1. X Gsm operatörüne diğerlerinden daha fazla ödemeyi kabul ederim.”, “2. X Gsm operatörü diğerlerine göre en iyi seçimimdir.”, “3. X Gsm operatörü ilk sırada tercih edeceğim firmadır.”, “4. X Gsm operatörünün sadık bir müşterisi olduğumu düşünüyorum.”, “5. X Gsm operatörünün hizmetlerini düşündüğümde verdiğim karardan mutluluk duyuyorum.”, “6. X Gsm operatörü ürün/hizmetlerini satış noktasında bulamazsam farklı marka satın almayı tercih etmem.”, “7. Yakınlarım için X Gsm operatöründen ürün/hizmet satın alırım.”, “8. X Gsm operatörüyle sorun yaşasam bile başka bir Gsm operatörünü tercih etmem.”, “9. X Gsm operatörü hizmetlerinde fiyat artışı olursa farklı bir marka tercih ederim.”, “10. Eğer bugün ilk defa bir Gsm operatörü seçiyor olsaydım, şu anki operatörümü seçerdim.”, “11. Bazı özellikleri (tarife fazlası konuşma dk, sms paketi, vb paketler) kullanmasam bile aynı gsm operatörünü tercih ederim.” ifadeleri marka sadakatini belirlemeye yönelik oluşturulan sorulardır. “12. Gsm operatörümü gelecekte değiştirecek olsam aynı operatören hizmet almayı düşünmüyorum.”, “13. X operatörünün hizmetlerin satın almaya istekliyim.”, “14. Yakınlarıma X Gsm operatörünü tercih etmelerini tavsiye ederim.”, “15. Gelecekte yine bu Gsm operatöründen hizmet almayı düşünüyorum.” ifadeleri satın alma niyetini ölçmeye yönelik oluşturulan sorulardır. Anketin üç, dört, beş, altı, yedi ve sekizinci sorusu kullanıcıların demografik özelliklerini belirlemeye yönelik sorulardan oluşmaktadır.

Modele İlişkin Güvenilirlik Analizi

Marka sadakatı ve tekrar satın alma niyeti değişkenlerine ilişkin güvenilirlik analizi Cronbach's Alpha ile yapılmıştır. Marka sadakatine ilişkin 12 sorunun güvenilirlik analizi Cronbach's Alpha= 0,826 bulunmuştur. Bu ölçek güvenilirliklidir. Tekrar satın almaya ilişkin ölçeğin güvenilirlik katsayısı Cronbach's Alpha=0,815 bulunmuştur. Bu ölçek güvenilirliklidir.

Marka sadakatinin tekrar satın alma niyetini ölçmek için Regresyon Analizi uygulanmıştır. Sonuçlar Tablo 1'de gösterilmiştir. Sadakat ile tekrar satın alma niyeti arasındaki korelasyon katsayısı=0,691 bulunmuştur. Model anlamlı çıkmıştır. Bu sonuçlara göre GSM sektöründe marka sadakatinin tekrar satın alma niyeti üzerinde olumlu yönde etkisi vardır.

Tablo 1: GSM Sektöründe Marka Sadakatini Tekrar Satın Alma Niyeti İlişkisi

Model	Katsayılar		Standardize Katsayılar	t	p.
	B	Standart Hata	Beta		
1 Sabit	,407	,173		2,354	,019
Sadakat	,942	,053	,691	17,919	,000
F Değeri: 321,106	R²: 0,477		Düzeltilmiş R²: 0,476		

Marka sadakatinin tekrar satın alma niyetine etkisi regresyon analizi ile üç GSM operatörü kullanıcılarına göre yapılmış olup, analiz sonucuna göre; bu etki farklılık göstermektedir. Marka sadakatinin tekrar satın alma niyetine etkisi en fazla olan GSM operatörü Avea iken, daha sonra sırası ile Vodafone ve Turkcell'dir. Regresyon analizi sonucunda; Avea regresyon katsayısı 1,003, Vodafone 0,863, Turkcell ise 0,220'dir.

Tablo 2: Demografik Unsurlara Ait Regresyon Katsayıları

Demografik Faktörler	Regresyon Katsayıları	Demografik Faktörler	Regresyon Katsayıları
Cinsiyet	Kadın	Eğitim Düzeyi	İlköğretim
	Erkek		Ortaöğretim
			Üniversite
Medeni Durum	Evli	Lisansüstü	
	Bekar		
Yaş	18-23	Aylık Gelir	1000 TL'den az
	24-29		1001TL-2000TL
	30-39		2001TL-3000TL
	40-49		3001TL-4000TL
	50-59		4001TL-5000TL
	60 ve üstü		5000TL ve üzeri

Marka sadakatinin tekrar satın alma niyetine etkisinin cinsiyete göre farklı olup olmadığı test edilmiştir. Her iki grup için etkinin anlamlı olduğu çıkmıştır. H1 hipotezi kabul edilmiştir, marka sadakatinin tekrar satın alma niyetine etkisi cinsiyete göre farklılık gösterir. Her iki grupta marka sadakatinin tekrar satın alma niyetine etkisi bulunmakla birlikte erkeklerde bu etkinin kadınlara göre daha yüksek olduğu regresyon katsayılarından anlaşılmaktadır.

Marka sadakatinin tekrar satın alma niyetine etkisinin yaşa göre farklı olup olmadığı test edilmiştir. Yaş gruplarına göre etkinin anlamlı olduğu çıkmıştır. H2 hipotezi kabul edilmiştir, marka sadakatinin tekrar satın alma niyetine etkisi yaşa göre farklılık gösterir. Yaş gruplarına göre marka sadakatinin tekrar satın alma niyetine etkisi bulunmakla birlikte 30-39 yaş grubu arasında bu etkinin diğer yaş gruplarına göre daha yüksek olduğu regresyon katsayılarından anlaşılmaktadır.

Marka sadakatinin tekrar satın alma niyetine etkisinin aylık gelire göre farklı olup olmadığı test edilmiştir. Aylık gelire göre etkinin anlamlı olduğu çıkmıştır. H3 hipotezi kabul edilmiştir, marka sadakatinin tekrar satın alma niyetine etkisi aylık gelire göre farklılık gösterir. Aylık gelire göre marka sadakatinin tekrar satın alma niyetine etkisi bulunmakla birlikte 5000 TL ve üzeri aylık gelir arasında bu etkinin diğer gelir gruplarına göre daha yüksek olduğu regresyon katsayılarından anlaşılmaktadır.

Marka sadakatinin tekrar satın alma niyetine etkisinin eğitim durumuna göre farklı olup olmadığı test edilmiştir. Eğitim durumuna göre etkinin anlamlı olduğu çıkmıştır. H4 hipotezi kabul edilmiştir, marka sadakatinin tekrar satın alma niyetine etkisi eğitim düzeyine göre farklılık gösterir. Eğitim durumuna göre marka sadakatinin tekrar satın alma niyetine etkisi bulunmakla birlikte lisansüstü eğitimde bu etkinin diğer eğitim durumlarına göre daha yüksek olduğu regresyon katsayılarından anlaşılmaktadır.

Marka sadakatinin tekrar satın alma niyetine etkisinin medeni duruma göre farklı olup olmadığı test edilmiştir. Her iki grup için etkinin anlamlı olduğu çıkmıştır. H5 hipotezi kabul edilmiştir, marka sadakatinin tekrar satın alma niyetine etkisi medeni duruma göre farklılık gösterir. Her iki grupta marka sadakatinin tekrar satın alma niyetine etkisi bulunmakla birlikte evlilerde bu etkinin bekarlara göre daha yüksek olduğu regresyon katsayılarından anlaşılmaktadır.

SONUÇ

Türkiye’de GSM operatörlerinin sayısının az olması, bu operatörler açısından rekabet avantajı sağlamaktadır. Fakat operatör sayısı az olmasına rağmen, bu üç operatör arasında büyük bir rekabet söz konusudur. Firmaların mevcut müşterilerini uzun vadede sadık hale getirmeleri, firmaların varlıklarını sürdürebilmeleri ve ayakta kalabilmeleri açısından da oldukça önemlidir.

Marka sadakatının GSM sektöründe tüketicilerin tekrar satın alma niyetine etkisini belirlemeye yönelik yapılan çalışmada; GSM sektöründe marka sadakatının tekrar satın alma niyeti üzerinde olumlu etkisi olduğu ortaya çıkmıştır. Bu etki GSM sektöründeki üç operatör kullanıcılarına göre farklılık göstermektedir. Marka sadakatının tekrar satın alma niyetine etkisinin kullanıcıların demografik özelliklerine göre farklılık gösterip göstermediğine ilişkin yapılan analiz neticesinde; marka sadakatının tüketicilerin tekrar satın alma niyetine etkisinin kullanıcıların cinsiyetine, yaşına, aylık gelirin, eğitim durumuna ve medeni durumuna göre anlamlı olduğu görülmektedir.

Yapılan çalışmanın yalnızca Kocaeli ilini kapsamı, marka sadakatının ve tekrar satın alma niyetinin yalnızca demografik faktörlere göre farklılık gösterip göstermediğinin araştırılması araştırmanın kısıtları olarak değerlendirilebilir. Yapılacak yeni çalışmalarda; marka imajı, müşteri tatmini, markaya güven, algılanan kalite gibi unsurların baz alınması daha yararlı olacaktır. Çalışmanın kısıtlarından biriside, araştırmanın Kocaeli’de yaşayan 18 yaş ve üzeri bireylerle yapılmış olmasıdır.

Sonuç olarak; firmaların, mevcut müşterilerin beklentilerini ve isteklerini karşılayarak kendi markasına sadık hale getirmeleri faydalı olacaktır. Firmalar müşterilerinde marka sadakati oluşturmak amacıyla, sadık müşteri profilini ve teknolojinin gelişmesiyle tüketicilerin istek ve ihtiyaçlarında oluşan değişimleri iyi analiz etmelidir.

KAYNAKÇA

Akkoç, F., Koç, D., Akkoç, F. (2012). Uşak Üniversitesi Öğrencilerinin Spor Ayakkabı Marka Sadakatlerini Değerlendirmeye Yönelik Bir Uygulama, Uşak Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 5(3), 197-213.

Akyüz, Z.F. (2009). Marka Bağlılığının Tüketici Satın Alma Kararındaki Etkisi: Ankara Bölgesi Cep Telefonu Kullanıcıları Üzerine Bir Araştırma. Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi, Ankara.

Çifci, S. (2006). Marka ve Marka Sadakati Üniversite Öğrencilerinin Kot Pantolon Marka Tercihleri ve Marka Sadakatleri ile İlgili Bir Araştırma. Yüksek Lisans Tezi, Abant İzzet Baysal Üniversitesi, Bolu.

Çiftçiyıldız, S., Sütütemiz, N. (2007). Tüketici İlgisinin Marka Bağlılığına Etkisi, Kocaeli Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 13(1), 37-55.

Çilingir, Z. (2006). Tüketicilerin Kendilerini İfade Etmelerinin Marka Sadakati Üzerindeki Etkisi ve Sigara Sektöründe Bir Uygulama. Yüksek Lisans Tezi, Karadeniz Teknik Üniversitesi, Trabzon.

Devrani, T. (2009). Marka Sadakati Öncülleri: Çalışan Kadınların Kozmetik Ürün Tüketimi Üzerine Bir Çalışma, Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, 14(3), 407-421.

Erbaş, A.(2006). Marka Sadakatinin Tüketici Satın Alma Davranışına Etkileri; Ayakkabı Sektöründe Klasik Ayakkabı Kullanıcıları Üzerine Bir Araştırma. Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi, İstanbul.

Eren, S., Erge, A. (2012). Marka Güveni, Marka Memnuniyeti ve Müşteri Değerinin Tüketicilerin Marka Sadakati Üzerine Etkisi, Journal of Yasar University, 26(7), 4455- 4482.

Eru, O. (2007). Marka Bağımlılığını Etkileyen Faktörler: Adnan Menderes Üniversitesi Öğrencileri Üzerinde Bir Uygulama. Yüksek Lisans Tezi, Adnan Menderes Üniversitesi, Aydın.

İmrak, S. (2015). Marka kişiliğinin; Marka İmajı, Genel Memnuniyet ve Sadakat Üzerindeki Etkisi ve Cam Ev Eşyası Sektörü Üzerine Bir Araştırma, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 2(3), 91-104.

Kara, K. (2006). Gençlerin Satın Alma Davranışı üzerinde Marka Bağlılığının Etkisi ve Örnek Olay İncelemesi. Yüksek Lisans Tezi, Maltepe Üniversitesi, İstanbul.

Oyman, M. (2002). Müşteri Sadakati Sağlamada Sadakat Programlarının Önemi, Kurgu Dergisi, 19(19), 169-185.

Özer, G., Aydın, S. (2004). GSM Sektöründe Müşteri Sadakati, Memnuniyeti, Değişirme Maliyeti ve Güven Arasındaki İlişki, İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi, 18(3-4), 157-179.

Tosun, N. (2014). Marka Yönetimi, İstanbul: Beta Yayıncılık.

Türker, G., Türker A. (2013). GSM Operatörleri Sektöründe Marka Sadakatini Etkileyen Faktörlerin Belirlenmesi; Üniversite Öğrencileri Üzerine Bir Uygulama, Electronic Journal of Vocational Colleges, 3(1), 49-67.

KARA KITA’NIN “YENİDEN KEŞFİ”: ULUSAL ÇIKAR VE GIDA GÜVENLİĞİ PERSPEKTİFİNDEN KÜRESEL GÜÇLERİN AFRİKA’DAKİ GIDA POLİTİKALARI¹

Bülent Akkuş¹

ÖZ

İnsan nüfusunun hayatta kalabilmesi için elzem bir kaynak olan gıda, devletler bakımından her zaman güç ve çıkar mücadelesinin konusu olmuştur. Ulusal gücün önemli bir parametresi olarak görülen gıda güvenliği, ülkenin demografik yapısının korunması noktasında önemli bir unsur olmanın yanında devletin siyasi ve ekonomik açıdan da kalkınmasının önünü açar. Günümüzde, dünya nüfusundaki hızlı artış ve küresel ısınma temelli iklim değişikliklerinin ortaya çıkardığı yeni koşullar, hem ulusal hem de uluslararası güvenliği tehdit eden bir aşamaya gelmiştir. Bu noktada, stratejik bir önem kazanan tarımsal faaliyetler bir ekonomik rekabet ve siyasi mücadele alanı olmuştur. Küresel güçler ve bunlarla işbirliği içerisinde hareket eden çok uluslu şirketler, hem tarımsal gereksinimlerini karşılamak hem de ileride meydana gelebilecek kıtlık veya gıda fiyatlarındaki artışlara karşı korunmak amacıyla dünyanın farklı yerlerinde ekilip dikilebilen verimli tarımsal arazileri satın almakta ya da uzun süreliğine kiralamaktadırlar. Küresel güçlerin ve önde gelen çok uluslu şirketlerin gelecekte belirecek olumsuz durumlara karşı gıda güvenliklerini sağlamak amacıyla dikkatlerini yoğunlaştırdıkları en önemli bölgeyse açlıkla boğuşan Afrika’dır. Bu çalışma, söz konusu aktörlerin ulusal çıkar ve gıda güvenliği perspektifinde Kara Kıta’da izledikleri gıda politikalarını eleştirel bir gözle ele almayı amaçlamaktadır.

Anahtar Kelimeler: Afrika, Gıda Güvenliği, İklim Değişikliği, Nüfus Artışı, Ulusal Çıkar

“THE REDISCOVERY” OF THE DARK CONTINENT: FOOD POLICIES OF GLOBAL POWERS IN AFRICA FROM THE PERSPECTIVE OF NATIONAL INTEREST AND FOOD SECURITY

Abstract

Food has always been a matter of power, and a source of conflict for states, just as it has been a crucial resource for the survival of the human population. Regarded as a significant parameter of the national power, food security serves towards the political and economic development of the state as well as the maintenance of the demographic structure of a nation. In today’s world, new conditions brought about by rapid population growth and global warming-induced climate change have reached a level where they pose a threat to both national and international security. Agricultural activities, which in turn have gained strategic prominence, constitute an area of economic competition and political struggle. Global powers and transnational corpora

tions in concert, have been purchasing or leasing cultivable lands for long periods, in order to meet their agricultural demands, and as a precaution against a potential famine or increase in food prices. At the center of the attention of these global powers and transnational companies is the famine-stricken Africa. This study aims to critically investigate food policies of these actors in the Dark Continent from the perspective of national interests and food security.

Keywords: Africa, Food Security, Climate Change, Population Growth, National Interest

Gıda güvenliği sadece gıdalla ilgili değil, doğrudan güvenlikle de ilgilidir. Kronik açlık, bireyleri, hükümetleri, toplumları ve sınırları tehdit etmektedir. Açlık çeken, hatta açlıktan ölmek üzere olan ve bu sebepten ailelerine de bakamayan kişiler, gerginlik, çatışma ve şiddete yol açabilecek bir umutsuzluk ve üzüntü ile karşı karşıya kalırlar (Clinton, 2009: 1).

Giriş

Gıda, insan nüfusunun hayatta kalabilmesi için elzem bir kaynaktır. Küreselleşmeyle çeşitli sayıda gıdaya erişim olanağının artmasına karşın yaşanan açlık krizleri ve ekonomik krizler, insanlığı zor durumlarla karşı karşıya getirmektedir. Bu zor durumlar, insanoğlunun hayatta kalabilmesi için gıdaya olan ihtiyacın açıklıkla ortaya konmasına olanak sağlamıştır. Dünyanın farklı coğrafyalarında çok sayıda insanın gıdaya ulaşımında sıkıntılar çektiği günümüzde, gıda üretiminin yetersizliği küresel ısınma temelli iklim değişikliğinin ortaya çıkardığı koşullar ve dünya nüfusundeki hızlı artışla, birlikte değerlendirildiğinde insanlığın önemli bir gıda güvenliği sorunuyla karşı karşıya olduğu ifade edilebilir. 2007-2008 yıllarında yaşanan ve önemli etkiler doğuran gıda krizi, küresel gıda sisteminin kırılganlığını gözler önüne sererken aynı zamanda insanlığın gelecekte karşı karşıya kalacağı küresel gıda krizinin vahametini ve bunun üstesinden gelmenin de pek kolay olmayacağını açıkça ortaya koymuştur.

„Dünya nüfusunun 2050 yılına gelindiğinde yaklaşık olarak 9 milyar kişiye ulaşacağı öngörülmektedir. Günümüz dünya nüfusu düşünüldüğünde bu yüzde 50'ye yakın bir artış ifade etmektedir. Artan bu nüfusun gereksinimlerini karşılamak amacıyla oluşturulacak yeni tarım alanları, başka bir ifadeyle, bazı ormanların kesilerek tarıma açılması, bataklıkların kurutulması gibi önlemlerle sadece yüzde %5'lik yeni bir tarım arazisinin ortaya çıkabilmesini ortaya koymaktadır. Oysa söz konusu dönemde böyle bir nüfusun gıda güvenliğinin sağlanması için tarımsal üretimin ikiye katlanması gerektiği öngörülmektedir. Bkz. (“Tehlikenin Farkında mıyız?”, 2014: 26); FAO ve OECD raporlarında, önümüzdeki on yıllık süreçte gıda fiyatlarında yüzde 40'a varan bir artış olacağı ve bunun da aile başına düşen gıda harcamasını yüzde 30 artıracacağı öngörülmektedir.

Birleşmiş Milletler Gıda ve Tarım Örgütü (FAO) tarafından “gıda güvenliği sorunu” olarak adlandırılan söz konusu gelişmeler, dünyada nüfusun dikkate değer bir kesiminin yaşamını devam ettirmesi için gerekli besin kaynağına ulaşmada sorunlar yaşadıklarını ortaya koymaktadır. FAO’un “...bütün insanlar için aktif ve sağlıklı bir hayatın gereği olan beslenme ihtiyaçları ve gıda tercihlerini karşılayacak, yeterli, güvenli ve besin değeri yüksek gıdalar için fiziksel, sosyal ve ekonomik erişime sahip olma durumu...” olarak tanımladığı gıda güvenliği ve “...fiziki veya ekonomik nedenlerle yeterli ve sağlıklı gıdaya erişim imkanından yoksun olma durumu...” (Akgün, 2009) olarak tanımladığı gıda güvensizliği kavramsallaştırmaları dikkate alındığında günümüzde dünyada her altı kişiden birinin kronik açlık sorunuyla karşı karşıya olduğu ifade edilebilir (FAO, 2009). Bu, Birleşmiş Milletler tarafından açıklanan raporlarda açıkça ortaya konmaktadır.

Gıda, insanlar için olduğu kadar devletler için de vazgeçilmez bir ögedir. Devletler tarafından her zaman güç ve çıkar mücadelesinin konusu olmuş olan gıda, bu amaç doğrultusunda etkin bir “silah” olarak kullanılmıştır (İba, 2013: 1). Ulusal gücün önemli bir parametresi olarak görülen gıda güvenliği, hem ulusal güvenliği hem de uluslararası güvenliği etkileyen önemli bir faktör haline gelmiştir.

“İkinci Dünya Savaşı'nın meydana getirdiği yıkım ve insanlar üzerinde oluşturduğu etkiler dikkatlerin gıda güvenliği üzerine çevrilmesine yol açmıştır. Bu süreçte, savaş sonrası dünyada ekonominin yeniden inşa edilmesi için bilimden ve teknolojiden daha fazla yararlanma çabaları görülmektedir (İba, 2013: 3); Fakat kavramın literatüre girmesi 1970'lerin ilk yarısında yaşanan küresel gıda krizi sonrası 1974 yılındaki Dünya Gıda Konferansı'nda olmuştur. 1980'leri de içine alacak şekilde değerlendirildiğinde, söz konusu dönemde, gıda güvenliği kavramsallaştırmasının devletler tarafından tanımlanan ve daha çok ekonomik bir bakış açısıyla ele alınan bir olgu olduğu görülmektedir. 1990'lı yıllarla beraber neo-liberal ekonomik politikaların etkisiyle uluslararası finans kuruluşlarının ve uluslararası örgütlerin bu süreçte etkin olmaya başladıkları görülmektedir. Söz konusu dönemden itibaren gıda güvenliği, ekonomik bir mesele olmanın yanı sıra bir güvenlik sorunu olarak da ele alınmaya başlanmıştır. Bu uluslararası ilişkilerde güvenlik kavramının iinin daha da genişlemesine ve farklı unsurları kapsamına işaret eder. Gıda güvenliği kavramı, tarihsel gelişimi ve farklı perspektiflerden ele alınışı için bkz. (Shaw, 2007); (Simon, 2012); (Friedmann, 1982); (McMichael, 2010); (Sodano, 2012); (Pinstrup-Andersen, 2009); (Shepherd, 2012); (Gao, 2010).

Egemenlikleri altındaki topraklarda yaşayan halkın huzur ve refah içinde yaşaması devletin temel görevlerinden biridir. Bu noktada, söz konusu halkın ihtiyaçlarının karşılanması için devlet tarafından gerekli altyapı ve güvenlik koşulların sağlanması önemlidir.

Bu ihtiyaçların en önemlileri arasında gıda, su, enerji gibi temel ögeler yer almaktadır. Halkın huzur ve refahının sağlanması, başka bir deyişle, demografik yapının korunması için elzem bir niteliğe sahip olan ve tarihte insanların ve devletlerin uğruna rekabet ettikleri, savaştıkları bu unsurların temin edilmesi, güvenliklerinin sağlanması aynı zamanda devletin siyasi ve ekonomik açıdan da kalkınmasının önünü açar. Hillary R. Clinton, “Gıda güvenliği sadece gıdayla ilgili değildir; güvenlikle yakından ilgilidir.” (Clinton, 2009: 1) derken gıda güvenliğinin hükümetlerin, toplumların ve sınırların istikrarı için ne denli önemli bir role sahip olduğunu vurgulamıştır.*

Nitekim pratikte yaşanan gelişmeler, artan hızlı nüfusa ek olarak dünyanın kaynaklarının bilinçsizce kullanılması nedeniyle söz konusu ögelere ulaşmak insanlar için her geçen gün daha da zorlaşırken; devletin sosyo-ekonomik istikrarı için bu unsurların teminini olanaklı kılmak, bu unsurların güvenliğini sağlamakla yükümlü olan devletler için süreç giderek karmaşıklaşmakta ve her geçen gün daha güç bir hal almaktadır.

** Dünyadaki hızlı nüfus artışı ve küresel ısınma temelli iklim değişikliklerinin ortaya çıkardığı yeni koşullar gıda fiyatlarının artmasına neden olmakta ve insanların yeterli miktarda ve güvenilir nitelikte gıdaya ulaşımını zorlaştırmaktadır. Bu durum, 2007-2008 ekonomik krizinde olduğu gibi ayaklanmalara, protestolara ve siyasi istikrarsızlıklara yol açmaktadır. Gıda güvenliği, Kuzey Afrika ve Ortadoğu’da “Arap Baharı” olarak adlandırılan süreçte yaşanan gelişmelerin de önemli bir sebebi olarak gösterilir. Lester R. Brown, gıda güvenliğini sağlayamayan devletlerin meşruiyetlerini kaybedeceklerini ve bundan dolayı çökeceklerini vurgulamaktadır. O’na göre, bu zaafı gösteren devletlerin sayısı gelecekte artabilir (Brown, 2008: 47); Brown, ayrıca ekilebilir arazi ve su kaynaklarının azalmasıyla, gıda fiyatlarının da büyük ihtimalle artacağını iddia etmektedir (Brown, 1998).*

Dünyadaki hızlı nüfus artışı ve küresel ısınma temelli iklim değişikliklerinin ortaya çıkardığı yeni koşullar, küresel güçlerin bu koşulları dikkate alan şekilde politikalar geliştirmelerini zorunlu kılmaktadır. Bu güçler, tarımsal üretimin artırılmasına yönelik politikaları hayata geçirmeye başlamışlardır. Modern hayatta sanayi ve hizmetler sektörlerinin yanında ikincil planda kalan ve önemi fazla kavranamayan tarım sektörü, yaşanan gelişmeler sonucunda stratejik bir sektör haline gelmektedir.* Nitekim devletler, tarımsal alana yönelik araştırma-geliştirme çalışmalarını her geçen gün yoğunlaştırırken; bu alana ayırdıkları bütçeleri de sürekli olarak artırmaktadırlar. Bu noktada, ekilip dikilebilen tarımsal arazilere sahip devletler şanslı ülkeler olarak görülebilen; özellikle teknoloji ağırlıklı üretimde bulunan ve ülke topraklarını da bu doğrultuda beton yapılarla donatmaktan çekinmeyen devletler zorlu bir süreçle karşı karşıya kalacaklardır.

Stratejik bir önem kazanan tarımsal faaliyetler ve gıda ürünleri üretimi bir ekonomik rekabet ve siyasi mücadele alanı haline gelmeye başlamıştır.

Bu noktada, söz konusu küresel güçlerin, kendi sınırları dahilindeki ekilip dikilebilen tarımsal arazilerin sınırlılığı düşünüldüğünde hem tarımsal gereksinimlerini karşılamak hem de ileride meydana gelebilecek kıtlık ve/veya gıda fiyatlarındaki artışlara karşı korunmak amacıyla önemli adımlar attıkları göze çarpmaktadır. Bunların en dikkat çekenini söz konusu küresel devletlerin ve bunlarla işbirliği içerisinde hareket eden çok uluslu şirketlerin etkisini giderek artıracak olan sorunlarına çözüm arayışı olarak dünyanın başka yerlerinde ekilip dikilebilen verimli tarımsal arazileri satın almaları ya da uzun süreliğine kiralamaları olayıdır. Küresel güçlerin ve önde gelen çok uluslu şirketlerin gelecekte oluşacak olumsuz durumlara karşı gıda güvenliklerini sağlamak amacıyla dikkatlerini yoğunlaştırdıkları en önemli bölgeyse açlıkla boğuşan Afrika'dır.

Dünya'nın Karanlık Kıtası: Sömürünün Tarihsel Yaşam Alanı Olarak Afrika

Avrupalı devletlerin 15. ve 16. yüzyıldan itibaren bölgeye gelmesiyle birlikte sömürgeleşmeyle karşı karşıya kalan Afrika, tarih boyunca açlık, fakirlik, gözyaşı, yaygın hastalıklar ve toplu katliamlara sahne olmuştur. Sömürgecilik süreci, Afrika için travmatik bir tarih ortaya çıkartırken; kıtadan Batı'ya ve Amerika kıtasının keşfedilip Batılı devletler arasında paylaşılması sonucu kıtaya daha kolay hakim olmak amacıyla öldürülen yerli halkın yerine ikame amacıyla Afrika'dan Amerika'ya gerçekleştirilen büyük zorunlu insan hareketi Afrika'nın sosyal dokusunun büyük ölçüde zarar görmesine ve günümüzde bile etkilerine şahit olunan sonuçların ortaya çıkmasına neden olmuştur.

Önemli bir hammadde pazarı olan Afrika, tarihsel süreçte sürekli küresel güçlerin dikkatlerini üzerine çevirdikleri bir bölge olagelmıştır. Nitekim zengin yeraltı kaynaklarına ve verimli tarım topraklarına sahip olan kıta, insanlığın ilk uğrak yerlerinden biri olarak Mısır, Helen, Roma-Batı gibi birçok medeniyete ev sahipliği yapmıştır. Kıta, Hint Okyanusu, Atlas Okyanusu, Kızıldeniz, Sina Yarımadası ve Süveyş Kanalı ile olan coğrafi komşuluğu sayesinde önemli kıyılara ve limanlara sahiptir. Bu olumlu koşullara karşın, 30 milyon kilometrekarelik bir yüzölçümü ve 1 milyardan fazla nüfusuyla Afrika, kıtada hüküm süren kabile anlayışı, geleneksel inanışlar, kıtanın diğer kıtalara olan görece uzaklığı ve küresel güçlerin tarih boyunca bölge üzerindeki sömürgeci politikaları kıtanın günümüzde de tanıklık ettiğimiz olumsuz koşullar içinde bulunmasına yol açmaktadır.

19. yüzyılda, bölge kaynaklarından faydalanmak isteyen Avrupalı güçler kıtayı ticarete açmak amacıyla birçok politika geliştirmişlerdir. Bölgede yürütülen misyonerlik faaliyetleriyle bölgenin Hristiyanlaştırılmasına; böylece kıta ile Avrupa arasında yeni bir bağ oluşturulmaya çalışılmıştır. Söz konusu dönemde, Afrika'dan Batı'ya ve Amerika'ya köle olarak çalıştırılmak amacıyla Afrikalı yerli halk taşınırken; Avrupa'nın fakir köylüleri de Afrika'da boşalan topraklara veya yerli halkın elinden zorla alınan verimli

arazilerde tarım yapması amacıyla bu kıtaya taşınmıştır. Başka bir ifadeyle, Afrika'nın hem halkı hem de toprakları Batılı devletlerin huzur ve refahı için seferber edilmiştir.

Kıta, 1885 Berlin Antlaşması'yla küresel güçler arasında resmen paylaşılırken; böylece kıtanın birçok bölgesi İngiltere, Fransa, Belçika, Portekiz, Almanya, İspanya gibi güçlerin egemenliğine girdi. Masa başında yapay olarak oluşturulan bu sınırlar, aynı zamanda, günümüzde de etkisini sürdüren çatışmaların temel nedenlerinden birini oluşturdu.

Fransa'nın Cezayir, Kenya ve Fas; Almanya'nın Tanzanya; İngiltere'nin Kenya, Zimbabve ve Güney Afrika'da hayata geçirdiği bu uygulama, toprakları zorla ellerinden alınan ve kendi topraklarında işçi konumuna gelen yerli halk tarafından sürekli olarak bir tepkiyle karşılık bulmuştur (Ortaoğu ve Afrika Araştırmacıları Derneği, 2014: 2). Bu durum, Afrika halkının günümüzde de devam eden Batılılara olumsuz bakışlarının temellerini oluştururken; aynı zamanda kendi topraklarının tekrar efendileri olmak amacıyla direniş ve isyan hareketlerinde bulunmalarına yol açmıştır. Bu direniş ve isyan hareketlerinin ve uluslararası sistemde yaşanan dönüşümlerin etkisiyle kıta ülkeleri, 1950'li ve 1960'lı yıllarda bağımsızlıklarını kazanmışlardır. Buna karşın, bölge halkının sorunları ortadan kalkmadığı gibi küresel güçlerin kıta üzerindeki etkileri de son bulmamıştır.

Açlık, fakirlik, gözyaşı, yaygın hastalıklar ve toplu katliamların kıtası, 21. yüzyıldan itibaren tekrar uluslararası rekabetin önemli merkezlerinden biri haline gelmeye başlamıştır. Kaynak ve nüfus açısından önemli bir niteliğe sahip olan kıta, buna karşın bu kaynakları nüfusun huzur ve refahı için kullanacak nitelikli lider ve bu liderlerin kullanacağı beşeri ve finansal sermayeden mahrumdur. Nitekim kıta ülkelerinin yöneticileri tarafından kıta halkı için kullanıl(a)mayan bu kaynaklar, küresel güçlerin ve çok uluslu şirketlerin ilgisini çekmektedir. Sahip olduğu önemli kaynaklarla kıta, bu güçlerin birbirleriyle karşılıklı rekabete girmelerine ve söz konusu güçlerin kıta halkıyla ciddi çatışmalar yaşamasına neden olacaktır. İçinde bulunduğumuz 21. yüzyılda bu rekabet ve çatışmaların en büyük nedenlerinden biri küresel güçlerin ve çok uluslu şirketlerin gelecekte oluşacak olumsuz durumlara karşı gıda güvenliklerini sağlamak amacıyla dünyanın farklı bölgelerinde verimli tarım arazileri satın alma ya da uzun süreli kiralama işlemleri olacaktır. Bu noktada, Afrika, sahip olduğu ekilip dikilebilen verimli tarım arazilerinin çokluğu ve bakırlığı nedeniyle söz konusu aktörlerin en çok ilgilerini çekecek bölge niteliğindedir.

Ulusal Güvenliğin Bir Parametresi Olarak Gıda Güvenliği: Ulusal Çıkar Perspektifinden

Küresel Güçlerin Afrika'da Toprak Satın Alması veya Kiralaması

Tarihsel anlamda birçok olumsuz gelişmeye tanık olan Afrika susuzluk, teknoloji, gübre, tohum ve yatrım eksikliği gibi birçok nedenden dolayı halkının gıda güvenliğini sağlayamamaktadır.

Verimli tarım arazileri bakımından zengin bir coğrafyaya sahip olmasına karşın söz konusu nedenlerden dolayı Kara Kıta'nın bu verimli arazilerinin değerlendirildiğini söylemek pek de gerçekçi olmayacaktır. Nitekim günümüzde dünya genelinde kullanılmayan tarım arazilerinin yarısından fazlası, yaklaşık olarak yüzde 60'lık bir oranı, bu kıtada bulunmaktadır (Menlik, 2013). Bu koşullar altında birçok kıta ülkesi verimli tarım arazilerini diğer devletlere satmaya ya da uzun süreli kiralamaya başlamıştır.*

Dünyanın birçok bölgesinde satın alma veya kiralama faaliyetlerinin gerçekleştiriliyor olmasına karşın tahmini olarak 227 milyon hektar olarak öngörülen satın alınan veya kiralanan verimli arazilerin büyük bir kısmı Afrika kıtasında bulunmaktadır. Örneğin, 2009 yılında dünyada 60 milyon hektar arazinin kullanım hakkının el değiştirdiği ve bunun %80'lik bir oranının Afrika kıtasında gerçekleştirildiği öngörülmektedir (Ortadoğu ve Afrika Araştırmacıları Derneği, 2014: 3).

Afrika topraklarının bu kadar rağbet görmesinin birkaç sebebi bulunmaktadır. Devletlerin ve çok uluslu şirketlerin Afrika'nın topraklarına bu denli talep göstermeleri uzun zamandır kalkınmayı gerçekleştiremeyen ve sanayileşmenin de tam anlamıyla yer bulmadığı kıta devletlerinde yöneticilerin arazilerin satışından ya da kiralananmasından gerek maddi gerekse altyapı açısından kıtanın kalkınması noktasında büyük kazançlar elde edileceği beklentisiyle arazileri kolayca dış devletlere ve çok uluslu şirketlere satmaları ya da uzun süreliğine kiralamaları en önemli faktördür. Kıtada toprak üzerinden kadastral düzenlemenin yapılmamış olması, başka bir deyişle, esasında kimseye mülkiyet hakkı verilmemiş olması söz konusu toprakların diğer devletler ya da çok uluslu şirketler tarafından kolayca satın alınmasının ya da uzun süre için kiralanmasının önünü açmaktadır. Bu noktada, söz konusu aktörler, özel mülkiyet olmadığından dolayı tek tek kişilerle "uğraşmak" durumunda kalmadan kıta devletleriyle ikili anlaşmalar yaparak çok ucuz fiyatlara (hektarı ortalama 1 dolara) Afrika'nın bakir, fazla işlenmemiş dolayısıyla harap edilmiş Asya, Amerika ve Avrupa topraklarına oranla daha fazla verim sağlayabilecek toprakları ele geçirebilmektedirler.

* İngilizce "land grabbing", Fransızca "accaparement" olarak ifade edilen kavram, Türkçe'ye "toprakların kapışılması", "toprak koparma" ya da "toprak araklama" olarak çevirmektedir (Ortadoğu ve Afrika Araştırmacıları Derneği, 2014: 3).

Satın alma veya kiralama anlaşmaları, genellikle gizli yapılmaktadır. Bundan dolayı satın alma veya kiralamayla ilgili kesin veriler ortaya konamamaktadır. Bu nedenle sadece öngörülerde bulunulabilmektedir. Oxfam yardım örgütünün verilerine göre, 2001 yılından bu yana 227 milyon hektarlık arazi el değiştirmiştir (Kleijung, 2011); Dünya Ticaret Örgütü'nün 2013 raporuna göre 41 ülke ikinci bir ülkeden toprak kiralarken, 62 ülke ise ikinci bir ülkeye toprak kiralamış ya da satmıştır ("Afrika'da Toprak Kiralama Yarışı", 2013).

Afrika'nın yanı sıra Latin Amerika ve Güneydoğu Asya ülkelerinde toprak alımı ya da kiralaması faaliyetlerinde bulunan söz konusu aktörler, kiraladıkları veya satın aldıkları tarım arazileri sayesinde kendi halklarının uzun dönemli gıda güvenliğini garanti altına almaya çalışmaktadırlar. Benzer faaliyetler, Avrupa kıtasında da yaşanmaktadır. Avrupa'nın görece geri kalmış doğu Avrupa ülkeleri, kar sağlamak amacıyla batı Avrupalı şirketler tarafından rağbet görmektedirler. Romanya, bu noktada tarım alanlarının fiyatlarının diğer Avrupa ülkelerine göre oldukça düşük olması nedeniyle birçok şirketin ilgi alanına girmiştir. Romanya'da tarım alanlarının hektarı bin ila üç bin dolar arasında değişirken bu fiyat Almanya'nın batısında beş bin ila otuz bin arasında değişmektedir ("Yeni Dünyanın Yönetim Aracı Gıda: Küresel Gıda Güvenliği Tehlikede", 2011: 28).

Çin, ABD, İngiltere, Hindistan gibi küresel güçler Pakistan, Sudan, Vietnam, Kamboçya, Myanmar, Rusya, Ukrayna gibi ülkelere toprak satın alımı ya da kiralaması faaliyetinde bulunmaktadır. Afrika özeline bakıldığında ise İngiltere, Çin ve ABD'nin kıtada en fazla toprak alımı ya da kiralaması faaliyetlerinde bulunduğu ifade edilebilir. En çok toprak satan ya da kiralayan ülkelere bakıldığında ise Etiyopya, Demokratik Kongo Cumhuriyeti, Kamerun, Gine, Zambiya, Kenya, Tanzanya, Mozambik, ve Sudan'ın öne çıktığı görülmektedir. Kongo, yüzölçümünün dörtte birini yani 8.1 milyon hektar tarım arazisini kiraya verirken Sudan 4,7 milyon hektar toprağını kiraya verdi veya sattı ("Afrika'da Toprak Kiralama Yarışı", 2013).

Etiyopya, toprak satan veya kiralayan ülkeler arasında en önde gelmektedir. Çok geniş verimli tarım arazilerine sahip olan ve insanın ihtiyaç duyduğu tahıl, mısır gibi ürünlerin ekili olmasına karşın Etiyopya'da halkın büyük bir kısmı kıtlık ve açlıkla karşı karşıyadır. Bunun temel sebebi, ülkedeki verimli tarım alanlarının büyük bir kısmının kullanılmamasına ek olarak söz konusu bu geniş verimli arazilerin dış ülkeler veya çok uluslu şirketler tarafından satın alınması veya kiralınmasıdır. Etiyopya yönetimi, döviz geliri ve tarım alanında teknik bilgilerin artırılması amacıyla buna olanak sağlarken; dış devletler ve çok uluslu şirketler gıda güvenliklerini minimize etmek amacıyla böyle verimli bir ülkenin cazip yönlerini kullanmak amacıyla hareket etmektedirler (Giang, 2011).

Dünyanın en kalabalık nüfusuna sahip Çin de artan gıda ihtiyacını karşılamak için Afrika (özellikle Etiyopya, Demokratik Kongo Cumhuriyeti, Kamerun ve Zimbabve) başta olmak üzere çeşitli yerlerde kısa sürede milyonlarca hektar arazi satın aldı veya kiraladı. Önemli miktarda verimli tarım arazilerine sahip olan Çin, tarım arazilerinin satılması veya kiralınması olayları söz konusu olduğunda çelişkili ama ulusal çıkar temelinde bir politika izlemektedir. Kendi sınırları içerisindeki verimli arazilerin yabancı yatırımcılara satılması veya kiralınmasını yasaklayan Çin, dünyanın herhangi bir bölgesinde verimli arazi satın alma veya

kiralama faaliyetlerini de daima gerçekleştireceğini ifade etmektedir. Bu amaç doğrultusunda, Afrika ülkelerine ciddi miktarlarda kredi açan Çin, bu sayede kıtadaki varlığını her geçen gün daha da artırma yönünde adımlar atmaktadır. Çin, son yıllardaki “dışa açılım politikası”nı Afrika kıtasında da etkin bir şekilde uygulayarak kıtanın ucuz işgücü, hammadde bolluğu, halihazırda ortaya çıkarılmamış ve işletilmemiş kaynakların çokluğu ve kıtanın büyük bir pazar potansiyeline sahip olması olanaklarından faydalanmak amacıyla kıtaya önemli yatırımlarda bulunmakta, kıta ülkelerine önemli krediler sağlamaktadır (“Çin’in Gözü Afrika’nın Kaynaklarında”, 2015).

Gıdanın gelecekte taşıyacağı değer farkında olan ABD’nin gıdaya atfettiği önem çeşitli dönemlerde üst düzey yöneticiler tarafından da dile getirilmiştir. ABD’nin önde gelen diplomatlarından biri olan eski Dışişleri Bakanı Henry Kissinger, 2009 yılında, “Tarım, Tarım Bakanlığı’nın ellerine bırakılmayacak kadar önemlidir.” (Engdahl, 2009) derken gıdanın ülkesi için hayati önemine işaret etmekteydi. Küresel hegemonya mücadelesi düşünüldüğünde, Çin’in Afrika kıtasına olan ilgisi göz önünde bulundurulduğunda ABD’nin kıtaya karşı ilgisiz durması beklenemez. Nitekim ABD, başta Güney Sudan, Etiyopya, Gine ve Kamerun olmak üzere kıtada milyonlarca hektar arazi satın almış veya kiralamıştır. Kıtada askeri anlamda da etkin olmak isteyen ABD, kıtanın birçok ülkesinde askeri birlik bulundurma ve aktif olarak çatışmalara katılmadan ülke ordularını eğitime gibi planlar yapmaktadır. ABD, bu amaç doğrultusunda, kıtaya yönelik askeri planlarını yaptığı merkezi 2005’te Frankfurt’tan Cibuti’ye taşıyarak kıtada daha etkin bir şekilde yer almak istediğini ortaya koymuştur. Somali’de edinilen acı tecrübeden ders çıkaran ABD, olaylara direkt müdahale etmek yerine “destekle ve kazan” politikasını izlemeyi tercih etmektedir. ABD, bu amaç doğrultusunda, bölgede tarihsel anlamda etkisi bulunan Fransa’nın kıtada giriştiği operasyonların en büyük destekçisi konumundadır.

İngiltere, çoğunluğu Afrika kıtasında olmak üzere dünyanın farklı bölgelerinde milyonlarca hektar arazi satın almış veya kiralamıştır. Afrika özeline bakıldığında, İngiltere’nin kıtada satın aldığı ve kiraladığı alanlar Danimarka büyüklüğünde (ortalama 4,4 milyon hektar) bir alana tekabül etmektedir (“Afrika’da Toprak Kiralama Yarışı”, 2013).

Verimli arazilerin satın alınması veya kiralanması faaliyetlerinde öne çıkan bir diğer devlet İsrail’dir. İsrail de birçok Afrika ülkesinde verimli tarım arazilerini satın almakta veya kiralamaktadır. Kendi özel şirketleri aracılığıyla kıtada toprak alması veya kiralamasının yanı sıra İsrail, daha etkin olmak için ABD’li şirketlerle işbirliği içerisinde hareket ederek kıtada istediklerini gerçekleştirmeye çalışmaktadır.

Suudi Arabistan, Katar, Birleşik Arap Emirlikleri, Libya, Mısır, Hindistan, Cibuti, Türkiye kıtada etkin olan diğer ülkelerdir. Suudi Arabistan, Katar, Birleşik Arap Emirlikleri ve Libya başta Güney Sudan olmak

üzere Sahra-altı Afrika'da birçok ülkeden binlerce hektar araziyi satın almış veya kiralamıştır. Mısır'ın pek etkin olmasa da bu amaç doğrultusunda girişimleri bulunurken; Cibuti Maldivler'de, Hindistan başta Etiyopya olmak üzere birçok ülkede önemli miktarda arazinin kullanım hakkını elde etmişlerdir. Arap ülkeleri gerek kıtaya yakınlıkları gerekse Avrupalı devletlerin kıtada tarihsel anlamda bıraktıkları olumsuz imajdan dolayı daha kolay satın alma veya kiralama işlemi gerçekleştirebilmektedirler. Bunun farkında olan Batılı devletler, arazilerin satın alınması veya kiralanması sürecinde Arap şirketleriyle gizli ortaklıklar kurmaktadırlar. Başka bir deyişle, söz konusu Arap şirketleri başta ABD, Kanada ve Avustralyalı şirketler için olmak üzere kıtada toprak satın almakta veya kiralamaktadırlar. Bu, arazinin gerçek sahibinin başlangıçta gizlenmesi demektir (Ortadoğu ve Afrika Araştırmacıları Derneği, 2014: 2). Türkiye ise, Şubat 2013 tarihinde yaptığı anlaşmayla Sudan'dan 99 yıllığına 500 bin hektar alan kiralamıştır. Brezilya başta olmak üzere Latin Amerika'dan da toprak kiralama planları yapan Türkiye, devlet eliyle yapılan arazi satın alınması veya kiralanması faaliyetlerinin dışında ayrıca özel Türk girişimcileri de toprak kiralayarak tarım yapmaktadırlar. Omo Valley Farm şirketi böyle bir faaliyette bulunmaktadır. İmam Altınbaş, Seyfettin Koçak ve Kasım Külle ÖZ'ün ortaklığındaki şirket, Etiyopya'dan 25 yıllığına 50 bin hektar alan kiralayarak pamuk üretimi yapmaktadır ("Afrika'da Toprak Kiralama Yarışı", 2013).

El değiştiren araziler, devletlerin gıda güvenliğini sağlamak için tarımsal amaçlarla kullanılmasının yanında söz konusu devletlerin giderek enerji ihtiyaçlarını karşılamak amacıyla da değerlendirilmektedir. Bu amaç doğrultusunda, önemli oranda toprak biyo-dizel üretimi için kullanılmaktadır. Örneğin, Demokratik Kongo Cumhuriyeti'nde dünyanın en büyük hurma plantasyonunu kurmak isteyen Çin, bu doğrultuda yaklaşık olarak 2 milyon 800 bin hektar büyüklüğünde bir alan tahsis etmiştir ("Yeni Dünyanın Yönetim Aracı Gıda: Küresel Gıda Güvenliği Tehlikede", 2011). Biyo-yakıt, gelecekte, tükeneceği öngörülen petrol, kömür, uranyum gibi fosil yakıtların yerine, tam olarak çözüm olmasa bile, en kolay ikame kaynağı olarak görülmektedir. Bu amaç doğrultusunda, devletler, dört yıl gibi kısa bir sürede ürün vermeye başlayan ve yarım yüzyıla yakın bir süre verim alınabilen palmye ağacı ekimine büyük rağbet göstermektedirler. Ağacın meyvesinin çekirdeğinden sıvı elde edilmekte ve bu sıvı biyo-yakıt olarak kullanılmaktadır. Bol miktarda azot içermesinden dolayı atığı ise gübre olarak tarımsal faaliyetlerde kullanılmaktadır (Ortadoğu ve Afrika Araştırmacıları Derneği, 2014: 10).

Arazilerin kullanım hakkının el değiştirmesi çoğu zaman, söz konusu halklar tarafından tepkiyle karşılanmaktadır. Bu durum, söz konusu ülkelere tepkilere, protestolara, ayaklanmalara hatta hükümet devirmelere kadar gitmektedir. Örneğin, Suudi Arabistan'ın Senegal ve Mali'de kiralandığı arazilerde üretilecek pirinçlerin tamamen ihracata söz konusu yapılacak olması iki ülkede de halkın tepkisiyle

karşılaşmıştır. Benzer tepki, aynı politikayı Mali’de kiraladığı 100 bin hektarlık alandan elde edeceği ürünler için izlemek isteyen Libya’ya karşı ülke halkından gelmiştir. Madagaskar’da yaşanan olay ise hükümetin devrilmesiyle son bulmuştur. Madagaskar hükümeti, 2008 yılında ülkedeki verimli arazilerin yarısına yakınını (Yaklaşık olarak bir buçuk milyon hektar; tarım arazilerinin dörtte birini tek bir firmaya, Daewoo firmasına satmak istedi.) Güney Kore’ye tahsis etmek isteyince ülkedeki muhalefet partilerinin de aktif girişimleriyle bu plan iptal edildi ve devlet başkanı görevinden uzaklaştırıldı; hükümet 2009 ilkbaharında devrildi. Kamerun’da da bazı yatırımlar iptal edildi. Bu iptallerde ülke halklarından çok sivil toplum kuruluşları ve insan hakları derneklerinin girişimlerinin etkili olduğu dikkat çekmektedir. Belirli nitelikte halk tepkileri ve protestolarından söz edilmekle beraber kıta halkının bu nitelikte bir bilinç ve eğitim seviyesine sahip olmadığı görülmektedir. Kıta ülkelerinde bu tür anlaşmalara karşı çıkışların öncülüğünü muhalefet partileri yapmaktadır. Dünya Bankası, Dünya Ticaret Merkezi ve Uluslararası Para Fonu gibi çeşitli uluslararası örgütler, çeşitli ülkeleri Afrika’da toprak satın almaya ya da kiralamaya yönlendirecek adımlar atarken; bunun kıtanın geleceğine yönelik oluşturacağı olumsuz koşullara dikkat çeken çeşitli sivil toplum kuruluşları ve insan hakları dernekleri bu tür anlaşmaların yapılmasını engellemek, yapılanların iptal edilmesini sağlamak amacıyla faaliyetlerde bulunmaktadır.

Satın alınan veya kiralanan verimli araziler, söz konusu bölgelerdeki yerli halkın ve ülkelerin gıda sorunlarını gidermek yerine bu topraklar satın alan veya kiralayan ülkenin çıkarları doğrultusunda kullanılmaktadır. Bölgedeki yerli halk yerlerinden edilmektedir. Zaten hiçbir kadastral düzenlemenin yapılmadığı ve esasında kimseye mülkiyet hakkı verilmeyen söz konusu topraklarda yaşayan halk, yapılan anlaşmalara çerçevesinde bizzat kendi devletleri tarafından o topraklardan çıkartılmaktadır. Yerli halkın söz konusu topraklardan kendi devletleri tarafından çıkartılması anlaşmalarda yer bulan önemli bir şarttır (Ortadoğu ve Afrika Araştırmacıları Derneği, 2014: 2).

Söz konusu topraklarda yaşayan halk, düşük bir tazminat karşılığında yerlerinden edilmek istenmektedir. Buna karşı gelen kişilerin malları talan edilmekte ve bu kişiler zorla yerlerinden çıkarılmaktadır. Bu süreçte, Kara Kıta’da bunun çok örneği yaşanmıştır. Örneğin, toprakları İngilizlere verilen ve bu nedenle topraklarını ve inşa ettikleri evlerini belirli bir tazminat karşılığında terk etmeleri istenen; fakat tazminatları ödenmediği için topraklarını terk etmeyen Uganda’nın Kigoba ve Mutende bölgelerinde yaşayan halk, barınakları ve ürünleri yakılarak bölgeden çıkartılmıştır. Benzer bir örnek Tanzanya’da yaşanmıştır. Burundi’deki iç savaştan kaçarak bu ülkeye sığınan, kendilerine vatandaşlık verilen ve kendilerine ileride ihtiyaç duyulması halinde devlet tarafından geri alınabilmek koşuluyla toprak ve barınacak yer tahsil edilen halk, Tanzanya devletinin söz konusu toprakları 21. yüzyılda diğer devletlere veya çok uluslu şirketlere satmak ya da

kiralamak amacıyla geri istemesi nedeniyle devletle karşı karşıya gelmiştir. Tanzania devleti anlaşma yaptığı şirketin isteğiyle bölgeyi halka kişi başı 200 dolar tazminat ödemek karşılığında boşaltma garantisi verdi. Uganda'da olduğu gibi burada da bölge halkına verilen sözler tutulmaması üzerine taraflar arasında gerginlik yaşanmıştır. Nijer'in kuzeyinde bulunan Agadez bölgesinde bölge halkı olan Tuaregler'in hayvanlarını otlattıkları arazilerin tazminat önerilmeden ve halka bilgi dahi verilmeden Çinli firmalara verilmesi olayında da taraflar arasında benzer gerginlikler yaşanmıştır (Ortadoğu ve Afrika Araştırmacıları Derneği, 2014: 11-12).

Verimli arazileri satın alan veya kiralayan devletler veya çok uluslu şirketler, bu alanlarda ürettikleri gıda maddelerini ülkelerine ihraç etmektedirler. İç piyasaya ise çok az miktarda ürün sunmaktadır. Bu az ürünün iç piyasaya sürülmesi yerli halkı başka bir noktadan zor duruma sokmaktadır. Zaten doğru dürüst tarım yapamayan ve ürününü pazara ulaştırmada zorluk geçen yerli halk, söz konusu güçlerle rekabet edememektedir. Afrikalı üreticiler özellikle kıtada sayıları gittikçe artmakta olan Çinlilerin nitelsiz hammadde ve düşük işgücü kullanarak ucuza mal ettikleri ürünler karşısında dayanamamaktadırlar. İlk başlarda düşük ücretlerle yerli halkı söz konusu alanlarda çalıştıran Çinliler, gösterilen tepkiler üzerine yüzbinlerce Çinliyi üretimi gerçekleştirmeleri için kıtaya taşımıştır. Bu, sanayileşmenin yeterli derecede inşa edilemediği kıtada daha çok tezgahlarda ve atölyelerde el emeğiyle ürünlerini ortaya çıkaran yerli halkın ürününün değerinin azalmasına neden olarak halkı daha kötü koşullarda yaşamaya itmektir. Zaten ekilmeyen arazilerin bu şekilde tarıma açılacağı, modern yöntemlerle fazla ürün elde edileceği; bunun da hem ülkenin kalkınmasına olanak sağlayacağı hem de yerli halka istihdam sağlayacağı düşüncesiyle hareket eden kıta ülkelerinin bu beklentileri boşa çıkmıştır.

**Dünya Bankası verilerine göre tarımın Afrika'nın Gayri Safi Yurtiçi Hasıla'ya katkısı %32 oranındadır. Kıtadaki birçok ülkede işgücününün %85'ine varan kısmı tarım sektöründe istihdam edilmektedir. Buna karşın kıta, gıda ihtiyaçlarının önemli bir kısmını ithal etmektedir. Kıtadaki çiftçilerin çoğu pazara yönelik değil de geçim odaklı üretimde bulunmakta, pazara yönelik üretim yapan çiftçilerin pazara erişimlerinin önünde ciddi engeller bulunmakta ve çiftçilerin büyük bir kısmı modern olmayan teknikler kullanmaktadır. Verimliliği azaltan bu unsurlara ek olarak sulama eksikliği ve sert hava koşulları kıtada tarım sektörünün büyümesi için hükümetin önemli bir rol oynaması gerekliliğini ortaya koymaktadır. Kıtada gübre kullanımının da yeterli seviyede olmaması tarımsal verimliliği azaltan çok önemli bir unsurdur. Sahra-altı Afrika'da gübre kullanımı ortalama 8kg/ha iken uluslararası ortamda bu miktar 107 kg/ha'dır (Abidin, 2016).*

Üretim daha çok ihracata yönelik olurken, söz verilen yerli halkın istihdamı da yerine getirilmemiş; aksine yerli halkın söz konusu satın alınan veya kiralanılan arazilerden uzak tutulması için farklı önlemler alınmıştır. Örneğin, Fransa, Senegal’de edindiği alanın etrafını duvarlarla çevirerek içerde ne üretildiğinin dahi görülmesini engellemektedir. Nitekim Birleşmiş Milletler gıda hukuk raportörü olan Jean Ziegler, tüm çabalarına karşın söz konusu bu alana girememiştir (Ortadoğu ve Afrika Araştırmacıları Derneği, 2014: 11-12). Kıta ülkelerinin, arazilerin dış devletlere veya çok uluslu şirketlere satılarak veya kiralanarak kıtanın kalkınmasına olanak sağlanacağı yönündeki beklentileri de şu ana kadar karşılıksız kalmıştır. Nitekim beklentilerin aksine karayolları inşa edilmemiş ve demiryolları ağları oluşturulmamış, var olan limanlar restore edilip daha kullanışlı hale getirilmemiş, su ve elektrik gibi halkın temel ihtiyaçlarını karşılamak yönünde altyapıya yönelik adımlar atılmamış, okul ve hastane gibi kıta halkına katkı sağlayacak alanlarda da gözle görülür herhangi bir gelişme kaydedilmemiştir.

Toprağını tahsis eden veya kiraya veren ülkeler, toprak satın alan veya kiralayan ülkeleri veya şirketleri, kanunlarla koruma altına almaktadır. Arazilerin el değiştirmesi sürecinde satan veya kiraya veren ülke ile satın alan veya kiralayan ülke veya çok uluslu şirketler birlikte hareket etmektedirler. Afrika kıtasında ülkelerini yönetecek yeterli kaynaklara sahip olmayan ve kıtanın sahip olduğu kaynakları verimli şekilde kullanamayan yöneticiler yönetimde kalabilmek amacıyla sürekli olarak dış borçlanmaya başvurmuşlardır.

Ülkeler veya çok uluslu şirketler, Afrika kıtasındaki verimli arazileri işletmek için bu ülkelerdeki çeşitli projeleri yapmakta ya da bazı yapıları onarmaktadırlar. Örneğin, Katar Emirliği, Kenya’da 40 bin hektarlık aranda tarımsal faaliyette bulunabilmek için ülkede 2 milyar 300 milyon dolarlık yatırımla bir limanın modernize etmeyi üstlenmiştir (“Yeni Dünyanın Yönetim Aracı Gıda: Küresel Gıda Güvenliği Tehlikede”, 2011).

Elde edilen bu paraların çoğu yaşanan iç savaşlar sırasında silahlara yatırılmıştır. Bu devletlerin yöneticileri, 21. yüzyıla girildiğinde etkisini iyice arttıran gıda güvenliği nedeniyle bunu bertaraf etmek isteyen dış devletlerle ve çok uluslu şirketlerle kıtada arazi satımı veya kiralaması faaliyetlerinde beraber hareket etmişlerdir. Satın alma ya da kiralama işleminin önündeki engeller yasal düzenlemelerle aşılmaktadır. Arazileri satın alan veya kiralayan ülkeler veya çok uluslu şirketler, söz konusu ülkelerde uzun süre vergiden muaf tutulmaktadır. Yatırımlar, bölge halkına pek bir yarar sağlamazken, bölge halkının istihdamı yönünde verilen sözler tutulmamakta, yatırım hacmi başta vaat edilen oranda olmamaktadır. Oxfam yardım örgütünden Wiggerthale’in deyiimiyle, bunlar, “...İç boş sözler...” ve “...Araziler, karşılığında pek bir şey yapılmasına gerek kalmadan ucuza satın alınıyor.” (Kleinjung, 2011) şeklinde ifade edilmiştir.

Yapılan kiralama anlaşmalarının süreleri ve nitelikleri tarafların güçlerine göre değişmektedir. Azami 99

yılığına kiralanan topraklar, söz konusu taraflar arasındaki anlaşma çerçevesinde farklı süreler için de kiralanmaktadır. Bu anlaşmaların iktidar değişimi durumlarında ortadan kaldırılmasının önüne geçmek amacıyla satın alan veya kiralayan ülkeler anlaşmalara böyle durumları engelleyecek maddeler koymaktadırlar. Böylece önemli bir garanti sağlanmış olurken; taraflar arasında meydana gelecek anlaşmazlıkların çözülmesi için tarafların yetkin gördükleri İngiliz Ticaret Mahkemeleri'nin yetkili kılınması anlaşmalarla öngörülmüştür.

Karamsar Bir Sonuç: Kara Kıta'nın Değişmeyen Kaderi

Avrupalı devletlerin 15. ve 16. yüzyıldan itibaren insanlığın sömürge tarihi içinde Avrupalı güçlerin daima hedefi içinde kalan ve ağır bedeller ödeyen bölgeye gelmesiyle birlikte sömürgeleşmeyle karşı karşıya kalan Afrika, tarih boyunca açlık, fakirlik, gözyaşı, yaygın hastalıklar ve toplu katliamlarla anılmıştır. Kaynak ve nüfus açısından önemli bir niteliğe sahip olan kıta, buna karşın bu kaynakları nüfusun huzur ve refahı için kullanacak nitelikli lider ve bu liderlerin kullanacağı beşeri ve finansal sermayeden mahrumdur.

Önemli bir hammadde pazarı olan Afrika, bu kaynak ve nüfus hazinesi nedeniyle, tarihsel süreçte sürekli küresel güçlerin dikkatlerini üzerine çevirdikleri bir bölge olagelmiştir. Nitekim Kara Kıta, 21. yüzyılda tekrar uluslararası rekabetin önemli merkezlerinden biri haline gelmeye başlamıştır.

Kıta ülkelerinin yöneticileri tarafından kıta halkı için kullanıl(a)mayan kaynaklar, küresel güçlerin ve çok uluslu şirketlerin ilgisi çekmektedir. İçinde bulunduğumuz 21. yüzyılda bu rekabet ve çatışmaların en büyük nedenlerinden biri küresel güçlerin ve çok uluslu şirketlerin gelecekte oluşacak olumsuz durumlara karşı gıda güvenliklerini sağlamak amacıyla dünyanın farklı bölgelerinde verimli tarım arazileri satın alma ya da uzun süreli kiralama işlemleri olacaktır.

Gıda güvenliği konusunun, hem ulusal güvenliği hem de uluslararası güvenliği tehdit edecek, çatışmalara neden olacak bir sorun haline geldiği günümüzde, durumun vahametinin farkında olan ve “devletin bekası” anlayışıyla hareket eden küresel güçler, ileride gıdadan kaynaklanan iç huzursuzluklar yaşamamak için önemli adımlar atmaktadırlar. Aksi takdirde tarım ve hayvancılık alanlarında önlem almayan devletler, hızlı nüfus artışı ve yaşanan değişiklikler göz önünde bulundurulduğunda gıda alanlarında ciddi sorunlarla karşı karşıya kalacaklardır. Birer gıda bağımlısı ülkeler haline gelme ve ciddi toplumsal krizler ve siyasi istikrarsızlıklar yaşama ihtimali olan bu devletler, gıda güvenliği açısından daha iyi konumda olan devletlerin etkisi altına girme tehlikesiyle de karşı karşıyadırlar. Bu noktada, gıda, devletlerarası ilişkilerde daha belirleyici bir unsur haline gelecektir. Her geçen gün küreselleşmenin etkisinin daha da hissedildiği dünyada gıda ihracatçısı ve gıda ithalatçısı ülkeler arasındaki ilişkiler hem küresel gıda piyasalarını hem de

uluslararası siyasi ve ekonomik ilişkileri etkileyecektir. Bu alanda daha avantajlı olan devletler, siyasi gerçekçi kuramın öngörüleleriyle uyumlu olarak, bu güçlerini çıkarlarını gerçekleştirmek, diğer devletler üzerinde kontrol sağlamak, uluslararası siyasi ilişkilere yön vermek ve küresel gıda piyasalarını çıkarları doğrultusunda etkileme yönünde politikalar izleyeceklerdir.

Bu noktada, Afrika, sahip olduğu fakat bir türlü değerlendiremediği ekilip dikilebilen verimli tarım arazilerinin çokluğu ve bakırlığı nedeniyle söz konusu küresel güçlerin en çok ilgilerini çekecek bölge niteliğindedir. Nitekim kıtada toprak satılması veya kiralanmasıyla ilgili kesin rakamlara anlaşmaların gizli yapılması nedeniyle ulaşılamamasına karşın; söz konusu faaliyetin her geçen gün daha da yaygınlik kazandığı (özellikle 2008 ekonomik kriziyle durumun vahametinin anlaşılması üzerine) bilinmektedir. Sahip olduğu önemli kaynaklarla kıta, bu güçlerin birbirleriyle karşılıklı rekabete girmelerine ve söz konusu güçlerin kıta halkıyla ciddi çatışmalar yaşamasına neden olacaktır. Kara Kıta'da izlenen bu politikaların sürekli acılarla yaşamak zorunda kalmış olan kıta halkına avantajlar sunmasını beklemek ancak bir temenni olarak kalacak gibi durmaktadır; kıta halkının geçmişte maruz kaldıkları acıların benzerlerini yaşayacaklarını öngörmek daha gerçekçi durmaktadır.

Kaynakça

- Abidin, Alper F., “Afrika’da Tarım Sektörüne Genel Bir Bakış”, Radikal Blog, 30 Ocak 2016, (Çevrimiçi) <http://blog.radikal.com.tr/ekonomi-is-dunyasi/afrikada-tarim-sektorune-genel-bir-bakis-123691>, (Son Erişim Tarihi ve Saati: 20 Şubat 2016, 17:01).
- “Afrika’da Toprak Kiralama Yarışı”, Dünya Bülteni, 18 Kasım 2013, (Çevrimiçi) <http://www.dunya-abulteni.net/servisler/haberYazdir/280614/haber>, (Son Erişim Tarihi ve Saati: 18 Şubat 2016, 18:02).
- Akgün, Birol, “Gıda Güvenliği ya da Malthus’un Geri Dönüşü”, Stratejik Düşünce Enstitüsü, 29 Kasım 2009, (Çevrimiçi) <http://sde.org.tr/tr/authordetail/gida-guvenligi-yada-malthusun-geri-donusu/38>, (Son Erişim Tarihi ve Saati: 24 Şubat 2016, 16:46).
- Brown, Lester R., “Food Scarcity: An Enviromental Wakeup Call”, The Futurist, January-February 1998.
- Brown, Lester R., Plan B 3.0., Uygarlığı Kurtarmak İçin Harekete Geçmek, İstanbul, Tema Yayınları, 2008.
- Clinton, Hillary Rodham, “Küresel Gıda Güvenliğine ve Açlığa Yeni Bir Yaklaşım”, Clinton Global Initiative Kapanış Konuşması, 24 Eylül 2009, (Çevrimiçi) http://photos.state.gov/libraries/cyprus/120750/pdfs/ClintonOpEd_GlobalFoodSecurityOct09_TR.pdf, (Son Erişim Tarihi ve Saati:15 Şubat 2016, 14:02).

- Brown, Lester R., Plan B 3.0., Uygurluğu Kurtarmak İçin Harekete Geçmek, İstanbul, Tema Yayınları, 2008.
- Clinton, Hillary Rodham, “Küresel Gıda Güvenliğine ve Açlığa Yeni Bir Yaklaşım”, Clinton Global Initiative Kapanış Konuşması, 24 Eylül 2009, (Çevrimiçi) http://photos.state.gov/libraries/cyprus/120750/pdfs/ClintonOpEd_GlobalFoodSecurityOct09_TR.pdf, (Son Erişim Tarihi ve Saati: 15 Şubat 2016, 14:02).
- Çin’in Gözü Afrika’nın Kaynaklarında”, Dünya, 16 Aralık 2015, (Çevrimiçi) <http://www.dunya.com/-dunya/global-ekonomi/cinin-gozu-afrikanin-kaynaklarinda-284787h.htm>, (Son Erişim Tarihi ve Saati: 19 Şubat 2016, 19:16).
- Engdahl, F. William, Ölüm Tohumları, Özgün Şulekoğlu (çev.), İstanbul, Bilim&Gönül Yayınları, Nisan 2009.
- Food and Agriculture Organization of the United Nations (FAO), The State of Food Insecurity in the World, Rome, 2009, (Çevrimiçi) <ftp://ftp.fao.org/docrep/fao/012/i0876e/i0876e.pdf>, (Son Erişim Tarihi ve Saati: 20 Şubat 2016, 12:21).
- Friedmann, Harriet, “The Political Economy of Food”, The American Journal of Sociology, No. 88, 1982, ss. 248-286.
- Gao, Shutao, “Discussion on Issues of Food Security Based on Basic Domestic Self-Sufficiency”, Asian Social Science, Vol. 6, No. 11, 2010, ss. 42-48.
- Giang, Chi Viet, “Afrika’yı Aç Bırakan <Tarım Emperyalizmi>”, Jülide Danışman (çev.), Deutsche Welle Türkçe, 4 Ağustos 2011, (Çevrimiçi) <http://www.dw.com/tr/afrikay%C4%B1-a%C3%A7-b%C4%B1-irakan-tar%C4%B1m-emperyalizmi/a-15296762>, (Son Erişim Tarihi ve Saati: 21 Şubat 2016, 16:21).
- İba, Sezin, Uluslararası Güvenlik Anlayışında Gıda Güvenliği Sorunsalı: Avrupa Birliği-Türkiye Karşılaştırmalı Analizi, Yayınlanmamış Doktora Tezi, İstanbul, İstanbul Üniversitesi, 2013.
- Kleinjung, Tilmann, “Yoksul Ülkelerden <Toprak Araklanıyor>”, Aydın Üstel (çev.), Deutsche Welle Türkçe, 19 Ekim 2011, (Çevrimiçi) <http://www.dw.com/tr/yoksul-%C3%BClkelerden-toprak-araklan%C4%B1yor/a-15471740>, (Son Erişim Tarihi ve Saati: 22 Şubat 2016, 20:32).
- Menlik, İlnur, “Dünyanın Yeni Stratejik Oyun Alanı”, Sabah Gazetesi, 22 Temmuz 2013, (Çevrimiçi) <http://www.sabah.com.tr/ekonomi/2013/07/22/dunyanin-yeni-stratejik-oyun-alani-afrika>, (Son Erişim Tarihi ve Saati: 19 Şubat 2016, 17:42).
- McMichael, Philip, “Tarihsel Açından Dünya Gıda Krizi”, Monthly Review, İstanbul, Kalkedon Yayınları, Sayı 22, Ocak 2010, ss. 149-169.

- Ortadoğu ve Afrika Araştırmacıları Derneği, “Afrika Topraklarında Uluslararası Pazarlıklar: Verimli Arazilerin Satışı veya Kiralanması”, Afrika Araştırmaları Grubu, İstanbul, 11 Ağustos 2014, s. 2, (Çevrimiçi) <http://www.ordaf.org/wp-content/uploads/2014/08/Afrika-Topraklar%C4%B1nda-Uluslararası%C4%B1-Pazarlıklar.pdf>, (Son Erişim Tarihi ve Saati: 22 Şubat 2016, 18:39).
- Pinstrup-Andersen, Per, “Food Security: Definition and Measurement”, Food Security, Vol. 1, 2009, ss. 5-7.
- Shaw, D. John, World Food Security: A History since 1945, Palgrave Macmillan, 2007.
- Simon, George-Andre, Food Security: Definitions, Four Dimensions, History, Joint Training Programme, Rome, 2012, (Çevrimiçi) <http://typo3.fao.org/fileadmin/templates/ERP/uni/F4D.pdf>, (Son Erişim Tarihi ve Saati: 20 Şubat 2016, 13:20).
- Sodano, Valeria, Food Policy Beyond Neo-Liberalism, Sociological Landscape: Theories, Realities and Trends, Dennis Erasga (ed.), 2012, (Çevrimiçi) <http://www.intechopen.com/books/sociological-landscape-theories-realities-and-trends/food-policy-beyondneo-liberalism-looking-for-a-new-paradigm-through-the-lens-of-economic sociology>, (Son Erişim Tarihi ve Saati: 21 Şubat 2013, 12:21).
- Shepherd, Benjamin, “Thinking Critically about Food Security”, Security Dialogue, Vol: 43, No. 3, 2012, ss. 195-212.
- “Tehlikenin Farkında mıyız?”, Mimar ve Mühendis, Sayı 77, Mayıs-Haziran 2014, ss. 26-27.
- “Yeni Dünyanın Yönetim Aracı Gıda: Küresel Gıda Güvenliği Tehlikede”, Turquie Diplomatique, İstanbul, Temmuz 2011.

HUBRIS AND ‘PARADICICAL’ DESTRUCTION IN MARGARET ATWOOD’S ORYX AND CRAKE*

Gillian Mary Elizabeth Alban¹

ABSTRACT

Margaret Atwood’s dystopian, speculative novel, *Oryx and Crake* (2003) shows the devastating effects of the unbridled, scientific power or hubris of humans as they play god in attempting to contravene against devastation of the environment according to their own lights, whether reengineering humanity according to their own design, or taking drastic action to ensure the survival of the ecosystem, both of these in a desperate attempt to counteract the results of corporate greed which has virtually destroyed the ecosystem. Atwood presents the cataclysmic events of this novel through a double time frame. The past shows the ecological, climactic destruction of the globe effected by rapaciously capitalist multinational corporates which spreads a dark pall over Jimmy’s childhood. The present time leaves Snowman/ Jimmy almost the sole inheritor after an apocalyptic mass death has occurred. He remains trapped in a traumatic survival of these devastations, looking back to wonder at his own responsibility for this destruction, even as he remains caught within the consequences. Atwood’s imaginative presentation of the ecological destruction of the world, presented through the psychic traumas of her protagonist, shows us the possible consequences of human actions in disregard for the planet earth, which just might operate in warning us of the results of such destruction of our environment before they are actually upon us and it will be too late.

Keywords: Margaret Atwood, *Oryx and Crake*, apocalypse, hubris, destruction, ecosystem, bioengineering, multinational corporates, trauma, threat

MARGARET ATWOOD’un ORYX AND CRAKE’inde KİBİR VE CENNETSEL YIKIM

ÖZ

Margaret Atwood’un distopik, spekülatif romanı *Oryx and Crake* (2003) bize dizginlenemeyen bilimin gücünü veya insanların doğayı kendi ışıklarına göre mahfetmelerine engel olmaya çalışırken Tanrı rolünü oynamalarının yarattığı gururun yıkıcı sonuçlarını gösterir. Bu ya insanlığı kendi tasarladıkları yeni bir düzen içinde yeniden yapılandırmakla olur; ya da ekosistemi adeta yokeden bir ağgözlülüğü önleme çabasında global düzenin hayatta kalmasını garantiye almak için harekete geçmekle. Atwood bu dehşet verici olayları ikili bir zaman çerçevesinde bize sunar. Geçmiş; Jimmy’nin çocukluğuna gölge düşüren ağgözlü, kapitalist, çokuluslu şirketlerin dünyayı mahfetmesini gösterir. Günümüz ise bu kahredici olaylar arasında travmatik bir şekilde hayatta kalarak hapsolmuş hissedene, geçmişine bakarak bunun sonuçlarına yakalandığı için bu

yıkımda kendi sorumluluğunu düşünen Snowman/ Jimmy'yi kıyametvari bir toplu ölümden sonra yegane varis olarak bırakır.

Atwood'un ruhsal travmalar yaşayan karakteri üzerinden gösterdiği dünyanın ekolojik anlamda mahfolmasıyla ilgili imgesel sunumu bize insanların olası hareketlerinin sonuçlarını gösterir, ki bu da yıkım öncesi bize yıkım sonrasında yaşanacaklar hakkında bir uyarı niteliği taşıyabilir.

Anahtar kelimeler: Margaret Atwood, *Oryx and Crake*, kıyamet, gurur, yıkım, ekosistem, biyomühendislik, çökuluslu toplumlar, travma, tehdit

Science Gone Badly Wrong

D.J. Boorstin in *The Americans* (1965) describes the fifth rider of the apocalypse as Science, placing the potentially destructive force of Science after Pestilence, War, Famine and Death. Margaret Atwood's dystopian, which she calls a "ustopian" novel (in Lukes, 2012, p. 292), *Oryx and Crake* (2003) presents a catastrophic apocalyptic disaster erupting in the twenty-first century through human irresponsibility and unlimited hubris, almost terminating the human race. Reinforced by her Brown Box of clippings containing files on Animals-Extinction, Biotechnology, Climate Change, Nanotechnology, Stem Cell Research, as well as Slavery, Video Games, Bioterror and Bioerror (Howells, 2006, p. 171), she asserts that everything in this speculative novel is anchored on a reference to our present life. *Oryx and Crake* illustrates the possible consequences of bioterrorism, as a global pandemic escalates out of control through the megalomania of a technological Asperger Syndrome genius, gravely challenged in the then vastly underestimated areas of social and verbal intelligence. He responds to the rampant irresponsibility of the multinational corporations' absolute control over cosmic deterioration, in Atwood's imaginative world extrapolated from the present.

Before writing this book, Atwood visited the Aboriginal cave dwellings in Australia over tens of thousands of years old which show how people may live in harmony with their environment; she also observed the climate deterioration seen in receding glaciers on a visit to the Arctic. While Atwood appreciates that science and fantasy may help us to realize human dreams, such as "eternal youth, godlike beauty, hyper intelligence, Charles Atlas strength" (qtd. in Howells, 2006, p. 170), she also acknowledges that scientific experimentation has the power to wreak havoc in the world. The mad scientist and his monstrous attempt to create immortality in Mary Shelley's *Frankenstein* (1818) haunts Atwood's novel, *Oryx and Crake*, showing how human attempts to play god could destroy the earth.

Derrida, in his writing, "No Apocalypse, Not Now" (1984) focuses on the threat of nuclear war in his horror at the "anticipatory assimilation of that unanticipatable entirely-other" (1984, p. 23), wondering whether humanity is able to negotiate with nuclear power, or whether we have taken on too powerful an adversary by releasing this weapon.

He published his seven missiles/ missives in an appeal for the “aleatory destinerrance of the envoi” (1984, p. 29) or the random wandering-as-its-own-end in the message sent, in order to alert his readers to the possibility that in engaging in such perilous discussions regarding threats to life on earth, unthinkable planetary destruction may take a random, uncontrollable path or swathe through the world, leaving any remnants of humanity reduced to helplessly observing the results of the technological horrors that humanity is already unleashing on our world.

Oryx and Crake was published on the fiftieth anniversary of Crick and Watson’s discovery of the structure of DNA, and when the human genome was fully sequenced (Howells, 2006, p. 163-4). In the society shown in this novel, despite medical advances which can treat or prevent all human disease, no control is exerted over these developments, with power vested in rapaciously greedy multinational corporates and their escalating profits. Any government role in this work appears negligible; as the characters watch *dirtysockpuppets.com* with endless digital gene alteration, it is no longer possible to tell if frequently toppling generals and leaders are real or not any more (Atwood, 2003, p. 94), in a world where politics is seen alongside media games as hyperreal, suggesting the simulacra described by Baudrillard, with television broadcasts offering merely virtual reality.

Oryx and Crake shows the time of Jimmy’s youth, with increasing ecological destruction of the earth, massive flooding, destruction of crops and livestock, as well as attempts to perfect humanity, and the creation of hybrid animal forms which are destructive to other life forms, all of which can be read in our current situation. The result of such flagrant disrespect for the earth leaves one human survivor, Jimmy, also called Snowman, and the humanoid, manufactured Crakers, surviving the disaster into a post-apocalyptic time. In the lead-up to the disaster, the putative benefits of genetic manipulation and human ‘perfectibility’ are retained almost entirely within elite, professional communities gated in high security zones populated largely by scientists. Outside such privileged communities, the working class pleeblands stretch in uncontrolled chaos. Both these ‘in’ and ‘out’ groups are increasingly vulnerable to genetic and pharmaceutical terrorism. Jimmy’s art student friends describe the mass consumerism of humanity as “like a giant slug eating its way relentlessly through all the other bioforms on the planet, grinding up life on earth and shitting it out the back-side in the form of pieces of manufactured and soon-to-be obsolete plastic junk” (Atwood, 2003, p. 285).

The Olduvai theory of Richard Duncan offers a similar warning that human history’s industrial bell curve has peaked, and we are now declining into a crash which will bring a likely return to the technology of the

Neolithic age, as he takes the “transient pulse theory of industrial civilization” (Duncan, 1996). His graph shows humanity’s technology peaking between 1930 and 2025, then descending into a steep decline, bringing a return to a post-industrial, primitive world. Technology may turn out to be a one-off opportunity, and if we continue to over-exploit the planet and live beyond our means, industrialism may be non-repeatable, since the metals necessary for industrialisation have already largely been mined (Atwood, 2003, p. 261). This is the situation Jimmy inherits as the novel opens, in a “devastated world littered with the wreckage of late twentieth-century civilization reminding him daily of what he has lost” (Howells, 2006, p. 172). Dawn breaks as of old, with a “rosy, deadly glow” (Atwood, 2003, p. 3) and the tide comes in, but not over rocks on the beach, but over “ersatz reefs of rusted car parts and jumbled bricks and assorted rubble sound[ing] almost [but not quite] like holiday traffic”. The entire natural world has been destroyed through the rapacious excesses of multinational corporations, and humanity has been terminated by the devious manipulations of the genius but socially challenged Crake, in his overreaching attempt to ameliorate the ecological disaster.

Jimmy Snowman’s Traumas Maturing within Global Destruction

The dual time frame of *Oryx and Crake*, between the destroyed if already fragile past of Jimmy which had been ticking away like a time bomb, and the devastated world which his surviving persona, Snowman, inherits, suggests itself to Katherine Snyder for a reading through trauma theory, in “Time to Go”: the Post-Apocalyptic and the Post-Traumatic” (2011). In trauma theory, the victim repeatedly returns to the event which caused them suffering, while at the same time leaving its site, in a situation of temporal delay and evasion of the trauma, which “produces repeated, uncontrollable, and incalculable effects that endure long after its ostensible ‘precipitating cause’” (Marder, 2006, p. 1). Freud calls this effect ‘afterwardsness’ or deferred action; *Nachträglichkeit*. Cathy Caruth describes the two moments of trauma as being caught in an eternal loop of repeating the past in memory, as its full impact is only felt in retrospect. The future activates the meaning of the past moment, while the past gives the future moment meaning, in the “doubled temporality of trauma” (Snyder, 2011, p. 472), with memory reprinting the trauma in the later experience. “The impact of the traumatic event lies precisely in its belatedness, in its refusal to be simply located, its insistent appearance outside the boundaries of any single place or time” (Caruth in Marder, 2006, p. 2). This leaves the sufferer of trauma surviving in a ghostly fashion, haunted or possessed by their traumatic experiences. Thus Snowman appears trapped within an endlessly circling loop as he retraces the sufferings of his former self, Jimmy, through his childhood traumas, including the early loss of his mother, and the failures and advances in experimentations for which he feels responsible. He also suffers guilt for his retrospective sense of implication in the crimes of his mad scientist friend Crake. Between Jimmy’s past

and Snowman's present, the double schema of trauma operates for "proleptically mourning a global fate that may already be unavoidable or, alternatively, for prescriptively re-writing humanity's seemingly inevitable demise" (Synder, 2011, p. 474). His remembered traumas continue into his solitary human survival of the JUVE virus pandemic, when he is locked in the 'Paradice' dome, as the final loaded 'dice' against humanity is tossed, with Jimmy left responsible for the alternate, humanoid Crakers, who have apparently outlived humanity.

Thus Snowman is trapped in the post-apocalyptic solitary present, desperately trying to understand what went wrong. He works back to the destructive pandemic, while also retracing early childhood memories of personal, familial, and social burdens which imbue him with guilt and alienate him, implicating him in the troubles of the world. The novel's time lines meet in the activities at the Rejooven Essence Compound, the BlyssPluss drug campaign and the Paradise Project, as past events catch up with the present. Snowman returns from the flashback of the cataclysmic events under the Paradise dome, where he actively terminates his companions, to the journey back to his lonely shelter on the beach, from which he will finally walk towards the stray remnants of humanity on the beach. The book ends as he decides how to act towards these other survivors in the Zero hour his dead watch shows: "Time to go" (Atwood, 2003, p. 433). Will he embrace these post-apocalyptic humans, or exterminate these stray survivors of a fragile humanity, thereby leaving himself entirely alone on planet earth?

In his childhood, Jimmy saw how "the coastal aquifers turned salty and the northern permafrost melted and the vast tundra bubbled with methane, and the drought in the midcontinental plains regions went on and on, and the Asian steppes turned to sand dunes, and meat became harder to come by" (Atwood, 2003, p. 27). As global warming melted the icecaps, a tropical climate of heat and floods caused a rising sea-level to totally immerse major coastal areas, including America's entire east coast, drowning the Ivy League universities and the government in Washington, followed by a "huge tidal wave, from the Canary Islands volcano" (2003, p. 71). Exposure to the sun makes life almost unendurable for humans, while whole life styles are swept away as Florida orchards dried up without rain; "Lake Okeechobee had shrunk to a reeking mud puddle and the Everglades had burned for three weeks straight" (2003, p. 72). Ecological feminist, Val Plumwood, suggests that people need to deeply care about their part of the world, in order to enforce controls which may prevent climatic deterioration. Desertification occurs in continental zones, and after extensive coastal flooding, the climate that Snowman experiences in the tree house and lean-to he erects alternates between unbearably scorching under a burning sun, with torrential stormy showers each afternoon.

Jimmy's father, a genographer in OrganInc Farms, had helped engineer the Methuselah Mouse in a drive for immortality (Atwood, 2003, p. 25). He is happy to enjoy a comfortable life-style; why bash it? He is shocked at his wife's anachronism in suggesting they are sacrilegiously and immorally "interfering with the building blocks of life" (2003, p. 64), in ways like our current attempts at germline genetic engineering (Howells, 2006, p. 163), creating a moral cesspool. His mother is an early rebellious microbiologist who stalks the novel like Cassandra, shades of Atwood herself, predicting that human insatiability will lead to cataclysmic destruction. She refuses to connive in the current manipulations of human and animal DNA, such as in creating the pig-like pigeons with human brains (Atwood, 2003, p. 63) in order to create a supply of available organs to enable humans to harvest kidneys, livers and hearts, which later leaves Snowman struggling to survive against teams of super-pigs who attack him on his journey. She protests their final achievement of growing human neocortex tissue in pigeons, purportedly to help stroke victims: "That's all we need. More people with the brains of pigs" (2003, p. 64). Protesting the unpredictable results of technological advances which creating havoc while manipulate the world's dwindling natural resources, she loses her job or quits in disgust, then falls into depression. Deserting her family and their exclusive compound, she protests unencumbered from the pleeblands outside. She probably hoped Jimmy would develop a social conscience. At least implicated in realizing Crake's dire plot (2003, p. 389), Jimmy makes no attempt to prevent the destruction of human society.

Snowman tries to work out his position in relation to the voices he hears from the past; his mother, father, and friends like Crake and his lover Oryx, working through absence, loss, and the shocks which traumatise him. He grows up playing the fool between his divided parents, as they spar over earning a living or enjoying a comfortable lifestyle while working on genetic manipulation. His irresolution culminates in his passive attitude towards Crake and his Extinctathon and terrorist proclivities, as Crake manipulates genetic life forms as well as pharmaceuticals, culminating in his Promethean crimes of birth: "recreating humanity in an image of his own making" (Snyder, 2011, p. 480), and death, in "bioengineering the germ of genocide". Both these actions are framed by the primal embrace which Snowman creates in shooting Crake who returns with Oryx in his arms, leaving the bodies behind in Paradise, the scene which predates the novel's start, and to which Snowman returns during his journey back to these disintegrating corpses in the dome's airlock after the final dice has been thrown.

On the fatal evening as the JUVE pandemic breaks out, Oryx calls Jimmy in distress at the cataclysmic effects of the pills she has been selling around the world as a libidinal panacea and prophylactic against disease and unwanted births. Crake, her "brilliant genius" (Atwood, 2003, p. 369), did not confide the fatal

bite in this medication to her. He aimed to solve, by terminating, all human and global problems in one fell swoop. Weeping about the suffering caused by this pill, a heavy-handed Crake takes over, preventing her from confiding in Jimmy. Crake assures Jimmy that everything is under control, while Jimmy witnesses on television the worldwide plague or Red Death decimating humanity as a result of Crake's BlyssPlus Pills.

Jimmy's first action is self-defensive, locking out all his colleagues, determining to be the sole survivor; he lets them walk away without considering a possible antidote. Crake returns with Oryx draped over his arm. Then Crake slits her throat in what he had previously described as a mercy killing, leaving the heritage of the humanoid Crakers to Snowman, with words similar to those his mother had used: "I'm counting on you" (Atwood, 2003, p. 385), as Jimmy shoots him. This suggests Walter Benjamin's "Theses" which presents Klee's *Angelus Novus* looking back at the "Angel of History" as he is blown from Paradise by the storm we "call progress" which "propels him into the future towards which his back is turned" (Djerassi, 2014, p. 1). Civilization piles up a wreckage of debris, horror and monstrosity at his feet, as he turns his head away. Snowman is similarly left surveying the debris of the so-called progress of the twenty-first century towards which he had turned a blind eye, leaving him carrying the heritage of humanity alone.

Throughout the novel, Jimmy operates against his antagonists, Crake and Oryx; she is seen as a defiantly returned gaze; her calm is only penetrated at the end. Her look at the camera while performing oral sex at a tender seven or eight, denounces Jimmy: "I see you watching. I know you. I know what you want" (Atwood, 2003, p. 104). Her contempt within her self-assurance and refusal to be diminished, places her supreme against the entire world. She returns her powerfully assured Medusa Gaze back onto others, untraumatized by her past, leaving Snowman in thrall to her and endlessly searching for her love and approval. Her look echoes that of his mother, Sharon, shown to him by the CorpSeCorps men who execute her, erasing while not erasing her. The "blue-eyed look, direct, defiant, patient, wounded. But no tears. Then the sound came suddenly up. Goodbye. Remember Killer. I love you. Don't let me down" (2003, p. 303), followed by her bloody crumpling, leaving Jimmy helplessly and hysterically "weeping with laughter" (2003, p. 304), immediately betraying their code word, "Killer"; betrayal, even as she tells him not to let her down. She had once been part of the system that she realized was destroying the world, and sabotaging her computer before she left was probably her last message to Jimmy — you don't have to go along with them, or play their game. The power of his mother's gaze reverberates with Oryx's gaze, which magnetizes both Crake and Jimmy, incorporating this gaze as a "fetishistic souvenir" (Snyder, 2011, p. 482) into their property. This novel is based on the misogyny of Jimmy and the scientific, twisted genius Crake, who decimates humanity. Both remain in thrall to the enigmatic, East Asian Oryx, who emerged from poverty

through child porn. Besotted by Oryx, Snowman calls out for her, his Bride of Frankenstein (Atwood, 2003, p. 199), while Crake decides to croak after causing mass desecration, leaving the Crakers as sole survivors in their dubious humanity. Atwood's speculative fiction shows these two men arrogantly discarding and decimating human life rather than cherishing it.

Crake's Twisted Genius and Hubris Destroying as he Creates

The few people protesting at the burden placed on Gaia or Mother Earth through the wilful destruction of the climate are mostly from the poor pleeblands of the dispossessed; the rich and powerful within the corporations appear indifferent to cataclysmic problems as long as they maintain their own lifestyle. Counter-attacks occur within groups of freak vegans and animal righters or striking environmentalists. Jimmy's mother is among the global protesters against rampant capitalism and consumerism's destruction of the rain forests for the asinine goal of a cheaper cup of coffee and unconscionable profits for multinationals. The Happicuppa beans all ripen simultaneously, making harvesting entirely mechanical and throwing all smaller operators into poverty (Atwood, 2003, p. 210). In the resulting riots the peasants are massacred by state armies, while the protestors vainly try to remind the American population of the Boston tea party in an appeal to nationalism as well as sense, begging people: "Don't Drink Death!" (2003, p. 211). Crake suggests the "guys should be whacked" (2003, p. 210), as the multinationals are "nuking the cloud forests" to produce the asinine result of tasteless coffee (2003, p. 210). The government is only obliquely referred to, in this world of virtual simulacra, but the biotechnical corporations of international capitalism (Rao, 2006, p. 108) have clearly gone rampant, driven by greed for an endlessly cosmetic and luxurious lifestyle.

Word people like Jimmy are almost unemployable and even called Neurotypical; the vocabulary to protest scarcely survives in this society of scientists. With the death of culture, Jimmy appears almost the only person to savour reading at his inferior Martha Graham college, losing his job of transferring books to CD Roms as they disintegrate in the humid climate as he is so reluctant to discard books. Culture has largely been dumped, leaving only virtual and electronic executions, pornography, violence and sex for leisure activities, alongside drinking and drugs, in a commodified world. The scientific Crake dismisses art as sublimation, a tool enabling men to get laid. He androcentrically derides female art as biologically confused (Atwood, 2003, p. 198), since men are deterred by clever women, and questions whether art survives civilization, as archaeologists only dig over "gnawed bones and old bricks and ossified shit" (2003, p. 197). Terrorism has ended travel and public gatherings in this world of castles defended against the hordes outside: "Live performance had suffered in the sabotage panics of the early twenty-first century" (2003, p. 219). With humanity divided between cities of poor pleeblands and intelligentsias trapped in secure

conglomerate compounds, the intensely protected elite becomes highly vulnerable towards those outside their communities. Physical and biological bioform attacks occur, and deviant forms are fatal, leaving victims dissolving in puddles of guck. Atwood in her *In Other Worlds* (2011) describes a world split between GenRich and GenPoor, and when the peasants inevitably storm the barricades: “To avoid the peasants, we’ll have to go into outer space. Having fun yet?” she quips (in Lukes, 2011, p. 293).

Jimmy and Crake spend their time on terrorist and destructive computer games — *Waco*, *Barbarian Stomp*, *Kwiktime Osama* (Atwood, 2003, p. 45) and *Blood and Roses* (2003, p. 89), which perpetuate low socialisation and aggressive competition, capitalising negative outcomes: “That was the trouble with *Blood and Roses*: it was easier to remember the *Blood* stuff”. Balancing civilization against barbarisms and totting up achievements against devastations, more often than not prophetically “winning meant you inherited a wasteland” (2003, p. 91). These games first imagine the nightmare, then bring its inevitable fulfilment, in self-creating prophecy through what Crake calls monkey brains, monkey paws; the desire to take apart, improve, and then discard (2003, p. 114), of which he himself is guilty. The final game is the ingenious *Extinctathon* which lends itself to minds of pernicious genius. The *MaddAddam Grandmasters* plan to sabotage corporate projects like the *Happicuppa* coffee bean, or introduce a microbe into asphalt and destroy highways, or a parasite wasp in *ChickieNobs* installations, developing a miniature rodent to devastate cars (2003, p. 254). Unable to break through the corporates’ monolithic power, these subversive bioterrorist attackers are reintegrated into the system by Crake. *Snowman* becomes caught up in a system beyond his understanding, trapped in Crake’s nightmares, which Crake refused to acknowledge, even as they break out unconsciously in his screaming each night, while such horrors were still only imagined. Crake creating the metonymous product of his sick mind; Jimmy as *Snowman* ends up living Crake’s nightmares after his friend croaks (2003, p. 255).

Crake had sent out various verbal feelers to Jimmy, like informing him of the hostile bioforms within vitamin pills the corporates were creating in order to make diseases linger, in randomly distributing a virus within vitamins, to manufacture wealth for the companies through such expensive remedies. When Jimmy remarks how evil that is, Crake says that was exactly his father’s opinion. Crake’s father had cracked the pernicious pharmaceutical system which went into reverse; after having cured all diseases, they now fine tune treatment in order to cure or kill the client just as their money runs out, with diseases continuing rampantly out of control. Crake’s father tried to warn his wife and friend Pete before he blew the whistle on *HelthWyzer* (Atwood, 2003, p. 249); they must have exposed him, causing his “execution” (2003, p. 249) by going over a pleebland overpass in an engineered “accident” (2003, p. 214).

When Jimmy announces his job with AnooYoo, his friend Amanda states that “it was a collection of cesspool denizens who existed for no other reason than to prey on the phobias and void the bank accounts of the anxious and the gullible” (2003, p. 290). Even with the evidence of these scams increasingly visible to people, the power of the corporations remains invincible. Crake assumes Jimmy’s mother must have been onto a similar scam in his father’s work, but Jimmy dismisses this out of hand, hiding behind his fatigue while refusing even to reply to Crake or engage with this issue. Both Crake’s mother and his Uncle Pete must have finally fallen prey to their own efforts, as they die from a sabotage virus causing meltdown. The entire novel can be evaluated as working through “the recovery of Jimmy’s buried traumatic memories of the unhappy hypercapitalist system of which he is now the last survivor” (Canavan, 2012, p. 142), leaving Snowman tossed between the confusions and traumas of his lost past while he remains trapped in the horrors of the present.

Atwood uses her creative linguistic skills to identify human manipulations of nature in genetic enterprises with pharmaceutical and reproductive ends. The corporates use names suggesting cosmetic desires like NooSkins (for old) or Beau Toxique, a part of HelthWyzer, where the pigoon research is developing a new epidermis on the principle of an algae replacing itself on the pond, with some ghastly mould problems along the way. Ramona hopes to try the “Fountain of Youth Total Plunge” which replaces the entire epidermis (Atwood, 2003, p. 205), whatever the results. Jimmy’s job with AnooYoo is to write the advertising blurb for pills and devices to make you “fatter, thinner, hairier, balder, whiter, browner, blacker, yellower, sexier and happier” (2003, p. 291). In the pleeblands these are marketed as “Blue Genes Day? ... Try SnipNFix! Herediseases Removed. Why Be Short? Go Goliath! Dreamkidlets. Heal Your Helix. Cribfillers Ltd. Weenie Weenie? Longfellow’s the Fellow!” (2003, p. 339). These products of RejoovenE-sense and Paradise and its fatal loaded punning are driven by “Grief in the face of inevitable death ... The wish to stop time. The human condition” (2003, p. 344), reviving memories of Mary Shelley’s mad scientist, Frankenstein, and his desire to end death.

Through the “[n]ot real telling us about [the] real” (Atwood, 2003, p. 118) the reader sees the consequences of endless genetic manipulation, in the pursuit of human greed and desire for “perfectability”, including spare body parts or cloned substitutes, the perfection of offspring, and beautification of the human body. Offspring are manufactured to order under trade names like Infantade, Foetility and Perfectababe (2003, p. 293); Jimmy imagines his father and Ramona recycling baby parts until they had a “math whiz [child as] beautiful as the dawn”, then loading this “hypothetical wonderkid up with their bloated expectations until the poor tyke burst under the strain” (2003, p. 293), leaving Jimmy not envying this hypothetical half-brother, while also envying him. In spite of a technically high level of intelligence, the

availability of endlessly manipulated products is rampantly indifferent to the destruction of the ecosystem, the balance of surviving life in almost all natural mammal species, causing increasingly vulnerable life forms to crash into extinction, facilitating widespread destruction of the physical environment, and the decimation of humanity and most other life forms.

In this world of borderline scientific geniuses and polymaths, with artists impoverished in a world where the corporates wield absolute economic power, in spite of the expected desire for beautiful, brainy kids, Crake shortlists the desired qualities in offspring as including beauty, docility, which world leaders express considerable interest in, as well as complete adaptability to the environment, in the increasingly tough climate, with negligible intelligence, in the floor models he creates. Jimmy's girl friend Amanda suggests that the development of social intelligence had become fatal – it was “game over once agriculture was invented six or seven thousand years ago. After that, the human experiment was doomed, first to gigantism due to a maxed-out food supply, and then to extinction, once all the available nutrients had been hoovered up” (Atwood, 2003, p. 285). And since one generation gap is enough to obliterate knowledge, and as further metals are too far down below the earth's surface to be used once technology implodes, modern life would therefore come to an abrupt end, as suggested by Duncan, in his “Olduvai Theory”; he presents the idea that we are on a one-way journey “From the Caves, to the Moon, to the Caves”.

The desiderated beautiful cloned humanoids which Crake creates are scarcely human at all. They are UV resistant with insect-repellant skin, immune to all microbes, surviving on a vegetarian diet, including recycling their own excrement in caecotrophs digested in an appendix. Perfectly adapted to their habitat, they need neither clothes nor shelter, and are ideally built to survive cataclysm. They really have no needs, they live a speeded-up human life of marvellous beauty and physical maturity till the age of thirty, when they drop dead. Produced in a range of colours, their resistance to disease is physically inbuilt (Atwood, 2003, p. 187). Accidental body wounds they purr away, along the lines of ultra-sound vibrations which were found to be healing, and so they are almost invulnerable to mishap. Such “market-driven technoscientific models of human perfectionism: the utopian desires for bodily optimization and immortality [were] mocked later by Slavoj Žižek” (Lukes, 2011, p. 293).

These humanoid creatures produced after intensive cloning and now self-replicating almost look human, but they have had most of their intelligence purged, as well as being stripped of emotional intensity or commitment. They do not register pseudospeciation, or different races or skin colour, the neural complexes that might foster a sense of hierarchy have been omitted, and they have no need to hunt or plant and are thus non-territorial. Crake has tried hard to eliminate the need for symbolism, such as “kingdoms, icons, gods, or

money” (Atwood, 2003, p. 359), as well as trying to eliminate jokes, for which you need some sharpness. Despite his best efforts, he cannot eliminate dreams, singing, narrative or curiosity. Although Crake determined to eliminate bogus symbolic, religious or moral feelings, Snowman enjoys fostering the budding religious sense of these Crakers, the Children of Crake whom he encourages to revere Crake as their creator, with Oryx as Earth Mother of the animals, the Children of Oryx, as he answers their questions regarding origins. He fosters their questions and stimulates potential moral awareness through their prayer-like requests and sense of moral self-beration when things go wrong. By the end of the novel they make a “totem” image of Jimmy to “pray” for his return from his exploration (2003, p. 419).

The Crakers who survive the cataclysm replace the “virus of Americanism” of “rapacious violence and cannibalistic consumption of contemporary culture” (Bouson, 2011, p. 16, 15) in these “noble savages that are environmentally friendly, peace-loving and socially and economically egalitarian” (2011, p. 17). Crake has so carefully crafted these creatures to be bland in character and perfect in physical form that they are actually no longer human, lacking personality or significant intelligence. Even Jimmy, who evaluates women entirely according to their physical appearance, feels no desire for these women, finding their perfection off-putting and unappealing, without any foible into which to insert emotion; sex with them wouldn’t be like sex with a human being at all. Their breeding is polyandrous and numerically controlled, the women bearing children every three years. They come on heat by turning blue triannually, as the men woo the woman with flowers and rampant blue penises, when she makes a selection of four men for a mating orgy. When she becomes pregnant, her colour returns to normal, and its object achieved, the orgy is terminated (Atwood, 2003, p. 194). These cloned humanoids are Crake’s panacea for misery; excited when describing them, he appears motivated by altruism, in his attempt to save the planet by leaving these creatures inheriting humanity in this his last-ditch attempt. “Demand for resources has exceeded supply for decades in marginal geopolitical areas, hence the famines and droughts; but very soon, demand is going to exceed supply for everyone” (2003, p. 347). Thus his birth control pill, coupled with his Craker invention, leaves a mere handful of these less greedy and less wasteful pseudo-people to inherit the earth.

Response to Atwood’s Warning of Oryx and Crake

How might we respond to Atwood’s warning in this doomed perspective on the world’s fate? She shows the perils of our present life style, before the ecosystem and humanity are irreversibly destroyed. Frederick Jameson suggests the need for a radical break: “forcing us to think the break itself” (in Canavan, 2012, p. 155, original emphasis); “the grandest of all the ruptures effectuated by the Utopian Imagination: namely, the thought of abolishing money and private property” (2012, p. 157, note 18), which takes us back to the

original Utopia of that name by Thomas More. Derrida clearly found humanity's direction constituting an unimaginable threat to life, although it was a nuclear threat he feared.

The ecological feminist, Val Plumwood, critiques the hegemony of rationalism as offering an inadequate response to environmental crisis. Instead of dualistic thinking that places mind over body, rationality over empathy, male over female, she suggests we need a combined stance of continuity with and distinctness from nature, a clear sense of self from which to operate as well as a defined sense of other, whether animal creatures or inanimate nature. She suggests the need for identification in empathy, which will enable us to reach out in concern for the parts of the world personally known to us in a sense of kinship and friendship. In this respect it is striking that Crake's significant failure to destroy and recreate the world in a superior form arises from his scientific rationality. In death he drops his mantle onto the shoulders of Snowman, an inadequate word man. It is over to us how we read Atwood's warning. Carry on with the current greed for endlessly and supposedly superior life forms, financial gain, a 'perfectable' lifestyle, ultimate beauty and perfect offspring, with far too many people jostling for the world's resources, in a world of haves and have-nots, and we are surely doomed. Margaret Atwood's novel, *Oryx and Crake*, offers a chilling warning of the possible consequences of irresponsible manipulation of our ecosystem and human life on the earth, whether in endless manipulations for perfection, or greedy consumption, or irresponsible reproduction, suggesting, after Derrida, that the writing may already be on the wall for humanity. Atwood presents a poignant footnote to this novel in her "Time capsule found on the dead planet" (2009). She writes: first we created gods, then money; then we made money into our god. We finally created deserts. She ends with these words: "Pray for us, who once, too, thought that we could fly" (2009, p. 1). How long do we have before we realize the possibility of this terrifying future; how much of our beautiful world will have perished before we understand the consequences of our rampant lifestyle on earth?

References

- Atwood, Margaret. (2003). *Oryx and Crake*. London: Virago.
- _____. (2009). "Time Capsule found on the dead planet".
- Boorstin, D. J. (1965). *The Americans: The National Experience*. New York: Vintage Books.
- Bouson, J. Brooks. "We're Using up the Earth. It's almost gone": A Return to the Post-Apocalyptic Future in Margaret Atwood's *The Year of the Flood*"
- Canavan, Gerry. (2012). "Hope, but not for us: Ecological Science Fiction and the End of the World in Margaret Atwood's *Oryx and Crake* and *The Year of the Flood*". *Lit: Literature Interpretation Theory*, 23:2, 138-159.
- Caruth, Cathy. "Unclaimed Experience": Trauma, Narrative and History".
- Derrida, Jacques, Catherine Porter & Philip Lewis. (1984). "No Apocalypse, Not Now (Full Speed Ahead, Seven Missiles, Seven Missives)". *Diacritics*, Vol. 14. No.2. Nuclear Criticism, pp. 20-31.
- Djerassi, Carl. (2014). "Paul Klee: Angelus Novus, 1920.
- Duncan, Richard C. (1996). "The Olduvai Theory: Sliding Towards a Post-Industrial Stone Age".
- Glover, Jayne. *Human Nature: Ecological Philosophy in Margaret Atwood's Oryx and Crake*. *English Studies in Africa*, 52:2, 50-62, DOI.
- Howells, Coral Ann. (2006). 'Margaret Atwood's dystopian visions: *The Handmaid's Tale* and *Oryx and Crake*'. In Howells, Coral Ann (ed.). *The Cambridge Companion to Margaret Atwood*. Cambridge: Cambridge University Press: 161-175.
- Lukes, Daniel. (2011). Review, Margaret Atwood. In *Other Worlds – SF and the Human Imagination*. New York: Nan A. Talese/ Doubleday.
- Marder, Elissa. (2006). Trauma and Literary Studies: Some "Enabling" Questions". *Trauma and Literary Studies: Reading On*.
- Mosca, Valeria. (2013). "Crossing Human Boundaries: Apocalypse as Posthumanism in Margaret Atwood's *Oryx and Crake* and *The Year of the Flood*". *Altre Modernità/ Other Modernities/ Essays*.
- Plumwood, Val. (1991). "Nature, Self, and Gender: Feminism, Environmental Philosophy, and the Critique of Rationalism". *Hypatia*, Vol. 6, No.1, Ecological Feminism, pp. 3-27.
- Pordzik, Ralph. (2012). "The Posthuman Future of Man: Anthropocentrism and the Other of Technology in Anglo-American Science Fiction". *Utopian Studies*, Vol. 23, No.1, pp. 142-161.
- Rao, Eleanora. (2006). 'Home and nation in Margaret Atwood's later fiction'. In Howells, Coral Ann (ed.). *The Cambridge Companion to Margaret Atwood*. Cambridge: Cambridge University Press: 100-113.
- Snyder, Katherine V. (2011). "Time to Go": the Post-Apocalyptic and the Post-Traumatic in Margaret Atwood's *Oryx and Crake*". *Studies in the Novel*, Vol. 43, No.4, pp. 470-489.

ETHNIC NATIONALISM AND CONSOCIATIONAL DEMOCRACY IN CYPRUS*Pinar Erkem¹**ABSTRACT**

The 1960 Cyprus Republic, which had a bi-communal power-sharing system, could not have lasted for long and it turned from consociational democracy to majoritarian in 1963 after ethnic conflict. Attempts to find a solution to Cyprus problem still focus on ethnic power-sharing but the conditions and bi-communal relations prior to 1960 system, which are conducive to its failure, are not adequately consumed. The paper argues that, the reasons for the prolonged conflict derive from ethnic rivalry and lack of an overarching loyalty. Modernization, kin-state relations and colonial policies are the contributing factors. This paper aims to contribute to future institutional designs for not only Cyprus but for all divided societies.

Keywords: Cyprus; ethnic conflict; ethnic nationalism; consociational democracy; power-sharing; colonial policies

KIBRIS'TA ETNİK MİLLİYETÇİLİK VE ORTAKLIKÇI DEMOKRASİ**ÖZ**

İki topluluğun varlığını tanıyan ortaklıkçı demokrasiye dayalı 1960 Kıbrıs Cumhuriyeti etnik çatışmalar sonrası 1963 yılında son bularak çoğunlukçu demokrasi uygulamaya konuldu fakat Kıbrıs sorununa çözüm çabaları halen ortaklıkçı demokrasi üzerinde durmaktadır. 1960 sisteminin çökmesine yol açan topluluklar-arası sorunlar henüz tam olarak ortadan kaldırılamamıştır. Bu çalışmayla, Kıbrıs'ta güç paylaşımı sisteminin çökmesinin arkasındaki milliyetçiliğe dayalı nedenler incelenecektir. Bu çalışmanın iddiası, uzun süren Kıbrıs çatışmasının nedeninin etnik rekabetin varlığı ve ortak bağlayıcı bir değerin yokluğudur.

Anahtar sözcükler: Kıbrıs; etnik çatışma; etnik milliyetçilik; ortaklıkçı demokrasi; güç paylaşımı

Cyprus has been under influence and administration of different civilizations throughout its history, centuries long Byzantium and Ottoman rules and 82 years of British colonial rule, until its independence in 1960. Since the Ottoman era, considerable Turkish population has been living in the island, together with the Greek Cypriot inhabitants. However, during the colonial era, with the influences of nationalism and colonial policies, inter-communal tensions aroused. From then on, Cyprus is accepted as a deeply divided society and the prolonged conflict could yet not be resolved.

This paper argues that, the reason for the prolonged conflict derives from ethnic rivalry and lack of overarching loyalty and it will focus on the development of ethnic identities in Cyprus. These have their roots in the pre-independence period, in which Cyprus was under British colonial rule.

Therefore, the roots of the argument will be tracked in the colonial period, particularly in the development of nationalism in both communities. It will be argued that modernization, kin-state relations and colonial policies have impacts on the creation of ethnic rivalry, which in turn caused inter-communal conflict. As a result, an overall comprehension of the conflict and the nature of nationalisms of both communities will contribute in the understanding of the fall of 1960 republic, the only power-sharing period in Cyprus history.

1960 Republic and Consociational Democracy

Even though various dates are given for the dawn of the inter-communal conflict, the fall of the 1960 republic in 1963 after inter-communal violence, constitutes a corner stone in the relations. In 1960, a bi-communal state in which Greek and Turkish Cypriot communities shared power was established with the support and involvement of Britain, Greece and Turkey. The independent republic was based on the recognition of the two communities and protection of their distinct identities through consociational democracy. As put forward by Lijphart (1977), consociational democracy is a model to provide stability and peace in deeply divided societies and rests on four main principles, which are sharing power in a grand coalition, segmental autonomy, minority veto and proportionality for different communities in representation and public opportunities like funds or recruitment. All of these principles were established by 1960 Constitution in Cyprus. Sharing power of communal elites took place in the executive through a Greek Cypriot President and a Turkish Cypriot Vice President, whose powers were almost similar unlike presidential systems. Additionally, a very strong Council of Ministers functioned as a power-sharing body, with seven Greek Cypriot and three Turkish Cypriot ministers. As there weren't any territorial separation, autonomy principle was implemented culturally; two Communal Chambers had extensive powers regarding the communal matters.² The minority veto was implemented both in the House of Representatives, regarding taxation, municipal and electoral laws, and in Presidency, particularly on foreign affairs, defense and security issues.³ Proportionality in communal representation was following a ratio of 70:30 in favor of Greek Cypriots in legislature, judiciary, security services (except for the army where the proportion was 60:40) and was supposedly implemented in the public service.⁴

However, the independence did not bring peace and stability, instead, the conflict escalated and turned into acts of violence in 1963, bringing an end to the recently established bi-communal state. Besides discontent of the public due to failing to realize enosis (uniting with Greece), the main controversies that doomed the republic were based on the power-sharing arrangements. The main subjects of disagreement were the organization of the army, proportional public recruitment, tax law and separate municipalities. The question of how the army would be organized, either integrated or as ethnically separated units, could not be decided upon among communal elites, showing the lack of an accommodation culture (Kyriakides 1968, 92-94).

² 1960 Constitution, Part V, Articles 89-90-104-105.

³ 1960 Constitution, Articles 50-78.

⁴ 1960 Constitution, Articles 46-62-129-130-178.

Proportionality in civil services recruitment was another disagreement subject. Its implication was postponed as it would have resulted in loss of jobs for Greek Cypriots, was against meritocracy and with an excuse of inexistence of enough qualified candidates among Turkish Cypriots to fill in the positions (Kyriakides 1968, 78-81). Essentially, the problem was the over-representation of Turkish Cypriot community with regards to their actual population ratio of 18, 4% (Stavriniades 1976, 45). Not only recruitment but also representation of Turkish Cypriots in state institutions with 30% was perceived too much and unjust by Greek Cypriots (Kyriakides 1968, 76). In addition to this, minority veto of Vice-President, and generally veto rights in executive and legislature, were confronted by Greek Cypriots for harming the functioning of the state and giving the Turkish Cypriot community excessive power (Yakinthou 2009, 66). Turkish Cypriot elites, on the other hand, used veto power against the extension of colonial tax law, in order to make Greek Cypriot elite to deal on other issues like municipalities or civil services. This was interpreted as an abuse of veto power by Greek Cypriots. The last issue concerned the legislation for existence of separate municipalities of Turkish Cypriots in the biggest five towns, which was in practice since 1958 (Bose 2007, 70). Even though segmental autonomy principle favors this, fear of separation prevented the President to accept the legislation (Clerides 1989, 122; Stephens 1966, 164-176). Eventually, power-sharing system was regarded by the Greek Cypriots as unjust, dysfunctional and favoring Turkish Cypriots, while Turkish Cypriots were defending their strict implementation as a protection against a domination of the Greek Cypriot majority (Kyriakides 1968, 83). In accordance with Horowitz's (2014, 8) claim, majorities and minorities have "asymmetric preferences" and the majorities accept the consociational regime when they are weak but overthrow it when they regain strength, as happened in Cyprus. Thus, with the discrepancy of perceptions and lack of mutual trust, cooperation could not be established. In 1963, the thirteen amendments to the Constitution changed consociational democracy into a majoritarian system, literally bringing an end to the bi-communal republic.

The inter-communal relations have deteriorated steadily from that point on, resulting in isolation of the two communities from each other since 1974. The intercommunal talks with the aim of bringing peace to Cyprus are still going on under the auspices of the UN, within a bi-communal and bi-zonal federation framework; in other words, a consociational federation. Therefore, examining the nature of nationalisms in Cyprus and their impact on the failure of 1960 bi-communal republic will contribute to a future institutional design for a solution in Cyprus.

Two ethnic nations, in search of their own self-determinations

Prior to further analyzing the rival ethnic nationalisms in Cyprus, first a definitive clarification and diagnosis of the problem should be made. There are two separate ethnic groups and two separate ethnic

nationalisms in Cyprus. According to Connor's (1994, 4) definition of "nation", nationalism is a subjective and emotional concept, in which a group identifies itself with a larger group, with its past, present, future and destiny. The two communities in Cyprus should be defined as nations due to their identifications with their kin-states. The Greek and Turkish Cypriots are not just religious, linguistic and cultural groups, but are ethnic nations (Watts 2007, 227). As one of the conditions of being an ethnic nation, both groups have historically been living on the territory. Despite of the claims that the Turkish Cypriots had settled in Cyprus with the Ottoman conquest, the fact that they have been living in the island for centuries necessitates the acceptance of their inhabitation as natives. Consequently, accepting both communities as ethnic nations is crucial, as Azar (1986, 28-30) puts forth, lack of recognition of identities and un-representation in the administration according to these recognized identities are among the causes conflicts.

Ethnic nationalism was so strong that independence under the Cyprus Republic could only be the second best solution for both communities (Bahcheli and Noel 2013; 3). It even prevented the anti-colonial struggle to unite all the peoples of Cyprus, but instead it was for enosis and taksim, rather than sole independence (Lijphart 1977, 161). As a response to Greek Cypriot nationalism that was seeking for unification with Greece, Turkish Cypriot community developed their counter nationalism in the same line. As a result, the counter-nationalisms of the ethnic communities were far from the prospect of a common identity, directed only to their kin-states.

As ethnic nations, both communities believe that they have common ancestry or kinship with their kin-states, are a big family, and have the nationalism bond that will make them to respond, even with violence, to any threats that will be directed to this family. Territory, sovereignty and national pride are important values for these kinds of groups and to have sovereignty and power over their territories and be recognized as nations are of great consequence (McGarry and O'Leary 1995, 355). In parallel with this assumption, in Cyprus, Greek Cypriots thought they have the right of sovereignty as they are the majority group. They demanded a majoritarian state in compliance of their majority status and a state that will be in accordance with their definitions, which can be evaluated as self-determination to build a nation-state. Therefore they proclaimed the demands of Turkish Cypriots as incompatible with their own view and the 1960 system as an arrangement that "denied the Hellenic character" of the island (Bose 2007, 62). From the perspective of the Greek Cypriots, they were the "Cypriots" whereas the Turkish Cypriots were "the Turkish", just an "insignificant minority" (Borowiec 2000, 49; Kizilyürek 2002, 103). Thus, the two groups were not in equal status from this perspective. The existing economic imbalance at the expense of the Turkish Cypriots further deteriorated the situation (Lijphart 1977, 161; Kizilyürek 2001, 62-69). According

to the majoritarian view of Greek Cypriots, accepting the Turkish Cypriots as a separate community was a mistake; they were only a minority and the right to rule belonged to the majority (DGCP 1965, 34). That approach was in line with the general acceptance of nation-state system, in which the majority groups represent the “nation” in a “nation-state” (Connor 1994, 40-41). However, it is conflict stimulating, particularly for the states which contain multiple communities or nations.

On the other hand, Turkish Cypriots thought that the sovereignty right should be shared with them and they should be recognized as the equal constituents, as they are a nation living in the same territory with Greek Cypriots. Turkish Cypriot community demanded to be recognized as one of the founders of the state and to have equal status and power in the state apparatus. These contradictory perspectives and demands were perceived as conflict stimulating factors by the two communities. Even though this is not the only explanation for the conflict, in order to understand the nature of the conflict it is necessary to see that the two groups are ethnic nations and their demands are shaped according to this fact. As the perceptions of two groups contradict, they comprehend each other’s claims as a threat over their own, which creates an insecure environment for both.

In order to demonstrate the potency of ethnic identity, desire of union with kin-state and majoritarian perspective of Greek Cypriot community, the announcement made by the enosis movement following the Independence Day ceremonies of Greece in April the 28th 1895 is a significant example:

As the Hellenic people of Limassol district, in line with the rest of the Hellenic people of the island, who constitute the majority of the all community, today we seriously demand the realization of our endeavor, which we always desired, currently desire and will desire in the future, as the one and only solution, to unite with Hellas, with whom we belong to with ethnic and blood ties, with minimum delay (Hill 1952, 500).
(Italics belong to author)

Although the discourse used in this announcement is a product of nationalist language, it is significant in demonstrating the reasons behind the failure of 1960 bi-communal system and then shifting to majoritarian system, and also in understanding the approach in the negotiations. As Horowitz (2014, 17) argues, majorities are inclined towards majority rule with minority rights. The assumption of the right of majorities to rule has been evident in Greek Cypriot community from the time of this announcement to the failure of 1960 Republic.

As a consequence of the ethnic nationalisms that were influenced from the reciprocal negative perceptions of the communities, the 1960 Cyprus Republic did not satisfy the desires of neither group, which were both pursuing unification with kin-states. As a result, it was hard for the new system that was

dependent on cooperation of the communities, to function efficiently in an environment of mutual distrust and different perceptions. Thus, as Kizilyürek (2002, 27) mentions, this “state without citizens” was in the end owned by the majority population as their nation-state.

As in many deeply divided societies, existence of reinforcing cleavages in Cyprus further complicates the conflict and makes it harder to be regulated (Sisk 1996, x; Lijphart 1977, 81). Religion, language and ethnicity differences reinforce each other. Loizos (1988, 641-646) asserts that religion has an impact on the identities in Cyprus, but it remains secondary compared to ethnicity. In Cyprus the main conflict issue is not religious difference and religion is not influential beyond the operationalization of its symbolism as being a part of the culture. It is influential in sanctification of values and goals to turn them into unquestionable phenomenon in order to remain them out of the political scene. Additionally it has impacts on the unwillingness of the people and leaders in the regulation of the conflict through accommodation. Role of the church in the Greek Cypriot community, adopting a discourse for the sanctification of enosis, accepting a religious leader (head of the church) as the community leader and president of the state, can be seen as examples of this effect. However, these impacts play a secondary role in the conflict, which is most of all derived from ethnic nationalisms.

Ethnic nationalism in Cyprus

Nationalism is claimed to be the reason of failure for developing a common identity and the beginning of inter-communal conflict in Cyprus. Lijphart (1977, 161) mentions that it was “the divergent nationalisms” which divided Cyprus. Stavrinides (1976, 43) supports this and adds that as long as the nationalist leaders support these rival nationalisms, there will not be a common identity. During 19th and beginning of 20th centuries, when nationalism was rising, Cyprus was under colonial rule. Colonial administration did not have any agenda to support the emergence of a common identity or an overarching loyalty (Bahcheli and Noel 2013, 15). On the contrary, as it will be discussed in the following part of the article, the colonial administration did not hesitate using the ethnic groups against each other for the sake of its policies. In turn, with the addition of other factors like influence of kin-states, modernization or education, the age of nationalism had an effect of strengthening ethnic nationalisms in Cyprus.

The communities perceived each other as obstacles and threats against the realization of their nationalist aspirations. In a booklet named Dictionary of Greek Cypriot Politics (1965, 34), Turkish Cypriot was defined as “born enemies of Hellenism, to be wiped off the surface of Cyprus, if enosis is to be achieved” and “who oppose enosis and refuse to accept Archbishop Makarios’ offer to become Greek Cypriots; wrongly treated as a separate community for four centuries”. This perception of seeing one another as

obstacles and threats against realization of self-existence and goals complicated any chance of building a common future and a common identity. Despite of living together for centuries, not having close contact between the communities catalyzed the “Othering” of each other, which was later stimulated further by the nationalists, as they required an “Other” to build their antagonism against (Volkan 2008, 83; Bryant 2004, 66; Bahcheli and Noel 2013, 15). Moreover, the relations of their kin-states have also affected the communities. As ethnic nations, Greek and Turkish Cypriots share sentimental bonds, to be part of the same family, with their kin-states. Therefore, the tension between Greece and Turkey, as both have gained their independence through wars against each other, affected Greek and Turkish Cypriot perceptions against each other as well (Bahcheli 1990, 20-25; Anastasiou 2008, 27).

One of the factors for the emergence of mutual distrust and hatred, thus causing conflict, is the different time frames of development of nationalism and modernization in two communities. The Ottoman millet system has compartmentalized the society according to religion. This has begun to change in Cyprus with transformation of the Orthodox into Hellene in 1821. The nationalist re-organization of the society was completed in 1923 with transformation of the Muslim into Turk. These dates can be seen as the cornerstones for the development of nationalism and thus as the beginning of conflict.

For the emergence of Greek Cypriot nationalism there are different views, however the general acceptance is that the independence of Greece in 1821 was influential in the awareness of ethnic consciousness. It stimulated the possibility and need of living as a separate nation (Ehrlich 1974, 9; Dodd 1999, 1-3). Bryant (2004, 97-100) puts forth the date as 1900 and the following decade, as that was the first time in using an ethnic discourse with “Othering” of the Turkish to unite Greek Cypriots, which was used by the Kition bishop during his campaign to be elected as archbishop. The beginning of enosis policy is also vague; the dates vary from 1830 to 1930 (Ehrlich 1974, 9; Trimikliniotis and Bozkurt 2012, 53). It can be argued that independence of Greece and acceptance of expansionist Greek foreign policy of Megali Idea in 1844, which aimed to cover all Orthodox-Hellene territories under Greece, affected the development of nationalism among Greek Cypriot community (Kizilyürek 2002, 49-59). The rise of ethnic nationalism was evident especially during 1897 Greek-Ottoman war, when more than six thousand Greek Cypriots volunteered in Greek army for the “national cause” (Bahcheli 1990, 24; Kyriakides 1968, 11).

The aim of enosis or uniting with Greece should not only be seen as a political project. It is an element of ethnic identity, expression of the belief that Greek Cypriots have the same identity with their “kin” in Greece. Besides having common language, religion, culture, social and economic life, with having the same history education for long years, Greek Cypriots share belonging to Hellenic culture (Stavriniades 1999,

63-64; Hill 1952, 488-489).

The beginning of nationalist movements in Cyprus from the second half of 19th century evolved in line with advancement of education and literature as Anderson (1995, 83-98) suggests as influential factors in development of nationalism. Particularly through the teachers coming from Greece to Cyprus, from 1860's on, education system, especially language and history education became tools to inflict nationalism to younger generations. Increasing literacy and advancement of press as results of modernization helped development and expansion of Greek nationalism (Kitromilides 1990, 7-8; Bryant 2004, 49). Ethnic nationalism and consciousness in the Greek Cypriot community grew during the 19th century. The policies of British colonial administration had also impacts on development of nationalism, together with modernism (Michael 2011, 7-8; Bahcheli and Noel 2013, 14). Therefore it can be said that modernization, education and colonial policies had impact on the rise of nationalism in Greek Cypriot society.

Turkish Cypriot nationalism can be perceived as a defensive counter-nationalism that was influenced from weak modernization, defensive as a response to enosis demand, and leaning towards kin-state nationalism (Kızılyürek 2002, 18-27). Emergence of Turkish Cypriot nationalism has a parallel course to development of Turkish nationalist movement during the last decades of Ottoman rule and establishment of the Republic in Turkey (Sönmezoğlu 1991, 8). It flourished almost a century after Greek Cypriot nationalism, as a counter-nationalist movement (Kızılyürek 2002, 26). Greek Cypriot and Turkish Cypriot nationalisms had developed in different settings and time frames, which impacted their characteristics. During 1930s, nationalist sentiments among Turkish Cypriot community increased, attracting the attention of the colonial administration as well (Gazioğlu 1996, 231-251; Kızılyürek 2002, 218-219). Similar to development of Greek Cypriot nationalism, education played an important role in the development of Turkish Cypriot nationalism. New history books brought with the aim of developing Turkish nationalism and reforms in Turkey were closely followed (Salih 1968, 41). This was a period in which Turkish Cypriots redefined their identity (Bryant 2004, 177).

Nevzat and Hatay (2009, 918-921) claims that the process of transforming from a Muslim community to a Turkish community has started during 1920s but the colonial administration insisted to regard them as religious community, especially during mid-1930s. That was recalled as a period in which the Turkish Cypriots were obliged to call their identity as "Islam" and the "Turkish high school" was renamed as "Islam high school" despite of the objections from Turkish Cypriots (Denктаş 1997, 14-15). This insistence of colonial administration was based on the realization of evolving ethnic nationalisms and attempting to substitute ethnic nationalism with religion.

Different modernization pace has imbalanced the relations between communities in political, cultural and economic terms and thus affecting the intercommunal relations permanently. For instance, literacy ratios or numbers of press release were considerably different for two communities: the first book published in Cyprus was History of Cyprus from Kyprianos in 1788, while the first Turkish book was dated 1892 (Kizilyürek 2011, 37; Bryant 2004, 47-48; Kitromilides 1990, 7-8). The social changes that occur as an outcome of modernization can cause a community to feel disadvantaged in social mobility and result in conflicts (Weiner 1970, 205). Therefore, it can be argued that different pace of modernization in the two communities have contributed to the conditions of conflict, which is in parallel to the assertion of Nordlinger (1972, 112-116), that increasing insecurity, anxiety and fear that arouse from modernization can increase intercommunal conflict and violence. Consequently, century long difference between the developments of nationalisms in two communities, coupled with different pace in modernization, has affected their nationalisms in an asymmetrical way.

Development of ethnic rivalry

In analyzing the development of ethnic rivalry, some key events like 1931 revolt has considerable importance, as it has influenced the rise of Turkish Cypriot nationalism as a counter-movement to Greek Cypriot nationalism and the following militarization of communities, which resulted in the inter-communal violence. Moreover, modernization and ethnic geography have roles in separate nationalisms in Cyprus.

The increasing control of colonial administration over education policies during 1920s provoked reactions from the Greek Cypriots. Denial of Greek Cypriot demand for more autonomy, decreasing support for enosis from the colonial administration, and economic problems triggered by a new taxation proposal from the administration, initiated the start of the 1931 revolt (Kyriakides 1968, 24; Heacock 2011, 33). The taxation proposal was voted down in the council by the decisive vote of a Turkish representative, however, the following revolt and plans for independence did not involve any proposals regarding Turkish Cypriots, rather they were written with references to religion and enosis (Heacock 2011, 32-34). Even though this revolt against the colonial administration could present an opportunity for the two communities to stand together, the ongoing enosis aim prevented the Turkish Cypriots to support the movement (Nevzat 2011, 101).

As a result of the exclusivist orientation of the enosis movement against Turkish Cypriots, nationalist tendencies in Turkish Cypriot community strengthened (Yakinthou 2009, 37-39; Kizilyürek 2002, 26-27). 1931 revolt and the following years became a determinative period for Turkish Cypriots to realize enosis as a threat to their existence (Dodd 1999, 5). As a result of this consciousness, in post-1931 period, Turkish

community began to establish its communal organizations (Alasya 1988, 146). Another motive of these communal establishments was the hope of self-determination, as the president of the USA Franklin Roosevelt and the Prime Minister of Great Britain Winston Churchill signed the Atlantic Charter in 1941, which foresaw the right of self-determination (Gazioğlu 1996, 335-357). In such an expectation, in 1943 Turkish Minority Agency of Cyprus (KATAK) was established (Gazioğlu 1996, 335-357; Egemen 2006, 124-130). The development of ethnic nationalisms toward different self-determination plans was becoming evident in both communities.

Another reason for separate communal establishments was the difficulty of staying in bi-communal organizations due to the increasing ethnic nationalisms. Institutions like workers or farmers associations or unions were getting ethnically divided as a result of nationalism (Gazioğlu 1996, 336-347)⁵. The separation of the common grounds in which the peoples of two communities can interact, resulted in the diminishing chances for the development of overarching loyalties, which in turn caused deepening of divisions. As Eckstein (1966, 34) puts forward, when the political and ascriptive differences coincide and this difference is reflected in political parties, media, interest groups, schools and voluntary organizations, than that society is a deeply divided one. In a society with less contact among communities, “Othering” and discrimination can be more frequent and that will increase the divisions, which will prepare the grounds for a future conflict. From the events beginning from 1930s, it can be concluded that Cyprus was turning into a deeply divided community.

The ethnic nationalisms in both communities came to another level with the establishment of guerilla organizations in both communities, EOKA and Volkan (later TMT) (Xydis 1973, 35; Stavrinides 1976, 31; Tocci and Kovziridze 2004, 66; Alasya 1988, 175; Denktash 1988, 23; Druşotis 2006, 28-29)⁶. Even though these organizations struggled for their nationalistic goals rather than aspiring to eliminate the other community, in order to create unity in their communities, they did not refrain from suppressing the criticals in their own communities. For example TMT was described as “an anti-communist, anti-Hellene and having a genealogist understanding of Turkishness” and illustrative to this description, one of its activities was forcing abolishment of the Communist Party, firing its branches, threatening its members to resign and executing the members who refuse it (Kizilyürek 2002, 244; Salih 1968, 62-63). The situation was the same in both communities. During the EOKA campaign, more Greek Cypriots were executed than Turkish Cypriots or British officials (Mayes 1981, 61). Therefore, the activities of these guerilla organizations were not only to protect their communities but also to eradicate anyone who could harm or they thought could harm, their nationalist aspirations such as the moderates, people who support reconciliation, or the

⁵ For example, in Cyprus Farmers Union congress of 1943, Turkish Cypriots claim to hang Turkish flag aside of the flag of Greece was rejected and enosis demand took place in the activity report despite of the objections from Turkish Cypriot members.

⁶ Ethniki Organosis Kyprion Agoniston (EOKA) was established in 1953 and began its anti-colonial struggle in 1955. Volkan was established in 1956 and was replaced by Türk Mukavemet Teşkilatı (TMT) in 1958. Both organizations had support from their kin-states.

communists (Yakinthou 2009, 47; Coughlan 2000, 222; Alasya 1988, 175; Druşotis 2006, 31-34).

Eventually, the guerilla organizations further deteriorated the inter-communal relations, increasing the tensions and hostility particularly through “provocative leaflets” according to archive reports (CIA 1957).⁷ As a result of the insecurity, mutual distrust and suppression of the moderates and leftists, radical nationalism strengthened in both communities. The increasing tensions and nationalism in both communities created a mutual distrust atmosphere that harmed the intercommunal relations.

Besides ethnic nationalisms, weak inter-communal trust deriving from ethnic geography is influential in Cyprus (Brown 1997, 5). As McGarry and O’Leary (1995, 361) assert, when kin-states are in a geographically close location, communities and majority-minority relations are more prone to be influenced from them and they can have impact on the conflict. The locations of the kin-states in a geographic proximity both consolidate ethnic nationalisms in communities and their threat perception, which in turn negatively affect the inter-communal relations. For communities, the greatest external threat comes from the other community’s kin-state. And as Stavenhagen (1996, 184-185) claims, security is a need for the communities; when they feel under threat, conflicts are more probable. Likewise, Rubenstein (1999, 194) takes attention to the external parties as potential actors to prevent a peaceful solution. Besides that, having kin-states in close locations, particularly Turkey’s close location creates a double minority situation for the communities in Cyprus. While the Turkish Cypriots have minority psychology within Cyprus, the Greek Cypriots have a minority psychology in the region, with a big and populated Turkey as the closest neighbor to the island (MRG 1976, 20). This situation has become another reason for the mutual distrust. Consequently, kin-state relations had an impact of increasing the polarization and antagonism between the communities (Bahcheli and Noel 2013, 17).

As ethnic nationalisms have developed in a rival nature, with the contribution from support of kin-states and mutual distrust created particularly by underground organizations and enosis movement, a common identity could not have evolved. The anti-colonial movement, which could be a ground for cooperation, was utilized for strengthening enosis movement that created insecurity for Turkish Cypriot community. Therefore, it can be evaluated as a loss for the chances of creation of a common loyalty to independence in 1960.

Conclusion

As the conflict in Cyprus is yet not successfully resolved and the plans to manage the conflict still target maintaining a power-sharing arrangement to enable two communities to live together, it is important to understand the roots of the conflict. The rival ethnic nationalisms of two communities could not be

accommodated in 1960 consociational republic. Understanding the development of ethnic nationalisms is significant for the design of future solutions. This paper argues that, it was colonial policies, modernization and kin-state relations that had most serious impacts on the emergence of ethnic rivalry, which could have helped the functioning of power-sharing system in 1960.

There are two ethnic nations in Cyprus with counter nationalisms and different goals; both desired to unite with their kin-state or both seek for separate self-determinations. These nationalisms have developed in different time periods and circumstances. This article argues that particularly modernization, kin-states and colonial policies had affected emergence of the ethnic nationalisms and the conflict. Modernization has influenced two communities in different time frames. As a consequence, Turkish Cypriot community felt disadvantaged in social mobility and this caused insecurity in inter-communal relations, which contributed in the evolution of defensive counter-nationalism. Existence of kin-states in geographically close locations and their interference in the development of ethnic nationalisms through education and supporting guerilla organizations had impacts on the development of ethnic nationalisms and also antagonistic evolution of intercommunal relations.

With strong and separatist ethnic nationalisms, 1960 bi-communal republic could not succeed and turned into a majoritarian state, with a prolonged ethnic conflict that is still to be resolved. In order to establish a working bi-communal solution in Cyprus, historical events illustrate that the importance of overarching loyalty and tradition of accommodation among the elites might be more significant than consociational theory have suggested. For the success of future solution plans for Cyprus, it might be fruitful for the policymakers to work on development of more extensive co-operation among the communities and of an overarching loyalty like Cyprus-ness, but acceptance of the existence of two ethnic nations on Cyprus, is a key matter to any institutional structure.

Bibliography

Alasya, H.Fikret (1988), *Tarihte Kıbrıs [Cyprus Through History]* Ankara, Kıbrıs Türk Kültür Derneği Genel Merkezi.

An, Ahmet, (1997), *Dinsel Topluluktan Ulusal Topluluğa Geçiş Süreci ve Kıbrıs Türk Liderliğinin Oluşması (1900-1942) [Transformation from a Religious Community to a National Community and Evolution of Turkish Cypriot Leadership (1900-1942)]*. Nicosia: Galeri Kültür Yayınları.

Anastasiou, Harry, (2008), *The Broken Olive Branch, Nationalism, Ethnic Conflict, and the Quest for Peace in Cyprus, The Impasse of Ethnonationalism*, New York, Syracuse University Press, (kindle version).

Anderson, Benedict, (1995), *Hayali Cemaatler [Imagined Communities]*. İstanbul: Metis Yayınları.

Azar, Edward E., (1986), "Protracted International Conflicts: Ten Propositions", in: *International Conflict Resolution: Theory and Practice*, Edward Azar, John Burton (Eds), Sussex, Wheatsheaf Books, pp.28-39.

Bahcheli, Tozun and Sid Noel, (2013), "Ties that no longer bind: Greece, Turkey, and the Fading Allure of Ethnic Kinship in Cyprus", *Divided Nations and European Integration*, Tristan Mabry, John McGarry, Margaret Moore, Brendan O'Leary (Eds.), University of Pennsylvania Press.

Bahcheli, Tozun, (1990), *Greek-Turkish Relations Since 1955*. USA: Westview.

Borowiec, Andrew, (2000), *Cyprus: A Troubled Island*. Westport-Connecticut-London: Praeger.

Bose, Sumantra, (2007), *Contested Lands, Israel-Palestine, Kashmir, Bosnia, Cyprus and Sri Lanka*, Cambridge, Harvard University Press.

Brown, Michael E., (1997), "The Causes of Internal Conflict", in: *Nationalism and Ethnic Conflict*, Michael E. Brown, Owen R. Cote Jr., Sean M. Lynn-Jones, Steven Miller (eds), London, The MIT Press, pp.3-25.

Bryant, Rebecca, (2004), *Imagining the Modern: The Cultures of Nationalism in Cyprus*, London, I.B.Tauris and Co.

CIA, (1957), Office of Current Intelligence, Washington, "Current Intelligence Bulletin", Document No.28, 24 November 1957, Copy No.138.

Clerides, Glafkos, (1989), *Cyprus: My Deposition, Volume 1*, Nicosia, Alithia Publishing.

Connor, Walker, (1994), *Ethnonationalism: The Quest for Understanding*, Princeton New Jersey, Princeton University Press.

Coughlan, Reed, (2000), "Cyprus: From Corporate Autonomy to the Search for Territorial Federalism", in: *Autonomy and Ethnicity, Negotiating Competing Claims in Multi-ethnic States*, Yash Ghai (ed), Cambridge, Cambridge University Press, pp.219-241.

- Denktash, R.R., (1988), *The Cyprus Triangle*, New York, The Office of the Turkish Republic of Northern Cyprus.
- Denktaş, Rauf R., (1997), *Koloni İdaresinde Kıbrıs Türkleri*, [Turkish Cypriots under Colonial Administration] İstanbul, Akdeniz Haber Ajansı Yayınları.
- DGCP (Dictionary of Greek Cypriot Politics), (1960), Kıbrıs [Cyprus].
- Dodd, Clement H., (1999), "A Historical Overview", in: *Cyprus: The Need for New Perspectives*, Clement H. Dodd (ed.), England, The Eothen Press, pp.1-15.
- Eckstein, Harry, (1966), *Division and Cohesion in Democracy: A Study of Norway*, Princeton, Princeton University Press.
- Egemen, Salih, (2006), *Kıbrıslı Türkler Arasında Siyasal Liderlik*, [Political Leadership Among Turkish Cypriots] Lefkoşe, Ateş Matbaacılık.
- Ehrlich, Thomas, (1974), *Cyprus 1958-1967, International Crises and the Role of Law*, Great Britain, Oxford University Press.
- Erim, Nihat, (1975), *Bildiğim ve Gördüğüm Ölçüler İçinde Kıbrıs*, [Cyprus As I Know and Witnessed] Ankara, Ajans-Türk Matbaacılık Sanayii.
- Gazioğlu, Ahmet C., (1996), *Enosis Çemberinde Türkler, İngiliz Yönetiminde Kıbrıs II, (1878-1952)* [Turkish In The Enosis Chamber: Cyprus under British Rule II (1878-1952)] İstanbul: Kıbrıs Araştırma ve Yayın Merkezi.
- Guelke, Adrian, (2012), *Politics in Deeply Divided Societies*. UK: Polity Press.
- Heacock, Roger, (Fall 2011), "The Framing of Empire: Cyprus and Cypriots through British Eyes, 1878-1960", *The Cyprus Review*, Vol.23, No.2, pp.21-37.
- Hill, Sir George, (1952), *A History of Cyprus, Volume IV*, Cambridge, Cambridge University Press.
- Horowitz, Donald, (April 2014), "Ethnic Power Sharing: Three Big Problems", *Journal of Democracy*, Vol.25, Nr.2, pp.5-20.
- Ker-Lindsay, James, (2011), *The Cyprus Problem, What everyone needs to know*, Oxford and New York, Oxford University Press.
- Kızılyürek, Niyazi, (2001), *Kıbrıs Sorununda İç ve Dış Etkenler*, [Domestic and Foreign Factors in Cyprus Problem] İkinci Basım, Lefkoşa, Işık Kitabevi.
- Kızılyürek, Niyazi, (2002), *Milliyetçilik Kısılcında Kıbrıs*, [Cyprus Constricted Under Nationalism] İstanbul, İletişim.
- Kızılyürek, Niyazi, (2009), "Federalizm ve Kıbrıs'ta Federal Devlet" [Federalism and Federal State in Cyprus], p.61, in: *Kıbrıs'ta Federalizm: Öznesini Arayan Siyaset*, [Federalism in Cyprus: Policy Looking for a Subject] Niyazi Kızılyürek, Tufan Erhürman, Lefkoşa, Işık Kitabevi, pp.8-99.

- Denktash, R.R., (1988), *The Cyprus Triangle*, New York, The Office of the Turkish Republic of Northern Cyprus.
- Denktaş, Rauf R., (1997), *Koloni İdaresinde Kıbrıs Türkleri*, [Turkish Cypriots under Colonial Administration] İstanbul, Akdeniz Haber Ajansı Yayınları.
- DGCP (Dictionary of Greek Cypriot Politics), (1960), Kıbrıs [Cyprus].
- Dodd, Clement H., (1999), "A Historical Overview", in: *Cyprus: The Need for New Perspectives*, Clement H. Dodd (ed.), England, The Eothen Press, pp.1-15.
- Eckstein, Harry, (1966), *Division and Cohesion in Democracy: A Study of Norway*, Princeton, Princeton University Press.
- Egemen, Salih, (2006), *Kıbrıslı Türkler Arasında Siyasal Liderlik*, [Political Leadership Among Turkish Cypriots] Lefkoşe, Ateş Matbaacılık.
- Ehrlich, Thomas, (1974), *Cyprus 1958-1967, International Crises and the Role of Law*, Great Britain, Oxford University Press.
- Erim, Nihat, (1975), *Bildiğim ve Gördüğüm Ölçüler İçinde Kıbrıs*, [Cyprus As I Know and Witnessed] Ankara, Ajans-Türk Matbaacılık Sanayii.
- Gazioğlu, Ahmet C., (1996), *Enosis Çemberinde Türkler, İngiliz Yönetiminde Kıbrıs II, (1878-1952)* [Turkish In The Enosis Chamber: Cyprus under British Rule II (1878-1952)] İstanbul: Kıbrıs Araştırma ve Yayın Merkezi.
- Guelke, Adrian, (2012), *Politics in Deeply Divided Societies*. UK: Polity Press.
- Heacock, Roger, (Fall 2011), "The Framing of Empire: Cyprus and Cypriots through British Eyes, 1878-1960", *The Cyprus Review*, Vol.23, No.2, pp.21-37.
- Hill, Sir George, (1952), *A History of Cyprus, Volume IV*, Cambridge, Cambridge University Press.
- Horowitz, Donald, (April 2014), "Ethnic Power Sharing: Three Big Problems", *Journal of Democracy*, Vol.25, Nr.2, pp.5-20.
- Ker-Lindsay, James, (2011), *The Cyprus Problem, What everyone needs to know*, Oxford and New York, Oxford University Press.
- Kızılyürek, Niyazi, (2001), *Kıbrıs Sorununda İç ve Dış Etkenler*, [Domestic and Foreign Factors in Cyprus Problem] İkinci Basım, Lefkoşa, Işık Kitabevi.
- Kızılyürek, Niyazi, (2002), *Milliyetçilik Kısılcında Kıbrıs*, [Cyprus Constricted Under Nationalism] İstanbul, İletişim.
- Kızılyürek, Niyazi, (2009), "Federalizm ve Kıbrıs'ta Federal Devlet" [Federalism and Federal State in Cyprus], p.61, in: *Kıbrıs'ta Federalizm: Öznesini Arayan Siyaset*, [Federalism in Cyprus: Policy Looking for a Subject] Niyazi Kızılyürek, Tufan Erhürman, Lefkoşa, Işık Kitabevi, pp.8-99.

Kızılyürek, Niyazi, (2011), Paşalar ve Papazlar: Kıbrıs'ta Hegemonya, [Pashas and Priests: Hegemony in Cyprus] İkinci Basım, İstanbul, Khora-Kalkedon.

Kitromilides, Paschalis M., (Jan.1990), "Greek Irredentism in Asia Minor and Cyprus", Middle Eastern Studies, Vol.26, No.1, pp.3-17.

Kyriakides, Stanley, (1968), Cyprus: Constitutionalism and Crisis Government, Philadelphia, University of Pennsylvania Press.

Lijphart, Arend, (1977), Democracy in Plural Societies: A Comparative Exploration. New Haven and London: Yale University Press.

Loizos, Peter, (December 1988), "Intercommunal Killing in Cyprus", Man, New Series, Volume 23, Issue 4, pp.639-653.

Druşotis, Makarios, (2006), Kıbrıs, 1970-1974, EOKA B, Yunan Darbesi ve Türk İstilasası [Cyprus 1970-1974: EOKA-B, Greek Coup and Turkish Invasion] Lefkoşa, Galeri Kültür Yayınları.

Mayes, Stanley, (1981), Makarios, A Biography, London, Macmillan.

McGarry, John, Brendan O'Leary, (1995), Explaining Northern Ireland, Oxford, Blackwell.

Melakopides, Costas, (1996), Peace in Cyprus: Time for a Comprehensive Initiative, Kingston, Queen's University.

Michael, Michalis Stavrou, (2011), Resolving the Cyprus Conflict: Negotating History, New York, Palgrave MacMillan.

MRG (Minority Rights Group), (1976), Cyprus, Report No.30, London, Minority Rights Group.

National Archives at College Park, MD, (20 February 1960), RG 59 General Records of the Department of State, NND 989591, Lot no.66D277, Entry 5257, Box no.1, Incoming Telegram, Document No.362, Nicosia to Secretary of State.

National Archives at College Park, MD, (2 April 1960), RG 59 General Records of the Department of State, NND 989591, Lot no.66D277, Entry 5257, Box no.1, Incoming Telegram, Document No.416, Nicosia to Secretary of State.

Nevzat, Altay, Mete Hatay, (2009), "Politics, Society and the Decline of Islam in Cyprus: From the Ottoman Era to the Twenty-First Century", Middle Eastern Studies, Vol.45, No.6, pp.911-933.

Nevzat, Altay, (Fall 2011), "Ronald Storrs and Mısırlı zade Necati: The Governor's Encounter with the 'Thirteenth Greek'", The Cyprus Review, Vol.23, No.2, pp.77-107.

Nordlinger, Eric A., (1972), Conflict Regulation in Divided Societies, USA, Harvard University.

Özgür, Özdemir A., (2000), *Hayatımda Kıbrıs, Bir Kıbrıslı Türk Diplomatın Tanıklığı*, [Cyprus in My Life: A Turkish Cypriot Diplomat's Testimony] Lefkoşa, Galeri Kültür Yayınları.

Rubenstein, Richard E., (1999), "Conflict Resolution and the Structural Sources of Conflict", in: *Conflict Resolution: Dynamics, Process and Structure*, Ho-won Jeong (ed.), USA, Ashgate, pp.173-196.

Salih, Halil İbrahim, (1968), *Cyprus: An Analysis of Cypriot Political Discord*, New York, Theo Gaus' Sons.

Sisk, Timothy D., (1996), *Power Sharing and International Mediation in Ethnic Conflicts*, Washington DC, United States Institute of Peace.

Sönmezoğlu, Faruk, (1991), *Tarafların Tutum ve Tezleri Açısından Kıbrıs Sorunu*, [Cyprus Problem in terms of the Attitudes and Thesis of the Parties]. İstanbul:İÜ Basımevi.

Stavenhagen, Rodolfo, (1996), *Ethnic Conflicts and the Nation-State*, London and New York, MacMillan-St. Martin's Press.

Stavriniades, Zenon, (1976), *The Cyprus Conflict, National Identity and Statehood*.

Stavriniades, Zenon, (1999), "Greek Cypriot Perceptions", in: *Cyprus, The Need for New Perspectives*, Clement H. Dodd (ed.), England, The Eothen Press, pp.54-96.

Stephens, Robert, (1966), *Cyprus: A Place of Arms: Power Politics and Ethnic Conflict in the Eastern Mediterranean*, Great Britain, Frederick A. Praeger Inc.

Tocci, Nathalie, Tamara Kovziridze, (2004), "Cyprus", in: *Europeanization and Conflict Resolution, Case Studies from the European Periphery*, Bruno Coppieters, Michael Emerson, Michel Huysseune, Tamara Kovziridze, Gergana Noutcheva, Nathalie Tocci, Marius Vahl (eds), Gent, Academia Press, pp.63-106.

Trimikliniotis, Nicos, Umut Bozkurt, (2012), "Rethinking the Postcolonial Cypriot Statehood: The Cyprus Problem, Class Struggles, and Ethnic Conflict", in: *Beyond a Divided Cyprus, A State and Society in Transformation*, Nicos Trimikliniotis, Umut Bozkurt (eds), New York, Palgrave Macmillan, pp. 47-66.

Volkan, Vamik D., (2008), *Kıbrıs: Savaş ve Uyum, Çatışan İki Etnik Grubun Psikanalitik Tarihi*, [Cyprus: War and Harmony: A Psychoanalytic History of Two Conflicting Ethnic Group] İstanbul, Everest.

Watts, Ronald L., (2007), "Multinational federations in comparative perspective", in: *Multinational Federations*, Michael Burgess and John Pinder (Eds), London and New York, Routledge, pp.225-247.

Weiner, Myron, (1970), "Political and Social Integration: Forms and Strategies", in: *Politics and Society Studies in Comparative Sociology*, Eric A. Nordlinger (ed.), New Jersey, Prentice-Hall, pp.197-209.

Xydis, Stephen G., (1973), *Cyprus: Reluctant Republic*. The Hague, Mouton.

Yakinthou, Christalla, (2009), *Political Settlements in Divided Societies, Consociationalism and Cyprus*. Great Britain: Palgrave Macmillan.

PROMETHEE YÖNTEMİ İLE FAKTORİNG ŞİRKETİ SEÇİMİ*

Haşim BAĞCI *

Yusuf ESMER**

ÖZ

Factoring, günümüzde işletmelerin fon ihtiyacını karşılamak için kullandığı finansal tekniklerden biridir. Factoring, işletmelerin mal ve hizmet satışı sonrası ortaya çıkan alacak haklarını “faktör “ ya da factoring” adı verilen bir şirkete devrederek kısa vadeli fon elde etmeleridir. Bu anlamda, factoring şirketi seçimi fon yönetiminde önemli bir adım olup, işletmelerin faaliyetlerini sürdürebilmeleri açısından önemlidir. Bu bağlamda, finansal anlamda herhangi bir sektörden herhangi bir şirket seçimi yapabilmek için birçok kriter bulunmaktadır. Bu çalışmada Promethee Yöntemi kullanılarak Kamuyu Aydınlatma Platformu'na (KAP) kayıtlı halka açık 8 factoring şirketinin sıralaması yapılmıştır. Çalışmada şirketlere ait 2009-2015 yılları arası veriler analiz edilmiştir. Araştırmada 5 kriter kullanılmış ve bu kriterlere eşit ağırlıklar verilmiştir. Bu kriterler; factoring alacakları, factoring gelirleri, takipteki factoring alacakları, factoring borçları ve net dönem kârı/zararı kalemleridir. Bu kalemlere şirketlerin finansal tablolarından ulaşılmıştır. Araştırma sonucunda, tüm yıllar incelendiğinde en iyi performans gösteren factoring şirketinin Lider Factoring olduğu tahmin edilmektedir.

Anahtar Kelimeler: Factoring, Factoring Şirketi Seçimi, Promethee Yöntemi

FACTORING COMPANY SELECTION BY USING PROMETHEE METHOD

ABSTRACT

Today, factoring is one of the techniques used by financial firms to meet funding needs. Factoring refers to obtaining short-term funding by delegating businesses' receivable rights occurred after goods and services sales to a company called factor or factoring. In this sense, the choice of factoring companies is an important step in the management of funds. Also has an important role in terms of businesses to carry out their activities. In this context, there are several criterias to be able to select any company from any sector for financial means. In this study, the ranking of 8 public factoring companies was conducted by using Promethee Method which are registered in the Public Disclosure Platform. Data from the years 2009-2015 of the companies in the study were analyzed. 5 criteria were used in the study and were given equal weights. These criterias can be listed as factoring receivables, factoring income, factoring receivables under follow-up, factoring payables and net income / loss items. These figures has been collected from the financial statements of the companies. As a result, when all years are examined, it is estimated that the best performing factoring company is the Leader Factoring Corporation.

Keywords: Factoring, Factoring Company Selection, Promethee Method

GİRİŞ

Günümüzde işletmelerin fon sağlamak amacıyla kullandığı birçok finansal teknik bulunmaktadır. Bu finansal tekniklerden biri de “faktoring” dir. Faktoring, vadeli satış yapan işletmelerin her türlü mal ve hizmet satışı sonrası ortaya çıkan alacak haklarını “ faktör” adı verilen bir finansal kuruluşa satarak kısa vadeli fon sağladıkları bir finansman tekniğidir (Küçük, 2014: 259). Kısaca, faktoring, fon oluşturmak amacıyla ticari alacakların satılması işlemidir. Dünyada özellikle 1973 yılında meydana gelen petrol krizinden sonra yaşanan nakit sıkıntısından dolayı kullanımı yaygınlaşan faktoring, Türkiye’de ise 1980’li yıllarda kullanılmaya başlanmıştır. Son yıllarda dış ticarete ihracatla ilişkili olarak önemi giderek artmakta olup, faktoring daha çok 60-180 gün vadeli alacaklarla ilgili kısa vadeli fon sağlama yöntemidir (Mucuk, 2014: 303). Faktoring, kısa vadeli ticari alacakların devri kapsamında işletmelere finansman, alacak garantisi ve tahsilat hizmetlerini sunmaktadır. Faktoring uygulamasıyla, işletmeler için büyük önemi olan nakit akışları kesintisiz hale gelmekte, yeterli çalışma sermayesi sağlanarak hammadde alımları kolaylaşmakta, üretim ve satış faaliyetlerinde artışlar meydana gelmektedir (Aydın, Başar ve Coşkun, 2014: 203). Kısaca faktoring işlemi işletmelere şu avantajları sağlamaktadır:

*Peşin ödeme yapılarak alacakların satın alınmasını sağlar.

*Alacaklar tahsil edilir.

*Bu alacaklara ilişkin muhasebe kayıtlarının tutulması sağlanır.

*Borçlu işletme hakkında istihbarat yapılarak elde edilen bilgiler güncel tutulur.

*Borçlu işletmenin finansal açıdan sıkıntıya düşerek ödeme yeteneğini kaybetmesi durumunda oluşan zararların üstlenilerek satıcı işletmenin tahsilat sıkıntısına karşı korunmasını sağlar (Özdemir, 2005: 199).

Bir finansman tekniği olarak kullanılan faktoring işlemleri, satıcı işletmenin alacaklarını faktoring işletmesine devriyle başlayan ve vade sonunda borçlu işletmenin faktoring işletmesine ödeme yapmasıyla tamamlanan bir süreci kapsamaktadır (Kaya ve Gerekan, 2011: 71). Faktoring işleminde şu adımlar izlenmektedir: (1) Satıcı işletmenin faktör kuruluşuna başvurması ve istenen bilgileri sunması, (2) Faktör kuruluşu ile satıcı işletme arasında bir faktoring sözleşmesinin imzalanması, (3) Üzerinde borçlu kişilerin isimleri, fatura tarihi ve vade tarihinin yer aldığı alacak senetleri, alacakların devri konusunda düzenlenen bir form eki ile birlikte faktör kuruluşuna iletilir, (4) Bu formu her iki tarafın da imzalaması sonucu alacakların devri gerçekleşmiş olur, (5) Son olarak, malların müşteriye gönderildiğini gösteren sevki belgelerinin faktör kuruluşuna verildikten sonra alacak faktör işletmesinden alınır (Küçük, 2014: 259-260).

Faktoring işleminin türü, satıcı işletme ve faktoring işletmesinin ortak isteklerine bağlı olarak belirlenmektedir.

Faktoring işleminin; gerçek (tam)-gerçek olmayan, yurtiçi (ulusal)-yurtdışı (uluslararası), ön ödemeli (avanslı)-ön ödemesiz, açık-örtülü (sessiz) gibi türleri vardır (Tiryaki, 2006: 201-203). Bunun yanında; rücu edilebilir-rücu edilemez, bildirimli-bildirimsiz, geleneksel, acente, toptan, fatura iskontosu, vade faktoringi gibi faktoring türleri de bulunmaktadır (Demir, 2013: 886-890).

Ulusal ve uluslararası düzeyde yapılabilen faktoring işleminin finansman avantajının dışında başka avantajları da bulunmaktadır. Bu avantajlar şunlardır: Zaman ve eleman tasarrufu sağlar, alacakların geri dönmeme riskini ortadan kaldırır, ek finansman imkânı sağlar, hem kriz dönemlerinde hem de normal dönemlerde alternatif bir finansman yöntemidir. Bu avantajların yanında faktoring işleminin yaşanan ekonomik krizlerde faktoring işletmesinin alacaklarını tahsil edememe gibi dezavantajları da bulunmaktadır (Küçük, 2014: 260).

Türkiye’de geçmiş 1980’li yıllara dayanan faktoring ülkemizde oldukça büyük bir potansiyele sahiptir. Bankacılık sektörü ve ihracatçılar bu finansal teknikten hızla yararlanmaya başlamışlardır. İlk defa faktoring işlemi yapan işletmeler olarak, “Factor Finans A.Ş.” 1988’de , “Aktif Finans A.Ş.” 1990’da kurulmuştur (Mucuk, 2014: 304). Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu (BDDK)’nun güncel verilerine göre faaliyet izni olan faktoring şirket sayısı 63 olarak tespit edilmiştir (BDDK, 2016). Kamuyu Aydınlatma Platformu (KAP)’nın verilerine göre bu şirketlerin 8 tanesi Borsa İstanbul (BİST)’da işlem görmektedir. Bu şirketler: Başer Faktoring A.Ş., CreditWest Faktoring A.Ş., Garanti Faktoring A.Ş., Huzur Faktoring A.Ş., Lider Faktoring A.Ş., Strateji Faktoring A.Ş., Sümer Faktoring A.Ş. ve Yapı Kredi Faktoring A.Ş.’dir (KAP, 2016). Ancak bu çalışmada 7 halka açık şirket verisi ile analiz yapılmış ve verilerine ulaşılamayan Strateji Faktoring A.Ş. analiz dışı bırakılmıştır. Bu çalışmada sıralama problemlerinde sıklıkla tercih edilen Promethee yöntemi kullanılarak BİST’te işlem gören halka açık faktoring şirketlerinin 2009-2015 yılları arası tercih sıralaması yapılmıştır. Tercih sıralaması yapılırken kullanılan kriterler: faktoring alacakları, faktoring gelirleri, takipteki faktoring alacakları, faktoring borçları ve net dönem kârı/zararı kalemleridir. Bu kalemler; bir faktoring şirketinin finansal tablolarında bulunan ve performansını minimum ve maksimum kılmasında en belirleyici olan kalemler olduğu için seçilmiştir. Bu kalemleri kullanarak faktoring şirketinin karlılık performansını maksimize etmek hedeflenmiştir. Bu kriterler; risk, büyüklük ve karlılık gibi farklı değerleri ifade etmesine rağmen faktoring şirketlerinin performansı tüm bu verilerin bir bütünü olarak hesaplanmıştır. Ancak Promethee yöntemi kullanılırken performansı maksimize etmek için takipteki faktoring alacakları verisi minimum, faktoring borçları minimum, faktoring gelirleri ve alacakları maksimum ve net dönem karı maksimum seçilerek bir Promethee performans skoru bulunmuştur.

LİTERATÜR TARAMASI

Yerli ve yabancı literatürde faktoring ile ilgili sınırlı sayıda araştırma yapılmışken, Promethee yöntemi ile ilgili ise çok sayıda çalışma yapılmıştır. Bu çalışmada faktoring üzerine uygulanmamış bir metoddan yararlanılmıştır. Araştırmanın bu bölümünde bu araştırmaların bazılarında değinilmiştir. Bu bölümde hem faktoring ile ilgili çalışmalara yer verilmiş, hem de araştırmada kullanılan Promethee yöntemi ile ilgili araştırmalardan bahsedilmiştir.

Koch (2015) araştırmasında hissedar gruplarının faktoring kurumlarının karlılığına etkisini ölçmeyi amaçlamıştır. Uygulamasını Almanya’da yapmış olduğu bu araştırmanın sonucuna göre; kurumun büyüklüğü ve hissedarlar önemli ölçüde faktoring kurumlarının karlılığını etkilemektedir. Finansal sahipliğin olduğu faktoring kurumunun herhangi bir kurum ya da işletmede finansal sahipliğin olmadığı faktoring kurumuna göre daha az karlı olduğu ortaya çıkmıştır.

Janekova (2012) araştırmasında, şirketlerin büyük ölçüde ve sürekli olarak alternatif fon kaynağı olarak faktoring tekniğini kullandıklarını ifade etmiştir. Ayrıca, dünyada faktoring pazarının gelişme gösterdiğini ve faktoring pazarında faktoring zincirinin önemini vurgulamıştır. Sonuç olarak, şirketler için faktoringin avantaj ve dezavantajlarını özetlemiştir.

Kaya ve Gerekan (2011)’nın çalışmasında faktoring işlemleri hakkında kısaca söz edilmiştir. Ardından, satıcı işletmenin ve faktoring şirketi tarafından faktoring sürecinde yapılması gereken muhasebe kayıtlarının nasıl olması gerektiği üzerinde durulmuştur. Konuyla ilgili örnekler verilmiştir.

Ravaş ve David (2010) Romanya’da yapmış olduğu araştırmasında faktoringin nakit sıkıntısının olduğu uluslararası ekonomik kriz dönemlerinde Romen şirketlere uygun bir alternatif fon kaynağı olabileceğini ileri sürmüştür. Bunun yanında faktoring işleminde faktoringin faydalarının tüm taraflar için geçerli olduğunu savunmuştur.

Tiryaki (2006) çalışmasında faktoring işlemi ile ilgili genel bilgiler verdikten sonra faktoring işleminin hukuki niteliği üzerinde durmuş ve açıklamıştır. Araştırma sonucunda, faktoring işletmesi ile satıcı işletme arasında yapılan faktoring sözleşmesinin; münferit sözleşme tiplerine ilişkin edimleri taşıyan bir karma sözleşme olduğu ifade edilmiştir.

Özdemir (2005) çalışmasında dış ticaretin finansmanında kullanılan faktoring ve forfaiting teknikleri üzerinde durmuştur. Faktoringin yeni bir finansman modeli olmasına rağmen ülkemizde hızlı bir gelişme göstererek Türkiye’de finans piyasalarının vazgeçilmez finans enstrümanı olduğunu ifade etmiştir. Yine faktoring tekniğinin; alacakların takibi, tahsili, garanti edilmesi, finansman sağlanması, pazar araştırması, kredi istihbaratı yapılması, ticari risklerin üstlenilmesi ve muhasebe kayıtlarının tutulması gibi hizmetleri

ıçerdiği ve işletmelerin kısa vadeli sermaye ihtiyacını karşıladığını ileri sürmüştür. Çelik ve Ustasüleyman (2014)'ın çalışmasında Türkiye'de faaliyet gösteren üç GSM operatörünün hizmet kalitesinin ölçülmesi amaçlanmıştır. Bu doğrultuda öncelikle hizmet kalitesi boyutlarının önem dereceleri uzman gruba uygulanan anketler sonucunda Analitik Hiyerarşi Süreci (AHS) yaklaşımı ile tespit edilmiştir. GSM operatörlerinin hizmet kalitesi performansı açısından sıralanması için Karadeniz Teknik Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi öğrencilerine uygulanan anketler çok kriterli karar verme tekniklerinden Electre I ve Promethee yöntemleri ile değerlendirilmiştir.

Şahin ve Akkaya (2013) çalışmalarında portföy oluştururken tercih edilecek olan hisse senetlerinin seçiminde çok kriterli karar verme tekniği olan Promethee yöntemini kullanmışlardır. 2011 yılı İMKB-50 endeksinde yer alan şirketler üzerinde bir araştırma yapmışlardır. Araştırmanın sonucunda temettü, işlem miktarı, volatilitte ve işlem hacmi kriterleri açısından portföye dahil edilmesi gereken hisse senetlerini tespit etmişler ve Promethee sıralama yönteminin portföy oluşturmada çözüm sunabilen bir araç olduğunu belirtmişlerdir.

Amponsah, Darkwah ve Inusah (2012)'ın araştırmasında Gana Ulusal İletişim Kurumu telekomünikasyon operatörleri performans verileri kullanılarak Promethee sıralama yöntemi ile sıralama yapılmıştır.

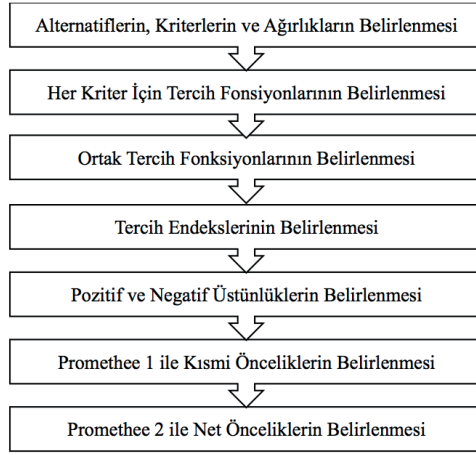
Qu, Li ve Guo (2011) çalışmalarında Şangay Menkul Kıymetler Borsası'nda rastgele seçilmiş 20 tane hisse senedini sıralamak için Promethee yöntemini kullanmışlardır. Bu ampirik çalışma Promethee yönteminin değer yatırımlarının karar verme sürecinde etkili olduğunu göstermiştir.

Dağdeviren ve Eraslan (2008)'ın çalışmasında bir işletmenin tedarikçi seçimi problemi, etkin bir sıralama yöntemi olarak kullanılan Promethee yöntemi ile ele alınmış ve alternatif tedarikçilerin öncelik sıralaması bu yöntemle yapılmıştır. Çalışmanın sonucunda alternatif tedarikçiler için kısmi öncelikler ve tam öncelikler belirlenerek karar verme süreci detaylı bir şekilde çözümlenmiştir.

ARAŞTIRMANIN METODOLOJİSİ VE VERİ SETİ

Araştırmada kullanılan yöntem Promethee yöntemidir. Promethee yöntemi 1982 yılında J.P. Brans tarafından geliştirilen çok kriterli karar verme yöntemlerinden biridir. Promethee yöntemindeki harfler The Preference Ranking Organization Method for Enrichment Evaluations kelime grubunun kısaltılmış hâlidir. Yöntemin Türkçe anlamı; zenginleşen değerlendirmeler için tercih sıralaması yöntemi olarak ifade edilir. Yatırım kararı verme, sağlık alanında, turizm sektöründe, bankacılık sektöründe ve ilaç sanayisi gibi alanlarda kullanılmaktadır (Şahin ve Akkaya, 2013: 71). Performans analizi, etkinlik analizi yapabilmek için Promethee yönteminin yanında Topsis, Electre, Veri Zarflama Analizi, Analitik Hiyerarşi Proses (AHP) ve Gri İlişkisel Analiz gibi yöntemler de kullanılabilir.

Promethee yöntemi ilerleyen yıllarda geliştirilerek Promethee 1 ve Promethee 2 yöntemleri ortaya çıkmıştır. Promethee 1 yöntemi ile karşılaştırma yapıp kısmi sıralama yapılırken Promethee 2 yönteminde net öncelik sıralaması yapılmaktadır (Küçük, 2007: 22). Promethee yöntemi uygulanmadan önce; tespit edilen bir problemin varlığı ile hangi değişkenler arasında ve hangi kriterlere göre karar verileceği bulunmalıdır ve daha sonra kriterlerin ne derece önemli olduğu tespit edildikten sonra Promethee yöntemi uygulama aşamalarına geçilmelidir.

Şekil 1: Promethee Yönteminin Adımları

Kaynak: Küçük, 2007: 24

Promethee yöntemi 7 adımdan oluşmaktadır (Dağdeviren ve Eraslan, 2008: 70-72):

1. adım: Kriterler, değerlendirme faktörleri ve ağırlıklar belirlendikten sonra veri matrisi oluşturulur.

2. adım: Kriterler için tercih fonksiyonları belirlenir. Tercih fonksiyonları altı türdür: birinci tip (olağan), ikinci tip (U-tipi), üçüncü tip (V-tipi), dördüncü tip (seviyeli), beşinci tip (lineer) ve altıncı tip (Gaussian). Tercih fonksiyonlarının nasıl seçileceği Tablo 1’de gösterilmiştir.

Tablo 1: Tercih Fonksiyonları

Tip	Parametreler	Fonksiyon
Birinci Tip (Olağan)	-	$P x = 0x \leq 0$ $1x > 0$
İkinci Tip (U Tipi)	1	$P x = 0x \leq 1$ $1x > 1$
Üçüncü Tip (V Tipi)	m	$0 x \leq 0$ $P x = x/m 0 < x \leq m$ $1 x > m$
Dördüncü Tip (Seviyeli)	q, p	$0 x \leq q$ $P x = 1/2 q < x \leq q+p$ $1 x > q+p$
Beşinci Tip (Doğrusal)	s, r	$0 x \leq s$ $P x = ((x-s) / r) s < x \leq s+r$ $1 x > m$
Altıncı Tip (Gaussian)	σ	$0 x \leq 0$ $P x = 1 - e^{-\frac{x^2}{2\sigma^2}} x > 0$

Kaynak: Brans ve Vicke, 1985: 650-651

3. adım: Tercih fonksiyonları belirlenir.
4. adım: Her alternatif için tercih endeksi belirlenir.
5. adım: Alternatiflerin pozitif ve negatif değerleri belirlenir.
6. adım: Promethee 1 ile kısmi sıralama belirlenir.
7. Adım: Promethee 2 ile nihai sıralama tespit edilir.

Bu adımlardaki Tablo 1'de gösterilen x değeri; bir değerlendirme kriteri açısından iki karar verici değeri arasındaki farktır. Bu yöntem diğer yöntemlere göre avantajlı olarak kriterleri kendi belirlediği değerlerle sınırlama hakkı tanımaktadır ve bu fonksiyonu Tablo 1'deki tercih fonksiyonlarıyla yerine getirmektedir.

BULGULAR

Çalışmada 7 faktoring şirketi ve 5 değişken kullanılmıştır. Ancak bazı faktoring şirketlerinin 2009-2015 yılları arası finansal tabloları bulunmadığı için analiz edilen şirketler yıldan yıla farklılaşmaktadır. Promethee yöntemi Visual Promethee programı kullanılarak uygulanmıştır. Bu programa indirilen veriler girildikten sonra verilerin maksimum ve minimum olması kritere göre değişmektedir ayrıca tercih fonksiyonu olarak 6. tip (Gaussian) tercih fonksiyonu kullanılmıştır. Analizde kullanılan faktoring şirketleri ve kriterlerin yıllık değişimi bulunmuştur. Kriterlerin ağırlıkları eşit kabul edilmiştir. Bulunan bu kriterler her yıl için tespit edilmiş ve örnek olarak 2015 yılına ait faktoring şirketleri kalemleri Tablo 2'de gösterilmiştir.

Tablo 2: 2015 Yılı Faktoring Şirketleri Kalemleri

Kriterler	Başer Faktoring	Credit West Faktoring	Garanti Faktoring	Huzur Faktoring	Lider Faktoring	Sümer Faktoring	Yapı Kredi Faktoring
Faktoring Alacakları	134144716	748001207	2850203	155868225	614383037	176273	2238223
Faktoring Gelirleri	37963831	124686542	237682	30296856	125091412	34242	167659
Takipteki Faktoring Alacakları	27490143	23651727	97431	6431859	31946710	8225	130318
Faktoring Borçları	300571	1243972	3299	3822	1430707	233	4602
Net Dönem Kar/Zararı	-6131624	27201743	25430	1217341	6373270	100	16643

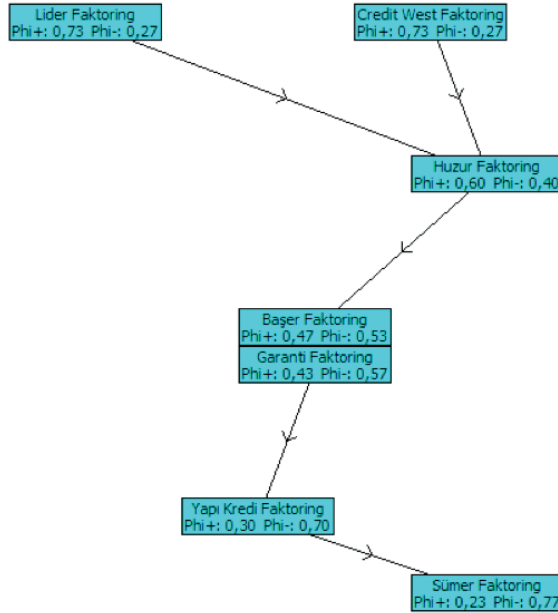
Kaynak: <https://www.kap.org.tr>

Tablo 2’de 2015 yılı faktoring şirketleri kalemleri gösterilmiştir. 2015 yılında 7 faktoring şirketinin değeri bulunmaktadır. Bu veriler her kalemin bilançodaki net değeridir ve kesinlikle veriler üzerinde oynanmamış ve logaritmaları alınmamıştır, bunun nedeni Promethee yönteminde kullanılan 6. Tip Gaussian tercih metodu sayesinde karar vericinin tercihinde ilgili değerlendirme faktörü değerlerinin ortalamadan sapmalarını belirleyerek Promethee skoru oluşturmaktadır. Strateji Faktoring şirketinin finansal tabloları bulunmadığı için analize katılmamıştır. 2015 yılı kalemleri gibi her yıla ait faktoring kalemleri şirketler için bulunmuş ve Promethee yöntemiyle analiz edilmiştir. Promethee sonuçları -1 ve +1 arasında değişmektedir. Promethee puanı Phi olarak adlandırılır. Bu toplam puan Promethee 1 ve Promethee 2 sonucunda bulunan Phi+ ve Phi- puanlarının farkından oluşmaktadır. Promethee analizinin sonuçları Tablo 3’de gösterilmiştir.

Tablo 3: 2009-2015 Faktoring Şirketleri Promethee Skorları

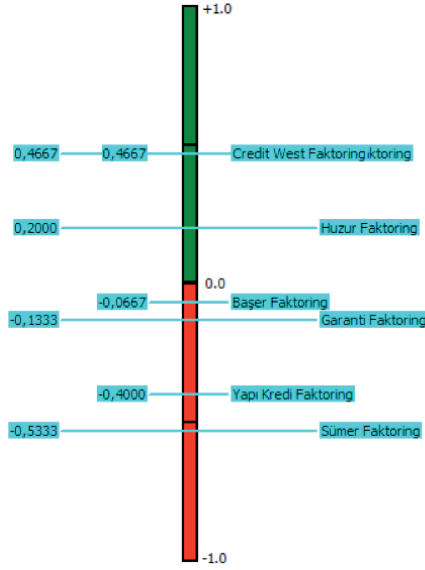
Faktoring Şirketleri	Promethee Skorları (Phi değerleri)						
	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015
Credit West Faktoring	-0,2	0,2	0,4	0,2	0	0,44	0,4667
Garanti Faktoring	0,2	-0,6	-0,6	-0,6	-0,6	-0,44	-0,1333
Başer Faktoring						0,12	-0,0667
Huzur Faktoring						-0,12	0,2
Lider Faktoring		0,4	0,2	0,4	0,6	0,52	0,4667
Sümer Faktoring							-0,5333
Yapı Kredi Faktoring						-0,52	-0,4

Tablo 3'e göre verilen Promethee skorlarına bakarsak tercih sırası ve şirket sayısı yıldan yıla değişmektedir. Strateji Faktoring şirketi halka açık olmasına rağmen finansal tabloları olmadığı için 2009-2015 yılları arası analize katılmamıştır. 2009 yılında Garanti Faktoring, 2010'da Lider Faktoring, 2011'de Credit West Faktoring, 2012, 2013 ve 2014'de Lider Faktoring, 2015'de ise Lider Faktoring ve Credit West Faktoring ilk sırada yer almaktadır. 2009-2015 yılları arasına birlikte baktığımızda en iyi şirket Lider Faktoring olmaktadır. En kötü şirketler: 2009'da Credit West Faktoring, 2010, 2011, 2012 ve 2013'de Garanti Faktoring, 2014'de Yapı Kredi Faktoring ve 2015'de ise Sümer Faktoring'dir. Promethee yöntemi bu sonuçları bulurken öncelikle Promethee 1 yöntemiyle kısmi sıralama yapmaktadır. Her yıl için bulunan bu skorlardan 2015 yılı Şekil 2'de örnek olarak gösterilmiştir.

Şekil 2: 2015 Yılı Promethee 1 Skorları

Şekil 2'ye göre 2015 yılında Promethee 1 yöntemine göre performans sıralaması yukarıdan aşağıya doğru gösterilmiştir. Lider, Credit West ve Huzur Faktoring firmaları en üstte yer almaktadır ve sıralama aşağıya doğru devam etmektedir. Ancak Promethee 1 yöntemine göre şirketlerin net performans skorları bulunmamaktadır. Bu skorlar da Promethee 2 yöntemine göre belirlenir. Hangi şirketin daha üstün olduğuna karar verilir. Tüm yıllar için değerlendirilen skorlardan Şekil 3'de 2015 yılı Promethee 2 skoru örnek olarak gösterilmiştir.

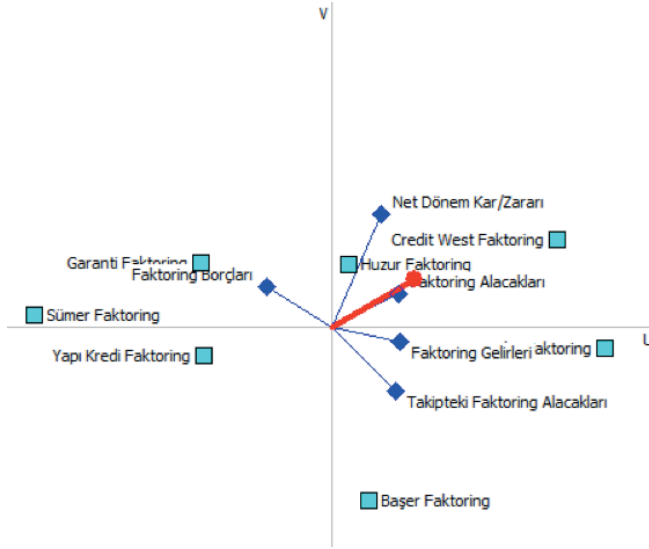
Şekil 3: 2015 Yılı Promethee 2 Skorları Düzlemi

Şekil 3'deki grafik aynı zamanda Promethee 2 yani tam sıralama skorlarıdır. Şekil 3'e göre; Phi skorları -1 ve +1 arasında değişmektedir. 2015 yılına göre Phi değerleri 0'ın altında kalan Başer, Garanti, Yapı Kredi ve Sümer Faktoring şirketleri düşük performans sergilerken, Huzur, Credit West ve Lider Faktoring şirketleri yüksek performans sergilemiştir. Bulunan bu sonuçlara göre 2015 yılı Tablo 4'de sıralama şeklinde gösterilmiştir.

Tablo 4: 2015 Yılı Promethee Akış Tablosu

Sıralama	Şirket	Phi	Phi+	Phi-
1	Lider Faktoring	0,4667	0,7333	0,2667
2	Credit West Faktoring	0,4667	0,7333	0,2667
3	Huzur Faktoring	0,2	0,6	0,4
4	Başer Faktoring	-0,0667	0,4667	0,5333
5	Garanti Faktoring	-0,1333	0,4333	0,5667
6	Yapı Kredi Faktoring	-0,4	0,3	0,7
7	Sümer Faktoring	-0,5333	0,2333	0,7667

Tüm yıllar için hesaplanan akış tablosunun bir örneği Tablo 4’de gösterilmiştir. 2015 yılı Promethee akış tablosuna göre sıralama sonuçları gösterilmektedir. Lider Faktoring = Credit West Faktoring > Huzur Faktoring > Başer Faktoring > Garanti Faktoring > Yapı Kredi Faktoring > Sümer Faktoring şeklinde şirket performansı sıralanmıştır. Bu sıralamanın nasıl oluştuğu Şekil 4’deki Gaia düzleminde gösterilmiştir.

Şekil 4: 2015 Yılı GAIA Düzlemi

Şekil 4’de 2015 yılının Gaia düzlemi gösterilmiştir. Gaia düzlemi iki boyutlu olarak problem çözümünü göstermektedir. U düzlemi X eksenini V düzlemi Y eksenini ifade etmektedir. Kırmızı kalın doğru Gaia düzlemindeki optimal noktayı göstermektedir. Bu noktaya yakın değerler Huzur, Credit West, Lider gibi faktoring şirketleri optimal seçimlerdir. Ayrıca gaia düzlemi kriterler açısından da değerlendirme yapmaktadır, mavi ince çizgiler kriterlere aittir. Örneğin; faktoring borçları açısından Garanti Faktoring şirketi, net dönem kâr/zararı olarak Credit West Faktoring şirketi seçilebilir. Gaia düzlemi hem bütünlük seçimi hem de tek tek kriterler açısından da yapılabilecek seçimleri göstermektedir.

SONUÇ VE ÖNERİLER

Bu çalışmada en iyi şirket yıldan yıla değişmekle beraber, Lider Faktoring şirketi pozitif anlamda öne çıkarken; tercih edilebilirliği düşük ve kötü performans gösteren şirket olarak Garanti Faktoring şirketi göze çarpmaktadır. Bu çalışma literatürdeki çalışmalardan farklı bir araştırmadır. Aynı zamanda faktoring şirketlerinin sıralaması ile ilgili ilk çalışmadır. Bu nedenle yatırımcılara bir referans olabileceği özelliği taşıması bakımından önemlidir.

Faktoring şirketleriyle ilgili gerçekleştirilen bu çalışma birtakım sonuçlara ulaşmasına rağmen; çalışmanın hem sınırları hem de geliştirilebilecek yönleri bulunmaktadır. Öncelikle yıl ve şirket sayısı geliştirilerek çalışma daha geçerli ve güvenilir hale getirilebilir. Ayrıca; araştırma sadece Türkiye'deki halka açık faktoring şirketlerine uygulanmıştır, bu sınırlama yerine Türkiye'deki tüm faktoring şirketleri üzerinde gerçekleştirilebilir ya da Türkiye'deki faktoring şirketleri ile yurtdışındaki faktoring şirketleri kıyaslanabilir. Faktoring şirketleri sıralaması yapılırken kullanılan kriter sayısı da artırılabilir.

Promethee yöntemi sıralama yapılırken kullanılan yöntemlerden biridir. Bu yöntem hem yapılışı hem de kullanımı bakımından diğer yöntemlere kıyasla oldukça basit, anlaşılır ve çözüm odaklı bir yöntemdir. Promethee yöntemi Promethee 1 ve Promethee 2 yöntemleri olarak ikiye ayrılmaktadır. Promethee 1 yöntemi pozitif ve negatif sonuçları verir ve kısmi sıralama yapar, ancak kesin sonuçlara varmak için Promethee 2 sonuçlarına bakmak gerekir, Promethee 2 pozitif ve negatif değerlerin farkını, bir başka ifade ile nihai sıralamayı vermektedir. Bu çalışmada Promethee yöntemi ile bulunan sonuçlar yatırımcılara fikir vermekte, ancak bu sonuçlarla kesin yargılara varmak yanlıştır. Analiz sonucunda bulunan sonuçlar bir faktoring şirketini ne çok iyi ne de çok kötü yapmamaktadır. Bu çalışma sadece belirlenen kriterler çerçevesinde yatırımcılara bir tavsiye niteliği taşımaktadır.

KAYNAKÇA

Amponsah, S. K., Darkwah, K. F., ve Inusah, A. (2012). "Logistic Preference Function for Preference Ranking organization Method for Enrichment Evaluation (PROMETHEE) Decision Analysis". African Journal of Mathematics and Computer Science Research, 5 (6), 112-119.

Aydın, N., Başar, M., ve Coşkun, M. (2014). "Finansal Yönetim" (Güncellenmiş 4.Baskı b.). Ankara: Detay Yayıncılık.

BDDK, 1 Ağustos 2016 <https://www.bddk.org.tr/WebSitesi/turkce/Kuruluslar/Faktoring/Faktoring.aspx> adresinden alındı.

Brans J.P. ve Vicke PH. (1985). "A Preference Ranking Organisation Method". Management Science 31 (6), s.647-656.

Çelik, P., ve Ustasüleyman, T. (2014). "Electre I ve Promethee Yöntemleri ile GSM Operatörlerinin Hizmet Kalitesinin Değerlendirilmesi". International Journal of Economic and Administrative Studies, 6 (12), 137-160.

Dağdeviren, M., ve Eraslan, E. (2008). "Promethee Sıralama Yöntemi ile Tedarikçi Seçimi". Gazi Üniversitesi Mühendislik Mimarlık Fakültesi Dergisi, 23 (1), 69-75.

Demir, R. (2013). "Faktoring Sözleşmesi". Journal of Yaşar University, 8 (Özel), 877-902.

Janekova, J. (2012). "Factoring-Alternative Source of A Company". *Annals of the Faculty of Engineering Hunedoara - International Journal of Engineering*, 10 (3), 303-306.

KAP. (2016, Ağustos 01). KAP: <https://www.kap.org.tr/Sektorler> adresinden alındı

Amponsah, S. K., Darkwah, K. F., ve Inusah, A. (2012). "Logistic Preference Function for Preference Ranking organization Method for Enrichment Evaluation (PROMETHEE) Decision Analysis". *African Journal of Mathematics and Computer Science Research*, 5 (6), 112-119.

Aydın, N., Başar, M., ve Coşkun, M. (2014). "Finansal Yönetim" (Güncellenmiş 4.Baskı b.). Ankara: Detay Yayıncılık.

BDDK, 1 Ağustos 2016 <https://www.bddk.org.tr/WebSitesi/turkce/Kuruluslar/Factoring/Factoring.aspx> adresinden alındı.

Brans J.P. ve Vicko PH. (1985). "A Preference Ranking Organisation Method". *Management Science* 31 (6), s.647-656.

Çelik, P., ve Ustasüleyman, T. (2014). "Electre I ve Promethee Yöntemleri ile GSM Operatörlerinin Hizmet Kalitesinin Değerlendirilmesi". *International Journal of Economic and Administrative Studies*, 6 (12), 137-160.

Dağdeviren, M., ve Eraslan, E. (2008). "Promethee Sıralama Yöntemi ile Tedarikçi Seçimi". *Gazi Üniversitesi Mühendislik Mimarlık Fakültesi Dergisi*, 23 (1), 69-75.

Demir, R. (2013). "Factoring Sözleşmesi". *Journal of Yaşar University*, 8 (Özel), 877-902.

Janekova, J. (2012). "Factoring-Alternative Source of A Company". *Annals of the Faculty of Engineering Hunedoara - International Journal of Engineering*, 10 (3), 303-306.

KAP. (2016, Ağustos 01). KAP: <https://www.kap.org.tr/Sektorler> adresinden alındı

Kaya, U., ve Gerekan, B. (2011). "Factoring Şirketi ve Satıcı İşletme Açısından Factoring İşlemlerinin Muhasebeleştirilmesi". *Afyon Kocatepe Üniversitesi İİBF Dergisi*, 13 (2), 71-101.

Koch, S. (2015). "Effects of Shareholder Groups on the Factoring Institutions Profitability: Evidence from Germany". *International Journal of Economics and Finance*, 7 (11), 39-51.

Kücü, H. (2007). "Promethee Sıralama Yöntemi ile Personel Seçimi ve Bir İşletmede Uygulanması". *Gazi Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Endüstri Mühendisliği Bölümü Yüksek Lisans Tezi*, Ankara.

Küçük, O. (2014). "Girişimcilik ve Küçük İşletme Yönetimi" (Yedinci Baskı). Ankara: Seçkin Yayıncılık

Mucuk, İ. (2014). "Modern İşletmecilik" (Gözden Geçirilmiş Ondokuzuncu Basım). İstanbul: Türkmen Kitabevi.

Özdemir, Z. (2005). "Dış Ticaret Finansman Tekniklerinden Faktoring ve Forfaiting İşlemleri". Kocaeli Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 10 (2), 194-224.

Qu, S., Li, H., ve Guo, X. (2011). "Application of Interval-Promethee Method for Decision Making in Investing". The Tenth International Symposium on Operations Research and Its Applications (ISORA 2011), 28 (31), 314-321.

Ravaş, O.C., ve David, A. (2010). "Factoring Agreement-Financing Method For The Companies In Lack of Cash-Flow". Annals of the University of Petroşani, Economics, 10 (4), 289-296.

Şahin, A., ve Akkaya, G. C. (2013). "Promethee Sıralama Yöntemi ile Portföy Oluşturma Üzerine Bir Uygulama". Ekonomi ve Yönetim Araştırmaları Dergisi, 2 (2), 67-81.

Tiryaki, B. (2006). "Faktoring İşlemi ve Faktoring İşleminin Hukuki Niteliği". Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, 8 (2), 189-214.

A SYSTEMIC ANALYSIS OF TWO TURKISH TRANSLATIONS OF HEMINGWAY'S THE OLD MAN AND THE SEA*

Harika KARAVİN**

ABSTRACT

This study aims to provide a systematic and objective translation criticism, benefiting mainly from Van den Broeck's "systemic model of translation criticism". Instead of searching for errors in translations, the textual and extra-textual features of the source and target texts have been tried to be defined and "the shifts of expressions" have been identified by linking each text to their social contexts. For the analysis and description of the translator's strategies on macro level, Venuti's concepts of domestication and foreignization have been used as analytical categories. For micro level analysis, on the other hand, Vinay and Darbalnet's translation procedures have been applied, providing relevant examples on different levels.

Keywords: translation criticism, systemic model, shifts of expressions, domestication and foreignization

HEMINGWAY'İN İHTİYAR ADAM VE DENİZ ADLI ROMANININ İKİ TÜRKÇE ÇEVİRİSİNİN DİZGESEL ANALİZİ

ÖZ

Bu çalışma temel olarak Van den Broeck'un dizgesel çeviri eleştiri modelinden faydalanarak sistematik ve objektif bir çeviri eleştirisi sunmayı hedeflemektedir. Çevirilerde hata aramak yerine, kaynak ve erek metinlerin metinsel ve metin dışı özellikleri tanımlanmaya çalışılmış, metinlerdeki "değiş kaydırmaları" metinlerin sosyal bağlamları göz önünde bulundurularak belirlenmiştir. Makro düzeyindeki çevirmen kararlarının incelenmesi ve tanımlanmasında analitik kategori olarak Venuti'nin yerelleştirme ve yabancılaştırma kavramları kullanılmıştır. Mikro düzey incelemelerde ise Vinay ve Darbalnet'in çeviri prosedürleri uygulanıp, farklı düzeylerde ilgili örnekler verilmiştir.

Anahtar sözcükler: çeviri eleştirisi, dizgesel model, değiş kaydırmaları, yerelleştirme ve yabancılaştırma

Introduction

Since the establishment of the Translation Bureau in 1940, Turkish literary system has been extensively enriched by translations from various languages and the translation activity has been evaluated by writers, translators and critics. However, most of the evaluative practices have appeared in some particular forms such as translator's prefaces, annotations and book reviews. These practices have usually focused on the translated texts without paying attention to their source texts. Therefore, the criticism of translation in Turkey has been rarely productive and had a tendency to judge the translated texts on the basis of their defects. Even more recently, the majority of the critics have described translations with some commonplace statements such as "it

reads well” or “it is bad” without supporting their remarks with objective and relevant criteria. These highly subjective appraisals have led some of the scholars to make a call for descriptive and systematic evaluations, which has consequently caused a paradigm change in Translation Studies. A number of prominent scholars including Itamar Even Zohar have had significant roles on this paradigm change with their emphasis that target text is at least as much important as the source text. In their “target oriented and systemic approach”, the quality of translation is assessed according to the function of the translation in the system of the target literature. They have looked upon the literary translations as part of the polysystem of the target culture literature. In addition, Gideon Toury has put forward a methodology for descriptive translation studies and suggested that translators constantly take some decisions during their translation processes. He has attempted to examine them through the notion of “translational norms” (1978). In short, scholars working within this paradigm have claimed that translations should be described in accordance with the target norms that are valid at a specific time and place and compared with their original ones in order to produce an objective translation criticism supported by translation theories (Toury, 1980, p. 73).

In order to produce such kind of a systematic and objective translation criticism, I want to examine two Turkish translations of Hemingway’s novella *The Old Man and the Sea* by adopting Van den Broeck’s “systemic model of translation criticism and reviewing” (1985, p. 55). Before starting my analysis, I would like to give some information about the theoretical basis on which this model is grounded. According to Van den Broeck, translation criticism can be an objective account if it is based on systematic description, which requires, as a first step, a comparative analysis of the source and target texts. The purpose of this kind of comparison is to determine the degree of “factual equivalence” between the source and target texts. To put it differently, one of the most important aims of this model is to find out what kind of relationship exists between these two texts without offering value judgments. However, it is not enough to restrict this comparison only to the text structures. He requires the critics to take into account the “multiple relations between the source text and the system of similar and/or other texts originating from the same language, culture and tradition; between the target and source systems; between the target text and its readers and so on” (p. 59). As he claims, the comparison of ST and TT should also identify the shifts of expressions in the translation. Incorporating Popovic’s notion of the “shifts of expressions” into his translation criticism model, he has managed to avoid defining every change in the target text as an “error”. As Popovic defines, “all that appears as new with respect to the original, or fails to appear where it might have been expected, may be interpreted as a shift. According to him, the differences in languages are unavoidable due to the “disparity and asymmetry in the development of two linguistic traditions. Therefore, any changes in the target text should not be interpreted as something

negative that results from the translator's desire to change the "semantic appeal" of the source text. As he argues, the translator sometimes resorts to shifts in their translations in order to "preserve the norm of the original" (1970, pp. 79-81). For this reason, determining the nature of the shifts in the translated texts (optional vs. obligatory) would enable the critic to evaluate the translator's strategies as well as what is "lost" or "gained" in the translation process in a much more objective manner. Van den Broeck also adds that the critic should strive to "detect the translator's norms and options, the conditions under which he works and the way in which they influence the translational process". Above all, the critic should never confuse his own set of norms with those adopted by the translator (pp.59-61)

In the view of the information mentioned above, I will compare Hemingway's novella with its two specific Turkish translations. One of them was translated by Ülkü Tamer and published by Varlık Publishing House in 1969. The reason why I have chosen this version is my wide knowledge about the translator. Ülkü Tamer is a well-known poet, translator and actor who is famous for his simple and plain language style. He is one of the best representatives of the literary movement called İkinci Yeni. Tamer is usually defined as a poet who has admired the West and has been greatly influenced by its ideas (Mehmet Fuat, 1985). As a second option, I have chosen Orhan Azizoğlu's translation, published by Bilgi Publishing House in 1983, since it is the only one that still circulates in the market and is mostly read by the primary school students as one of the "100 Essential Works" recommended by the Ministry of Education.

1. A Comparative Analysis of Source and Target Texts

In this part of the study, I will provide a comparative analysis of the source and target texts, focusing on both linguistic and extra-linguistic elements. My analysis will provide much space to examine how translators reflect Hemingway's lexical choices and stylistic elements. While defining the translators' strategies, I will benefit from Venuti's concepts of domestication and foreignization as analytical categories to describe two opposite ways of translating on the macro level. As is known, "domestication is used to refer to the adaptation of the culture context and culture specific items and foreignization to the preserving of the original cultural context" (Paloposki, 2011, p. 1). The reason why Venuti introduces these concepts is his desire to formulate an ethical agenda. He dismisses the domestication strategy since it involves "an ethnocentric reduction of the foreign text to target language cultural values" (1995, p. 20). This results in a transparent and fluent translation, which increases the invisibility of the translator by minimizing the foreignness of the source text. On the contrary, he is in favor of the foreignizing method that entails "choosing a foreign text and developing a translation method along lines which are excluded by dominant culture values in the target language". In this way, Venuti aims to put an ethnodeviant pressure on target-culture values to register the linguistic and cultural

differences of the foreign text and make visible the presence of the translator (ibid.). For micro-level linguistic and stylistic analysis, I will use Vinay and Darbalnet's model which provides different translation strategies and procedures. Vinay and Darbalnet identify seven procedures, each of which is adopted in particular circumstances. For instance, borrowing refers to the usage of foreign words in target text in order to "introduce the flavor of the source language culture into a translation". Calque is defined "as a special kind of borrowing" where source language structure or lexical element is transferred literally into target text. Literal translation is the direct transfer of SL text into an "idiomatically and grammatically appropriate" target text. Transposition refers to the change of word class with another; modulation to the changes in point of view of the source text; equivalence to the description of same situation by different stylistic and structural means; adaptation to changing the cultural references in target text when the situation of source text is unknown in the target culture (1958, pp. 85-93).

1.1 Lexical Elements

1.1.1 Translation of ideologically-laden words

As we know, every language use involves some kind of ideology, which can manifest itself through the selection of some specific lexical or grammatical items. Therefore, it is possible to determine an author's ideological stance by studying the lexical units in the text. In order to evaluate the ideological aspect of the language use in this novella, it is important to know that Hemingway intentionally adds some Spanish words into his text to show his interest and familiarity with the people of Cuba where he lived for more than fourteen years. He uses lots of ideologically-laden words such as bodega, salao, el mar, terrace, queva etc. Even the name of the main character, Santiago, is a Spanish word that is commonly used to denote the Saint James. Now, I would like to give two examples to analyze how the translators deal with such words:

"But after forty days without a fish the boy's parents had told him that the old man was now definitely and finally salao, which is the worst form of unlucky [...]" (p.9)

Tamer: "Ama balıksız geçen kırk gün sonunda, çocuğun ailesi, ihtiyar adamın artık düpedüz salao olduğunu, kör talihli olduğunu, söylemişti." (p.7)

Azizoğlu: "Fakat birbiri ardından kırk gün eli boş döndükten sonra çocuğun ailesi, ihtiyar balıkçının artık talihsizlikten de beter bir salao'ya uğradığına inanmıştı." (p.5)

Both of the translators adopt the borrowing method by preserving the foreign word in their translations so that they could reflect the ideology behind the author's decision to choose this Spanish word. Hemingway intentionally uses this word in the source text to imply the nationality of the boy in the novella and show his own familiarity with this language and the people of Spanish origin living in Cuba. Tamer both keeps the

foreign word and explains it with a parenthetical statement in the TT. His expression “kör talihli” manages to render the high degree of unluckiness the old man experiences. On the other hand, Azizoğlu highlights its foreignness by writing it in bold. However, we observe a “negative shift” in his version. Though the word *salao* is defined as the worst form of unluckiness in the ST, he presents it as something different that is possible to be compared to the state of being unlucky in terms of its emotional intensity. Since he does not provide any explanation regarding the lexical meaning of this word, either within the same sentence or by using a footnote, it might be difficult for the readers to interpret it as “being very unlucky”. The following example also deals with the translators’ strategies to cope with a similar Spanish word:

“Some of the younger fishermen, those who used buoys as floats for their lines and had motorboats, bought when the shark livers had brought much money, spoke of her as *el mar* which is masculine.” (p.30)

Tamer: “Genç balıkçılardan bazıları, ağları için mantar yerine şamandıra kullananlar, köpek balığı ciğerinin para ettiği zamanlar alınmış motorlarla balıkçılık edenler, erkeklik belirtisi olan *el*’i kullanırlardı: *el mar*.” (p.27)

Azizoğlu: “Ağlarının başına şamandıra koyan, köpekbalığı ciğeri fazla para ettiği zaman motorlu kayık alan genç balıkçılardan bazıları, ondan, erkek olarak *El Mar* diye söz eder.” (p.27)

Here, the author uses another Spanish word, *el mar*, which means the sea. *Mar* is an unusual noun in that it can be used either with masculine or feminine definite article. As is told in the story, the majority of the Spanish people describes the sea as feminine and hence uses the feminine definite article “*la*”. However, some of the younger fishermen prefer to speak of it as masculine and therefore the masculine definite article “*el*” precedes the word. When we look at the translations of the word “*el mar*,” we see that the translators again adopt the borrowing strategy, which helps them to reflect Hemingway’s ideological lexical choices in the translated versions. In both translations, it is easy to understand that people use “*el mar*” when they want to talk about the sea as masculine. However, it is not so easy to determine whether it is really so or something made up by those people. Therefore, it would be useful to use a footnote that would both provide information about what “*elmar*” means and the function of the article “*el*”. In this way, it would be possible to solve the ambiguity that is apparent in Tamer’s explanatory phrase preceding this article. When “*el*” is defined as “erkeklik belirtisi”, the person reading Tamer’s translation may interpret it as a kind of feature belonging to men.

1.1.2 Translation of fishing terms

One of the unique characteristics of the novella results from Hemingway’s extensive use of fishing terms and details regarding fishing techniques. In other words, this novella can be considered a reflection of Hemingway’s expert knowledge and skill in fishing. As Gurko points out, “one reason that Hemingway’s

stories are so crammed with technical details about fishing, hunting, bullfighting, boxing, and war is his belief that professional technique is the quickest and surest way of understanding the physical process of nature, of getting into the thing itself.” (1955, p. 15). For this reason, translators need to have enough knowledge on some basic fishing terminology and strategies. In addition, Hemingway includes various kinds of fish into his plot such as albacore, bonita, marlin and tuna, all of which have symbolic functions. Throughout the novella, a connection is usually formed between the old man and the fish in order to show his lack of control both on himself and the nature. Now, I would like to analyze what kinds of strategies the translators have adopted to render the parts that are closely related to fishing.

“[...] he had a big blue runner and a yellow jack that had been used before”(p.31)

Tamer: “Ötekilerde daha önce kullandığı kocaman mavi bir lüferle, sapsarı bir lapina taktıydı”. (p.29)

Azizoğlu: “Ötekilere bir gün evvel kullandığı yemleri takmıştı.” (p.28)

This sentence is taken from a scene where the narrator describes the fishing lines the old man and the little boy cast into the sea. The phrases “big blue runner” and “yellow jack” refer to the specific fishing terms that denote the replicas used as bait in order to attract the fish. Azizoğlu manages to understand this point and prefers to use a culturally-neutral word “yem”. On the other hand, Tamer also understands their function, but attempts to render all the lexical elements in his translation by adapting the names of the fish. Instead of preserving the “big blue runner” and “yellow jack”, which are distributed mainly across the Atlantic Ocean, he uses the names of other two fishes that are known to the Turkish culture. In his method of adaptation, he seems to pay attention to the fact that the fish types that he would use could be qualified with the adjectives “yellow” and “blue”. However, his version ends up creating a “negative shift”, resulting from the adjective “kocaman” that precedes the replicas which are, in fact, quite small in size.

In the following example, I will focus on the different lexical choices used for rendering some specific fishing terms:

He shipped his oars and brought a small line from under the bow. It had a wire leader and a medium-sized hook and he baited it with one of the sardines. He let it go over the side and then made it fast to a ring bolt in the stern. Then he baited another line and left it coiled in the shade of the bow.” (p.34)

Tamer: “Küreklere bırakıp küçük bir olta çıkardı başaltından. Orta boy iğnesine sardalyelerden birini taktı. Yandan suya bıraktı oltayı, kıçtaki halkalardan birine bağladı. Sonra bir başka oltaya daha yem takarak başaltında gölgeye koydu onu.” (p.31)

Azizoğlu: “Küreklere bırakarak başaltından daha ince bir olta çıkardı. Tel bir kılavuzun ucundaki orta boy zokayı, sardalyelerden biriyle yemledikten sonra denize fırlatıp bodoslamadaki halkalardan birine sıkıca

bağladı. Sonra bir başka olta daha hazırlayıp, pruvanın gölgesine bıraktı.” (p.31)

The fishing terms “bow,” “stern” and “hook” are translated with different words by the translators. As is seen, Azizoğlu has a tendency to use more technical words than those of Tamer’s. For instance, while Tamer renders “stern” as “kıç”, Azizoğlu uses “bodoslama”. Tamer seems to take the audience factor more into account, which is assumed to be mainly the primary-school children, with his preference for a more familiar word. When we look at the translation of “bow”, it is easily recognized that the translators become confused with the semantic nuance between “pruva” and “başaltı”. While “pruva” can be used to refer to the forward end of a small boat, “başaltı” denotes deck heads of the seamen in ships. In fact, the old man goes on fishing on a small boat and hence the choice of “başaltı” for “bow” creates a negative shift in both translations.

1.1.3 Translation of culture-specific items

As the distance between cultures and languages increases, rendering of culture-specific items becomes more problematic. Deficient familiarity with the cultural background of the source text usually causes “negative shifts” in translations. In order to deal with such words, translators develop strategies that can be identified, in general terms, by using Venuti’s concepts of domestication and foreignization. My analysis will include the rendering of the following two categories: (1) baseball terms, (2) biblical names.

The reason why I have chosen to analyze the baseball terms results from the intensity of the dialogues between Santiago and Marlin about American baseball and one of its players, Joe DiMaggio. At the beginning of the novella, an analogy is formed between Santiago and Joe DiMaggio, who is identified as a hero. Both men continue to put up a struggle no matter how worse the conditions are. As baseball is an unknown type of sport for Turkish readers, it would be interesting to analyze how the translators have rendered such parts. Let’s start with the translation of the word “baseball”:

“Go and play baseball” (p.12) / “When I come back you can tell me about the baseball” (p.17) / “[...] and I will read the baseball.” (p.17)

Tamer: “Git ve beyzbol oyna” (p.10) / “Dönünce beyzbolu anlattırın” / “Beyzbol haberlerini okurum” (p.14)

Azizoğlu: “Sen git topunu oyna.” (p.8) / Ben dönene kadar maçları oku da bana anlattırın.” (p.13) / “Maçları okurum” (p.13)

As is seen, Tamer adopts the borrowing method and transfers the foreign word into the target text. Tamer seems to be aware of the associations this term arouses in the representation of the content in that he adopts a foreignizing strategy whenever such terms appear in the novella. However, Azizoğlu displays an opposite tendency, adopting the method of adaptation in rendering the word “baseball”. In each instance, he adapts the

typically American sport “baseball” into a familiar sport “football” and renders the relevant terms accordingly. For instance, while translating the word “baseball” in the last sentence, Azizoğlu completely ignores its cultural attributes and present it with a culturally-neutral word “maç”. The reason behind Azizoğlu’s strategy might be his desire to enable the target readers to see and understand it within their own cultural context, without confusing their minds with something unknown to them.

Now, I would like to analyze a dialogue in which Santiago and Manolin has a conversation about some of the baseball teams:

“The Yankees cannot lose.”

“But I fear the Indians of Cleveland.”

“Have faith in the Yankees my son. Think of the great DiMaggio.”

“I fear both the Tigers of Detroit and the Indians of Cleveland.”

“Be careful or you will fear even the Reds of Cincinnati and the White Sox of Chicago.” (p.17)

Tamer’s translation:

“Yankee yenilmez.”

“Ama Indias of Cleveland’dan korkarım ben.”

“Yankee’ye güven, oğlum. Büyük DiMaggio’yu düşünsene.”

“Ben hem Tigers of Detroit’ten, hem de Indians of Cleveland’dan korkarım.”

“Neredeyse Reds of Cincinnati’yle White Sox of Chicago’dan da korkacaksın. (p.15)

Azizoğlu’s translation:

“Bizim Yankee’ler nasıl olsa kazanmıştır.”

“Cleveland’lı İndian’lar beni korkutuyor doğrusunu istersen.”

“Sen niyetini bozma evlat. Bizim Yankee’ler iyidir. Di Maggio’yu düşünsene, aslan gibi oyucu.”

“Detroit’li Tiger’lar da belalı.”

“Ha gayret, nerdeyse Cincinnati’den, Chiacogo’lulardan da korkacaksın. Bu ne be!” (p.14)

Hemingway intentionally includes some team names into his plot because he wants to emphasize that the struggles of the game resemble those of the old man’s. The excerpt given above can be examined within this framework, paying attention to the translators’ translation strategies that differ from each other. On the one hand, Tamer transfers all the foreign names by using the borrowing method without changing their spelling. Though his choice can be justified by referring to his desire to keep proper names as they are, it is not obvious whether the names belong to a team or a player because within the same dialogue we also encounter the name of a famous player, Di Maggio. Therefore, Tamer might have avoided the confusion by adding the word

“team” after the names. What is more, Tamer fails to recognize the play on the words. In fact, the teams are called 'the Cleveland Indians', 'the Cincinnati Reds', 'the Chicago White Sox', and 'the Detroit Tigers'. On the other hand, Azizoğlu translates the names literally into Turkish (e.g. Detroit'li Tiger'lar, Cleveland'li Indian'lar), which causes ambiguity in the target text. In his translation, it is possible to deduce that the names of the teams are Tiger and Indian and their preceding words are used just to explain their home towns. Ambiguity becomes more intense in the last sentence where Azizoğlu only transfers the city names. In order to avoid such problems, it would be better if the translators provided footnotes that specify what these names refer to.

2.1 Stylistic elements

2.1.1 Hemingway's use of details

Even though Hemingway uses short sentences that are written in simple and natural language, he forces the readers to focus on the components of each sentence and examine the details more closely. As a minimalist writer, Hemingway's strength lies in his short sentences that include specific details in themselves (Xie, 2008, p. 156). The following examples will attempt to show whether translators have paid attention to preserve the details of the source text in their translations:

“The successful fishermen of that day were already in and had butchered their marlin out and carried them laid full length across two planks, with two men staggering at the end of each plank, to the fish house where they waited for the ice truck to carry them to the market in Havana.” (p.11)

Tamer: “O günün başarılı balıkçıları dönmüşlerdi bile, yakaladıkları marlin'i karaya çekip iki kalasın üstüne boylu boyunca uzatmışlardı; birer adam kalasların ucuna yapışmış, Havana'daki pazara gidecek buz kamyonunu beklemek için balıkhaneye götürüyorlardı balığı.” (p.9)

Azizoğlu: “O günün şanslı balıkçıları dönmeğe başlamışlardı bile. Uzun kalaslar üzerine yatırdıkları kılıç balıklarını Havana pazarına sevk edilmek üzere buzhaneye götürüyorlardı.” (p.7)

In this example, the narrator gives a detailed description of what is done after catching the marlin. Then, within the same paragraph, the narrator continues his/ her narration by adding another piece of detailed information regarding the handling process of sharks. As the differences in dealing with different types of fish are aimed to be shown, each details gains importance in this paragraph, all of which are tried to be kept in Tamer's translation. He includes all the components of the source text into his translation and hence carries out a “faithful translation” in the sense of preserving all of the lexical elements within the constraints of the grammatical and lexical structures of the target language. In Azizoğlu's translation, however, we see that he omits the specific parts written in bold from the sentence. The details regarding who carries the marlin and by

which they are transported to the market are not mentioned in the TT. In the general sense, his translation strategy can be defined as a freer rendering of the source language text, having less concern to render each individual word. Due to such kind of reduction and simplification in the target text, Azizoğlu fails to reflect one of the stylistic elements of Hemingway in his translation.

2.1.2 Hemingway's simple language

Hemingway's idiosyncratic language use results mostly from its simplicity, directness, clarity and freshness. He almost always uses concrete, specific, more common, casual and conversational words in his works. He prefers to use short sentences that rarely include adjectives and abstract nouns (2008: 157). However, he creates a particular tension and rhythm in these sentences, which becomes more of an issue in the translations. Now I would like to analyze how the translators reflect Hemingway's direct and simple language in their translations.

"The old man had thought the boy to fish and the boy loved him." (p.10)

Tamer: "Balık tutmayı ihtiyar adam öğretmişti ona; çocuk onu seviyordu." (p.8)

Azizoğlu: "Çocuğun delicesine sevdiği balıkçılığı ona ihtiyar öğretmişti." (p.6)

The sentence in the source text is a perfect indicator of Hemingway's style. As is seen, the message is clear and direct. In Tamer's translation, we observe that he adopts a source oriented approach in terms of representing the particular stylistic features of the source text. In other words, Tamer seems to take into account the stylistic components of source text with regard to simple and direct language. Unlike Azizoğlu, he does not add or delete anything in his translation. When we look at Azizoğlu's translation, we begin to feel that this sentence has been uttered by someone else rather than Hemingway, which manifest itself on different levels. First of all, Azizoğlu translates the author's expression in one sentence while the statement in the source text consists of two clauses that are linked to each other in a sequential way. Secondly, the author's direct expression is turned into an indirect one, causing a shift in emphasis. In his translation, the emphasis is put on the fact that "the old man taught him to fish". However, in Hemingway's sentence, that the old man taught him and he loved him is of equal importance. In addition, Azizoğlu's expression "çocuğun delice sevdiği balıkçılığı" causes a "negative shift", resulting from a misinterpretation. It is not the fishing that the little boy loved, but the old man himself.

2.1.3 Hemingway's use of repetition

Hemingway employs the technique of repetition to "convey action clearly to the reader and to create the impression that it is happening in the present" (2008: 157). That is to say, Hemingway usually resorts to repetition within the same sentence or paragraph in order to achieve a particular effect. This point gains

significance when one is to judge the translation of a literary work. For this reason, I would like to examine whether the translators take into account this stylistic feature in their translations.

“And maybe he will come up before that. If he doesn't maybe he will come up with the moon. If he does not do that maybe he will come up with the sunrise.” (p.46)

Tamer: “Belki o zamana kadar su yüzüne çıkar. Çıkmazsa belki ay doğunca çıkar. Ay ışığında da çıkmazsa güneş doğarken çıkar belki.” (p.43)

Azizoğlu: “O zamana kadar yüze çıkıverir bakarsın, belli olmaz. Olmazsa gece ay çıkınca gelir belki. Ya da güneş doğarken yola getiririz.” (p.44)

Here the narrator talks about the probability of encountering the marling by a certain time. Repeating the words “maybe” and “come up” three times within three successive sentences, Hemingway creates a kind of tension and rhythm in narration. Tamer shows a tendency to produce a target text that follows closely the “textual-linguistic norms” of the source text and culture. His translation manages to recreate the same impression in the target text by employing the author’s technique of repetition. As is clear, the words “maybe” and “come up” are rendered by “belki” and “çıkır” respectively, without using any other expressions. However, Azizoğlu prefers to use different words for them in each sentence (e.g. “çıkıverir”, gelir” for the translation of “come up”). He does not even include one of the repeated elements in his translation (translation of “maybe” is omitted in the last sentence). As a result, he fails to recreate the intended rhythm in his version. In addition, he includes his own subjective interpretation by changing the content of the source text. Though the narrator speculates about the time when the marlin comes into sight within the whole excerpt, Azizoğlu introduces a different semantic context into the last sentence with his expression “yola getirmek”.

3. Conclusion

In this study, I have attempted to provide a systematic and objective translation criticism, benefiting mainly from Van den Broeck’s “systemic model of translation criticism”. Instead of searching for errors in translations, I have tried to describe the textual and extra-textual features of the source and target texts and identify “the shifts of expressions” by linking each text to their social contexts. In order to define the translator’s strategies on macro level, I have used Venuti’s concepts of domestication and foreignization as analytical categories. For micro level analysis, on the other hand, I have made use of Vinay and Darbalnet’s translation procedures whenever it is necessary and relevant. Even though I have encountered a huge number of examples that can be discussed within the framework of a negative shift, I have tried to restrict my analysis to Hemingway’s lexical and stylistic features and their representation in the translations.

At the end of the study, I have gained significant information regarding the translators’

translation strategies. In translating ideological words used by Hemingway, both of the translators have failed to convey the intended message because the target readers have not been provided with any relevant footnotes that would help them to understand them more appropriately. Though the translators have had a tendency to maintain the foreignness of the source text, they have not been always able to compensate for the cultural differences or make the text more intelligible for the target readers. Apart from that, Tamer has tried to produce a more “faithful” translation in terms of representing Hemingway’s lexical and stylistic elements by using a simple Turkish as well as direct and short sentences. Considering this, we can say that Tamer was under the influence of the dominant translation discourse of his time which appreciated to reproduce the style and content of the author as faithfully as possible. Finally, it is possible to mention that more negative shifts have been encountered in Azizoğlu’s translation, most of which have resulted from misinterpretation, lack of knowledge about fishing and lack of attention. Therefore, we can conclude that Azizoğlu has sometimes been less successful in reading the source text correctly.

REFERENCES

- Azizoğlu, Orhan, (trans. 1983). *İhtiyar Balıkçı*. by Ernest Hemingway. Ankara: Bilgi Yayınevi.
- Baker, Carlos. (1969). *Ernest Hemingway: A Life Story*. New York. Charles Scribner's Sons.
- Durisin, D. (1974). *Sources and Systematics of Comparative Literature*. Bratislava: Univerzita Komenského.
- Even-Zohar, Itamar. (1978). “The Position of Translated Literature within the Literary Polysystem”.
- J.S.holmes, J.Lambert, R.Van den Broek der. *Literature and Translation: New Perspectives in Literary Studies*. Leuven: ACCO.
- Elizondo, Sonny. (2011). *GradeSaver(TM) Classic Notes: The Old Man and the Sea*. Available:<<http://www.amazon.com/exec/obidos/ASIN/160259273X/gradesaver-20>> (assessed 3 June 2013).
- Fuat, Mehmet. (1985). *Çağdaş Türk Şiiri Antolojisi*. İstanbul: Adam Yayınları.
- Gurko, Leo. (1955). "The Old Man and the Sea", *College English* Vol. 17, No: 13, Oct 1955.
- Hemingway, Ernest. (1952). *The Old Man and the Sea*. New York: Scribner.
- House, Juliane. (2001). “Translation Quality Assessment: Linguistic Description versus Social Evaluation”. *Meta*, Vol. 46, No: 2.
- Nelson, R. S. (1979). *Hemingway: Expressionist artist*. Ames, Iowa: The Iowa State University Press.
- Paloposki, O. (2011). “Domestication and Foreignization” in *Handbook of Translation Studies*.
- Pearsall, Robert Brainard. (1973). *The Life and Writings of Ernest Hemingway*. Amsterdam: Rodopi NV.

Popovic, Anton. (1970). "The Concept of 'Shift of Expression' in Translation Analysis", *The Nature of Translation: Essays on the Theory and Practice of Literary Translation*, (ed.) James S. Holmes. The Hague and Paris: Mouton.

Schaffner, Christina. (2003). "Third Ways and New Centres" in Maria Calzada Perez, *Apropos of Ideology*, St. Jerome.

Tahir Gürçağlar, Şehnaz. (2009). *Translation, Presumed Innocent: Translation and Ideology in Turkey*. The Translator, Vol. 15, No: 1, 2009: Special Issue. *Nation and Translation in the Middle East*.

Tamer, Ülkü, trans. (1969). *İhtiyar Balıkçı*. by Ernest Hemingway. Ankara: Varlık Yayınları.

Toury, G. (1978). "The Nature and Role of Norms in Literary Translation" in L. Venuti.

(1980). *In Search of a Theory of Translation*, Tel Aviv: The Porter Institute.

Ulrych, Margherita. (1996). "On Integrating Stylistics into the Translation Process". XIV World Congress of the FIT. Proceedings 2. Melbourne, Australia: AUSIT, The Australian Institute of Interpreters and Translators.

Xie, Y. (2008). *Hemingway's Language Style and Writing Techniques in The Old Man and the Sea*. CCSE Journal, Vol. 1, No:2, December 2008.

Van den Broeck, Raymond. (1985). "Second Thoughts on Translation Criticism: A Model of its Analytic Function" in T. Hermans (ed.), *The Manipulation of Literature*, Studies in Literary Translation. London/ Sydney: Croom Helm.

Venuti, L. (1995). *The Translator's Invisibility: A History of Translation*. London and New York: Routledge.

Vinay and Darbalnet. (1995). *Comparative Stylistics of French and English: A Methodology for Translation*. Amsterdam and Philadelphia, PA: John Benjamins.

AN INVESTIGATION ABOUT THE EXAGGERATION OF SOCIAL MEDIA AS A FLUID FORM OF MODERNISM*

Ali Poyraz GÜRSON**

ABSTRACT

The world keeps turning, but faster than ever. However, one of the contributory acts of this situation is definitely social media which came into people's life seven years ago. Social media becomes a recreation of oneself and a *raison d'être*. Although the titans of social media does not know which road to follow in the beginning, the context of the sites as Face book and YouTube is shaped through the requests of the users. In case of the Twitter still attracts the great attention since from the first day.

The social networking sites which are come into effect in the later of 2006 and in the beginning of 2007, nowadays mediate most of the protests of era. First, in 2009 Iran election period protests show how the power of social media usage began to emerge on the scene. After that, this time events in Tunis broke out and spread all over the Arabian world, protest took place in almost 15 countries. In 2010 the events were namely "Arab Spring" was broken out. And again during those days teenagers came together through their social media communication. Moreover, after the reactionary events both in Iran and Arab World, the usage of social media surprised the West and also in a way inspired them because till that moment social media has never been used like this. After the Tunis and Arab Spring events, the social media especially Twitter showed its power again. After these, in 2013 "Gezi Parkı" instance broke out. It started on 27th of May and continued till 25th of June. Everything is started by the protests of a small group of environmentalists to prevent the lumbering of the trees. How this simple protest causes to become a national and international phenomena. First days, it is given in some of the TV channels and newspapers but the protests gain importance with the usage of Twitter in order to define what is happening in Gezi Parkı.

Nevertheless, in 2009 social media revolution occurred. Whole world saw the real power of social media which was called as "the most powerful force of the era" two years ago. Modern era's communication network enables youth to communicate and get together to react and take a stand. Therefore, the role of social media in social cases adds a new dimension to the general use of the medium (<http://www.medyam.com/sosyal-medyanin-toplumsal-olaylardaki-yeri/>).

The changing world and the contributory acts of social media to this situation make us to think the relation between the social media and these social cases. So the purpose of this paper is, to present the differences between the "old media" and "new media" by looking through the evolution of media; define what constitutes Web 1.0 and Web 2.0; what sort of innovations does social media (which is included in Web 2.0) present and

especially Twitter, what makes Twitter different among the other social media forms; how these social media tools are used in social cases; to analyze “Gezi Parkı” instance in terms of social media. Moreover, this analysis also contains that whether Twitter can be considered as a new public sphere in terms of Habermas thinking or not? Can Twitter create a democratic society or can Twitter provide sphere of equality and independence.

Key Words: Social Media, Twitter, Gezi Parkı Case

MODERNİZMİN SIVI FORMU OLARAK SOSYAL MEDYA ABARTISI HAKKINDA BİR ARAŞTIRMA

ÖZ

2013 yılında gerçekleşen “Gezi Parkı” eylemleri sırasında sosyal medya kullanımının etkileri incelenmiş ve “liquid modernity / sıvı demokrasi” çağında sosyal medyanın başat/ana akım medyadan bağımsız kamuoyu oluşumunda çok etkili olduğu şeklindeki söylemin doğruluğu incelenmiştir. Sonuç olarak sosyal medyanın siyasetin şekillenmesinde ana akım medya olmaksızın çok da etkili olamadığı bulgusuna ulaşılmış ve makalenin isminden de anlaşılacağı üzere “sosyal medya abartısı” şeklinde nitelendirilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Sosyal medya, Twitter, Gezi Parkı Vakası

Information and communication technologies are involved in the powers that shaped the 21st century. These technologies change the people’s living, learning and working; and enable interaction among people. So these conditions change both the individual and social life and brought on economic, social, cultural and political outcomes (Yeni Medya ve Kamu Diplomasisi Aktörü Olarak BYEGM, 2013, 25).

Communication technologies have a greater past when compared with the computer technologies. It does not take so long to be realized that electric is an ideal technique in information transmission, so the usage of electric in telecommunication has 150 years past. During this process in each 20 year period novelties in communication area come up: towards 1850’s telegraph, between 1858 and 1880’s telephone, towards 1900’s transmission with electromagnetic waves, between 1920 and 1930’s radio, between 1950 and 1960’s development of television technologies and lastly starting from 1970’s the usage of New Media technologies started (Aytekin, 2012, 103).

In 1970’s concept of New Media is proposed by the researchers who are conducted studies on information and communication. However, in 1990’s the meaning has changed with the improvements in computer and internet technologies and gains a distinct meaning (Aytekin, 2012, 103).

The first thing that comes to mind with the concept of media is newspaper, magazine, radio and television. Today, these are named as traditional media because technologic innovations and internet change the forms of

mediums and create a concept of New Media. There are many studies which discuss the differences between the Traditional/Old Media and New Media: Lister discusses the digital traits of New Media, Fidler describes New Media as change in form or transfiguration, Manovich states the trait of numerical value that New Media has, McQuail underlies the interactivity of New Media. The common point of these studies is the traits of New Media are; interactivity, modularity, being digital and hypertext (Yengin, 2012, 126).

Along with the new technological revolution it can be said that it gives a start to a new social era. New communication technologies considered as a tool to achieve participatory democracy because of its aspects; to raise the level of information, to enable individual communication, interaction and universal access opportunity. Karagöz (2013, 134) cited Underwood discusses the democratization effect of new communication tools and states that “the reason why internet been preferred, it gives opportunity to users to benefit the democratic nature of internet ‘many-to-many’ rather than the traditional media companies’ totalitarian structure ‘one-to-many’”. The portrayer of this new society is “network society”. Network society means everybody can connect anywhere and everywhere. The most discriminating feature of network society is two way communications, in other words interaction (Karagöz, 2013, 134).

Interaction refers to main feature of New Media and precisely what makes New Media “new”. Interaction is the multi way communication between the sender and the receiver, and among the receivers (Aytekin, 2012, 106). Aytekin (2012, 107) cites Livingstone (2004) with the new information and communication technologies a new communication model shows oneself: “many-to-many”.

“Social” is defined as the act being social or socializing, “Media” in general refers to a means of mass communication such as newspaper, magazine, radio station, television network or website; thus “Social Media” refers socializing through the means of media (Levy, 2013). Social media is considered as a grand and active communication which embodies continually flow of information (Aytekin, 2012, 111).

Social Media, with the development of Web 2.0 a shift is occurred from one-way communication to interactive virtual world. In company with this development people whose aim is to exchange information, to meet with people sharing common ideas or working in similar jobs started to come together through the social network sites (Kartal, 2013, 160). Web 2.0 is first used by Tim O’Reilly in 2004, “which has social based means and technologies and is defined as a second generation web platform in which users can also develop content; cooperate with each other and which supports the information and idea exchange between the users” (McLoughlin and Lee, 2010). Dan Gilmore calls the world of Web 2.0 as the world of “we the media”, stating it is a world of “former audience” not the world of few people who are in the back rooms and decide what is important (O’Reilly, 2007, 27).

With the progress of new technologies, new applications for share (YouTube, Flickr, Slide share) new services for communication, cooperation and content management and/or production (wiki, blog, twitter) and applications that connect many people and support different societies (face book, elgg and ning) emerged (Aytekin, 2012, 107).

As Face Book, Twitter, YouTube, social networking sites provide a new public sphere by gathering numerous people and used as new agora where the opponent voices can rise. This New Media sphere makes possible to organize people in order to set their opponent ideas and trigger activist movements (Karagöz, 2013, 132). This new social and activist movements become a regular part of our democracy and activists use social networks and new media tools when presenting the common reactions on non-democratic issues, ecpolitics which is imposed by the dominant system. As a result, the most crucial role of New Media is to create new representations and give a chance to be noticed the opponent political ideas (Karagöz, 2013, 132).

As Rheingold (1993) states social media mediums not only being the place of where personal communication held on, but also they reflect the trait of Internet as being a public sphere. For instance, Twitter can be a place where the meeting point of the protestors who oppose to Iran elections; Twitter can be the first mass communication medium that Barack Obama announce himself as a candidate; or it can become a network of support to Haiti people who suffer from earthquake (<http://www.sosyalmedyahaaber.com/2011/10/25/akademik-calisma-twitter-gundelik-yasamin-yeni-rutini-%E2%80%9Cpit-pit-net%E2%80%9D/>); or it can be a place of communication network which enables youth to communicate and get together to react and take a stand in Gezi Parkı Case.

Twitter

Twitter is a web application founded by San Francisco Podcast Company in 2006. Twitter's main aim is to enable people to share what they heard, experienced or thought in a web environment with short expressions. The distinctive trait of Twitter is users have only 140 characters to express themselves so that it is easy to write and read. According to Sagolla who is one of the creators of Twitter states that Twitter is an easy to create and it is for short and explicit expressions. Because of this form Twitter can be used by different domains and this carries Twitter to the area of politics, economics and culture (<http://www.sosyalmedyahaaber.com/2011/10/25/akademik-calisma-twitter-gundelik-yasamin-yeni-rutini-%E2%80%9Cpit-pit-net%E2%80%9D/>).

Twitter has the traits of being dynamic, explicit, up-to-date and informative (Aytekin, 2012, 113). According to a study there a primarily four user profile groups in Twitter which is; Social Media Professionals, Celebrities, Digital Activists and Personal Users.

Figure 1: General User Profile Groups in Twitter

Source:<http://www.sosyalmedyahaber.com/2011/10/25/akademik-calisma-twitter-gundelik-yasamin-yeni-rutini-%E2%80%9Cpit-pit-net%E2%80%9D/>

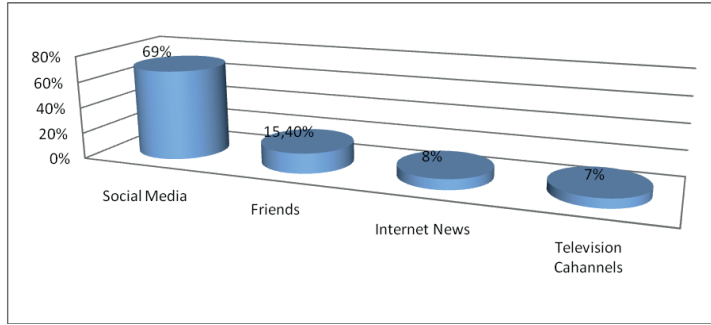
Report prepared by Monitera and Webrazzi, stated that the Twitter user rates around the world rises %55 when compared to 2012 rates. Moreover, the increase rate in Turkey is %33. In 2012, there are 7.2 million users but this number rises 9.6 million people in 2013 February. (<http://www4.cnnturk.com/2013/bilim.teknoloji/sosyal.medya/02/13/iste.twitter.turkiye.istatistikleri/696288.0/>). However, after the Gezi Parkı event it is stated by the “Alternative Informatics Association” that the user rates of social media in Turkey increases. According to the 2013 TUIK data, %73.2 people who have access to Internet use it in order to take a part in social media. The remarkable point in the data is social media usage is %72.1 in city, whereas in rural area it is %78.3. Thus, Turkey is placed at the top in the social media usage around the world. The numerical values which are gathered by Financial Times and published by Webrazzi stated that Twitter has a common usage among the internet users in Turkey. According to these data, Twitter user rate is 11,337,505 of the population of 36,455,000 internet users. This datum is the final one after the Gezi Parkı Protests in Turkey (http://www.alternatifbilisim.org/wiki/T%C3%BCrkiye'de_%C4%B0internet'in_2013_Durumu). According to these reports, Twitter user rates are increased approximately 1, 8 million people after the Gezi Parkı Protests.

Twitter and Gezi Parkı Case

In 2013 “Gezi Parkı” instance broke out. It started on 27th of May and continued till 25th of June. Everything is started by the protests of a small group of environmentalists to prevent the lumbering of the trees. How this simple protest causes to become a national and international phenomena. First days, it is given in some of the TV channels and newspapers but the protests gain importance with the usage of Twitter in order to define what is happening in Gezi Parkı. Everything is started on the third day (29th May 2013) of the events the rigid statements of government made teenagers to incline the usage of social media, twitter. Twitter becomes

number one communication tool and afterwards crowd start to gather in the park (Kongar and Küçükkaya, 2013, 101).

Research is done by the academicians of Bilgi University and it is published on habervesaire.com. The research states that people get information about the events through social media and especially twitter. Thus, the answer of “How people get information about the Gezi Parkı Events?” is absolutely through twitter.

Source: Küçükkaya, E. K. (2013). Gezi Direnişi: Türkiye'yi Sarsan Otuz Gün. İstanbul: Cumhuriyet Kitapları.(p.33)

Moreover, according to a research which is conducted by New York University Social Media and Political Participation Laboratory stated the fact that on 31st May 2013 between the hours 16:00 and 00:00 2 million tweets delivered about the Gezi Parkı event. Laboratory defines the twitter usage map of Turkey during the Gezi Parkı events. Furthermore, the results indicate that Twitter user rate in Turkey is much higher when compared with the other countries under the same conditions. The tweets that are delivered from Turkey named as “extraordinary” and “unique” and also indicated %90 of the tweets written by Turkish citizens (http://www.alternatifbilisim.org/wiki/T%C3%BCrkiye'de_%C4%B0nternet'in_2013_Durumu).

Public Sphere

Habermas defines public sphere as “we mean first of all a realm of our social life in which something approaching public opinion can be formed. Access is guaranteed to all citizens. A portion of the public sphere comes into being in every conversation in which private individuals assemble to form a public body. They then behave neither like business or professional people transacting private affairs, nor like members of a constitutional order subject to the legal constraints of a state bureaucracy” (Habermas, 1964, 49). Moreover, Habermas states that “To be sure, state authority is usually considered “public” authority, but it derives its task of caring for the well-being of all citizens primarily from this aspect of the public sphere” (Habermas, 1964, 49)..

Habermas, in a way stating public sphere as the gathering point of the citizens and it should be different from the political public sphere and the good of citizens should be considered.

The public sphere concept is being presented by Habermas indicated public sphere as the platform where individuals can discuss the issues liberally. In democratic societies, public sphere is the place of both the liberty and distinctness. In a democratic public sphere it is assumed that the source of political legitimacy is formed by the individuals and the society. In democratic societies public sphere is the place where the political process is defined; individuals, groups and companies are in competition; and basic liberty and rights organised. In short, public sphere is the place of equality, liberty and distinctness. In democracies people's right of liberty and distinctness are not the rights for only private life, however, in democratic societies these rights are given to individuals (Ideolojik Kamusal Alan Krizi, 3-4).

In general perspective, public sphere represents both the government and the public who are gathered to discuss their issues. Indeed, it is the place in which from different perspectives, level of education, socio-economic income, politic views come together to oppose the dominant public domain through a common point (<http://dushanesi.wordpress.com/2013/06/22/kamusal-alan-nedir-neden-onemlidir/>).

Conclusion

In this paper, it is tried to clarify the differences between the Old/Traditional Media and New Media and what triggers transition from Old Media to New Media. Moreover, the New Media tools (Computers, Internet, WWW, Social Media-twitter, face book, blog, pintrest,...) are defined and tried to analyze how twitter started to play an important role in the protests of Gezi Parkı events.

The tools of New Media and especially Social Media is seen as ease in access, low entry barriers, many people can reach the information, more often used medium and ease in access to the information, no restriction of time and place. Many theorists assume Internet and the mediums it creates can give a "potential configuration of public debates" and it can be the "idealized participatory model of the public sphere" (Gerhards and Schafer, 2009, 12-13). Tools of New Media always seen as a having a democratization effect on the society because it fosters participation of the citizens.

However, this case also shows the fact that new media cannot be totally alive without the mediums of traditional media. Thus, in a way, people also realise the protests and what is happening at Gezi Parkı through TV channel and then people start to react through the social media tools. In a way, the messages conveyed by its tools need to be once again announced by the traditional media.

So this brings to mind that is it possible to think social media stands alone and to reach crowd and be heard by many people and convey your message only through new media tools?

REFERENCES

- <http://www4.cnnurk.com/2013/bilim.teknoloji/sosyal.medy-a/02/13/iste.twitter.turkiye.istatistikleri/696288.0/>
- http://www.alternatifbilisim.org/wiki/T%C3%BCrkiye'de_%C4%B0internet'in_2013_Durumu
- <http://www.sosyalmedyahaaber.com/2011/10/25/akademik-calisma-twitter-gundelik-yasamin-yeni-rutini-%E2%80%9Cpit-pit-net-%E2%80%9D/>
- Aytekin, Ç. (2012). Yeni Medyada Sosyal Ağ Uygulaması Olarak Twitter ve Fikir Madenciliği. In D. Yengin, Yeni Medya Ve... (pp. 102-122). İstanbul: Anahtar Kitaplar Yayınevi.
- Gerhards, J., & Schafer, M. S. (2009). Is the Internet a Better Public sphere? Comparing Old and New Media in the US and Germany. *New Media and Society*, 1-18.
- Habermas, J. (1964). The Public Sphere: An Encyclopedia Article. *New German Critique*, 49-55.
- Habermas, J. (2012). Kamusal Alanın Yapısal Dönüşümü. İstanbul: İletişim Yayınları.
- İdeolojik Kamusal Alan Krizi. (n.d.). <https://www.google.com.tr/url?sa=t&ct=j&q=&esrc=s&source=web&cd=1&cad=rja&ved=0CCQQFjAA&url=http%3A%2F%2Fwww.fatih.edu.tr%2F~omercaha%2FMakaleler%2FTurkce%2520Makaleler%2FKamusal%2520alanla%2520ilgili%2520makaleler%2FKa>.
- Karaaslan, P. G. (n.d.). Social Media and the Transformation of News: The Example of "Arab Awakening?".
- Karagöz, K. (2013). Yeni Medya Çağında Dönüşen Toplumsal Hareketler ve Digital Aktivizm Hareketleri. *İletişim ve Diplomasi*, 131-156.
- Kartal, M. (2013). Türkiye'de Sosyal Medya Raporu. *İletişim ve Diplomasi*, 159-165.
- Kellner, R. K. (2004). New Media and Internet Activism: From the 'Battle of Seattle' to Blogging. *New Media and Society*, 87-95.
- Küçükaya, E. K. (2013). Gezi Direnişi: Türkiye'yi Sarsan Otuz Gün. İstanbul: Cumhuriyet Kitapları.
- Lee, C. M. (2010). Personalised and self regulated learning in the Web 2.0 era: International exemplars of innovative pedagogy using social software. *Australasian Journal of Educational Technology*, 28-43.
- Levy, S. (2013). Do You Really Know What Social Media Is? www.forbes.com.
- Maigret, é. (2013). Medya ve İletişim Sosyolojisi. İstanbul: İletişim Yayıncılık.
- Monavich, L. (n.d.). The Language of New Media.
- Onat, N. (2013). Kamusal Alan ve Sınırları. İstanbul: Durakistanbul.
- Önder, Y. Ü. (n.d.). Kamusal Alan Nedir? Neden Önemlidir? <http://dushanesi.wordpress.com/2013/06/22/kamusal-alan-nedir-neden-onemlidir/>.

O'Reilly, T. (2007). What Is Web 2.0: Design Patterns and Business Models for the Next Generation of Software. *Communications and Strategies*, 17-37.

Saray, Y. Ü., & Özer, E. (n.d.). Kamusal Alan Nedir? Neden Önemlidir? <http://dushanesi.wordpress.com/2013/06/22/kamusal-alan-nedir-neden-onemlidir/>.

Wilson, D. J. (2000). *Old Media New Media Mass Communications in the Information Age*. Longman: Pearson Education Ltd.

Yengin, D. (2012). Yeni Medyada Eleştirel Bakış. In D. Yengin, *Yeni Medya Ve...* (pp. 123-133). İstanbul: Anahtar Kitaplar Yayınevi.

Yeni Medya ve Kamu Diplomasisi Aktörü Olarak BYEGM. (2013). *İletişim ve Diplomasi*, 5-28.

YAKIN DÖNEM TÜRKİYE-FRANSA İLİŞKİLERİ: HOLLANDE DÖNEMİNDE YAŞANAN NORMALLEŞME*

Ozan Örmeci**

ABSTRACT

Türkiye-Fransa ilişkileri, köklü bir tarihsel zemine oturan ve güçlü ekonomik, kültürel ve siyasal bağlarla donatılmış kapsamlı ilişkilerdir. Fakat son yıllarda, çeşitli sebeplerle Türkiye-Fransa ilişkilerinde ciddi gerilimler yaşanmış; özellikle Nicolas Sarkozy'nin Cumhurbaşkanlığı döneminde (2007-2012), yaşanan bu gerilimler, toplumlararası ilişkileri de bozmaya başlamıştır. Ancak 2012 yılında François Hollande'ın Cumhurbaşkanlığına seçilmesiyle, Türkiye-Fransa ilişkilerinde yeni bir sayfa açılmıştır. Hollande döneminde, ikili ilişkilerde sorun yaratan unsurlar tam anlamıyla düzeltilemeye de, önceki döneme kıyasla gözle görülür bir ilerleme kaydedilmiştir. Bu makalede, Türkiye-Fransa ilişkilerinde Sarkozy ve Hollande dönemleri ayrı ayrı incelenecek, ikili ilişkilerde sorun yaratan unsurlar açıklanacak ve ilişkilerin ekonomik ve kültürel boyutları işlenecektir.

Anahtar Kelimeler: Türkiye-Fransa ilişkileri, Nicolas Sarkozy, François Hollande, Recep Tayyip Erdoğan.

TURKISH-FRENCH RELATIONS IN RECENT YEARS: SIGNS OF NORMALIZATION DURING HOLLANDE PERIOD AND PREDICTIONS FOR THE FUTURE

ABSTRACT

Turkish-French relations are well rooted and based on strong economic, cultural and political ties between two countries. However, in recent years, there have been some problems between two countries and especially during the Presidency of Nicolas Sarkozy (2007-2012), these problems began to spoil relations between two nations as well. However, with the election of François Hollande as the new President of the Republic in 2012, Turkey and France opened a new chapter in their relations. Although some issues creating problems in bilateral relations were not completely solved, there has been a visible progress in Turkish-French relations during Hollande's tenure in office. This article aims to analyze Turkish-French relations during Sarkozy and Hollande periods separately, state main issues creating problems in bilateral relations and analyze economic and cultural aspects of relations.

Keywords: Turkish-French Relations, Nicolas Sarkozy, François Hollande, Recep Tayyip Erdoğan.

1. Giriş

Türkiye-Fransa ilişkileri, köklü bir tarihsel zemine oturan ve güçlü ekonomik, kültürel ve siyasi bağlarla donatılmış kapsamlı ilişkilerdir. Temelleri Osmanlı döneminde kurulan diplomatik, ekonomik ve kültürel münasebetlere dayalı olan Türk-Fransız ilişkileri, 1923 yılında laik ve modern Türkiye Cumhuriyeti'nin kurulması ve Mustafa Kemal Atatürk liderliğindeki bu yeni devletin, başta kültür olmak üzere birçok alanda Fransa'yı kendisine "model ülke" olarak seçmesiyle daha da üst seviyeye taşınmıştır. Türkiye'nin İkinci Dünya Savaşı sonrasında Sovyet tehdidi nedeniyle Batı ile askeri, siyasi ve ekonomik entegrasyonunu geliştirmesi, Türkiye-Fransa ilişkilerini de olumlu anlamda etkilemiştir. Her ne kadar, yıllar içerisinde Türk Dış Politikası'nda Amerika Birleşik Devletleri yönelimi ağır basmaya başlasa da, Fransa'nın Türkiye Cumhuriyeti devleti ve Türk halkında her zaman özel bir yeri olmuştur. İki ülkenin, yıllar içerisinde kurulmuş çok sağlam siyasi, ekonomik, kültürel ve diplomatik ilişkileri bulunmaktadır. Her iki ülke de, uzun yıllardır Batı askeri örgütlenmesi olan NATO'nun ve Avrupa Konseyi'nin üyesi olan müttefiklerdir. Ayrıca Türkiye, Fransa'nın Almanya ile beraber lideri olduğu Avrupa Birliği'ne tam üyelik için 2005 yılından beri müzakerelere devam etmektedir. Dolayısıyla, ikili ilişkiler dışında bu ülkeleri birleştiren bir diğer önemli unsur da Batı bloğu içerisinde yer almalarıdır. Buna karşın, ikili ilişkiler hiçbir zaman tam anlamıyla sorunsuz olmamıştır. Fakat son yıllarda, çeşitli sebeplerle Türkiye-Fransa ilişkilerinde daha önce hiç görülmedik ölçüde ciddi gerilimler yaşanmış; özellikle Nicolas Sarkozy'nin Cumhurbaşkanlığı döneminde (2007-2012), yaşanan bu gerilimler, önceki dönemlerde yaşanan sorunları da aşarak, toplumlararası ilişkileri bozmaya başlamıştır.

2. Nicolas Sarkozy Dönemi

Fransa-Türkiye ilişkileri, Nicolas Sarkozy'nin Cumhurbaşkanlığı döneminde (2007-2012) daha önce hiç olmadığı kadar gergin bir hale gelmiştir. Sarkozy'nin Türkiye'nin AB'ye üyeliğine diplomatik nezakete başvurmadan karşı çıkması, Türkiye kamuoyunda Paris'te son yıllarda su yüzüne çıkan Türkiye karşıtlığının konuşulmaya başlamasına neden olmuştur. Sarkozy, Türkiye'nin AB üyeliğine ilkesel olarak karşı çıkmış ve bu iki ülkenin farklı medeniyet ailelerine ait olmalarının yanında, coğrafi olarak da farklı kıtalarda yer aldıklarına dikkat çekerek AB'nin sınırlarını tartışmaya açmıştır (Ayhan & Dalar & Ataman, 2010: 83). Nitekim Sarkozy döneminde, Fransa'nın büyük gayretleriyle Türkiye'nin AB ile devam eden üyelik müzakerelerinde 5 faslın açmasına engel olunmuştur. Dorothee Schmid'e göre (2010: 14); aslında Sarkozy döneminde Türkiye ile ilişkileri bozmak istememiş, sadece bu ülkenin AB'ye üye olmasına karşı çıkmıştır. IRIS (Institut de Relations et Stratégiques)** araştırma merkezi Başkanı Prof. Dr. Didier Billion'a göre ise; Sarkozy'nin böyle davranmasında etkili olan bir faktör de, merkez sağ bir siyasetçi olarak aşırı sağa (Le Pen çizgisi) oy kaptırmak istememesidir (Ayhan & Dalar & Ataman, 2010: 86). Dolayısıyla, Sarkozy'nin Türkiye

karşıtlığı, biraz da seçimler öncesinde gündeme getirilen taktiksel bir konudur. Nitekim seçim kampanyası döneminde Türkiye ile müzakere sürecine son verileceğini beyan eden Sarkozy, seçildikten sonra sadece 5 başlığın durdurulmasını sağlamış, ama müzakereleri sonlandırmamıştır (Schmid, 2010: 15). Ancak Sarkozy'nin de burada önemli bir hata yaptığı belirtilmelidir. Zira Sarkozy döneminde Fransa'nın Türkiye'nin AB üyeliğine karşı olan tutumu, siyasi bir tercihten ziyade Türk halkına düşmanlık olarak algılanmıştır. Hatta Sarkozy'nin Türkiye ziyaretinde sakız çiğnemesi bile, o dönem Türk medyasında eleştiri konusu yapılmıştır.***

2011 yılında Ermeni Soykırımı'nın inkârını suç sayan bir yasanın Fransız Parlamentosu'ndan geçmesi zaten var olan Sarkozy antipatisi ile birleşince, Türkiye'de Paris karşıtı rüzgârlar alabildiğine güçlenmiştir. Daha sonra bu yasa Fransız Anayasa Konseyi tarafından iptal edilse de, ekonomik ve siyasi ilişkilerde ciddi anlamda olumsuzluklar yaşanmıştır.** Ayrıca Fransa'nın Sarkozy döneminde izlediği Türkiye politikası Türkmedyasınca Sarkozy'nin kişisel kaprisi gibi ele alınınca, Türkiye'de "Sarkozy faktörü" ortadan kaldırılrsa herşey düzelecekmiş gibi bir algı oluşturulmuştur (Schmid, 2010: 16).§

Fakat Sarkozy dönemini toptan bir başarısızlık olarak ele almak da hatalıdır. Zira bu dönemde ortaya atılan ve gerçekleşmesi durumunda Türkiye'nin çok önemli bir rol üstlenebileceği "Akdeniz Birliği" projesi§§ , her nedense her iki ülkedeki kamuoyları ve entelektüeller tarafından da yeterince irdelenmemiş ve önemi kavranamamıştır. Sarkozy döneminin sonlarında başlayan Arap Baharı da, ikili ilişkiler bağlamında yeterince iyi kullanılmadığı için o dönemde Türk-Fransız ilişkilerini olumsuz yönde etkilemiştir. Bu süreçte, NATO müttefiki olan ve Arap Baharı'nın yarattığı devrimci havaya destek olan iki ülke arasında Akdeniz'de bir nüfuz mücadelesi algısı yaratılmış ve "stratejik işbirliği" yerine "stratejik rekabet" vurgusu öne çıkarılmıştır.

3.François Hollande Dönemi

2012 yılında Fransa Cumhurbaşkanlığına Sosyalist Parti (PS) adayı François Hollande'in seçilmesi, Sarkozy dönemindeki sorunlu ilişkiler nedeniyle Türkiye tarafından memnuniyetle karşılanmış ve ikili ilişkilerde gelişmeler yaşanacağı yönünde umutlar doğmuştur.**** Bu nedenle, Hollande iktidarının bir "normalleşme" dönemi olacağını ileri sürenler olmuştur (Schmid, 2014: 1). Hollande, 11. Cumhurbaşkanı Abdullah Gül'le ilk olarak 2012 yılının Mayıs ayında Chicago'da NATO toplantısı kapsamında bir araya gelmiş ve ikili ilişkilerde yeni bir sayfa açılacağıнын sinyallerini vermiştir. Bu görüşmeyi müteakiben, dönemin Dış İşleri Bakanları Laurent Fabius ve Ahmet Davutoğlu, aynı yılın Temmuz ayında olumlu bir görüşme gerçekleştirmişlerdir (Billion, 2012: 1-2). Bu görüşme sonrasında, Davutoğlu, iki ülke arasında gelişen "vizyoner işbirliği"nden söz etmiştir (Schmid, 2014: 8).

***Bakınız, "Gökçek'ün sakız mülkünü" (2011), Hürriyet, Erişim Tarihi: 09.09.2015, Erişim Adresi: <http://www.hurriyet.com.tr/gundem/17125247.asp>

**Kısmi iddialara göre; bu dönemde (2009-2012) Fransız firmaların Türkiye pazarında önemli kayıplara uğramış ve ticaret payları yüzde 6'dan yüzde 3'e kadar düşmüştür. Bakınız; François Picard (2014), "Hollande in Turkey: no more questions please", France24, 26.01.2014, Erişim Tarihi: 09.09.2015, Erişim Adresi: <http://www.france24.com/en/20140125-hollande-turkey-no-more-questions-please>

§Bu dönemde Türkiye'deki Sarkozy antipatisi öyle deri girmiş ki, Vanan gazetecisi 4 Aralık 2009 tarihli bir haberiinde, Fransız Cumhurbaşkanı Naci İderi Adolf Hitler'e benzetmiştir. Bakınız; <http://www.cnn.com/2009/12/04/turkey.sarkozy-geri-son-faust-007989>

§§Remi web sitesi için; <http://ufmsecretariat.org/>

****Bakınız, "La Turquie s'adapte par "Le printemps Hollande"" (2012), Le Monde, Erişim Tarihi: 09.09.2015, Erişim Adresi: http://www.lemonde.fr/politique/article/2012/06/25/la-turquie-s-adapte-par-le-printemps-hollande_1723891_823448.html

Göreve gelmeden hemen önce attığı bir Twitter mesajında* , “Gelecek 5 yıl içerisinde Türkiye’nin AB üyeliği şansı yok, çünkü kriterler yerine getirilmedi” mesajı veren François Hollande da, seçildikten hemen sonra, engellenen Türkiye-AB müzakerelerindeki 5 fasıldan birinin açılmasını sağlayarak Türkiye’ye yönelik sembolik anlamda önemli bir adım atmıştır. Yine 2015 yılının Aralık ayında Ekonomik ve Parasal Politika başlıklı 17. fasılın açılması, Hollande döneminde yumuşayan Türkiye-AB ilişkilerinin somut ispatı niteliğindedir. Nitekim 2016 yılı Mart ayında varılan anlaşma sonucunda, Avrupa Birliği Türkiye’ye Suriyeli mültecilerin Türkiye’de ağırlanmaya devam etmesi için ek destek sağlama sözü verirken, Türkiye’nin 72 kriteri yerine getirmesi durumunda Türk vatandaşlarının AB ülkelerine vizesiz geçiş yapabilmesi için de yeşil ışık yakmıştır (Aydın, 2016). Ayrıca Hollande döneminde atılan bazı sembolik adımlar da normalleşme açısından umut verici olarak görülmüştür. Örneğin, 2013 yılının Aralık ayında Türkiye kökenli girişimcilerin kurduğu Fransa-Türk İş Dünyası Federasyonu (FEDIF - Fédération des Entrepreneurs Franco-Turcs)** ve Paris Kültürlerarası Diyalog Platformu’nun (PDP - Plateforme de Paris pour le Dialogue Interculturel)*** 5. kez düzenlediği geceye Fransız ve Türk milletvekillerinin yoğun katılım göstermesi olumlu bir gelişme olarak algılanmıştır. Yine Hollande döneminde, Türkiye’nin Fransa’daki 4. Konsolosluğu Bordeaux şehrinde açılmış, 5. Konsolosluğun da Nantes’da açılması kararlaştırılmıştır (Schmid, 2014: 6). Bunlara ek olarak, Strasbourg’da Türk Diyanet İşleri Başkanlığı görevlilerinin ders verdiği İslam Teolojisi ile ilgili yeni bir fakülte açılmıştır (Schmid, 2014: 6). Ancak ilerleyen günlerde Cumhurbaşkanı François Hollande’ın Türkiye’yi 1915 Olayları nedeniyle Ermeni Soykırımı’na tanımaya çağırması, Türkiye kamuoyunda tepki toplamış ve Türkiye’de yeniden Sarkozy dönemindeki zıtlaşma çizgisine dönüş sinyalleri görülmüştür.****

İki ülkenin Arap Baharı’nın ilk yıllarında Ortadoğu ve Kuzey Afrika’daki otoriter rejimler ve diktatörlüklere karşı gösterdikleri tepki, aslında Sarkozy sonrasında bu iki ülkeyi dış politikada birbirine yakınlaştırmıştır. Lakin Arap Baharı’nın tek başarılı örneği olan Tunus haricinde, Mısır’daki yeni rejimin Sisi darbesiyle çökmesi ve Libya ile Suriye’de geçişin başarılamaması nedeniyle iç savaş ortamının doğması, bu konuda kapsamlı bir işbirliğinin gelişmesini engellemiştir. Bu süreçte, Suriye’deki otoriter Beşar Esad rejimine karşı çıkan bu iki ülke, Irak-Şam İslam Devleti (İŞİD) adlı köktendinci terör örgütünün ortaya çıkması sonrasında frene basmış (özellikle Fransa) ve Esad rejiminden ziyade İŞİD’i tehdit algılamasında üst sraya yerleştirmiştir. Türkiye ise, bu konuda daha katı bir tavır göstermiş ve Beşar Esad rejimine yönelik muhalif duruşunun önceliğini korumuştur. Bunlara ek olarak, Fransa Cumhurbaşkanı François Hollande, 27-28 Ocak 2014 tarihlerinde Türkiye’ye 2 günlük resmi bir ziyaret gerçekleştirmiştir.***** 1992’de François Mitterrand’ın yaptığı son resmi ziyaretten 22 yıl sonra gelen bu temas \$\$\$, o nedenle oldukça önemlidir. Ziyaret vesilesiyle enerji, ulaştırma, gümrük, tarım ve kredi kolaylığı gibi çeşitli alanlarda 13 anlaşma imzalanmış,

*Bakınız: <https://twitter.com/Hollande/status/19016991660552192>.

**Web sitesi için: <http://fedif.fr>.

***Web sitesi için: <http://www.pdpfrance.org>.

****Hollande’in 1915 Olayları’nı 100 yıldönümü sebebiyle 2015 yılında Erivan’da yapılan anma törenine katılması ve burada Türkiye’yi eleştiren bir konuşma yapması, Türk Dış İşleri tarafından konuşulmuştur. Bakınız: “No: 132, 24 Nisan 2015, Fransa Cumhurbaşkanı Hollande’ın Erivan’da Etkinlikte Yapıldığı Konuşma ile Başbakan Valls’ın Paris’teki Açıklamaları HK.” (2015), Türkiye Cumhuriyeti Dış İşleri Bakanlığı, Erişim Tarihi: 09.09.2015, Erişim Adresi: http://www.mfa.gov.tr/no_132_24-nisan-2015_fransa-cumhurbaşkanı-hollande_in-erivan_daki-etkinlikte-yapildi-konuşma-ile-başbakan-valls_in-paris_teki-trtara.

*****Bu konuda bir analiz için: Gözüm Arar (2014), “François Hollande en Turquie”, Uluslararası Politika Akademisi, Erişim Tarihi: 09.09.2015, Erişim Adresi: <http://politikaakademisi.org/francois-hollande-en-turquie/>.

\$\$\$Fransa Cumhurbaşkanı Nicolas Sarkozy ile G-20 toplantısı kapsamında 2011 Şubat’ında Türkiye’ye 5 saat süren bir ziyaret gerçekleştirmiştir. Ancak bu ziyaret sonrasında Hollande ziyareti, Mitterrand ziyaretinden sonraki ilk ziyareti.

ayrıca iki ülkenin Dış İşleri Bakanları tarafından imzalanan “İşbirliği için Stratejik Çerçeve Oluşturulmasına Dair Ortak Siyasi Bildiri” ile beraber, ikili ilişkiler, yeni bir kurumsal çerçeve kazanmıştır. 10 Ekim 2014 tarihinde ise, iki ülkenin Dış İşleri Bakanları tarafından, anılan Ortak Bildiri’nin uygulanmasına yönelik 2014-2016 Eylem Planı imzalanmıştır (Çapanoğlu & Servantie, 2015: 5). Bu ziyareti takiben, 2014 yılı 31 Ekim tarihinde Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan Paris’e bir ziyaret gerçekleştirmiş; ziyarette ikili ilişkilerdeki canlanma teyit edilmiştir. Ziyaret sırasında yapılan görüşmelerde, teröre karşı işbirliğinde taraflar arasında herhangi bir görüş ayrılığı görülmemiş ve Fransa, Suriye krizine ilişkin olarak Türkiye ile ortak bir yaklaşım göstermiştir. Cumhurbaşkanı Hollande, yine bu ziyarette, 23. ve 24. fasılların koşulsuz olarak açılabileceğini açıklamış ve uzay ve havacılık, savunma, tarım ve gıda ve nükleer enerji gibi pek çok alanda yeni yatırımların söz konusu olabileceğini ifade etmiştir (Çapanoğlu & Servantie, 2015: 5). 2016 yılı başında Fransa Savunma Bakanı Jean-Yves Le Drian’ın Türkiye’ye yaptığı ziyaret de ikili ilişkiler açısından olumlu olarak görülebilir. Türkiye’de birçok resmi görüşme yapan Le Drian, IŞİD’le mücadele konusunda Türkiye ve Fransa’nın ortak pozisyonunda olduğunu göstermiştir.

Genel bir değerlendirme yapmak gerekirse; halen sürmekte olan François Hollande’ın Cumhurbaşkanlığı döneminde, ikili ilişkilerde kısmi bir düzelmeye görülmüş, en azından Sarkozy döneminde yaratılan ve aslında suni olan düşmanlık havası ortadan kaldırılmıştır. Ancak ikili ilişkilerin gelişmesi için, daha uzunca bir zamana ihtiyaç var gibi gözükmektedir. Bu konuda Dorothée Schmid’in yaptığı önemli bir tespit; Türklerin “spektaküler” (hızlı ve gösterişli), Fransızların ise yavaş gelişen (progressive) bir normalleşme istemesidir (Schmid, 2014: 9).

4. Temel Anlaşmazlık Konuları

A-) Ermeni Soykırımı İddiaları

Fransa, ilk kez 1998 yılında Ulusal Meclisi’nde 1915 Olayları’nı soykırım olarak tanımlamıştır. 2001 yılında, bu tanımlama Meclis’ten geçen bir yasa ile hukuki bir nitelik de kazanmıştır. Bu yasanın ardından, Fransa’nın birçok şehrine “Ermeni Soykırımı” anıtları dikilmiştir. 2006 yılındaysa, bir dönem düşünce özgürlüğünün anavatani olarak gösterilen Fransa, halen tartışmalı ve uluslararası hukukta bir karşılığı olmayan bu konunun inkârını suç sayan çok ilginç yeni bir yasa çıkarmıştır (İnkâr Yasası). Tartışmalı 1915 Olayları’nı adeta Holokost’la eşitlemeye çalışan bu yasa, Türkiye’nin de baskılarıyla Fransız Senatosu’na durdurulmuştur. Ancak yasa 2011 yılında tekrar gündeme gelmiş ve bu defa Ulusal Meclis’ten olduğu gibi Fransız Senatosu’ndan da geçmiştir. Lakin Fransız Anayasa Konseyi’nce yasanın anayasanın 34. maddesi ve İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi’nin 11. maddesiyle ters düştüğü gerekçesiyle 2012 yılında iptal edilmesi, ikili ilişkilerde yaşanabilecek büyük bir felaketi engellemiştir (Çapanoğlu & Servantie, 2015: 3). Fransa

Anayasa Konseyi'nin 2016 yılı Ocak ayı başlarında aldığı bir karar ise, bu konuda Fransa'nın daha dengeli bir pozisyona gelmeye çalıştığının bir göstergesi olarak okunabilir. Anayasa Konseyi'nin 2016 yılı Ocak ayı başlarında aldığı bir karar ise, bu konuda Fransa'nın daha dengeli bir pozisyona gelmeye çalıştığının bir göstergesi olarak okunabilir. Nitekim bu dava sonucunda, 1915 Olayları'nı "soykırım" olarak tanımlayan yasanın iptali için sunulan görüşleri reddeden Fransa Anayasa Konseyi, bununla birlikte ilk kez Ermeni iddialarıyla Yahudi soykırımı (Holokost) arasındaki farklılıklara dikkat çekerek, iki tarihsel olayın aynı bağlamda değerlendirilemeyeceğini karara bağlamıştır.** Dorothée Schmid'e göre de, hâlihazırda ikili ilişkilerdeki en önemli sorun Ermeni meselesidir (Schmid, 2014: 7). Ancak 1915 Olayları'nın 100. yıldönümünün atlatıldığı düşünülürse, bu konunun zamanla uluslararası siyasette ve ikili ilişkilerdeki ağırlığının azalabileceği umulabilir. Bu noktada, Türkiye kamuoyunda oluşan tepkilerin temel sebebi; Fransa'nın 1915 Olayları'nda kayba uğrayan diğer Anadolu halklarını görmezden gelmesi ve 1915 Olayları için gösterdiği duyarlılığı, 1992 yılında Hocalı'da Ermenilerin soykırımına uğrayan Azerbaycan halkı gibi Türk soylu halklara göstermemesidir. Bu nedenle, Fransa, Türkiye'de "Ermeni yanlısı" olarak algılanmaktadır. Türkiye'nin Ermenistan'la ilişkileri düzeltmek adına yaptığı tüm çabalar da***, Fransa tarafından adeta yok sayılmaktadır. Dahası, tartışmalı bu siyasi olay hakkında bazı Fransız ve Avrupalı siyasetçi ve akademisyenlerin tarihsel kanıtlara dayanmadan ideolojik motifli yorumlar yapmaları, Maxime Gauin gibi ciddi Fransız tarihçileri de rahatsız etmektedir (Gauin, 2015).

B-) Kürt Sorunu

Fransa, François Mitterrand döneminden beri Türkiye'deki Kürt aktivistlere destek veren bir ülkedir. Fransa'daki Paris Kürt Enstitüsü****, daha Kürtlerin ayrı bir toplum olarak dünyada pek bilinmediği 1980'li yıllarda (1983) kurulmuştur. Lakin PKK, doğal olarak Fransa'da da bir terör örgütü olarak kabul edilmektedir. Buna karşın, Fransa'daki PKK üyelerinin varlığı yıllardır Türkiye'de bilinen bir husustur ve uzunca bir süredir ikili ilişkileri germektedir. 2013 yılının Ocak ayında Fransa'da 3 PKK'lının öldürülmesi, bu konudaki tartışmaları yeniden alevlendirmiştir. Fransa Cumhurbaşkanı François Hollande'in öldürülen PKK'lılardan birini tanıdığı ifade etmesi, dönemin Türkiye Başbakanı Recep Tayyip Erdoğan tarafından tepkiyle karşılanmıştır (Schmid, 2014: 7). PKK'ya yakın olduğu iddia edilen aşırı sol görüşlü Türk öğrenci Sevil Sevimli'nin tutuklanması ve sosyolog Pinar Selek'in yıllardır süren tartışmalı davası da, Fransa'da Kürt Sorunu bağlamında eleştirilen diğer önemli konulardır. Fransa'nın, diğer birçok Avrupa ülkesi gibi, Türkiye'yi Kürt Sorunu konusunda daha kapsamlı reformlar yapmaya davet ettiği bilinmektedir. Bu bağlamda, Türkiye'de 2002-2007 arasında yapılan reformlar ve 2009 yılında Oslo'dan başlayarak Milli İstihbarat Teşkilatı'nın PKK temsilcileri ve hapisteki PKK lideri Abdullah Öcalan ile başlatıldığı müzakereler (Çözüm veya Barış süreci), Paris

**Bakınız: "Fransa Anayasa Konseyi, Yahudi soykırımı ve Ermeni iddialarını farklı tuttu", NTV, Erişim Tarihi: 11.01.2016, Erişim Adresi: <http://www.ntv.com.tr/dunya/fransa-anayasa-konseyi-yahudi-soykirimi-ve-ermeni-iddialarini-farkli-tuttu,TONZnV0eIESIHTI2azhr4Q>.

***Dönemin Cumhurbaşkanı Abdullah Gül'ün büyük bir siyasi risk alarak gerçekleştirdiği temaslar, 2010 yılında imzalanan protokoller ile birlikte Türkiye'nin Ermenistan'a yaptığı Ortak Tarih Komisyonu kurma önerisi ve 1915 Olayları'nın 100. yıldönümünde Türkiye'nin yayınladığı taziyeye mesajı.

****Web sitesi için; <http://www.institutkurde.org/tr/>.

tarafından dikkatle takip edilmiştir. Ancak bu konuda Fransa'nın bakışı, Türkiye'nin Kürt Sorunu konusunda yaptığı reformların yetersiz kaldığı şeklindedir. Fransa'nın resmi görüşünde, Türkiye'nin terörle mücadelesine destek verilmeyle birlikte, bu ülkeden Kürt Sorunu konusunda daha fazla reform beklenmektedir. Bu noktada açık bir pozisyon alınmamasına karşın, Fransa'daki sol hükümetin Türkiye'deki bazı Kürt siyasi gruplarının da savunduğu "demokratik özerklik" tezine yakın olduğu iddia edilebilir. Fransa'daki sağ hükümetler ise, geleneksel olarak bu konuda daha çekimser ve orta yolcu davranmaktadırlar. Ayrıca Cumhurbaşkanı Hollande'ın 2014 yılı Eylül ayında Irak ve Kuzey Irak Bölgesel Yönetimi'ne yaptığı ziyaret de, Fransa'nın Kürt Sorunu konusundaki aktif politikasını bir kez daha gözler önüne sermiş ve bu ülkenin Kürt politikasının sadece Türkiye ile sınırlı olmadığını göstermiştir. Ziyaret kapsamında Irak Kürt Bölgesel Yönetimi (IKBY) Başkanı Mesut Barzani ile yaptığı görüşmede artan IŞİD tehlikesine karşı Kürtleri destek olmaya devam edeceklerini belirten Hollande, kafilesıyla birlikte Kürt bölgesine 15 tonluk insani yardım malzemesi getirmiş ve ilerleyen günlerde de Kürt yönetimine askeri ve insani destek vereceklerini belirtmiştir.*

C-) Türkiye'nin AB Üyeliği

1999 yılında Türkiye'nin tam üyeliğe aday bir ülke olarak kabul edildiği Helsinki Zirvesi ile başlayan AB maratonunda, 2005'te başlatılan AB'ye tam üyelik müzakereleri sürecinde şimdiye kadar 15 başlık açılmış ve bunlardan sadece biri kapatılabilmektedir. Kıbrıs (Ek Protokol) Sorunu, 11 Aralık 2006 tarihli AB Genel İşler ve Dış İlişkiler Konseyi'nde alınan karar doğrultusunda 8 fasıl için açılış kriteri, diğer tüm fasıllar için ise kapanış kriteri niteliği taşımaktadır.** IFOP (Institut français d'opinion publique) tarafından 2014 yılında gerçekleştirilen bir anketin sonuçları incelendiğinde, Fransızların yüzde 83'ünün Türkiye'nin AB üyeliğine karşı çıktığı görülmektedir.*** Bu, çok yüksek bir orandır ve Fransızların Türkiye'nin üyeliğine destek verebilmesi için bu ülkede çok büyük değişiklikler yaşanması gerektiğini göstermektedir. Nitekim Türkiye, tam üyelik için tüm kriterleri yerine getirse bile, yapılacak bir referandumda Fransız halkından üyelik için vize alması neredeyse imkânsızdır. AB içerisinde Türkiye'yi savunan kesimler, 80 milyona yakın nüfusu ile dünyanın 17. büyük ekonomisi ve hâlihazırda Gümrük Birliği'nin üyesi olan Türkiye'nin çok önemli bir pazar ve müttefik olduğuna dikkat çekmektedirler. Türkiye'nin dış ticaretinin Avrupa merkezli olması ve Türk askeri güçlerinin AB (Bosna ve Kosova) barış operasyonlarına katılması gibi olgular, buna dayanak olarak gösterilmektedir (Abdullayev, 2015). Ayrıca AB'nin Türkiye'nin son yıllarda epey etkili olduğu Balkanlar, Kafkasya, Ortadoğu ve Kuzey Afrika gibi bölgelerde daha güçlü bir dış politika izleyebilmesi için de Türkiye'nin birliğe girmesi gerektiğini savunanlar mevcuttur. Eski Başbakanlardan sosyalist Michel Rocard'ın dikkat çektiği bir husus ise, Türkiye'nin "daha fazla Doğu'ya kaymaması için Batı tarafında tutulması" gerekliliğidir (Schmid, 2010: 12). AB içerisinde Türkiye'nin üyeliğine karşı olanlar ise, daha çok Türkiye'nin üyelik için gerekli siyasi ve ekonomik

reformları yapamadığına vurgu yapmaktadırlar. Üyeliğe karşı olanların açıkça söylemekten çekindikleri bir gerçek ise, Türkiye'nin hızla artan nüfusu nedeniyle AB'ye üye olursa birliğin en güçlü ülkelerinden biri haline gelecek olması**** ve dahası nüfusunun neredeyse tamamının Müslümanlardan oluşmasıdır. Nitekim Fransa'daki ulusal egemenlikçi sağcılar ve aşırı sağcı milliyetçiler için, Türkiye'nin üyeliği, Fransız ulusal kimliği ve Avrupalı kimliğine büyük bir tehdit olarak görülmektedir (Pişkin, 2013: 55). Bu korkuda, Türkiye'nin AB'ye üyeliği halinde Avrupa'ya geniş bir Türk nüfusunun göç edeceği endişesi de önemli bir rol oynamaktadır. Fransa'da, aşırı sağ ve son dönemde merkez sağ siyaset, çok net bir şekilde Türkiye'nin AB üyeliğine karşıyken, sol siyaset, bu konuda daha yapıcı ve ilkesel olarak buna karşı değildir.

D-) Kıbrıs Sorunu

İkili ilişkilerde ve Türkiye'nin AB üyeliğinde sorun yaratan bir diğer mesele de, yıllardır süren Kıbrıs Sorunu'dur. Müzakerelerde 8 faslın açılmasına ve diğer başlıkların da kapanmasına engel olan Kıbrıs Sorunu, son aylarda Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti Cumhurbaşkanlığı'na Mustafa Akıncı'nın seçilmesiyle yeni bir aşamaya gelmiş ve Kıbrıs'ta yeniden bir çözüm umidi doğmuştur. Zira Kıbrıs Cumhuriyeti adıyla AB'ye üye olan Güney Kıbrıs Rum Yönetimi'nin başında da, çözüm yanlısı bir lider olan Nikos Anastasiades bulunmaktadır. Prof. Dr. Anne-Marie Le Gloanec'e göre; Kıbrıs Sorunu, Türkiye'nin AB üyeliği ve Fransa ile ilişkilerini geliştirmesinde kritik bir unsurdur (Ayhan & Dalar & Ataman, 2010: 83). Ancak Türkiye'nin kendisi birliğe üye olmadan Kıbrıslı Türkleri AB'nin ve Kıbrıslı Rumların insafına bırakması da, bu ülke açısından kolay kabul edilebilir bir durum değildir. Çok büyük oranda çözüm yanlısı olan ve bunu yakın geçmişte Annan Planı'nın lehinde oy vererek ispatlayan Kıbrıslı Türkler bile, Türkiye'nin garantörlüğünün olmadığı bir çözüm durumunda çekinceli davranabilirler. Son dönemde Güney Kıbrıs Rum Yönetimi'nin Doğu Akdeniz'de yeni doğalgaz rezervleri keşfetmesi ve bu kaynakların çıkarılması için bazı uluslararası firmalarla anlaşmalar yapması, Kıbrıs'ta çözüm yönündeki siyasal iradeye ekonomik bir motivasyonun da eklenmesini sağlamıştır. Ancak son yapılan değerlendirmelerde, bu kaynakların büyük ölçüde Kıbrıs'a yetebileceğinin ortaya çıkması ve her iki taraf arasında devam eden toprak, mülkiyet ve güç paylaşımı konusundaki anlaşmazlıklar, Kıbrıs Sorunu'nun kısa bir süre içerisinde çözülmesinin o kadar da kolay olmayabileceğini göstermektedir.

E-) Türkiye Demokrasisine Yönelik Eleştiriler

Türkiye-Fransa ve genel olarak Türkiye-AB ilişkilerinde sorun yaratan unsurlardan birisi de, Fransa ve diğer Avrupa ülkelerinin Türkiye demokrasisine yönelik eleştirileridir. Eskiden beri devam eden bu sorun, 2002-2007 yılları arasında Türkiye'nin yaşadığı ve adeta bir "sessiz devrim"e benzetilen hızlı demokratikleşme dönüşümü nedeniyle epey azalmış, ancak 2007 sonrasında, özellikle de 2013 yılındaki Gezi Parkı

olayları ve sonrasında Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan'ın "Türk tipi Başkanlık" isteği nedeniyle yeniden artmıştır. Son dönemde Türkiye'de özellikle basın özgürlüğü konusunda yaşanan olumsuz gelişmeler de, Avrupa medyasınca dikkatle takip edilmektedir. Örneğin, Suriye'ye yönelik Türk devletinin gerçekleştirdiği silah sevkiyatı hakkında haber yapan gazeteciler Can Dündar ve Erdem Gül, ömür boyu hapis cezasıyla yargılanmaktadır ve bu durum Avrupa'nın saygın basın-yayın organlarında Türkiye demokrasisine yönelik eleştirel bir konu olarak sunulmaktadır.***** Türkiye'yi önceden Fransız Devrimi'nden esintiler taşıyan laik ve Jakoben bir çizgide gören ve bir anlamda takdir eden Fransız entelektüelleri (Schmid, 2014: 3), Türkiye'nin İslami dönüşümünden de rahatsızdırlar. Türkiye'nin son yıllarda Avrupa tipi bir modernleşme sürecinden kopması ve Ortadoğu ve İslam eksenli bir post-modern siyaset paradigmasına geçmesi, Fransa Devleti ve Fransız entelektüellerinin alışmakta zorlandığı bir husustur. Türkiye'deki İslamcı yönetiminin demokrasiden uzaklaşan bazı uygulamaları ve devlet yöneticilerinin zaman zaman yaptıkları sorumsuz açıklamalar da, Fransız entelektüellerindeki korkuları ve önyargıları tetiklemektedir. Laik bir devlet olan Fransa'nın tarihsel olarak Türkiye'deki laik gruplara yakın olduğu da düşünülürse, Türkiye'de son yıllarda artan İslamcılık ikili ilişkileri her şekilde olumsuz etkilemektedir.

F-) İslamofobi

Türkiye'nin neredeyse tamamı Müslüman olan yaklaşık 80 milyonluk nüfusu, Fransa'yı Türkiye'nin tüyeliği durumunda karşılaştacağı entegrasyon sorunu konusunda da derin endişelere sevk etmektedir. Kendi Kuzey Afrika kökenli Müslüman nüfusunu dahi entegre etmekte son yıllarda sorunlar yaşamaya başlayan Fransa, buna bir de milyonlarca Türk ve Kürt nüfusun eklenmesinden açık bir şekilde endişelenmekte ve hatta korkmaktadır. Bu endişe ve korkular, Fransa'da İslamofobi şeklinde kendisini göstermektedir. Bu durum, Ulusal Cephe (FN) hareketinin yakaladığı yüksek oy oranları ile de kanıtlanabilir bir haldedir. Ancak bu, sanılanın aksine siyaseten yaratılan yapay bir hadise değil, tabanda ortaya çıkan sosyolojik bir gelişmedir ve büyük ölçüde entegrasyon sorunlarına dayanmaktadır. Fransız siyasal eliti ise, bu durumu daha çok popülist gerekçelerle ve özellikle seçimler öncesinde kullanmaktadır. Örneğin Marine Le Pen'in halkta karşılık bulan İslamofobik söylemleri, merkez sağ da son dönemde bu çizgiye yakınlaşmak zorunda bırakmıştır. Bu konuda Fransız solu sağa kıyasla daha ihtiyatlı davranırsa da, kadın özgürlükleri ve dini baskılar konusunda köktendinci hareketlere yönelik olumsuz bakış sol siyasette de mevcuttur. §§§

5. Ekonomik İlişkiler

Türkiye'deki Fransız Ticaret Odası, 2015 yılında 130. yıldönümünü kutlayan Fransa'nın yurtdışındaki en eski ticaret odasıdır (Fabius, 2012: 1). Dolayısıyla, Türk-Fransız ekonomik ilişkileri, diplomatik ve kültürel ilişkiler gibi tarihi ve köklüdür. Hâlihazırda Türkiye, Fransa'nın AB dışındaki en büyük ihracat pazarlarından

biri olmaya devam etmektedir. Fransız Dış İşleri Bakanı Laurent Fabius'un ifadesiyle; 2012 yılı itibariyle Türkiye, 12,5 milyar avroluk ticari ilişki boyutu ile Fransa'nın bazı AB ülkeleri ve İsviçre dışında dünyadaki 5. (genel tabloda da 12.) en büyük ticari ortağıdır (Fabius, 2012: 1). Son dönemde Ankara'nın Sinop'ta yapılacak nükleer santral ihalesini Japon-Fransız ortaklığına vermesi, daha da gelişmeye müsait ekonomik ilişkiler açısından önemli bir mesajdır (Morin, 2013)****. Turizm sektöründe de ilişkiler güçlenerek sürmektedir. 2012 yılında 1 milyonun üzerinde Fransız turist Türkiye'ye gelmiş, dahası IPSOS'un 2013 yılı Aralık ayında yaptığı bir anket çalışmasında, Fransızların yüzde 17'sinin son 10 yılda Türkiye'yi ziyaret ettikleri ve neredeyse yüzde 40'ının Türkiye'ye kısa bir süre içinde gelmek istedikleri ortaya çıkmıştır (Schmid, 2014: 4). İktisadi Kalkınma Vakfı'nın yayınladığı güncel bir rapor, ekonomik ilişkilerin önemini bir kez daha gözler önüne sermektedir. 2014 yılı verilerine bakıldığında; Türkiye ile Fransa'nın ikili ticaret hacminin toplam 14,6 milyar dolar olduğu görülmektedir. Türkiye'nin Fransa'ya ihracatı 6,5 milyar dolara ulaşmışken, ithalatı ise 8,1 milyar dolar düzeyindedir. Bu bağlamda, son 12 yılda Türkiye'nin Fransa'ya ihracatı yüzde 200 oranında bir artış sergilemiştir. 2014 yılı itibariyle, AB üye ülkeleri arasında Fransa, Türkiye'nin en çok ihracat yaptığı 4. ülke konumundadır (Almanya, İngiltere ve İtalya'nın ardından). Hâlihazırda Türkiye'nin Fransa'ya ihraç ettiği ürünlerin başında; giyim eşyaları, elektrikli makine ve cihazlar, sebze ve meyve, tekstil ürünleri ve karayolu taşıtları gelmektedir. Türkiye'nin Fransa'dan en çok ithal ettiği ürünler ise; başta kara ulaşım araçları olmak üzere, makine ve cihazlar ile demir ve çeliktir (Çapanoğlu & Servantie, 2015: 6).

İKV raporunun da işaret ettiği gibi, ekonomik ilişkilerin canlanmasında yatırımcıların önemli bir rolü bulunmaktadır. 2013 yılında Türkiye'deki Fransız sermayeli şirketlerin toplamı 1.158'e ve 2002-2014 yılları arasında Fransa'nın Türkiye'deki yatırımlarının toplamı 6,6 milyar dolara ulaşmıştır (Çapanoğlu & Servantie, 2015: 7). Türkiye'de gerçekleştirilen Fransız yatırımları; otomotiv, elektronik, çimento, eczacılık ve perakendeciliğin yanı sıra başta sigortacılık olmak üzere çeşitli hizmet sektörlerinde yoğunlaşmaktadır. Bu yatırımlar arasında dünya çapında önemli markalar olan Renault, Peugeot, Valeo, Michelin, Carrefour, Danone, Axa, Groupama, BNP Paribas, Lafarge ve Saint-Gobain gibi Fransız şirketlerinin Türkiye'deki ekonomik faaliyetleri de bulunmaktadır. Fransa'da kurulan olan Türk firmalarının faaliyetlerinde de, son yıllarda önemli bir artış görülmektedir. 2002-2014 döneminde Türk yatırımlarının toplam değeri 137 milyon dolara ulaşmıştır. Fransa'daki Türk firmaları; mobilya, tekstil ve giyim, ulaştırma, depolama, lojistik, kimyasal ürünler (ambalaj), otomobil yedek parça üretimi, tarım ve gıda ürünleri alanlarında faaliyet göstermektedirler. Altı çizilmesi gereken diğer bir nokta; ikili ilişkilerdeki siyasi sorunların, ekonomik ilişkilere kalıcı bir etkisinin henüz ortaya çıkmamasıdır. Turizm sektöründe bu durum net olarak görülebilmektedir. Bunca siyasi

sorun ve polemige rağmen, Fransa'dan Türkiye'ye gelen turist sayısının 2014 yılında 1 milyonu geçtiği kaydedilmiştir. Genel bir değerlendirme yapmak gerekirse; Türk-Fransız ilişkilerinin en güçlü tarafının ekonomik ilişkiler olduğu belirtilebilir. İş dünyasının her iki ülkede de giderek artan gücü, bu açıdan siyaset üzerinde ciddi bir baskı unsuru işlevi görmek ve dostane ilişkilerin kurulmasına yardımcı olmaktadır. Ekonomik ilişkilerin ilerleyen yıllarda daha da yoğunlaşması beklenmektedir.

6. Kültürel İlişkiler

Türkiye ile Fransa arasındaki kültürel ilişkiler, temelleri Osmanlı döneminde atılan güçlü bağlara dayanmaktadır. Özellikle eğitim alanında, Fransa'nın Türkiye'de çok önemli bağlantıları ve yatırımları vardır. 1868 yılında İstanbul'da kurulan ve bugün hale Türkiye'nin en saygın ortaöğretim kurumlarından biri olarak kabul edilen Galatasaray Lisesi'nin dışında, Türkiye'de birçok özel Fransız Koleji ve 1992 yılında kurulan Galatasaray Üniversitesi bulunmaktadır. Bu kurumların tamamı Fransızca eğitim vermekte ve Fransız kültürünü Türkiye'de yaymaktadır. Ayrıca Ankara, İstanbul ve İzmir'de bulunan Fransız Kültür Merkezleri ve Adana'daki Alliance Française, kültürel ilişkilerin gelişmesine önemli katkıda bulunmaktadır. Erasmus programı sayesinde, iki ülke öğrencileri arasında eğitim alanında hareketlilik de sağlanmaktadır. Ayrıca kısa bir süre önce, Paris'te bir Yunus Emre Enstitüsü* açılmıştır. Bunlara ek olarak, TÜSIAD'a bağlı olarak çalışan İstanbul merkezli Paris Boğaziçi Enstitüsü (Institut de Bosphore)** ve Galatasaray Üniversitesi'ne bağlı Avrupa Araştırmaları ve Dokümantasyon Merkezi'nin (Centre de documentation et d'études européennes)*** ikili ilişkileri geliştirmek için yaptığı çalışmalar Fransa'da övgü konusu olmaktadır (Billion, 2012: 1). Son olarak, 1930 yılında arkeoloji temelinde kurulan IFEA - Institut français d'études anatoliennes (Fransız Anadolu Araştırmaları Enstitüsü)**** ve ona bağlı olarak kurulan OVIPO - Observatoire de la vie politique turque (Türk Siyaseti Gözlem Merkezleri Kaynakları)***** da kültürel alanda önemli girişimlerdir. Buna karşın, Ardahan Vali Yardımcısı Deniz Pişkin'e göre (2013: 54); Fransa'daki Türkiye algısı halen oryantalist ve anakronik önyargılarla örülüdür. Yine de, 2009 Temmuz ayından 2010 Mart ayına kadar devam eden "Fransa'da Türk Mevsimi"***** kapsamında düzenlenen 400'ün üzerindeki etkinlik sayesinde görüldüğü üzere, bu önyargıları aşarak diyalog kurmak ve ilişkileri geliştirmek mümkündür. Ayrıca sinema alanında Türk yönetmen Nuri Bilge Ceylan ve Türk asıllı Alman yönetmen Fatih Akın'ın Cannes Film Festivali'nde ödül kazanmaları, kültürel ilişkilere son yıllarda yapılmış önemli katkılar olarak görülebilir. Bu alanda son önemli katkı ise, Paris'te yaşayan genç Türk yönetmen Deniz Gamze Ergüven'in "Mustang" adlı filmiyle Avrupa Film Akademisi tarafından düzenlenen 28. Avrupa Film Ödülleri'nde ödül kazanması ve filminin Fransa'nın Oscar adayı olarak seçilmesidir.***** Fransız sineması ve müziğine, Türkiye'de özellikle Frankofon çevrelerde büyük ilgi gösterildiği de bilinmektedir. Örneğin, Türkiye'nin en sevilen ses

sanatçılarından biri olan Candan Erçetin, Galatasaray Lisesi'nde bir dönem müzik öğretmenliği yapmış ve hem Türkçe, hem de Fransızca şarkılar seslendiren önemli bir müzisyendir. Bir dönem Beşiktaş futbol takımında forma giyen eski Fransa A Milli Futbol Takımı oyuncusu Pascal Nouma da, Türkiye'de çok sevilen bir sporcu ve şovmandır. Fransız aktör Jean Reno, Türkiye'de en çok sevilen yabancı film yıldızlarından birisidir. Fransa denilince dünyada ilk akla gelen ses olan Edith Piaf, Türkiye'de de hala önemli bir hayran kitlesine sahiptir. Fransız romancı Jean-Christophe Grangé, Türkiye'de kitapları en çok satan yabancı yazarlardandır. Ayrıca Türk yazar ve entelektüelleri arasında Frankofonların ağırlığı halen hissedilmektedir.* Bunlara ek olarak, Fransa'da yaşayan 600.000 civarındaki Türk vatandaşı ve 2012 sonu itibarıyla 7.000-8.000 civarındaki Türkiye'de kayıtlı olarak yaşayan Fransız vatandaşı, iki ülke ve toplum arasında kültürel açıdan köprü görevi görmektedirler (Schmid, 2014: 5). Türkiye'de yaşayan Fransız vatandaşlarının sayısı çok az olmasına karşın, Türkiye'deki hayli geniş Frankofon nüfusun varlığı unutulmamalıdır. Bu ülkeye kültürel açıdan çok bağlı olan Türk Frankofon cemaati, daha çok Kemalist-laik çizgidedir. Fransa'daki Türkler ise, bu ülkede oldukça rahat yaşayan ve büyük ölçüde uyum sorununu çözmüş durumdadır. Fransa'da ortaya çıkan köktendinci terör hadiselerinde Türk kökenli nüfustan kişiler yer almamaktadır. 400'ün üzerinde dini ve kültür derneği olan Fransa'daki Türkler, son yıllarda siyaset sahnesinde de boy göstermeye başlamışlardır.**

7. Sonuç

Türkiye-Fransa ilişkilerinde son yıllarda yaşanan sorunlar, iki ülke arasında yeni bir düşmanlığın ortaya çıktığı şeklinde yorumlanmamalıdır. Karşılıklı eleştiriler ve anlaşmazlıklar, iki dost ve müttefik ülke arasında ortaya çıkan ve aşılması imkânsız olmayan hadiselerdir. Bu sorunların üstesinden gelinmesi, kamuoylarına yönelik başarılı çalışmalarla mümkündür. Dahası, iki ülke arasındaki güçlü ekonomik ve kültürel bağlar ile köklü siyasal-diplomatik ilişkiler, bunun gerçekleşmesi için çok uygun bir zemin yaratmaktadır. Bu nedenle, Türkiye-Fransa ilişkilerinin geleceğinden umutsuz olmak yersizdir. Bu iki büyük milletin, tarihte olduğu gibi, gelecekte de pek çok işbirlikleri ve anlaşmaları olmaya devam edecektir.

KAYNAKÇA

•Abdullayev, Elsever (2015), “AB vs. Türkiye: Bütünleşmenin Derin Uykusu”, Uluslararası Politika Akademisi, Erişim Tarihi: 09.09.2015, Erişim Adresi: <http://politikaakademisi.org/ab-vs-turkiye-butunlesmenin-derin-uykusu/>.

•Araz, Gizem (2014), “François Hollande en Turquie”, Uluslararası Politika Akademisi, Erişim Tarihi: 09.09.2015, Erişim Adresi: <http://politikaakademisi.org/francois-hollande-en-turquie/>.

•Aydın, Mustafa (2016), “Unsustainable agreement between Turkey and the EU”, Hürriyet Daily News, 24 Mart 2016, Erişim Tarihi: 24.03.2016, Erişim Adresi: <http://www.hurriyetdailynews.com/Default.aspx?pageID=449&nID=96829&NewsCatID=468>.

•Ayhan, Veysel & Dalar, Mehmet & Ataman, Muhittin (2010), “Fransa’daki Türkiye Algısı: Türk Dış Politikası ve AB’ye Üyelik Süreci Bağlamında Bir Analiz”, Ortadoğu Analiz, Ekim 2010, Cilt 2, Sayı: 22, Erişim Tarihi: 09.09.2015, Erişim Adresi: http://www.orsam.org.tr/tr/uploads/Yazilar/Dosyalar/20101018_83_pdfsam_sayi22_WEB.pdf.

•Billion, Didier (2012), “De nouvelles perspectives dans les relations franco-turques”, IRIS, Erişim Tarihi: 09.09.2015, Erişim Adresi: http://www.iris-france.org/docs/kfm_docs/docs/observe-toire-turquie/2012-12-12-observatoire-turquie-france-turquie-db.pdf.

•Çapanoğlu, Sema & Servantie, Deniz (2015), “2015: Fransa’ya Türk Göçünün 50’nci Yılında Türkiye-Fransa İlişkileri”, İktisadi Kalkınma Vakfı Değerlendirme Notu, No: 129, Haziran 2015, Erişim Tarihi: 09.09.2015, Erişim Adresi: <http://www.ikv.org.tr/images/files/FRANSAYüzde20TyüzdeC3yüzde9CRKyüzdeC4yüzdeB0Yeyüzde20yüzdeC4yüzdeB0LyüzdeC4yüzdeB0yüzdeC5yüzde9EKyüzdeC4yüzdeB0LERYüzdeC4yüzdeB0.pdf>.

•“Deniz Gamze Ergüven ‘Mustang’ filmi ile ödüle doymuyor”, Euronews, Erişim Tarihi: 16.01.2016, Erişim Adresi: <http://tr.euronews.com/2015/11/25/deniz-gamze-erguven-mustang-filmi-ile-odule-doymuyor/>.

•Fabius, Laurent (2012), “France /Turquie - de nouveaux horizons pour une relation seculaire”, Fondation Robert Schuman Policy Paper, Question d’Europe, no: 262, 17 Aralık 2012, Erişim Tarihi: 09.09.2015, Erişim Adresi: <http://www.robert-schuman.eu/fr/doc/questions-d-europe/qs-262-fr.pdf>.

•“Fransa Anayasa Konseyi, Yahudi soykırımı ve Ermeni iddialarını farklı tuttu”, NTV, Erişim Tarihi: 11.01.2016, Erişim Adresi: <http://www.ntv.com.tr/dunya/fransa-anayasa-konseyi-yahudi-soykirimi-ve-ermeni-iddialarini-farkli-tuttu,TONZnV0oIESIHTI2azhr4Q>.

- “French minister shocks with Muslim veil-slavery comment” (2016), Al Jazeera, Erişim Tarihi: 07.05.2016, Erişim Adresi: <http://www.aljazeera.com/news/2016/03/french-minister-shocks-muslim-veil-slavery-comment-160330193124341.html>.
- Gauin, Maxime (2015), “Robert Fisk, Between Francophobia and Turkophobia”, AVİM, Erişim Tarihi: 22.02.2016, Erişim Adresi: <http://www.avim.org.tr/analiz/en/ROBERT-FISK--BETWEEN-FRANCO-PHOBOIA-AND-TURKOPHOBOIA---Maxime-GAUGIN/4290>.
- “Gökçek’ten sakız misillemesi” (2011), Hürriyet, Erişim Tarihi: 09.09.2015, Erişim Adresi: <http://www.hurriyet.com.tr/gundem/17125247.asp>.
- “Katılım Müzakerelerinde Mevcut Durum”, Türkiye Cumhuriyeti Avrupa Birliği Bakanlığı, Erişim Tarihi: 14.01.2016, Erişim Adresi: <http://www.ab.gov.tr/index.php?l=1&p=65>.
- “La Turquie séduite par "le printemps Hollande"” (2012), Le Monde, Erişim Tarihi: 09.09.2015, Erişim Adresi: http://www.lemonde.fr/politique/article/2012/06/25/la-turquie-seduite-par-le-printemps-hollande_1723891_823448.html.
- “Le long chemin de l’adhésion turque à l’Union européenne” (2014), Le Monde, Erişim Tarihi: 09.09.2015, Erişim Adresi: http://www.lemonde.fr/international/article/2014/01/29/le-long-chemin-de-l-adhesion-turque-a-l-union-europeenne_4355569_3210.html.
- Morin, Arzu Çakır (2013), “Hollande’ın gezisi ve Gezi Parkı”, Hürriyet, Erişim Tarihi: 09.09.2015, Erişim Adresi: <http://www.hurriyet.com.tr/yazarlar/25373983.asp>.
- “No: 132, 24 Nisan 2015, Fransa Cumhurbaşkanı Hollande’ın Erivan’daki Etkinlikte Yaptığı Konuşma ile Başbakan Valls’ın Paris’teki Açıklamaları Hk.” (2015), Türkiye Cumhuriyeti Dış İşleri Bakanlığı, Erişim Tarihi: 09.09.2015, Erişim Adresi: http://www.mfa.gov.tr/no_-132_-24-nisan-2015_-fransa-cumhurbaskani-hollande_in-erivan_daki-etkinlikte-yaptigi-konusma-ile-basbakan-valls_in-paris_teki.tr.mfa.
- Örmeci, Ozan (2014), “Fransa Cumhurbaşkanı François Hollande’ın Irak Ziyareti”, Erişim Tarihi: 09.09.2015, Erişim Adresi: <http://politikaakademisi.org/fransa-cumhurbaskani-francois-hollandein-irak-ziyareti/>.
- Örmeci, Ozan (2015), “Türkiye ve Avrupa Birliği: Açılan Müzakere Fasllarında Ne Durumdayız?”, Uluslararası Politika Akademisi, Erişim Tarihi: 09.09.2015, Erişim Adresi: <http://politikaakademisi.org/turkiye-ve-avrupa-birligi-acilan-muzakere-fasillarinda-ne-durumdayiz/>.
- Picard, François (2014), “Hollande in Turkey: no more questions please”, France24, 26.01.2014, Erişim Tarihi: 09.09.2015, Erişim Adresi: <http://www.france24.com/en/20140125-hollande-turkey-no-more-questions-please>.

•Pişkin, Deniz (2013), “Türkiye’nin Avrupa Birliği’ne Üyelik Sürecinde Fransa’daki Türkiye Algısı”, İdarecinin Sesi, Temmuz-Ağustos 2013, Erişim Tarihi: 09.09.2015, Erişim Adresi: http://www.tid.web.tr/ortak_icerik/tid.web/157.SAY-

[I/19-yüzde20Denizyüzde20PiyüzdeC3yüzde8CyüzdeE2yüzde80yüzdeA1SyüzdeC3yüzde8CyüzdeC2yüzdeA7KyüzdeC3yüzde8CyüzdeE2yüzde80yüzdeA1N.pdf](http://www.tid.web.tr/ortak_icerik/tid.web/157.SAY-).

•Schmid, Dorothée (2010), “Les Elites Françaises et la Turquie: Une Relation dans l’Attente”, EDAM Report, Haziran 2010, Erişim Tarihi: 09.09.2015, Erişim Adresi: <http://www.edam.org.tr/document/fr-dorothee.pdf>.

•Schmid, Dorothée (2014), “France-Turquie: Retour d’Alliance ?”, Institut de Bosphore, Erişim Tarihi: 09.09.2015, Erişim Adresi: <http://www.institut-bosphore.org/upload/publication/901221390295208.pdf>.

•“Turkish journalists face life in jail over Syria report” (2016), BBC, 27.01.2016, Erişim Tarihi: 07.03.2016, Erişim Adresi: <http://www.bbc.com/news/world-europe-35422357>.

•“Türk basınından Sarkozy’e ağır söz: Faşist!”, Euractiv, Erişim Tarihi: 12.01.2016, Erişim Adresi: <http://www.euractiv.com.tr/yazici-sayfasi/article/turk-basinindan-sarkozye-agir-soz-fasist-007989>.

T.C.
BEYKENT ÜNİVERSİTESİ
BEYKENT UNIVERSITY
SOSYAL BİLİMLER DERGİSİ
JOURNAL OF SOCIAL SCIENCES

BEYKENT ÜNİVERSİTESİ SOSYAL BİLİMLER DERGİSİ
MAKALE YAYIN KURALLARI:

Yazarlara Not: TÛBİTAK-ULAKBİM Sosyal Bilimler Veri Tabanı Komitesi, bu yayın kurallarına %100 uyulmasını istemektedir. Lütfen makaleleri bu kurallara uygun olarak hazırlayıp gönderiniz.

1. Beykent Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, yılda İKİ kez olmak üzere altı ayda bir yayınlanır.

2. Hakemli ve özgün çalışmaları amaçlayan bir dergidir. Makalelerin, hakem değerlendirilmesine girmek üzere, <http://dergi-park.ulakbim.gov.tr/bujss/index> adresinden kayıt olarak gönderilmesi gerekmektedir. Yazarlar makalelerinde hakemlerin de değerlemelerinde dikkate alacağı aşağıdaki ölçütleri gözden uzak tutmamalıdır:

- 2.1. Makalelerindeki ekseni, dayandığı temel fikri, ikincil kaynak incelemesi ve bunlara göre yeniliği, sosyal bilimler ve uygulama alanına katkısını,
- 2.2. Araştırmalarının makalenin ana eksenine katkısını, hipotez ve metodolojisi ile istatistiksel analiz tekniğinin yeterliliğini,
- 2.3. Makalenin mantıksal bütünlüğü ve kendilerini tatmin edip etmediğini,
- 2.4. Makalenin başlığa uygunluğu ve anahtar kelimelerin makaleyi yansıtabilmesini, İyi kalitede bir model, şekil, tablo vb. ile öğretime katkı seviyesini değerlendirmelidirler.

3. Ampirik çalışmalara öncelik tanınacak olan dergimizde, makalelerin yayınlanabilmesi için, yazıların aşağıda özetlenen formata uygun yazılmalıdır.

3.1. Metin, çift aralıklı ve 12 puntoyla Microsoft Word (6.0 ve üstü) yazılım programında Times New Roman karakterinde yazılacak ve internet/Web ortamında DergiPark sistemi üzerinden gönderilecektir.

3.2. Makalelerin 20 sayfa (A4 boyutlu ve 2 aralıklı) geçmemesi gerekmektedir. Yazılar ve şekiller sayfaya soldan 3,5 cm, alt/üst ve sağdan 2,5 cm boşluk bırakacak şekilde konumlandırılmalıdır.

3.3. Atıflar, dip notlarda değil, metin içinde ve parantezle (soyad, yıl: sayfa) verilecektir.

3.4. Açıklama notları numaralandırılarak ilgili sayfa altında yazılacaktır.

3.5. Tablolar numaralandırılıp tablo üstünde, şekiller şekil altında (atf varsa, tablo ve şekil altında, kullanım izni referansı ile birlikte), denklemler yaygın bilinirlikte ve açıklamalı olarak gösterilecektir.

3.6. Makalede içerisinde yapılan atıfların kaynakları, eğer varsa, notlardan sonra, makalenin sonunda, KAYNAKÇA başlığı altında alfabetik sırada, makale metninde olduğu gibi 12 punto, çift aralıklı olarak yazılmalıdır. KAYNAKÇA başlığı sayfanın sol tarafında kalın (bold) olmalıdır.

Kaynakça bölümü APA (American Psychological Association) kurallarına uygun olacak şekilde, aşağıdaki örneklerde gösterildiği gibi yazılmalıdır:

Kitaplar:

Murat, S. (2007). Dünden Bugüne İstanbul'un İşgücü ve İstihdam Yapısı, İstanbul: İTO Yayınları

Dergiler:

Sevim, O., Gülerüş Ş. (2012). Öğretmen Adaylarının Popüler Müziğe İlişkin Görüşleri, Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 16(1),199-210

T.C.
BEYKENT ÜNİVERSİTESİ
BEYKENT UNIVERSITY
SOSYAL BİLİMLER DERGİSİ
JOURNAL OF SOCIAL SCIENCES

BEYKENT ÜNİVERSİTESİ SOSYAL BİLİMLER DERGİSİ
MAKALE YAYIN KURALLARI:

3.7. Makalenin başlık ve yazar isminin altında, “ÖZ” ifadesinin altında Türkçe özet ; makalenin çalışma alanını tanımlayan en az üç, en çok beş “Anahtar Kelimeler”; İngilizce başlık, “ABSTRACT” ifadesi altında İngilizce özet ve Keywords (anahtar kelimelerin İngilizce çevirileri) yer almalıdır. Özet kısımları, 9 punto ile 200 kelimeyi aşmayacak şekilde yazılmalıdır. ÖZ ve ABSTRACT başlıkları, satır ortasında ve kalın (bold) yazılmalıdır. Yabancı dillerle yazılmış makaleler için, önce yabancı dilde, daha sonra Türkçe özet yer almalıdır. Özet kısımlarında, denklem, atıf, standart dışı kısaltmalar yer almamalıdır.

Makale Başlığı İngilizce ve Türkçe yazılmalıdır.

3.8. Makalelerin Özet, Giriş, Yöntem/Yaklaşım, Gelişme, Bulgular, Sonuç, Uygulamaya Katkısı ve Kaynakça bölümlerinden oluşmasına özen gösterilmesi beklenir.

3.9. Yazar/ların ismi makalenin altında yer almalı, unvanı ve çalıştığı kurum, birinci sayfada yıldızlı dip not olarak gösterilmelidir.

3.10. Yayın, danışma ve hakem kurullarında görev alanlar, kendi makalelerinin görüşmelerine ve hakem görevlendirmelerine katılamazlar.

3.11. Yayını uygun görülen makaleler yayın sırasına konur. Gönderilen makaleler ve düzeltme talepleri sonrasında da yayını uygun görülmeyen yazılar iade edilmez ve yazarına gerekçesiyle bildirilir.

3.12. Makalelerin bilimsel ve diğer hususlara ilişkin sorumluluğu yazar/larına aittir. Bir başkasından yararlanılan şekil, resim ve tablo alıntılarında, ilgili yazar/yayıncıdan izin yazısı alınmalı ve makale ekinde sunulmalıdır

3.13. Her sayıdaki hakem isimleri ve raporları beş yıl süreyle arşivlenecektir.

3.14. Yazar eserin telif hakkını elinde tutar ve ilk yayımlama hakkını dergiye verir. Eser, yazarının belirtilmesi ve ilk yayımının bu dergide yapılması koşuluyla diğerleri tarafından paylaşılmasına olanak veren Creative Commons Attribution lisansı altında lisanslanır.

İLETİŞİM:

Beykent Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, Ayazağa Yerleşkesi, 34396 Maslak – İstanbul

Tel: 0212 444 1997 dâhili;5056- 5187

Faks: 0212 867 50 66

sosyalbilimlerdergi@beykent.edu.tr

T.C.
BEYKENT ÜNİVERSİTESİ
BEYKENT UNIVERSITY
SOSYAL BİLİMLER DERGİSİ
JOURNAL OF SOCIAL SCIENCES

BEYKENT ÜNİVERSİTESİ SOSYAL BİLİMLER DERGİSİ
PUBLICATION REGULATIONS:

To Writers: Writers should write their articles to the following regulations which are also requested by the comitte of TÜBİTAK-ULAKBİM.

1. Journal of Social Sciences of Beykent University is published TWICE (once every six months) a year.
2. It is published after the inspection of arbitrators and aims to support authentic studies. Articles must be sent to <http://dergipark.ulakbim.gov.tr/bujss/index>. Writers must consider the following criteria which will be taken into consideration by arbitrators in their evaluations:

2.1 Writers, in their articles, must be able to demonstrate the axis of the periodical and secondary source evaluation and their novelty in accordance with such criteria and their contribution and application to social sciences.

2.2 They must also prove the contribution of research articles to the main axis of the periodical, articles' adequacy of statistical analysis and techniques using hypothesis and methodology.

2.3 Also writers must demonstrate logical unity of articles and show whether articles can be deemed relevant and/or satisfactory.

2.4 Articles' congruency to its title and whether key words are able to reflect contents of articles must be established.

2.5 Articles contribution to education by setting a high-quality model with diagrams and tables used must be illustrated. Articles concerning empirical studies will be given priority and writers submitting articles must follow the following criteria:

3. All articles must be written in Times New Roman, 12 point, using Double, Spacing in Microsoft Word (version 6.0 or above). They must be sent on the DergiPark system.

3.1 Articles should be no longer than 20 pages (A4 size paper with double spacing). Texts and figures should be located with a gap of 3.5 cm from the left and a gap of 2.5 cm from the top and the bottom of the page.

3.2 References are not to be given in the form of footnotes but must be noted in brackets (surname, year: page number) within the text.

3.3 Explanatory notes are to be numbered and written under the relevant pages.

3.4 Tables are to be numbered and the numbers are to be written on top of tables, explanation of figures are to be noted under figures (if references are used, they must be noted under tables and figures along with the permission reference number), equations are to be shown in a form that is commonly accepted along with their explanation.

3.5 A Bibliography (surname, name, for references, work "articles in quotation marks" place of publication, publishers, - in periodicals: issue, month, year, head and bottom of page-) year of publication, used must be attached to articles. Internet related references must be updated to include dates and time.

T.C.
BEYKENT ÜNİVERSİTESİ
BEYKENT UNIVERSITY
SOSYAL BİLİMLER DERGİSİ
JOURNAL OF SOCIAL SCIENCES

BEYKENT ÜNİVERSİTESİ SOSYAL BİLİMLER DERGİSİ
PUBLICATION REGULATIONS:

3.6 Makalede içerisinde yapılan atıfların kaynakları, eğer varsa, notlardan sonra, makalenin sonunda, KAYNAKÇA başlığı altında alfabetik sırada, makale metninde olduğu gibi 12 punto, çift aralıklı olarak yazılmalıdır. KAYNAKÇA başlığı sayfanın sol tarafında kalın (bold) olmalıdır.

Bibliography must be APA (American Psychological Association) Books:

Murat, S. (2007). Dünden Bugüne İstanbul'un İşgücü ve İstihdam Yapısı, İstanbul: İTO Yayınları Journals:

Sevim, O., Güleriyüz Ş. (2012). Öğretmen Adaylarının Popüler Müziğe İlişkin Görüşleri, Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 16(1),199-210

3.7 Under the title and author of the article, after the title of "ÖZ", there must be Turkish abstract ; (containing attributions and a conclusion) and 3-5 keywords must be included, under the English title, "ABSTRACT" there must be English abstract and Keywords Abstract must be written 9 punto and 200 words .ÖZ and ABSTRACT titles must be written, middle of the line and (bold) For the foreign language of the articles, firstly foreign language, after Turkish abstract must be written. On the Abstract part, equation, reference, abridgement must not be. Title of the article Makale must be written English and Turkish.

3.8 The name of the writer must be included at the bottom of the article and the writer's title, the institution s/he works for must be noted on the first page with a star symbol as a footnote.

3.9 In the related issue, those who serve in the Publication Committee and Committee of Arbitrators are not allowed to join meetings about the article concerned. Articles that are considered to be suitable for publication shall be put in the publication queue.

3.10 Articles sent and articles that are considered to be unsuitable for publication after required corrections will not be returned.

3.11 Responsibility for the articles from a scientific point of view and other related topics belong to the writer(s). With regard to references relating to figures, pictures and tables, a permission letter from the writer(s) or the publisher(s) concerned must be obtained.

3.12 If the article is published, writer(s) must send the following document stating that all copyrights are to be transferred to Beykent University along with the article concerned.

3.13 The referees names and their reports will be kept in our records for five years.

3.14 Author keeps hold of the copyright of the article and give the right of publishing to the journal firstly. Article is licenced by the, Creative Commons Attribution

CONTACT INFORMATION:

Beykent Üniversitesi, Sosyal Bilimler Dergisi

(Beykent University Journal of Social Sciences), Ayazağa Yerleşkesi 34396 Maslak - İstanbul

Telephone: 444 1997 – Ext.5056-5187

Fax: 090212 867 55 76

sosyalbilimlerdergi@beykent.edu.tr

İÇİNDEKİLER CONTENTS

DUYGUSAL TATMİN ARACI OLARAK SOSYAL MEDYA KULLANIMI ÜZERİNE BİR ALAN ARAŞTIRMASI

A FIELD RESEARCH ON SOCIAL MEDIA AS MEANS OF EMOTIONAL SATISFACTION

Nazan Alioğlu.....1 - 27

ABD ve EURO BÖLGESİ FAİZ ORANLARININ TÜRK FAİZ ORANI PİYASASI ÜZERİNDEKİ ETKİSİNİN İNCELENMESİ

EXAMINING THE IMPACT OF EURO AREA AND U.S. INTEREST RATES ON TURKISH INTEREST RATES

Önder BÜBERKÖKÜ , Celal KIZILDERE28 - 47

İLAÇ SEKTÖRÜNDE PAZAR YÖNLÜLÜK, YERLİ VE YABANCI FİRMALAR ÜZERİNE BİR ARAŞTIRMA

"MARKET ORIENTATION IN MEDICINE SECTOR, A SURVEY RESEARCH ON DOMESTIC AND FOREIGN FIRMS"

Sevda Zengin48 - 57

MARKA SADAKATİNİN TEKRAR SATIN ALMA NİYETİNE ETKİSİ VE GSM SEKTÖRÜNDE BİR ARAŞTIRMA

THE BRAND LOYALTY AND ITS EFFECT ON REPURCHASING INTENTION, A SPECIAL CASE IN GSM SECTOR

Tuğba Uzunkaya58 - 67

KARA KITA'NIN "YENİDEN KEŞFİ": ULUSAL ÇIKAR VE GIDA GÜVENLİĞİ PERSPEKTİFİNDEN KÜRESEL GÜÇLERİN AFRİKA'DAKİ GIDA POLİTİKALARI

"THE REDISCOVERY" OF THE DARK CONTINENT: FOOD POLICIES OF GLOBAL POWERS IN AFRICA FROM THE PERSPECTIVE OF NATIONAL INTEREST AND FOOD SECURITY

Bülent Akkuş68 - 84

HUBRIS AND 'PARADICICAL' DESTRUCTION IN MARGARET ATWOOD'S ORYX AND CRAKE MARGARET ATWOOD'un ORYX AND CRAKE'inde KIBİR VE CENNETSEL YIKIM

Gillian Mary Elizabeth Alban85 - 98

ETHNIC NATIONALISM AND CONSOCIATIONAL DEMOCRACY IN CYPRUS

KIBRIS'TA ETNİK MİLLİYETÇİLİK VE ORTAKLIKÇI DEMOKRASİ

Pinar Erkem99 - 115

PROMETHEE YÖNTEMİ İLE FAKTORİNG ŞİRKETİ SEÇİMİ*

FACTORING COMPANY SELECTION BY USING PROMETHEE METHOD

Hasım Bağcı, Yusuf Esmer116 - 129

A SYSTEMIC ANALYSIS OF TWO TURKISH TRANSLATIONS OF HEMINGWAY'S THE OLD MAN AND THE SEA

HEMINGWAY'IN İHTİYAR ADAM VE DENİZ ADLI ROMANININ İKİ TÜRKÇE ÇEVİRİSİNİN DİZGESEL ANALİZİ

Harika Karavin130 - 142

AN INVESTIGATION ABOUT THE EXAGGERATION OF SOCIAL MEDIA AS A FLUID FORM OF MODERNISM

MODERNİZMİN SIVI FORMU OLARAK SOSYAL MEDYA ABARTISI HAKKINDA BİR ARAŞTIRMA

Ali Poyraz Gürson143 - 151

YAKIN DÖNEM TÜRKİYE-FRANSA İLİŞKİLERİ: HOLLANDE DÖNEMİNDE YAŞANAN NORMALLEŞME

TURKISH-FRENCH RELATIONS IN RECENT YEARS: SIGNS OF NORMALIZATION DURING HOLLANDE PERIOD AND PREDICTIONS FOR THE FUTURE

Ozan Örmeci152 - 166